

AZ ERDÉLYI RÓM. KATH. STÁTUS
CSIKSZEREDAI FŐGIMNÁZIUMÁNAK
ÉRTESITŐJE

AZ 1910—1911-IK ISKOLAI ÉVRŐL

SZERKESZTETTE:
AZ IGAZGATÓSÁG

CSIKSZEREDA
NYOMATOTT SZVOBODA MIKLÓS KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
1911

AZ ERDÉLYI RÓM. KATH. STÁTUS
CSIKSZEREDAI FŐGIMNÁZIUMÁNAK

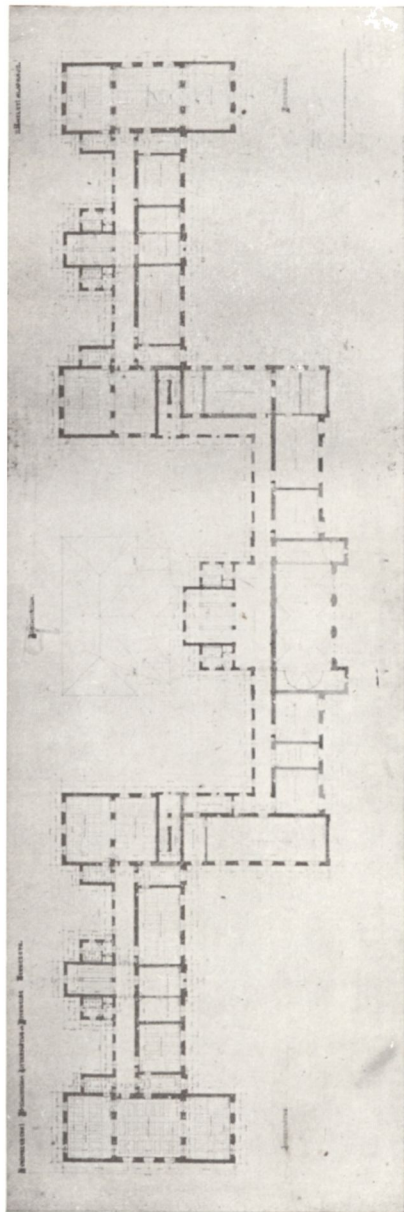
ÉRTESÍTŐJE

AZ 1910—1911-IK ISKOLAI ÉVRŐL

SZERKESZTETTE:
AZ IGAZGATÓSÁG

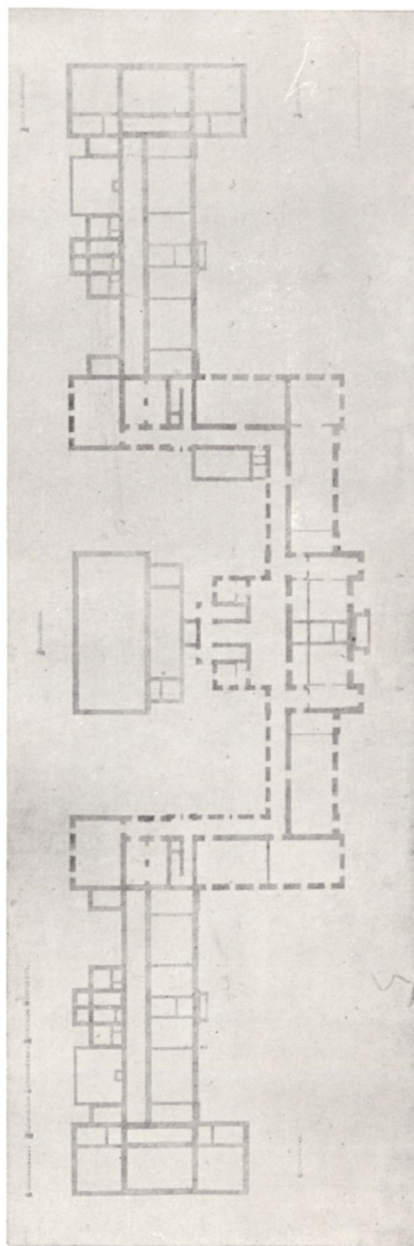
CSIKSZEREDA
NYOMATOTT SZVOBODA MIKLÓS KÖNYVNYOMDÁJÁBAN
1911

D.) II. EMELET.
Gimnázium.

Internátus

Szeminárium.

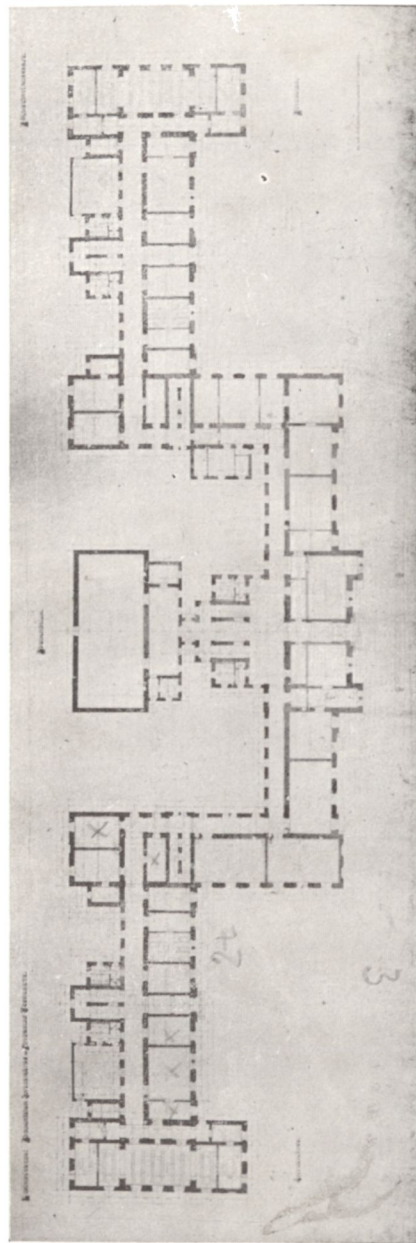

Az alaprajzokat Csató János tanár felvételei.

Szemlénárúm.

A.) ALAGSOR.
Gimnázium.

Internátus.

Internátus.

B.) FÖLDSZINT.
Gimnázium.

Szeminárium.

TIZENÖT ÉV A CSÍKSOMLYÓI RÓM. KATH.
FŐGIMNÁZIUM TÖRTÉNETÉBŐL.

(1895/6—1909/10).

AZ ÚJ INTÉZETEK ÉS FELAVATÁSUK

IRTA :

SZLÁVIK FERENC.

Bevezetés.

A csíksomlyói róm. kath. főgimnázium két és fél századon át teljesített kultúrmissziót az ország legkeletibb szélén s évről-évre minden szépért, jóért és nemesért lelkesedő harcosokat bocsátott ki kebeléből az élet küzdő tereére, akik egyházuknak támaszai s a magyar állam-eszmének törhetetlen bajnokai voltak. Csíkmegyének ez az intézet volt a legújabb időkig egyetlen középiskolája, amelyben nemcsak e megye, hanem a szomszéd székely megyék s különösen Háromszék ifjúsága is megszerezte a műveltség alapelemeit, hogy azután az életben értékesítsék tudásukat s messze földön hirdessék a székelyfaj nagy nemzetfenntartó erejét.

Ez a régi, szép multtal dicsekvő intézet a most befejezett évvel az utolsó tanévet töltötte az ősi hagyományoktól megszentelt helyen, ahol sokszor nehézségekkel is küzdve mindig igyekezett feladatának a szó legnemesebb értelmében megfelelni. S most midőn megválunk ettől a helytől és egy új, a modern pedagógiai és didaktikai követelményeknek mindenben megfelelő, a megye székhelyén emelt, díszes épületbe költözünk, erkölcsi kötelességet vélünk

teljesíteni azzal, hogy az intézet utóbbi 15 évének nemes törekvésekben és jelentős mozzanatokban gazdag történetét összeállítjuk, mintegy kiegészítve a millenáris értesítőben megjelent, az intézet egész multjára kiterjedő történetét.

Ott vesszük fel tehát a történet fonalát, ahol azt Bándi Vazul, az intézet érdemes történetírója, félbeszakította, s igyekeztünk lehetőleg azokon a nyomokon haladni, amelyeket művében kijelölt. A beosztás ép ezért nagyjában megegyezik az övével, azonban a dolog természete szerint egyes fejezetek elmaradtak s újabbak kerültek helyükbe, mások pedig összetett címek alatt találhatók fel.

Történetünket az intézet áthelyezésére irányuló törekvések ismertetésével kezdjük, mivel ebben sok oly adatra akadunk, amelyek feltüntetik azokat a hiányokat, amelyek az oktatás némely ágára bénítólag hatottak s amelyek már a lehető legsürgősebbé tették az áthelyezés keresztülvitelét. Forrásokul az intézet levéltára, az évi értesítők s az igazgatótanács évi jelentései szolgáltak.

I.

Az áthelyezés története.

Az áthelyezés keresztülvitelének története szoros kapcsolatban van az intézet utóbbi tizenöt évének történetével. Az áthelyezés eszméjét Kuncz Elek tankerületi kir. főigazgató vetette fel, aki látogatásai alkalmával ismételten kifogásolta azokat a hiányokat, amelyek a régi intézetben egészségügyi és oktatásügyi szempontból az épület helyiségeinek kevés száma és szűk volta miatt megvoltak.

Kifogásai különösen arra vonatkoztak, hogy a földszinti tantermek kicsinyek, sötétek s bolthajtásosak lévén, nincs bennök elég levegő; a szertárhelyiségek sem megfelelőek nagyrészt az előbbi okokból, ni miatt a meglevő taneszközöket alig lehet bennük elhelyezni s rongálásnak is ki vannak téve. Mindezek mellett azonban még nagyobb baj volt, hogy nem volt rajzterem s az intézet mellett külön álló tornaterem (a mai gyakorló iskola) sem volt megfelelő, úgyhogy utóbb itt tanítani sem lehetett; hiányzott tehát a téli tornaterem is. Mint igen fontos okot hozta fel az áthelyezés mellett, hogy a kevés intelligens lakosságú Csíksomlyón a tanároknak is kevés alkalmuk van a magán életben a művelt elemekkel való érintkezésre. Ennek a következménye aztán, hogy alig nyernek ösztönt a további fejlődésre, a tanulók meg nem tehetnek szert biztos fellépésre s kellő izlésre, ami a társadalmi érintkezés elengedhetetlen feltétele.

A hivatalos látogatások végén tartott értekezleteken hangoztatott ezen kifogások és más hasonlóak végül azt eredményezték, hogy az 1895. év végén a vallás- és közoktatásügyi miniszter azt írja az igazgatótanácsnak, hogy „a tanároknak az alig néhány száz lakóval bíró két kis köz-

ség közt fekvő s minden szellemi életet nélkülöző Csíksomlyón sem a művelt társadalmi elemekkel való érintkezésre, sem önképzésre alkalmuk nincs“. Épen ezért megfontolásra ajánlja, nem volna-e célszerűbb a gimnáziumot, amely államsegélyt is élvez, a megye székhelyére helyezni át. S egyúttal kérdést is intéz aziránt, kívánja-e az igazgatótanács az áthelyezést s ha igen, minő feltételekhez köti azt.

Az igazgatótanács mielőtt válaszolt volna a miniszter ezen leíratára, előbb az igazgatótól kért felvilágosítást az ügyre nézve. Az igazgató részletesen kifejtette mindazokat az előnyöket és hátrányokat, amelyek Csíksomlyón megvannak, s egybevetve azokat, maga is helyesebbnek tartotta az intézetnek Csíkszeredába való áthelyezését.

Az igazgatótanács erre még ebben az évben felír a miniszterhez s rámutat arra, hogy az intézetnek Csíksomlyón való maradása mellett szólanak „az alapítás, a hozzátett alapítványok, az ősiség, a helynek igen kedvező, egészséges és szép fekvése, zajtalan és csendes volta, amely miatt az a tanulásra s általában a szellemi foglalkozásra kiválóan alkalmas“. S ezek mellett az az előnye is megvan, hogy a székvárostól alig negyedóránnyira fekszik. Csíkszereda fejlődése érdekében azonban nem zárkozik el az áthelyezés keresztülvitelétől s hajlandó eziránt tárgyalásokba is bocsátkozni, de eleve kijelenti, hogy az áthelyezéssel a tanulmányi alapra semmi terhet sem vehet át, vagyis csak úgy kezdi meg a tárgyalásokat, ha Csíkmegye „alkalmas helyen a megfelelő tan- és nevelőintézeti helyiségeket a mostaniakért cserében a sajátjából felépíti s a státusnak joghatósága az intézetekre sértetlenül hagyatik“.

A tárgyalások megkezdésére biztos alapot aztán a megyének az a ténye adott, hogy a törvényhatóságnak 1896 május 16-án tartott díszközgyűlésében 100,000 K-t szavazott meg a gimnáziumnak áthelyezésére. Ez volt az első határozott lépés a cél megvalósítására. Az intézet igazgatója erről azonnal jelentést tett a főtanhatóságnak, amely a jelentést tudomásul véve kijelentette, hogy az áthelyezés ügyében az érdemleges tárgyalásokra a kellő lépéseket csak akkor teszi meg, amikor a megye adománya

jogérvényessé válik s arról hivatalosan értesítik. Az 1896. évi státusgyűlés azonban az igazgatótanácsnak jelentése kapcsán határozatilag kimondta, hogy az áthelyezésnek tárgyalásába elvi okokból nem bocsátkozik.

Az áthelyezés kérdésének megoldását vagy pedig a régi épületnek alapos kijavítását sürgőssé tette az a körülmény, hogy az intézet déli, 1888-ban kitoldott részében az emeleti termek padlózatának gerendái elrothadtak s az emelet beomlással fenyegetett. Ezen a bajon a gerendák kicserélésével segítettek ugyan, de nyilvánvaló lett, hogy a folytonos tatarozás nagy költségbe kerül, s ennek dacára az épület még mindig nem lesz megfelelő.

1897 aug. 3-án pedig Mikó Bálint elnöklete alatt egy bizottság a helyszínén megállapította a tanítóképző hiányait s ezzel kapcsolatban kifejtette, hogy a gimn. és tanítóképző hiányain a legcélszerűbben akkor lehetne segíteni, ha a gimn. áthelyezése megtörténik s a képezde a régi megyeházába helyeztetik át. Egyébként azt is ajánlotta, hogy az egy épületben elhelyezett két intézet hiányain az épület kitoldásával is lehetne segíteni, de ez a bajokat csak ideiglenesen orvosolná, s különben is a kitoldások oly sokba kerültek volna, hogy a főtanhatóság jobbnak látta, hivatkozva a tanulmányi alap szegénységére, az utóbbi tervet teljesen elejteni, ámbár később, midőn az áthelyezés ügye már végleg megfeneklettnek látszott, még mindig kísértett az.

Ugyanebben az évben Becze Antal alispán, ámbár tudomása volt róla, hogy a státusgyűlés az áthelyezés eszméjét elvi okokból elejtette, mégis értesíti az igazgatótanácsot, hogy a 100,000 K megszavazásáról hozott határozat jogerőre emelkedett, s teszi ezt azért, hogy ha az igazgatótanács a kérdés érdemleges tárgyalását mégis folyamatba akarná tenni, legyen erre kiindulási alapja. Egyúttal ígéretet tesz arra nézve, hogy ha a tárgyalás megkezdődik, kifejti azokat az okokat is, amelyek nevelés-oktatásügyi, közgazdasági és célszerűségi szempontból az áthelyezés mellett szólnak.

Az 1898. évben pedig maga a miniszter is érdeklődött aziránt, hogy a főtanhatóság az áthelyezés ügyében minő álláspontot foglal el s volt-e már tárgyalás arra nézve.

A kapott felvilágosítás után pedig 1898 dec. 24-én kívánatosnak mondja az áthelyezést s jelzi, hogy a fenntartási államsegélynek szerződésbe való foglalása mindaddig nem történhetik meg, míg az áthelyezés kérdése el nem dől, s kijelenti, hogy ha az áthelyezés meg nem történik, a státusnak a régi helyen új gimnáziumot kell építenie, ami rá nézve nagy megterheltetést jelent. Egyúttal az alispántól ígért indokolás bekérését és felküldését is kéri.

Az alispán be is adja előbb megígért s az áthelyezés szükségét hangoztató indokait 1899 febr. 8-án s részletesen kifejti azokat. S befejezésül az eshetőleges aggodalmak eloszlatása végett az intézetnek Csíksomlyón hagyása mellett felhozott érveket is való értékükre szállítja le. Feltárja azokat a hiányokat, melyek nevelés-oktatásügyi szempontból Csíksomlyón megvannak, s kifejti, hogy az áthelyezés gazdasági és pénzügyi szempontból is helyesebb, mint a régi intézetek folytonos tatarozása, s végezetül rámutat arra is, hogy Csíkszeredában az új intézetek mindazokat az előnyöket elérhetik, amelyek Csíksomlyón megvannak, s különösen meg fognak szűnni azok, a tanulókra nézve káros, visszás állapotok, amelyek a meg nem felelő szállásviszonyok miatt megvannak. A státus az alispán átíratát a miniszterhez felterjesztette s kijelentette, hogy csak abban az esetben hajlandó az áthelyezést keresztülvinni, ha az építkezéshez szükséges összegeket a magas kormány és a megye biztosítja.

Mielőtt erre a felterjesztésre válasz érkezett volna, a megye közigazgatási bizottsága 1899 nov. 13-án több tagu bizottságot küld ki, hogy a csíksomlyói gimn. épületét közbiztonsági és közegészségi szempontból beható vizsgálat alá vegye, mivel nézete szerint az épület ebben a tekintetben már tarthatatlan. Erről az igazgatótanács tudomást szerezvén, maga külön kiküldi még ugyanebben az évben műszaki tanácsosát és az intézeti orvost az épület megvizsgálására s ezek jelentése kapcsán elrendeli a szükséges javítások sürgős keresztülvitelét.

A megyétől kiküldött bizottság azonban az épületet már teljesen lakhatatlannak jelenti ki, miért is az erdélyi püspök célszerűnek tartotta, hogy az áthelyezés ügyében az érdekeltekkel a helyszínen tárgyalásokat kezdjen. A tár-

gyalásra, amely 1900 júl. 18-án volt, a miniszter nem küldött megbizottat, de reményét fejezte ki, hogy a püspöknek sikerülni fog a megye képviselőivel megállapodásra jutni s így neki is módjában lesz állásfoglalását utólag kifejtteni.

A tárgyaláson, amelyen a püspök elnöklésével Pál István referens, Becze Antal alispán, Murányi Kálmán püspöki biztos és Bándi Vazul igazgató vettek részt, mindekelőtt kimondták, hogy a gimnáziumot úgy kell elhelyezni, hogy az a megyei szempontok mellett a pedagógiai és didaktikai követelményeknek is teljesen megfeleljen. Ezért új építkezésre van szükség, de úgy, hogy „az ősi hagyományok lehető kegyeletes szem előtt tartásával a gimn. és a vele kapcsolatos kettős fiunövelde egy épületben nyerjen elhelyezést, amelyben legyen megfelelő templom is az ifjuság vallási gyakorlatainak a végzésére.” Az építésre nézve alispán legalkalmasabbnak azt a helyet találja, amelyet közönségesen Nagymartnak neveznek s amely „a Csíkszereda, Taploca és Csíksomlyóra vezető utak érintkezésével mint kiszögellő homlok fekszik.” Ezt a helyet úgy egészen és szép fekvése, mint az ősi hagyományoknak megfelelő volta miatt a bizottság is a legalkalmasabbnak találta. Egyúttal jogosnak mondta a bizottság azt a kívánságot, hogy mivel az áthelyezés a város fejlődésére és kulturális központtá alakulására nagy horderővel bír, maga a város adja a szükséges telket, s felkérte az alispánt, hogy ebben az irányban a szükséges lépéseket tegye meg. A püspököt pedig arra kérte a bizottság, hogy kérjen a minisztertől nyilatkozatot az áthelyezés céljára adandó államsegély összegéről.

Az igazgatótanács a jegyzőkönyv tartalmát helyeslőleg tudomásul vévén, kérdést intézett a miniszterhez az államsegély összegére nézve, mire ez hajlandónak nyilatkozott ugyan, hogy javaslatot tesz a törvényhozásnak a beruházási költségek egy részének államsegélyből való fedezésére, de kijelentette, hogy mindaddig, míg nem tudja, mennyit vállal el a státus a költségekből, nem nyilatkozhatik. Egyébként a helyet az építésre megfelelőnek találta. A város pedig örömmel vette tudomásul a megindult tárgyalások eredményeit s már a július 26-án tartott képviselőtestületi közgyűlésen határozatilag kimondta, hogy 10 holdnyi te-

rületet a kívánt helyen megszerez s azt a státusnak a jelzett célra rendelkezésére bocsátja. Az eljárás keresztülvitelére tekintélyes számu bizottságot küldött ki, amely a szükséges telket meg is vette s a tulajdonjog átruházása a státusra is megtörtént.

Az igazgatótanács ekkor az áthelyezés költségeit megközelítőleg 500,000 K-ra tévén, felkérte a megyét, hogy a már megajánlott 100,000 K-t emelje fel 200,000-re, a maga részéről pedig megígérte, hogy a régi gimn. telkének és épületének eladási árát fogja az áthelyezés költségeinek fedezésére fordítani. A magas kormánytól pedig 250—300,000 K államsegély megadását kérte. Ugyanekkor felkérte Alpár Ignác műépítést, hogy a tervvázlatot s a költségvetést készítse el.

A miniszter a kérésre most is csak azt válaszolta, hogy amig nem tudja, hogy a megye és a státus mennyivel járul hozzá a költségekhez, az államsegély mérvéről nem nyilatkozhatik. Egyúttal azt is kívánta, hogy a régi telket és épületet hatóságilag becsüljék meg, ami 1901 márc. 26-án meg is történt s a telek becsértékét 5806, a rajta levő épületekét pedig 65,909 K-ban állapították meg. A megye pedig máj. 22-iki közgyűlésén a hozzájárulást felemelte 50,000 K-val, de beszüntette eddigi 2590 K-t kitevő évi segélyét (1050 K hozzájárulás egy tanár fizetéséhez, 800 K a zene- és francia nyelv tanítóinak díja és 740 K az internátus segélye.) Ezt azonban a miniszter nem tekintette újabb adománynak, mivel az ezideig adott járulékok tökebeli egyenértékének sem felelt meg s reményét fejezi ki, hogy a megye a segélyt 200,000 K-ra felemeli. Az igazgatótanács a miniszter felhívására hajlandónak nyilatkozott, hogy a telek és épületek becsértékét, ha azokat nem tudja azonnal értékesíteni, a tanulmányi alapból előlegezi, s a püspök a megye kérésére kijelentette, hogy a vallásalapból annyit adnak a csikszeredai templom építésére, amennyit a megye még adni fog az áthelyezésre.

Míg ezek a tárgyalások folytak, addig a gimn. igazgatósága a szükséges helyiségek beosztására és méreteire nézve tervet és vázlatrajzot készített, amelynek tekintetbe vételével Alpár Ignác aztán a vázlattervet és költségvetést

elkészítette. A terv eleinte az volt, hogy a három épület (gimn., szeminárium és internátus) pavillon rendszerben épüljön, célszerűbbnek látszott azonban, hogy az egész egy tömbben legyen, még pedig a két bennlakás a talajviszonyok miatt a gimnáziumhoz nem két hátranyuló szárnyat képezne, hanem kissé beljebb, a gimn. két oldalán, azzal párhuzamosan épülne. A költségvetés szerint a költségek 656,098 K 32 fillért tettek ki, amely összegben a felszerelés költségei benn sem foglaltattak.

A főtanhatóság a vázlatterveket leküldi a testülethez hozzászólás végett s az igazgatót felkéri, hogy azokat a megye és város főbb vezetőembereinek is mutassa be. Ez megtörténvén a tervvázlatot a véleményekkel együtt felterjeszti a miniszterhez s kéri, hogy nyilatkozzék a terv elfogadhatósága és az államsegély iránt, hogy így a részletes tervet s a költségvetést el lehessen készíteni.

Ekkor azonban az egész ügy válságos helyzetbe jutott. Ugyanis a megye törvényhatósági bizottsága 1902 május 30-iki közgyűlésében kimondotta, hogy az eddig megajánlott összegnél nagyobb segélyt nem adhat „még abban az esetben sem, ha ebből az áthelyezés kérdésének nem óhajtott és nem remélt elejtése származnék is“. Másrészről pedig a miniszter sem volt hajlandó megadni a kért 535,000 K államsegélyt.

Erre az igazgatótanács 1903-ban, hogy a költségeket apassza, tervbe vette az internátus építésének elhagyását, amibe a miniszter bele is egyezett, de a megye nem. Hiábavaló volt az igazgatótanács újabb kérése a szokottnál nagyobb államsegély megadására nézve is.

Az igazgatótanács ebben a helyzetben kénytelen volt a régi intézet kibővítésének és rendbehozásának tervével foglalkozni, amire nézve különben az igazgató 1902 július 20-án is tett már előterjesztést, de a főtanhatóság várakozó álláspontra helyezkedett, be akarván várni, hogy talán a viszonyok jobbra fordulnak. Mikor azonban most a megye határozatával és a miniszter nyilatkozatával az áthelyezés kérdését jó időre elejtettnek tekinthette, felszólította az igazgatót, hogy vegye számba a régi épület hiányait és készítsen a pótlásokra nézve szakértővel tervet és költségvetést. Az elkészített tervet és költségvetést az igazgató-

ság 1904 febr. 3-án fel is terjesztette. Eszerint az épület déli részéhez egy szárny toldatott volna, amelyben a rajzterem és egyes szertárhelyiségek nyertek volna elhelyezést. A tornacsarnokot az újjáalakított gyakorló iskolába akarták elhelyezni. A toldás és átalakítás költségei 34,587 K 83 f.-re mentek s ehhez járult még a felszerelésre kért 7607 K. Kijelentette azonban az igazgatóság, hogy ezzel még nem lesz megszüntetve minden baj, hanem még újabb 10,000 K-ra volna szükség, hogy az épület összes hiányai pótoltsanak. Erre a főtanhatóság utasította az igazgatót, hogy oly tervet készíttessen, amely kiterjed minden hiány pótlására, „mintha az intézet végleg Csíksomlyón maradna“.

Az így elkészített tervet azonban a státus szakértője pedagógiai szempontból s azért, mivel a miniszteri kíváncsnak nem felelt meg, kifogásolta, mire az igazgatótanács a tervet nem fogadta el a kivitel alapjául s visszaküldte vagy átdolgozás, vagy új megfelelőbb terv elkészítése végett. A tervező mérnök azonban erre nem vállalkozván, az igazgatótanács az igazgatóság előterjesztésére saját mérnökét bizza meg a terv elkészítésével s a nov. 17-iki státusgyűlésen bejelenti, hogy ámbár a tervek még nem készek, de az átalakítás költségei előreláthatólag 90—100,000 K-ra fognak menni.

Mielőtt azonban ezen terv elkészült, a már végleg elajtottak vélt áthelyezés ügye Pál Gábor igazgató közreműködése következtében új életre kelt. Ugyanis az 1904. augusztusi megyei közgyűlésen ezt az indítványt terjesztette elő s kérte elfogadását:

„Tekintettel arra, hogy a csíksomlyói r. kath. főgimnázium épülete részint avultsága, részint szűk volta és hiányossága miatt a középiskolai oktatás és a közegészségügy fokozottabb követelményeinek többé már meg nem felel, és tekintettel arra, hogy a hiányok pótlására irányuló kitoldással sem lehetne az épületet olyan állapotba hozni, hogy az az oktatásügyi követelményeknek megfelelő legyen:

Mondja ki a törvényhatósági bizottság, hogy a gimnázium Csíkszeredára való áthelyezésének megfeneklett ügyét a mielőbbi megvalósítás érdekében újra felszínre hozni kívánja és evégből feliratot intéz a nagyméltóságu

közoktatásügyi miniszter úrhoz, melyben 1. a maga részéről felajánlja, hogy az áthelyezés keresztülviteléhez szükséges három épület: gimnázium, szeminárium és internátus közül az utóbbinak építési és első berendezési költségeit kész elvállalni oly kikötéssel, hogy azok a 200.000 koronát meg ne haladják, 2. felkéri a nagyméltóságu miniszter urat, hogy a gimnázium építési és első berendezési költségeit a jelenlegi beruházások használható részének felhasználásával a közoktatásügyi tárca terhére elvállalni és az erdélyi róm. kath. státus igazgatótanácsához olyan értelmű leíratot intézni méltóztassék, hogy mint első-sorban érdekelt tényező a finővelő intézet (szeminárium) felépítésére és beruházására szükséges költségek hordozásáról és ilyen megosztás mellett mindhárom épület tervei s részletes költségvetései előkészítése iránt a megfelelő-lépések megtételéről gondoskodni és annak idején a tervet és költségvetést betekintés végett a törvényhatóságnak is bemutatni sziveskedjék.

Amennyiben pedig a szeminárium felépítéséhez és felszereléséhez szükséges megfelelő összeggel az erdélyi róm. kath. státus most még nem rendelkeznek, az előkészítendő terv ezen részének megvalósítása addig, míg a státus a kivitelhez szükséges fedezetről gondoskodni tud, szenvedjen késedelmet, a finővelő intézet addig maradjon jelenlegi helyén; de ez a körülmény az áthelyezés ügyének, a gimnázium és internátusi épület felemelésének megoldását ne akadályozza és ne késleltesse.

A törvényhatósági bizottság az indítványt azzal a határozattal fogadta el, hogy a már megajánlott 150,000 K-t az internátus építési költségeire megadja s azt felépítteti, kiköti azonban, hogy az eddig hordozott mellékjárandóságokat a beköltözés után beszünteti.

A miniszter értesülvén az újabb fordulatról, közölte az érdekeltekkel, hogy mielőtt az áthelyezés ügyét érdemlegesen elintézné, a viszonyoknak a helyszínén való tanulmányozására miniszteri biztosul kiküldi a tanker. kir. főigazgatót, hogy az igazgatótanácssal, a megyével és a várossal tárgyaljon. A tárgyalás 1905. április 26-án és 27-én folyt le, amelyen Kuncz Elek főigazgatón kívül az igazgatótanács részéről Mikó Bálint és Pál Gábor, a megye részé-

ről Becze Antal, Fejér Sándor és dr. Csíky József s a város részéről dr. Ujfalusi Jenő, Csedő István és Kovács János vettek részt. A jegyzőkönyvet elnöklő főigazgató felkérésére Szlávik Ferenc vezette.

A tárgyalás eredményeként a megbízottak megbízóik nevében — a jóváhagyás fenntartásával — a gimnáziumnak Csíkszeredába áthelyezése ügyében szerződést kötöttek, amelynek pontjai a következők:

1. Csíkszereda város az áthelyezendő csíksomlyói r. kath. főgimnázium felépítésére a régebben felajánlott és már az erdélyi r. kath. státus tanulmányi alapja javára telekönyvileg tulajdonjoggal át is adott, az úgynevezett Barancs dűlőben, a Székútja és Rákóczy-út sarkán levő „Nagymart” névű, mintegy 10 k. hold területet örök időkre átengedi az erdélyi r. kath. státusnak azzal, hogy amennyiben a terület nem a gimnázium felépítésére használtatnék fel, akkor a terület feletti rendelkezési jog szálljon vissza Csíkszereda városra.

2. Csíkvármegye saját kezdeményezéséből azon esetre, ha az állam iskolaépületet emel és azt felszereli, továbbá, ha a r. kath. státus a szemináriumot felépíti és felszereli, 100 tanuló befogadására alkalmas internátusnak az iskola épülettel kapcsolatosan való felépítésére és felszerelésére az előbbeni szolgáltatások megszüntetése mellett 150,000 azaz Egyszázötvenezer koronát ad, s amennyiben ezen összeg a megjelölt célra teljesen igénybe nem vétetnék, a fennmaradó összeg, mint saját maga által kezelendő internátusi alap a csíkvármegyei internátusi ifjak segélyezésére fog fordíttatni.

3. Az erdélyi r. kath. státus kötelezi magát, hogy a közóhajnak és a szükségletnek megfelelő s amint csak teheti — 100 tanuló számára — az iskola épülettel kapcsolatosan a szemináriumot (finevelőt) saját költségén felépíti és berendezi.

4. A vallás- és közoktatásügyi kormány ily feltételek mellett kötelezi magát, hogy az iskolaépületre akár abban, akár azon kívül emeendő igazgatói lakásra, szolgálólakásokra és tornacsarnokra, valamint az iskolaépület butor berendezésére 230,000 kor. azaz Kettőszázharmincezer koronáig terjedő államsegélyt ad.

Ebből az alkalomból a kormányképviselő és a státus kiküldöttjei szerződéstervezetet is készítettek az állandó fenn tartási államsegélyre vonatkozólag.

Ezek oly jelentős mozzanatok voltak, hogy bizton lehetett remélni, hogy az áthelyezés kérdése most már semmi nehézségbe sem ütközik. De nem így történt a dolog.

Az igazgatótanács a szerződés felterjesztésével kapcsolatban azt kérte a minisztertől, hogy ne jelöltessék meg számszerűleg az állam hozzájárulása, hanem vállalja magára a gimnázium felépítését és berendezését, de a miniszter kijelentette, hogy a tárgyalásoknak a részletekre való kiterjesztése mindaddig nem időszerű, míg a 230,000 K államsegélyre nézve a törvényhozási meghatalmazást meg nem kapja. (1905. szept. 18).

1906 jún. 20-án az igazgatótanács egy újabb felterjesztésében a tárgyalás folytatását kérte, mire a miniszter kijelentette, hogy a fenti szerződés úgysem felel meg egészen „a kölcsönös jogokat és kötelezettségeket találóan kifejező kötés kellékeinek.” Nevezetesen nincs megállapítva, hogy a státus mikor építi a szemináriumot, a megye pedig csak abban az esetben adja meg a megmaradt segítséget, ha a státus az építést teljesíti. Ezenkívül arra nézve sem történt megállapodás, hogy ki köteles vállalkozni a főgimnázium és internátus felépítésére és berendezésére. Egyszersmind kijelenti, hogy az államsegély nem haladhatja meg a 230,000 K-t, amely összeg már rendelkezésre is áll. A hiányzó összeget az építető státusnak kell pótolnia. S a hiányok pótlására s a szerződés megkötésére újból kiküldi a tankerületi kir. főigazgatót miniszteri biztosi minőségben.

Az igazgatótanács is kiküldte az újabb tárgyalásra a maga megbizottait, amely 1906 okt. 17. és 19. napjain folyt le, amelyen Kuncz Elek elnökön kívül a státus részéről Mikó Bálint és Pál Gábor, a megye részéről Kállay Ubul, Szász Lajos, dr. Bocskor Béla és dr. Csíky József s a város részéről dr. Ujfalusi Jenő és Csedő István vettek részt. Az 1905 évi ápr. 26-iki megállapodás most már oda módosult, hogy a megye az internátus felépítésére felajánlott 150,000 K megadását nem kötötte a szeminárium egyidejű felépítéséhez, amelyet a státus akkor épít, amikor pénzügyi viszonyai megengedik. A megyei segélyt akkor

utalják ki, amikor az államsegélyt folyósítják. A tervek megkészítését s az építés vezetését a státus vállalta magára. Az állam magasabb államsegélyt azonban ezúttal sem volt hajlandó adni.

A terveket és költségvetést Pápai Sándor műszaki tanácsos elkészítvén kitűnt, hogy a hármas épület költségei 796,376—853,260 K-t tesznek ki, amelyből 374,080—400,800 K a gimnáziumra, 231,840—216,384 az internátusra és 220,620—205,912 a szemináriumra esik. Ehhez járul a gimn. butorfelszerelési költsége 30,000 s a szemináriumé és internátusé 25—25,000 K-val, továbbá a telekredezés, járdakészítés, csatornázás és kerítés 52,000 K-val, végül a tervek elkészítéseért s a művezetésért járó tiszteletdíj. Ezzel szemben pedig a státusnak csak az államtól és megyétől megszavazott 380,000 K állott rendelkezésére a költségek fedezetére, miért is a megyét kérte, hogy „ezen nagyfontosságú és Csíkmegye életére minden tekintetben nagy jelentőségű alkotásnak érdekében ereje teljes megfeszítésével is hozzon meg minden lehető áldozatot“. A megye erre, nehogy a státus anyagi viszonyai miatt a terv most már dugába düljön, az 1907 máj. 25-iki közgyűlésen elhatározta, hogy a gimnázium építési költségeihez 100,000 koronával járul hozzá, s az internátus tervét és költségvetését elfogadta. Az egyhangulag hozott határozat indokolása a többek közt ezeket mondja: „Nehogy ezen már egy évtized óta eredménytelenül húzódó s az illetékes tényezők nem mindenike által elég lelkesültséggel tárgyalt ügy a napirendről végleg levétessek s nehogy a végleges elejtésből mindenesetre bekövetkezendő súlyos s később majdnem pótolhatatlan kulturális és társadalmi veszteségnek okozóivá tétessünk, — a törvényhatóság kész ereje megfeszítésével is a tervbe vett alkotásnak megvalósítását előmozdítani“. Előbbi kikötéseit ezúttal is megújította s azt is kívánta, hogy az internátusba elsősorban csíkmegyei illetőségű székely fiúk vétessenek fel, ezek hiányában a többi székely megyék szülöttei s csak harmadsorban idegenek. S kimondja, hogy ha a státus az építést 1908 máj. 1-ig meg nem kezdi, akkor a megszavazott összegek (150,000, 100,000) megadása iránt a kötelezettség megszűnik. Végül így fejezi be: „S minthogy ezzel a törvényhatóság elment

azon határig, amelynél tovább mennie anyagi ereje túlbecsülése és a rendelkezése alatti alapok céljainak veszélyeztetése nélkül nem mehet, méltán elvárja, hogy a tulajdonképeni illetékes tényező, az erdélyi r. kath. státus is a tiszta kath. Csíkmegye kulturális előhaladására hivatott ezen alkotás testtéválására még erejét felülmulólag is minden áldozatot meghozzon. Egyben kéri a törvényhatóság a magas kormányt is, hogy e gimnázium építésére nyújtson nagyobb segítséget, mert anélkül ezen fontos kulturális intézmény létesítése fennakadást szenvedne, mi a székeségnek s azzal magának az államnak válnék hátrányára“.

Ezután már remélni lehetett — ámbár még mindig fedezet nélkül volt a gimnázium építési költségéből 152,000 K, — hogy az áthelyezés ügyének végleges megoldása csak rövid idő kérdése, különösen mivel az sem volt valószínűtlen, hogy a státusnak a drágasági viszonyokkal eléggé megindokolt kérését az államsegélynek felemelésére az állam teljesíteni fogja. S tényleg Kállay Ubul főispán közbenjárására a miniszter megígérte, hogy az államsegélyt 300,000 K-ra felemeli s az ehhez szükséges 70,000 K-t az 1909. évi költségvetésbe beilleszti. A még mindig hiányzó 82,000 K pedig azáltal nyert fedezetet, hogy a megye ugyanennyi összegért megvásárolta a gimn. épületét s a hozzátartozó telkeket egy létesítendő „árva- és szeretetház“ céljaira.

A tavasz folyamán elkészített részletes tervet és költségvetést a miniszter jóváhagyván az igazgatótanács az építést és a szakmunkákat az 1908 nov. hóban megtartott versenytárgyaláson a vállalkozóknak kiadta és velők a szerződést megkötötte. Az 1909. évi január hóban pedig kinevezte a helyi építő bizottságot, amely csakhamar megalakult s jegyzővé Szlávik Ferencet kérte fel. A bizottság a kapott utasítás alapján jan. 28-án azzal kezdte meg működését, hogy a telket a várostól átvette és Wusinszky Testvérek és Preiszner József fővállalkozóknak az építés megkezdésére átadta. Üléseit havonként kétszer tartotta, amelyeken a többek közt tanácskozott és előterjesztést tett a szeminárium egyidejű építése, a központi rendszerű fűtés beállítása, az internátusban a pincehelyiségek bővítése, az építés ellenőrzésének módja, a világítás kérdése és több más az építéssel kapcsolatos fontos dologban.

Sajnos azonban, hogy minden törekvés, amely a szeminárium egyidejű felépítésére irányult, eredménytelen volt a státus pénzügyi viszonyai miatt. Ma már azonban bizton reméljük, hogy a státus minden lehetőet megtesz, hogy a szemináriumot is mielőbb felépíttesse s átadja rendeltetésének, annál is inkább, mivel a szemináristáknak a Csíksomlyóról való bejárás — különösen télen — egészségügyi, de didaktikai szempontból sem helyeselhető.

Az építési engedély megadása előtt márc. 22-én megvolt a hatósági szemle, kijelölték a kerítés vonalait és 29-én megtörtént az első kapavágás. A földmunka előhaladásával az alapozási munka megkezdődött s annyira haladt a falazás is, hogy május 29-én meg lehetett tartani az alapkö megáldásának ünnepét, amelyen a megye és város tisztikara, az építő bizottság tagjai, nagyszámu érdeklődő közönség, az ifjuság és a munkások vettek részt.

Az alapkö megáldását az erdélyi püspök végezte, amire Pál Gábor igazgató kérte fel a következő, nagy vonásokban az intézet egész multját felölelő beszéddel:

A két hónap óta folyó szorgos munkának ezen színhelyén, hol az ezelőtti években ilyenkor zsenge növényzetet lengetett a tavaszi szellő, alapfalak emelkednek ki a földből, melyek a szemlélő képzeletét egy impozánsnak ígérkező épület körvonalainak megalkotására indítják.

Ez az épület, melynek falait a verejtékes munka eredménye gyanánt nap-nap után emelkedni, nőni látjuk, Csíkmegye közművelődésének életében és ősi középiskolájának, a csíksomlyói főgimnáziumnak történetében nevezetes mozzanat monumentuma lesz.

Amire felépül, egy harmadfélszázadra visszatekintő intézet krónikáját zárja be, melyet a Szent István királyról nevezett erdélyrészi Szent Ferenc-rendi szerzet csíksomlyói rendházának tagjai nyitottak meg a XVII. század közepe táján.

A hazafias lelkesedéssel alapított, török-tatár dúlások közben lerombolt és csüggedetlen kitartással kétszer is újra épített gimnáziumban a szerzetház tudós tagjai tanítottak egészen 1848-ig, versenyt tartva a sikerben a Jézustársasági atyák hírneves intézeteivel, melyek Székelyudvarhelyt, Kolozsvárt és más helyeken végeztek kultúrmissziót.

1848-ban a szabadságharc küzdelme tanárt és tanítványt, aki csak arra való volt, fegyverbe szólított. Beteljesült itt is a latin közmondás: „Inter arma silent musae“.

Elismert valóság, hogy úgy a régen mult időkben, mint a közel multban sok jeles férfiúnak adott a csíksomlyói főgimnázium középfoku kiképzést és azok a rajok, melyek belőle évenként kirepültek, bárhová sodorta is őket az élethívadás, a nemzetnek mindenkor hű fiai voltak, kikre a haza jó és rossz viszonyok közt mindig bizvást számíthatott.

Az intézet legutóljára 1883-ban kapott új otthont, új épületet, mely eredetileg gimnáziumnak s finevelőnek készült. Habár a közel multban kétszer is kibővítettet, már szűknek bizonyult és a haladó kor igényeinek többé nem felel meg. Ezért az országgyűlés és Csíkvármegye áldozatkészsége a Csíkszereda város felajánlotta ezen tágas helyen egy hosszú időre szóló, díszes kivitelű épületet állít az erdélyrészi róm. kath. státus igazgatótanácsának vezető intézkedése mellett.

Ezt az épülő intézetét csak úgy tekintem, mint egy új méhköpűt, melybe mikor elkészül, a régi intézet most növekedő és erősödő méhrajja, a csíksomlyói főgimnázium ifjusága, elhelyezkedik, hogy aztán évenként új és új szorgalmas és munkás rajok szálljanak ki belőle, akik hivatva lesznek az állam és társadalom sok kerekű gépezete mellett irányító, vezető szerepet betölteni és magasabb műveltségükkel, finomultabb izlésükkel az általános művelődést terjeszteni.

A mult és jövő tehát egy fenségesen szép hivatás teljesítésének azonosságában kapcsolódik össze.

A keresztény hit és erkölcs, a hazaszeretet és tudomány ezen épülő templomának alapfalai mellett hódolattal üdvözlöm Nagyméltóságodat és hálás köszönetemet fejezem ki azon meleg érdeklődéseért és készségeért, mellyel kérésemre ezen épület alapkövének megáldását sok águ elfoglaltságának kitűzött programjába beilleszteni kegyeskedett. Tisztelettel kérem, hogy mint az Úrnak felkent szolgálja, mint egyházmegyénk főpásztora ezen nevezetes építkezés sikeres folytatása, bevégezése és majdan a benne folyó szakadatlan szellemi munka sikere érdekében a már

elhelyezett alapkövet megáldani méltóztassék, kérve a Mindenhatót, hogy árássa áldását az építésben tovább munkálkodókra, a benne majd összegyűlő és tanulni vágyó ifjakra, azok vezetőire és oktatóira.

Püspök atyánk nagy hatást keltett válaszában azon nézetének adott kifejezést, hogy változó érzelmek között jött ezen új intézet alapkövének megáldására. Atyái fájdalommal gondolt arra, hogy az az ősrégi intézet, amely a szent Szűz oltalmazó pártfogása mellett oly sok derék, hitű és hazaszerető embert nevelt az egyháznak és hazának, új helyre költözik, de enyhíti fájdalmát az a tudat, hogy új székhelye nem lesz messze a Segítő Szűz megszentelt helyétől. Változik a hely, mert meg kellett változnia, de reméli, hogy az új intézet szelleme nem fog változni, ezután is át fogja hatni a mély hit szeretete és ápolása, ami egyedül eredményezte, hogy oly sok belső és külső ellenség támadásaival szemben képesek voltak az igaz hitet megőrizni. Az Úr Jézus szelleme lengjen az új intézet felett is. Kéri a Mindenhatót, hogy ebben az új intézetben is adjon oly derék, odaadó igazgatókat, aminőket a múltban is adott, oly tanárokat, akik életük példájával az ifju lelkek kiművelésére, jellemük fejlesztésére és vallásos érzelmük erősítésére és emelésére mindent megtesznek, akik munkaszerető, az ideálokért lelkesedő, hazájukat nem szavakkal, hanem tettekkel szerető derék polgárokat nevelnek a hazának s hű fiakat az egyháznak, akikben erős legyen a jóság, becsületesség, szorgalom és hit iránti szeretet. Úgy legyen!

Ezután Pál Gábor igazgató felolvasta a következő szövegű s az erdélyi püspöktől aláírt okmányt, amelyet az intézet négy értesítőjével és különféle pénzekkel együtt befalaztak az alapköbe.

D. a J. Kr. I Az ifjuságnak isteni Üdvözlőnk alapította szent egyházunk szellemében való nevelésére, a tudományok és művészetek oktatására, a hazaszeretet ápolására, a székelység művelődésének emelésére szolgáló ezen csarnok a magyar állam, Csíkvármegye és Csíkszereda város áldozatkészségéből épült az erdélyrészi róm. kath. státus igazgatótanácsának intézkedése és vezetése mellett a Szent István királyról nevezett erdélyrészi Szent Ferenc-rendi szerzet által harmadfél századdal ezelőtt alapított és

1848-ig ezen hazafias szerzetes rend tagjainak oktatása, 3 évi szünetelés után szerzetes atyák és világi tanerők működése mellett fennállott csíksomlyói róm. kath. főgimnáziumnak Csíkszeredára áthelyezése céljára X. Pius pápája, I. Ferenc József apostoli magyar király uralkodása, Wekerle Sándor dr. miniszterelnöksége, Apponyi Albert gróf dr. vallás- és közoktatásügyi minisztersége, Majláth Gusztáv Károly erdélyi püspöksége idejében, az Urnak 1909-ik és 10-ik esztendejében.

Az áthelyezés eszméjét Kuncz Elek kir. tanácsos, kolozsvári tankerületi kir. főigazgató vette fel és a honfoglalás ezredik esztendejében, 1896-ban Bándi Vazul akkori csíksomlyói főgimnáziumi igazgató indítványára Csíkvármegye 100,000 koronát szavazott meg az áthelyezés céljára és később vállalta a főgimnáziummal kapcsolatos és ennek észak felé nyúló szárnyát képező bennlakás (internátus) építési és berendezési költségeit, melyekből az építés a terv és költség-számítás szerint 332,000 koronát vesz igénybe. Csíkszereda város pedig e két intézetnek és az erdélyrészi róm. kath. státus által építeni vállalt finevelő intézetnek (szeminárium) elhelyezése céljára mintegy tíz katasztrális hold területet vásárolt össze és ajánlott fel. Az állam 300,000 koronával járul ezen új főgimnázium építéséhez.

Az elvi határozatok kimondásának idején, a millenáris évben Csíkvármegye főispánja Mikó Bálint, alispánja Becze Antal volt. Az építés folyama alatt főispán Kállay Ubul, alispán Fejér Sándor, Csíkszereda város polgármestere Ujfalusi Jenő dr. Az erdélyrészi róm. kath. státus igazgatótanácsának világi elnöke Béli Ákos gróf, alelnöke Lázár István gróf, előadója Pál István apát-kanonok.

Az építési tervet Pápai Sándor műszaki tanácsos, a státus mérnöke készítette, melynek kivitelével Wusinczky Testvérek és Preiszner József brassói építési vállalkozók bíztak meg.

Az építő bizottság Mikó Bálint v. b. t. t. elnöklete alatt Kállay Ubul főispán, mint helyettes elnök, Pál Gábor főgimnáziumi igazgató, mint előadó, Pápai Sándor mint művezető, Pap Domokos a csíkszeredai m. kir. államépítészeti hivatal vezetője, mint helyettes művezető, Fejér Sándor

alispán, Bálint Lajos felcsíki ker. főesperes, Kassai Lajos főgimnáziumi tanár, fineveldei igazgató és Ujfalusi Jenő dr. polgármester tagokból állott.

Az áthelyezésre váró csíksomlyói róm. kath. főgimnázium tanári karának tagjai: Pál Gábor igazgató, világi, Brassai Károly világi, Csató János egyházi, Erőss József egyházi, Ferencz Gyula világi, Iványi Antal világi, Jakab Antal világi, Kassai Lajos egyházi, Király Henrik dr. világi, Mayer János világi, Márton István világi, Pap András világi, Rész János egyházi, Stoiber Ottó világi, Szilávik Ferenc világi tanárok, Kolonics Dénes dr. a közegészségügy tanára és intézeti orvos és Dományáncz Péter róm. kath. tanítóképző-intézeti rendes tanár, mint ének- és zenetanár voltak.

Isten áldása szálljon mindenkor e hajlékra, a benne oktatókra és tanulni vágyókra.

Kelt Csíkszeredán a készülő új főgimnázium épületének a főbejárattól 7 méternyire az első kiszögellés sarkánál elhelyezett alapkövő megáldásának alattírt Majláth Gusztáv Károly gróf Erdély püspöke által végzett ünnepélyes mozzanata alkalmából, az egyezerkilencszázkilencedik évnek május hó 29. napján.

Ezután a főpásztor elvégezte az egyházi szertartást, imájában kérve az Urat, áldja meg az új épületet s a rajta dolgozókat. Imádság közben épüljenek a falak, hogy ezáltal távoztasson el az Ur minden szerencsétlenséget. Isten áldása legyen mindazokkal, kik az új épületben tanítani s tanulni fognak, hogy sok és hasznos munkát végezhesenek s az egyháznak s a hazának derék polgárokat neveljenek. Ekkor az alapkövet az Atyának, Fiunak és Szentléleknek nevében megáldva, három kalapácsütéssel elzárta.

Az építés ezután szakadatlanul folyt s 1910. jún. végén azt lehetett remélni, hogy a következő tanévet már az új intézetben lehet megkezdeni. Ez azonban nem történt meg, mivel különféle okok léptek fel gátlólag, úgyhogy még a most befejezett tanévet is a régi helyen kellett tölteni, a vizsgák azonban már az új intézetben voltak, amelynek felavatása jún. 5-én folyt le nagy ünnepség keretében. Erről azonban később lesz szó.

II.

Nevelés- és oktatásügy.

A tanulóknak erkölcsös és hazafias szellemben való *nevelésére és oktatására* a tanári testület az utóbbi tizenöt év alatt is megtett minden lehetőt s igyekezett minden rendelkezésére álló eszközt megragadni, hogy testben és lélekben tiszta, derék és becsületes nemzedéket neveljen, amely rendelkezik a tudás fegyverével is.

Az *erkölcsös nevelés* eszméje lebegett mindig szeme előtt s ebben a tekintetben az oktatással kapcsolatban is mindent megtett, hogy az ifjúságra hatást gyakoroljon, de különösen a vallásgyakorlatoknak mélyítésével igyekezett minél nagyobb sikert elérni, amire nézve nem csekély hatással volt a saját jó példaadása is.

Az ifjúság a tanárokkal együtt — a téli hónapok kivételével — mindennap *szentmisét* hallgatott; vásár- és ünnepnap pedig a misét — télen is — *szentbeszéd* (exhortáció) előzte meg, amelyet 1898-ig az összes növendékeknek közösen mondott a vallástanár. Az 1898. év szeptemberétől kezdve azonban az alsóbb osztályosok s a felsőbbek is külön-külön hallgattak szentbeszédet, amelyekben az exhortátorok mindig alkalmazkodtak a növendékek fel fogásához és lelki világához. A kötelező *délutáni* (vásár- és ünnepnapon) *istentiszteleten* való részvétel alól az 1902. évben a püspök a tanártestület kérésére felmentette az ifjúságot, de reményét fejezte ki, hogy a testület a kötelező egyéb „vallásgyakorlatok pontos és épületes megtartásával, valamint az önkéntes vallásgyakorlatokra való buzdítással pótolni fogja azt a hiányt, amely az addigi délutáni közös istentisztelet elmaradása következtében az ifjúság vallási életében felmerülhetne“. Egyébként a

bennlakók ezután is résztvettek a délutáni istentiszteleteken, úgyszintén az egész ifjuság a Mária-ünnepek vigiliáin.

Az 1900. évig résztvettek a szokásos *egyházi körmeneteken* is, de az ezeken való résztvételtől is fölmentette a püspök, úgyszintén 1901-ben a tanári testület kérésére megengedte, hogy az ifjuság a *keddi búcsukon* ne vegyen részt, mivel „a templomba úgy sem férnek be s a künn való tartózkodás nem alkalmas az ájtatos hangulat felkeltésére.”

Az egész ifjuság tanévenként háromszor *gyónt és áldozott*, 1900 szept. hótól kezdve pedig négyszer. A lelki megújulásnak ezzel az eszközével némelyek gyakrabban s éltek s egyesekre szemmelátható volt a gyakori szent áldozás haszna. A *lelkigyakorlatok* is állandóan szokásban voltak, amelyek virágvasárnap előtti szombaton kezdődtek és a nagyhét keddjén értek véget. Az ezeken elhangzott beszédeknek az volt a főcélja, hogy az ifjakat magukba szállásra bírják s jó és töredelmes gyónásra előkészítsék. Az 1899. évig az egész ifjuság közösen vett részt a lelki gyakorlatokon, amelyeknek vezetője a vallástanár volt. Ettől az időtől kezdve azonban, hogy hasznuk annál nagyobb legyen, rendszeren egy szerzetes atya vagy esetleg világi pap — de mindig a tanulók előtt ismeretlen egyén — vezette a nagyobbak (III—VIII. o.) lelkigyakorlatait, míg a kisebbek vezetője eleinte az intézeti vallástanár, később valamelyik testvérintézet vallástanára vagy más világi pap volt. Ideje rendszeren a nagybőjti időszakra esett és 5 napig tartott. Első nap a bevezető, utolsó nap pedig a befejező beszéd hangzott el, a többi napon négy szentbeszédet hallgattak; a beszédek előtt valamely épületes könyvből olvastak fel. A lelkigyakorlatokat szent gyónás és áldozás fejezte be az utolsó napon.

Különösen nagy hatása volt a lelki élet fejlesztésére a *Mária-Társulat* működésének, amelyről azonban később emlékezünk meg.

Általában minden eszközt felhasználtak, hogy a növendékek lelki tisztaságban nevelődjenek. A testület legfőbb törekvése az volt, hogy a szülőknek büntől menten adja vissza gyermekeit s megőrizze az ép testben az ép lelket. „Az egyház, ahol iskolát alapít, a test és lélek szűzies tisztaságát óvni akarja, mert meg van győződve, hogy min-

den igaz, szép és jó iránt való érdeklődésnek, fogékony-ságnak, lelkesedésnek nemes termő földje a szűzies tiszta szív" — írja egyik leírataiban az erdélyi püspök. Ennek a célnak a szolgálatában a testület igyekezett is az ifjakat távol tartani minden lelki piszoktól s örködött nehogy *erkörcstelen képek, olvasmányok* stb., jussanak kezükbe, amelyeknek szemlélése és olvasása káros hatással van az ifju lélekre.

Áz *alkoholizmus* romboló hatását az ifju testszerve-zetre s a lélekre nemcsak főtanhatóságunk, hanem az ő útján a miniszter is többször figyelmébe ajánlta a testület-nek s az az elleni küzdelemre fel is hívta. Az 1903. évtől kezdve az egyes tantárgyak (természettan, egészségtan, bölcsészet) megfelelő részeivel kapcsolatban részletesen tár-gyalták az alkoholizmus pusztító hatását s figyelmeztették az ifjakat az abból eredő anyagi és erkölcsi veszedelmekre. Ezenkívül az olvasmányokkal kapcsolatban is megragadtak minden kínálkozó alkalmat, hogy ily irányu küzdelmük kellő sikerrel járjon. A felsőbb osztályokban 1—1 magyar nyelvi írásbeli dolgozat e tárgy körébe eső kérdéseket fej-tegetett s az önképzőkörben pályatételt is tűztek ki ily irányu dolgozatok készítésére.

S az erkölcsös, hazafias szellemben való nevelésre törekvésnek kézzel fogható eredményei is mutatkoztak. Hogy csak egyet említsek, a mult tanév végén az érettsé-git tett ifjak legtöbbször önszántából írásban kijelentette, hogy az egyháztól tiltott, haza és vallásellenes társulatba soha sem lép be s azokat nem támogatja.

A főtanhatóság is mindenre figyelő szemmel örködik az erkölcsös nevelés felett s igyekszik intézkedéseivel, taná-csaival a tanárok segítségére lenni. S hogy az állapotok-ról kellő tudomást szerezzen, a vallásanár 1909-től kezdve minden félév végén jelentést tesz az ifjuság hitéletéről, valamint évenként az igazgatóság az alkoholizmus elleni küzdelem eredményéről s általában a vallás-erkölcsi álla-potról.

De különösen ki kell emelnünk azt a nagy hatást, amit püspök úrunknak majdnem évenkénti látogatása idé-zett elő az oktatás, de különösen az erkölcsös neve-lés terén. Minden alkalommal volt egy szerető szava „ked-

ves fiaihoz“, akiket sohasem mulasztott el buzdítani az erkölcsös életre, a hitbeli és tanulmánybeli kötelességek buzgó teljesítésére. Gyóntatott, bérált, ünnepségeken, szentgyakorlatokon vett részt, szóval szeretett fiai közt töltötte majdnem minden idejét. A gyengéket felkarolta, bizalmat és bátorságot öntött beléjük, az erőseket még többre buzdította. Szeretettel is viseltetnek azért iránta s az ő idejövetele mindig a legnagyobb ünnepünk. Mondanunk sem kell, hogy főpásztorunknak ez a buzgó működése a tanári testületre is emelőleg hatott s csak fokozta lelkesedését, munkakedvét céljainak elérésében. S ha ily tanácsadó, ily lelkes vezető siet a testület támogatására, akkor nem lehet csodálkozni, — dicsekvés nélkül mondhatjuk — ha munkáját siker is koronázza.

A vallásos, hazafias és más nemes érzelmek felkeltésére és ápolására jótékony hatást gyakoroltak az *iskolai ünnepségek* is. Az első években *márc. 15-én* az ifjuság a tanárok vezetésével d. e. bement Csíkszeredába, ahol szentmise után résztvett a csíkmegyei honvédegyesület által rendezett ünnepségen, sőt néhány tagja szerepelt is azon; d. u. pedig az intézetben ülte meg a márciusi napok emlékünnepeit. Később — 1898-ban — nemcsak a bevonulás maradt el, hanem megszűnt az intézeti ünneplésnek hivatalos jellege is és egy febr. 17-én kelt főtanhatósági rendelet értelmében csak önképzőköri díszüléssel lehetett az ünnepséget megtartani. De bár az erre vonatkozó rendeletet a főtanhatóság az 1905. évben megújította, mégis alkalmat talált az intézet, hogy az ünnepséget minden évben a nagy naphoz illő fénnel megünnepelje. Az 1898. évben pedig *április 11-ét*, mint az 1848-iki törvények szentesítésének napját, rendelte el a főtanhatóság hivatalos ünnepül.

Kiváló kegyelettel ünnepelte az intézet védőszentjének ünnepét is. Az 1897. évig Szent Katalin volt az intézet védőszentje, ekkor azonban jan. 28-án a főtanhatóság Szent Imrét jelölte ki védőszentül s elrendelte, hogy nov. 5-ikét a legnagyobb iskolai ünnepnek kell tartani. Az intézet méltó fénnel ünnepelte is meg ettől kezdve védőszentjének, az ifjuság példányképének ünnepét. Ugyanekkor kijelentette a főtanhatóság, hogy más ünnepet nyilvános jelleggel nem lehet tartani, csak esetről-esetre adandó engedély alapján.

Szent Katalin napján azóta hálás kegyeletből előadások előtt szentmisét hallgat az ifjuság.

Ezek az ünnepeken kívül állandó ünnep még 1900 óta *nov. 19-ike* is; 1910. jún. 22-én pedig a főtanhatóság elrendelte, hogy „a hazafiság és az általános emberszeretet egymást kiegészítő eszméjének ápolása végett“ máj. 18-án *békenap* tartassék. Az állandó ünnepeken kívül majdnem minden évben volt rendkívüli alkalmakkor is ünnep, amikor az intézet kegyelettel adózott az *irodalom és történelem nagyjainak* emléke iránt, vagy örvendezve fejezte ki örömét *XIII. Leó* 25 éves pápai jubileuma alkalmával és kivette részét az *Erzsébet* királyné megrendítő halála alkalmából a nemzetet ért országos gyászból. Az ünnepségeken az ifjuság rendszeren énekkel, zenével és szavalattal szerepelt, a napnak a jelentőségét pedig rendszerint valamelyik tanár méltatta ünnepi beszéd vagy felolvasás keretében.

A nagyok iránti tisztelet s a mult emlékeinek megbecsülése nyilvánult meg abban is, hogy az ifjuság 1896-ban a millénium alkalmából és 1899-ben Erzsébet királyné emlékére *emlékfákat* ültetett az intézet kertjébe s azokat féltő gonddal ápolta.

Az ifjuság fegyelmezésére nézve 1897-ig az 1884. évi státusgyűlésen elfogadott fegyelmi szabályok voltak az irányadók, melynek 29. §-át 1896-ban oda módosítják, hogy a tanulóknak bezárással való büntetését a fegyelmi fokozatok közül törlik. Úgy szintén elrendeli a főtanhatóság, hogy előadási óráról való kiküldéssel nem szabad büntetni. 1897-ben pedig az ez évi státusgyűlésen elfogadott fegyelmi szabályok léptek életbe. Ezenkívül külön leíratokban is többször intézkedett a főtanhatóság a fegyelmezésre nézve, elvül állítva a testület elé, hogy igyekezzék lankadatlan kitartással és türelemmel fegyelmezni a rendelkezésre álló fegyelmi eszközökkel, de a fegyelmezésben mindig a szeretet legyen az irányítója. Némely esetekben azonban a kellő szigor alkalmazását a rend fenntartása szempontjából elengedhetetlennek jelenti ki. S régebbi időben kifogásolta, hogy a testület a falusi korcsmába járást, az éjjeli táncmulatságokban stb. való résztvételt igen enyhén bírálja el s 1897-ben elrendeli, hogy mivel a fegyelmi szabályok tiltják az éjjeli mulatságokat, nyilvános mulatságok

tartására mindig ki kell kérni az engedélyt. 1910-ben pedig kizárás terhe mellett elrendeli, hogy az ifjuságnak tilos lövő eszközöknek a tartása és hordása. Általában elmondhatjuk különben, hogy a fegyelmi állapot eléggé megfelelő volt, ámbár pár esetben szigorubb fegyelmi büntetést: eltanácsolást és kizárást is kellett alkalmazni. Úgy ezekről, mint a kisebb fegyelmi esetekről a testület mindig értesítette a szülőket is, hogy együttes közreműködéssel, ahol még lehet, a bajon segíteni lehessen.

A *szülőkkel való érintkezésre* egyébként — a miniszternek 1898-ban kiadott s a főtanhatóság útján ide érkezett rendelete szerint — a testület módot és alkalmat keresett, hogy az iskola nevelő munkájába őket is bevonja és a nevelés és oktatás sikerének biztosítása érdekében a szülőkkel összhangzatos együttműködést igyekezett kifejeíteni. Ebből a célból az igazgatóság megállapította és nyilvánosságra hozta azt az időpontot, amikor az egyes tanárok a szülők rendelkezésére állanak az intézetben, hogy tanácssal és felvilágosítással a szülőknek a nevelés és oktatás munkájában való résztvevését biztosítsák. Azonban ennek az eljárásnak csekély volt az eredménye, mivel a szülők, távol lakván az intézet székhelyétől, amely elég nehezen volt megközelíthető, ebben a tekintetben nem igen alkalmatlankodtak a tanároknál.

Az *oktatás* mindig nevelő hatásra is törekedett. A tanárok igyekeztek minden növendéküket egyénileg is megismerni — amennyire különösen az alsóbb osztályok nagy népessége megengedte — s egyéniségükhöz, felfogásukhoz és képességükhöz mérten végezni az oktatás munkáját.

A *vallástan* tanítására nézve, mielőtt az új püspöki tanterv elkészült, 1898-ban a püspök azt az utasítást adja a vallástanárnak, hogy igyekezzék a tanterv keretében a hitbeli oktatást minél sikeresebbé tenni s a nevelést ájtatos vallásgyakorlatok útján mozdítani elő; 1899-ben pedig elrendelte, hogy a hittani érettségi vizsgán a VI. és VII. o. anyagából is kell kérdést feladni, s még előbb, hogy az I. és VIII. osztályosok hittanórája az első órában, a többieké pedig szintén a délelőtti első órákban legyen, hogy minél frissebb elmével foghassák fel hitünk magasztos tanait. A vallástanításra vonatkozó s a püspöki

kartól elfogadott új tanterv az 1900—1. tanévvel lépett életbe. A tanítás ellenőrzésével a püspöki biztos s a státus kiküldöttje bizatott meg. A magántanulóktól megköveteli annak az igazolását, hogy a vallástant arra feljogosított egyéntől tanulták-e s a kötelező vallásgyakorlatokon résztvettek-e.

A többi tárgyak tanítására nézve 1899-ig az 1879. évi *tanterv és utasítás* volt irányadó, míg az 1899—900. tanévtől kezdve az új állami tanterv lépett életbe, melyet a főtanhatóság autonóm jogainak fenntartása mellett célszerűségi szempontból a maga egészében átvesz és életbe léptet. Ugyan a latin nyelvvel kapcsolatban a keresztény klasszikusoknak olvastatását is be akarja eleinte illeszteni a tantervbe, de ezt a miniszter nem engedélyezi, csak mint rendkívüli tárgy tanítását.

Az új tantervvel kapcsolatosan a testület új *tanmenetet* is készít az egyes tárgyakhoz, még pedig a tanterv fokozatos behozásával kapcsolatosan. S mivel 1902-ben a tanterv a maga egészében életbe lépett s 1903-ban az *utasítások* is megjelentek, a testület elkészíti minden tárgyra nézve az állandó tanmenetet, amelynél a helyi viszonyokat is tekintetbe vette. Ezt azonban egyes kevésbé lényeges hibák miatt a főtanhatóság visszaküldi átdolgozás végett. Az újból, egységesebben átdolgozott tantervet aztán jóváhagyta, de már 1908-ban a testület a maga kezdeményezéséből — tapasztalat útján felismerve egyes hiányait — új tanmenetet készít, amelyben az egyes tárgyak tananyagát úgy osztotta be, hogy annak feldolgozása még a gyengébb tehetségű tanulókból álló osztályokban is eredménnyel járjon.

Már 1899-től kezdve nagy súlyt helyezett a főtanhatóság a *művészeti oktatásra* is. Az 1898-ban kiadott miniszteri rendelet szellemében hangsúlyozza, hogy a művészetek iránti érzéket minél előbb fel kell kelteni az ifjúságban s azt minél teljesebben ki kell fejleszteni, mivel ez komoly nemzeti feladat s egyúttal komoly pedagógiai eszköz is. Ebben a kérdésben a testület előterjesztést is tett, hogy mely tárgyakkal hozható kapcsolatba a művészeti oktatás és minden lehető megteendő, hogy az ifjúság műizlését fejlessze s megismertette velük lehetőleg sikerült

reprodukciókban az egyes nevezetesebb műemlékeket, festményeket, szoborműveket és műipari tárgyakat. A tanulmányi kirándulások is részben ezt a célt szolgálták, amennyiben a múzeumokat, gyűjteményeket, műemlékeket stb. megtekintették. S ugyanebben az évben felhívja a főtanhatóság a testület figyelmét arra is, hogy mily hasznos szolgálatot tehetnek néprajzi adatok gyűjtésével — amibe a tanulókat is be lehet vonni — a népművészet, ösfoglalkozás stb. emlékeinek megőrzésére nézve. Ez utóbbinak megvalósítása azonban a jövő feladata lesz.

A *testi nevelésre* a helyi viszonyokhoz képest mindig nagy gondot fordítottak. Ebben a tekintetben azonban nagy baj volt, hogy a téli tornaterem dohos, egészségtelen volt, úgyhogy az 1900—1. tanévtől kezdve a benne való tornaszást betiltották s ettől kezdve csak jó időben tornázhattak a szabadban. Az első két évben négy, a harmadikban öt s ezután hat csoportban tanulták a *tornát*. Egészen 1899-ig külön tornatanár volt, de képesítés nélkül, ettől (1899—900.) kezdve pedig az intézet rendes tanárai tanították, akiknek — egy kivételével — szintén nem volt képesítése. Okleveles tornatanár alkalmazását a főigazgató többször is sürgette, de többszöri pályázat után sem akadt olyan. A torna tanulása alól orvosi vélemény alapján általában minden évben kevés tanuló volt felmentve. S a nehéz viszonyok mellett is elég jó eredményt mutattak fel, sőt az intézet résztvett a milléniumi országos tornaversenyen is.

Az 1901. év áprilisától kezdve a *játék* tanítása is rendszeresen folyt. Az egyik évben *vívni* is tanultak. S a sportgyakorlatok közül különösen a *korcsolyázást* üzték nagy kedvvel s az idén a *tobogánozást* is.

A célbalövésnek a státus gimnáziumaiba való behozatalára az eszmét testületünk egyik volt tanára (dr. Balló István) vetette fel 1906-ban a Csíksomlyón tartott tanári kongresszuson s az 1906—7. tanévtől kezdve már tanulják is a VII—VIII. o. növendékei, eleinte a játékkal felváltva, később teljesen külön.

A célbalövés tanítását a honvédelmi miniszter tette lehetővé, aki fegyvereket és felszerelést adott. S tette ezt azért, mivel a nemzet véderejének fokozása szempontjából nagyon fontosnak tartotta a katonai gyakorlatok s a

célbalövés tanítását. Altalános utasításokat is adott, amelyek a célbalövés tanítását eredményessé teszik, és később utmutatást a katonai lövészkiképzésnek polgári iskolákban való szervezésére.

Az oktatás vezetője az intézet egyik tanára, a kiképzést pedig a csíkszeredai honvédszászlóalj parancsnokságának megbízásából egy tiszt végezte több altiszt segítségével. A kiképzés és a gyutacslövés az intézet udvarán s a kaszárnnyában folyt, éles tölténnyel pedig a zászlóalj elemi lövőterén lőttek. A célbalövésben az ifjak nagy kedvvel gyakorolták magukat s minden évben elég szép eredményt értek el.

Rendkívüli tárgyként minden évben tanultak *éneket* és *zenét*. Az *éneket* három csoportban tanulták (kezdők, a). haladók, b). haladók). Az első osztályban kivétel nélkül mindenki tanult énekelméletet. Az egyházi ének tanulására minden kath. vallású tanuló kötelezve volt. A jobb hangok dalkört (férfi- és vegyeskar) alkottak s az ünnepeken szép sikerrel működtek közre. A *zenét* szintén három csoportban tanulták és zenekart is alkottak. Mind az éneket, mind a zenét külön szaktanár, vagy a testület ahhoz értő tagja tanította.

Francia nyelvet 1908-ig tanultak három csoportban, ekkor a tanításhoz értő tanerő hiányában megszűnt. *Szabadkézi rajzot* az 1904—5. tanév óta tanulnak heti két órában. Két évben pedig *gyorsírást* is tanultak.

A *tárgyfelosztás* ideiglenesen a záróértekezleten, véglegesen pedig az alakuló értekezleten történt meg. Az első években a szakarány meg nem felelő volta miatt a tárgyfelosztást nem lehetett úgy keresztülvinni, hogy mindenik tanár a maga szaktárgyát tanítsa, s megtörtént, hogy latint, görögöt stb. nem szaktanár tanított, ez azonban különösen az alsóbb fokon nem járt nagyobb hátránnyal, s a kívánatos eredményt így is a legtöbbször el lehetett érni. Az a következménye azonban megvolt, hogy sokszor a felebbvitel elve a tárgyfelosztásnál nem érvényesülhetett. Ezt az elvet azonban, amennyiben csak lehetett, mindig szem előtt tartották, főleg mikor a 15. tanári állás is betöltetett s megvolt a tanárok közt a megfelelő szakarány. Az alsóbb osztályokban az is elvül szolgált, hogy két nyelv tanítása lehető-

leg egy kézben legyen, s ilyenkor az illető volt az osztály főnöke is, a felsőbb osztályokban pedig rendszeren az a tanár, akinek az osztályban legtöbb órája volt s így a leggyakrabban fordult meg növendékei között.

A tanítás eleinte d. e. 3 és d. u. 2 órában folyt, 1899-ben azonban a főtanhatóság engedélyezi, hogy d. e. 4 s d. u. 1 óra legyen a rendes tárgyak tanítására, de úgy kell az *órarendet* készíteni, hogy 4 elméleti óra ne legyen egymásután, hanem a szépírás, rajz és torna a délelőtti órák közé osztassék be. Ez meg is történt, de keresztülvitele a rendes tárgyak óraszámánál fogva csak az alsóbb osztályokban sikerült. Az 1910. évben engedélyezte a főtanhatóság a testület indokai alapján a délelőtti egyfolytában való tanítást, valamint a 3 és ennél több órás tárgyaknál két órának az egyfolytában való beosztását. Ez utóbbit azonban csak a latin nyelvénél (I—III. o.), a természetrajznál (IV—VI. o.) és a természettannál (VII—VIII. o.), alkalmazták a most elmúlt tanévben, de mindeniknél csak egyszer volt két óra egymásután. A vallástan órabeosztásáról már megemlékeztünk.

A tanulók tanulmányi előmenetétét és fegyelmi állapotát az *ellenőrző és osztályozó értekezleteken* bírálták el. 1903-ig, amíg a tanév három időszakra oszlott, 3 ellenőrző és 3 osztályozó értekeztet volt, ettől kezdve a tanév két félévre oszolván, félévenként két ellenőrző s mindkét félév végén osztályozó értekeztet tartatott. Ezeken az értekezleteken az esetleges tanulmánybeli hanyatlás okai is többször megbeszélés tárgyát képezték, hogy közös, egyöntetű megállapodások alapján minél könnyebben lehessen a bajon segíteni.

Az osztályozásoknál a testület az első két osztálynál — a főtanhatóságtól közölt miniszteri rendelet értelmében (1905.) — tekintetbe vette, hogy a tanulók értelmi képessége esetleg kifejlődhetik s azért enyhébben bírálta el az első két osztályban különösen az egy tárgyból gyengébb tanulókat, míg a IV. o.-nál az az elv vezérelte, hogy oly tanulók ne juthassanak a felsőbb osztályba, akik a tanítás célját el nem érték s akiket értelmi tulajdonságaik és hajlamuk nem képesítenek a felsőbb osztályok tudományosabb tanulmányaira.

Az időszakok, illetve félévek elején tartott *módszeres értekezleteken* az iskolai és magánolvasmányokat, írásbeli dolgozatok számát és tárgyát s a könyv nélkül tanulandókat jelölték ki s a módokat beszélték meg, hogyan lehet a tanítást egyöntetűen végezni. A magánolvasmányok az elméleti oktatással mindig kapcsolatban állanak s nemcsak a magyar nyelvénél vannak, hanem újabban a felsőbb osztályokban a német nyelvénél is.

Az *évvégi vizsgálatokon* a főszólyt mindig arra fektették, hogy még egyszer meggyőződést szerezzenek arra nézve, hogy a gyengébbeknek ítél tanuló tudása üti-e legalább is a minimális mértéket. A *különbözeti vizsga* az osztályvizsgálattal kapcsolatosan történt 1906 óta. A görög nyelv tanulásáról a görögpótló tanulására vagy viszont átlépő tanuló *felvételi vizsgát* tesznek az elvégzett tananyagból. A vizsgára az engedélyt 1905 óta az igazgató adhatja meg s a legközelebbi gyűlésen jelentést tesz a vizsga eredményéről. Az V. o.-ban az első hónapban az igazgató engedélyével felvételi vizsga nélkül történhetik meg az átlépés.

Itt emlékszünk meg a főigazgatónak s a státusz képviselőjének majdnem évenkénti látogatásairól is, amely alkalmakkor az illetők pedagógiai és didaktikai tekintetben utbaigazítással szolgáltak és ezzel a tanárok nevelő-oktatását eredményesebbé igyekeztek tenni.

III.

Tanárok és tanulók.

A *tanári testület* az 1895—6. tanévben az igazgatóval együtt 13 tagból állott. A következő évben már betöltötték a 14. és 1905-ben a 15. tanári állást is, s ezzel teljes lett a tanári létszám. A hiányzó, vagy hosszabb-rövidebb ideig szabadságolt tanárokat a testület tagjai helyettesítették. Azokban az években, amidőn párhuzamos osztály is volt, minden osztályhoz egy-egy kisegítő tanárt is alkalmaztak, kivéve az 1896—7. és a következő évben, amikor a párhuzamos osztály óratöbbletét a testület tagjai helyettesítették.

A testület a 15 év alatt a következő tagokból állott :

1895—6 : Bándi Vazul igazgató, Csató János, Glósz Miksa, Haydn Hugó, Jakab Antal, Kassai Lajos, P. Kopatz Patrik, Nagy István, Pap András, Pál Gábor, Petres András, Sipos Sándor, Szász Károly ; Korber Imre a torna, ének, zene és francia ny. tanára.

1896—7 : A 14. tanári állásra : dr. Balló István.

1897—8 : Pap András h. Riszner Ödön.

1898—9 : Kassai Lajos h. dr. Wasylkiewitz Viktor.

1899—900 : Korber Imre h. az ének és zene tanítására Balányi János. A tornát és francia nyelvet ezóta a testület rendes tagjai tanították.

1900—1 : Bándi Vazul igazgató h. Pál Gábor, s ennek helyébe Fazakas Gáspár, Glósz Miksa h. Bálinth György, Haydn Hugó h. Herberger Béla, P. Kopatz Patrik h. Balogh József, Nagy István h. Ráduly Simon ; Balányi János h. Száva József.

1901—2 : Az egészségtan tanítására dr. Kolonics Dénes.

1902—3 : Ráduly Simon h. Szilávik Ferenc, Sipos Sán-

dor h. Nagy Dénes, Wasylkiewitz Viktor h. Eröss József ; a zene tanítására Száva József h. Dományáncz Péter, az éneket a testület egyik tagja tanítja.

1903—4 : Petres András h. Szabó György, Szász Károly h. dr. Király Henrik.

1904—5 : Kolozsvári (Herberger) Béla h. Mayer János, Nagy Dénes h. Brassai (Wolf) Károly, Szabó György h. Kassai Lajos. Az áthelyezett Riszner Ödön helye betöltetlen. Kisegítő : Ferencz Gyula. Ettől az évtől kezdve az éneket is Dományáncz Péter tanítja.

1905—6 : Bálint György h. Ferencz Gyula, Fazakas Gáspár h. Veszprémi Dezső, a 14. és 15. tanári állásra Iványi Antal és dr. Dobos Ferenc. Kisegítő : Stoiber Ottó és Vitéz Árpád.

1906—7 : Balogh József h. Szabó János ; Vitéz Árpád eltávozott.

1907—8 : dr. Balló István h. Stoiber Ottó, Szabó János h. Rés János, Veszprémi Dezső h. Márton István.

1908—9 : dr. Dobos Ferenc h. Pap András.

1909—10 : Eröss József h. Antal Áron, dr. Király Henrik h. dr. Sz. Nagy Gyula.

Azon tanárok nevét, akik állásukat vagy el sem foglalták, vagy csak 1—2 hétig tanítottak, nem soroltam fel. Az 1901. évben P. Kopatz Pátrik elhalálozásával megszűnt az a szoros kapcsolat, amely az intézet és a Szent Ferenc rend között volt, melynek intézetünk alapítását és hosszú időn át fennállását köszönhette.

A ma is érvényben levő tanári *szolgálati és fegyelmi szabályzatot* a státusgyűlés 1897-ben fogadta el. A tanárokat a főtanhatóság nevezi ki. Az 1907. évben a főtanhatóságtól s a következő évben a vallás- és közoktatásügyi minisztertől is elfogadott, az állami segítyezésre vonatkozó szerződés 5. pontja értelmében a miniszter kikötötte, hogy a 15 tanár közül 6-ot maga nevez ki s az igazgatót kinevezéskor a főtanhatóság a miniszternek bejelenti. S az 1909. évben a miniszter a szerződésből kifolyólag 5 tanárt a főtanhatóság előterjesztésére ki is nevezett a régiek közül. Ugyanebben az évben a főtanhatóság a testület választása alapján az igazgató mellé állandó helyettest nevezett ki, aki az igazgató akadályoztatása esetén az igazgatói teendőket végzi.

Az *igazgató* a tanításon kívül vezetője és irányítója az intézet tanulmányi ügyeinek, kezeli a tandíjat s végzi az adminisztratív teendőket. A *tanárok* a tanításon, a könyvtárak és szertárak kezelésén kívül állásukkal összeférő mellékfoglalkozást is vállalhatnak, de csak főtanhatósági engedéllyel. Magánórát a saját tanítványuknak nem adhatnak.

A testület tagjai mindig szerepeltek társadalmi téren is s az 1906. évtől kezdve többször tartottak *ismeretterjesztő előadásokat* az érdeklődő közönségnek és külön a csíkszeredai honvédságlóalj altiszteinek. A 4 év alatt a közönség részére 10 előadást tartottak, még pedig Csató János az életerő működéséről, a geológiai tényezőkről, a földrengések okairól s a föld geológiai korszakairól, dr. Dobos Ferenc Európa térfoglalásáról Ázsiában, Eröss József a szocializmus irányzatairól, Kassai Lajos Shakespeare életéről és műveiről, dr. Király Henrik a rádiumról s a Röntgen sugarakkal való fotografálásról, Szabó János a modern babonáról és Veszprémi Dezső a francia romantizmus hatásáról irodalmunkra. Ahol szükséges volt, az előadások mindig szemléltetéssel voltak kapcsolatosak.

Az altisztek részére Antal Áron, dr. Balló István, Csató János, Eröss József, Jakab Antal, Pap András, Pál Gábor és Rés János 1—1, Brassai Károly, dr. Dobos Ferenc, Szlávik Ferenc 2—2 és dr. Király Henrik 3 a téli időszakra terjedő sorozatos előadást tartottak heti 1 vagy $\frac{1}{2}$ órában a különféle tudományszakok köréből. Az előadásokkal kapcsolatban itt is volt szemléltetés.

Elmondhatjuk tehát, hogy a testület eléggé kivette részét az iskolán kívüli oktatás munkájából is. Ezenkívül többen *irodalmi munkásságot* is fejtettek ki. Cikkeik, értekezéseik lapokban, folyóiratokban s az évvégi értesítőkben jelentek meg; ez utóbbiak a következők: dr. Balló István: Altorjai br. Apor Péter, Báthory Endre bíbornok és erdélyi fejedelem halála, Teleki Mihály, A madéfalvi veszedelem; Bándi Vazul: A csíksomlyói r. kath. főgimn. története; Herberger Béla: A regény; Kassai Lajos: Széchenyi István emlékezete; Riszner Ödön: Superintendens Kis János; Szlávik Ferenc: Kéziratos iskolai drámák, Egy csíksomlyói iskolai dráma; dr. Wasylkiewitz Viktor: Nép-költési gyűjteményeink története és értéke, Mi az oka a

diákok folytonos tanulmányi és erkölcsi hanyatlásának? Az intézet hivatalos ünnepein — mint már említettem is — rendszeren a tanárok méltatták a nap jelentőségét és fontosságát ünnepi beszédben vagy felolvasásban. Itt még csak azt említem meg, hogy az ily alkalmakkor elhangzott beszédek közül az értesítőkből Pál Gábor több beszéde közölve van, úgyszintén Antal Áronnak egy gyászbeszéde és Kassai Lajosnak egy ünnepi ódája. A meteorológiai észleleteket az intézet egyik tanára végezte.

A kartársi együttérzésnek szép kifejezését adta a tisztelet akkor, midőn 1906-ban a Pál Gábor igazgató és 1909-ben a Jakab Antal 30 éves tanári jubileumát szép ünnepség keretében ünnepelte meg s nevükre alapítványi összeget gyűjtött össze.

Ami a tanárok *fizetését* illeti, az eleinte meglehetősen csekély volt, s csak később emelkedett fokozatosan az államsegélyből. Fizetésüket a státusz tanulmányi alapjából, a csíksomlyói r. kath. iskolák pénzalapjából, az államsegélyből s a megye nevelési pénztárából kapták.

Az évi államsegély, amely 1896-ban 8000 K volt, évenként fokozatosan 2000 K-val emelkedett, kivéve pár évet. Az 1910. évben az államsegély már 28,000 K volt.

A rendes tanárok alapfizetése 1898-ig 1600 K, ehhez járult a 200 K-ás tizedéves korpótlék. Ekkor az alapfizetés az államsegélyből 2400 K-ra emeltetett s az ötödéves korpótléket léptették életbe és a szolgálati évek szerint rendezték, végleges rendezése azonban csak 1901-ben történt. Az 1904. évben pedig az államsegély összegének megfelelő fizetési fokozatokat állít be a főtanhatóság, míg végre aztán a már említett szerződésben kikötik, hogy két r. tanárnak a fizetése évi 3600 K, 2-nek 3200 K, 3-nak 2800 K, 4-nek 2600 K s a többinek 2400 K. Ma már a fizetés ennek tekintetbe vételével van rendezve. 1906 jún. 1-től kezdve az állam személyi pótlék címen a fizetést az állami tanárok járandóságával egyenlővé tette. A szerzetes tanár fizetése 1898-ban 1240 K-ról 1600-ra emelkedik s 1899-től kezdve ő is a többiekével egyenlő fizetést élvez, lakáspénzt azonban nem kap.

A 300 K lakáspénzt 1901-ben 500 K-ra emelik, az állammal kötött szerződés értelmében pedig 6 tanárnak 600 K, a többinek 480 K a lakáspénze.

A helyettes tanárok 1200 K-ás fizetését 1899-ben 1600 K-ra emelik. A tornatanítás díja 800 K, egy játékcsoport vezetőjéé pedig 88 K; az egészségktanár, a francia nyelv és énektanító fizetése 400—400 K, a zenetanítóé pedig 500 K. Az igazgató 1906-ig 800 K külön tiszteletdíjat is kapott, ekkor az állam beszámította a fizetésbe.

Megemlítem még, hogy a fenntartási államsegélyről szóló szerződést 1910 május 17-én a miniszter és a státus kiküldöttje revideálta, ez azonban még nincs jóváhagyva. A testületre nézve pedig ennek mielőbbi jóváhagyása nagyon fontos, mert csak akkor fogja megkapni a szerződésbe felvett magasabb, az állami tisztviselőkével egyenlő lakáspénzt (6 tanár 900 K, a többi 710 K).

Az 1895—6. évi értesítőben (274. l.) fel van sorolva, hogy az egyes alapok mennyivel járultak hozzá a tanárok fizetéséhez. Összehasonlítás szempontjából felsorolom az 1899. és 1910. évi tanári fizetéseket és a hozzájárulásokat. Az 1899. évben az igazgató törzsfizetése 2600, korpótléka 200, működési pótléka 800, összesen 3600 K (lakást természetben kapott); két r. tanár fizetése egyenként 2800, lakáspénze 300, korpótléka 200, összesen 6600 K; 5 r. tanár fizetése egyenként 2600, lakáspénze 300, korpótléka 200, összesen 15,500 K; 4 r. tanár fizetése egyenként 2400 és 3-nak a lakáspénze 300 (egy tanár lakást természetben kapott), összesen 10,500 K; két h. tanár fizetése egyenként 1600, összesen 3200 K; a torna, ének, zene és francia nyelv tanításáért (800, 400, 400, 200) 1800 K. Az összes járandóság tehát 41,200 K, amelynek fedezéséhez a tanulmányi alap 17,350, a csíksomlyói iskolák pénzalapja 9600, Csíkmegye nevelési alapja 1450 és az államsegély, amely 14,000 K volt, 12,800 K-val járult hozzá.

Az 1910. évben pedig az igazgatónak törzsfizetése 3600, korpótléka 1000, működési pótléka 800, lakáspénze 600, összesen 6000 K; 2 r. tanár törzsfizetése egyenként 3600, korpótléka 1000, lakáspénze 600, összesen 10,400 K; 1 r. tanár törzsfizetése 3200, korpótléka 400, lakáspénze 600, összesen 4200 K; 3 r. tanár törzsfizetése egyenként 2800, lakáspénze 600, korpótléka 200, összesen 10,800 K; hatnak a törzsfizetése egyenként 2400, négynek a lakáspénze 500, kettőnek 480 s egynek a korpótléka 200, össze-

sen 17,560 K; két r. tanárnak együttvéve a törzsfizetése 2000, a lakáspénze 243, összesen 2243 K (az egyik csak két hónapig, a másik III. 1—IX. 1-ig h., azóta r. tanári fizetést élvezett); egy h. tanárnak 1600 s egynek a párhuzamos osztályhoz 4 hónapra 400, összesen 2000 K; az egészségtanárnak 400 K; az ének, zene és torna tanításáért (500, 400, 800) 1700 K; az exhortatoroknak 80 K s a játékvezetőknek 352 K. Az összes járandóság: 55,735 K. Ebből fedeztek 22,778 K-t a tanulmányi alapból, 5525 K-t az iskolai pénzalapból, 1100 K-t a megye nevelési alapjából és 26,332 K-t a 28,000 K államsegélyből.

A tanári fizetéseken kívül az intézet fenntartásához a tanulmányi alap 3959, az iskolai alap 423 s az államsegély 1668 K-val járult hozzá.

Az állami fizetéskiegészítést is számításba véve a r. tanárok fizetése az 1910. év júl. 1-én a következőleg alakult ki: az igazgató a VII. 3., két tanár a VIII. 1., három a VIII. 3., négy a IX. 2. és négy a IX. 3. fizetési fokozatnak megfelelő fizetést kapott. Az 1894. évi XXVII. t.-c. alapján a tanárok tagjai az országos tanári nyugdíjintézetnek.

A *tanulók* felvétele 1906-ig a tanév első napjain történt, ekkor azonban a főtanhatóság elrendeli, hogy az első három osztályban a beírás júl. 1—5. napjain történjék, hogy még a szünetben tájékozódni lehessen, szükség lesz-e párhuzamos osztályra. Erre az intézkedésre azért volt szükség, mivel sokszor a párhuzamos osztály beállítását a sok jelentkező miatt év elején sürgőnyileg kellett kérni. Ezen jelentkezésnél a tanulók 2 K beíratási díjat fizetnek; a végleges beírás azonban csak év elején történik.

A felvételnél előnyben részesülnek a csíkmegyeiek. Érdekes, hogy 1899-ben Csíkmegye törvényhatósági bizottsága kéréssel fordult a közoktatásügyi kormányhoz, hogy a felvételnél a csíkiaknak legyen előnyük, s az igazgatótanácsot felkérte, hogy kérését a kormánynál támogassa. Az igazgatótanács rendeletére ekkor az igazgató számadatokkal bizonyította be, hogy a tanulók felvételénél a törvény értelmében csíkmegyeit más megyebeli miatt nem utasított el, ha az a maga idejében jelentkezett. Az igazgatótanács helyesléssel vette tudomásul a felterjesztést, egyúttal leírt a megyének, hogy a gimn. a státusé, s így a közoktatásügyi

miniszternek ily esetekben nincs direkt rendelkezési joga. Az I. osztályba való beíratkozásnál 1902 óta az értesítő könyvecskék bizonyítvány gyanánt elfogadtatnak.

A felvételre nézve az 1907. évben a főtanhatóság elrendeli, hogy csak ép, egészséges tanulók vehetők fel nyilvános tanulóknak, tüdőbajos vagy eskóros fiuk pedig csak magántanulóknak.

Párhuzamos osztály 5 évben volt, még pedig az 1896—7., 1897—8., 1904—5. és 1906—7. évben az I. és az 1905—6. évben az I. és II. A párhuzamos osztályok beállításával járó költségeket a megye fizette; az 1897—8. évre azonban vonakodott ezt megtenni s a státus kénytelen volt a kiadásokat az államsegélyből fizetni. Ekkor azonban kimondta, hogy abban az esetben, ha a megye, amelynek érdeke, hogy fiai tanuljanak, nem hajlandó a költségeket viselni, párhuzamos osztályt nem állít be. Csak mellesleg jegyzem meg itt, hogy ez az eset az idén is megismétlődött.

A beírt és vizsgát tett tanulók száma az elmúlt 15 év alatt a következő volt:

Év.	Beíratkozott	Osztályvizsgát tett	Ez utóbbiak közül		
			r. kath. val-lásu volt	csak magyarul beszélt	hánynak volt a szülője őstermelő?
1895—6.	314	301	290	298	150
1896—7.	359	338	322	333	162
1897—8.	383	355	336	348	168
1898—9.	377	351	334	342	177
1899—900.	378	363	352	357	185
1900—1.	372	355	337	354	150
1901—2.	368	346	329	344	143
1902—3.	348	317	301	314	131
1903—4.	349	328	312	325	126
1904—5.	390	368	351	368	159
1905—6.	396	373	362	373	142
1906—7.	363	347	334	346	138
1907—8.	334	304	291	302	116
1908—9.	315	300	293	296	140
1909—10.	327	303	291	301	112

Mint láthatjuk, a tanulók túlnyomó része r. kath. val-lásu volt s csak magyarul beszélt. A tanulók szülői pedig igen nagy számban őstermeléssel foglalkoztak.

A 15 év alatt 295 tanuló tette le az érettségi vizsgálatot.

A tandíj az 1905—6. tanévig az alsó négy osztályban 10, a felső négyben 20 K volt, nem katolikusoknak a kétszerese. Az 1905—6. s a következő évben minden osztályban 20 K, nem katolikusoknak 40 K. Az 1907—8. tanévtől kezdve pedig a kath. vallásuaknak minden osztályban 40 K, más vallásuaknak 60 K. Fizettek ezenkívül 2 K beíratási díjat, 6 K-t a tanári nyugdíjalapra és 1—1 K-t értesítő és ifjúsági könyvtárdíj címen.

A tandíj fizetése alól felmentésnek is van helye. A teljes vagy a féltandíjmentességet eleinte évről évre a főtanhatóság adta meg azoknak a tanulóknak, akiknek bizonyítványukban két elégségesnél több érdemjegyük nem volt s a viseletük legalább szabályszerű volt és szüleik szegénységét a lelkészüktől is aláírt hivatalos bizonyítvánnyal igazolták. Akinek három gyermeke jár közép vagy felsőbb iskolába, szegénységi bizonyítvány nélkül is kaphat tandíjmentességet. Tanulmánybeli hanyatlás esetén tandíjmentességét elveszti a tanuló. Az 1905. évtől kezdve a tandíjmentesség megadását a főtanhatóság a testületre bízta, mivel ez a legjobban ismeri a tanulók szüleinek vagyoni állapotát, a jóváhagyást azonban fenntartotta magának s elrendelte, hogy az elengedésnél a fősúlyt a féltandíjmentességre kell fektetni s az elengedett tandíj nem haladhatja meg a bevérandó tandíjnak a 20%-át. A 15 év alatt teljes tandíjmentességben 381, féltandíjmentességben pedig 451 tanuló részesült. Az elengedett tandíj összege 14,975 K-t tesz ki.

A tandíjmentességen kívül különböző alapokból 91 tanuló 16,642 K, a megyei alapokból (nevelési, ruházati, lóbeszerzési) 516 tanuló 22,655 K s az internátusi segélyalapból 126 tanuló 2937 K segélyt élvezett. A kiváló előmenetelű és jó magaviseletű tanulók könyv- vagy pénzjutalomban is részesültek. Könyvjutalmak beszerzésére a tanulmányi-alap évenként 80 K-t ad; pár évben a vallás és közoktatásügyi miniszter, könyvkiadók és tanügybarátok is adtak könyvjutalmat. Pénzbeli jutalmazásra szolgálnak a különféle, az Értesítőben felsorolt alapítványok kamatai, a Székely Egyesület (1898—9. óta) s egyesek pénzadományai. A kiváló tornászok elismerő okíratot, egy ízben érmet kaptak s pénz vagy könyvjutalomban is részesültek.

A tanulók jutalmazására szolgáló alapítványok az utóbbi években a következő kettővel gyarapodtak :

1. A „Nagy Dénes fillérei“ jutalmi alapítvány alapító levele a következő :

A kifürkészhetetlen isteni végzés egyetlen, drága Dénes fiunktól, kihaló családunk reményétől, büszkeségétől, boldogságától megfosztott minket, az érte rajongó szülőket és szerető testvéreit. Mult 1907. év október 6-án, mikor a csíksomlyói róm. kath. főgimnázium negyedik osztályának volt jeles tanulója, elvette őt az Úr.

Ő nemcsak engedelmes jó fiunk volt, ki gyermeki- és iskolai kötelességeit szeretettel, buzgón és odaadással teljesítette, de a mellett kiváló takarékos gyermek is lévén, fölösleges filléreit perselyében és a takarékpénztárban gyűjtötte össze. Ennek örök emlékezetére az általa gyűjtögetett filléreket Háromszáz korona kerek összegre kiegészítve, alapítványképen ezennel a csíksomlyói róm. kath. iskolák pénzalapjába befizetjük és mély alázattal kérjük annak szíves elfogadását.

Szerény kívánságunk az, hogy ezen összeget a fent nevezett pénzalap kezelősege „Nagy Dénes fillérei“ címen szokásos módon kezelje s annak évi kamataiból 1 %₀-ot évenként a tőke gyarapítására fordítván, a fennmaradó kamat-jövedelem minden iskolai év végén a tanári testület által a számtanból jeles előmenetelt tanúsító negyedik osztályos, Csík avagy Udvarhely megyei illetőségű, primor- vagy katonaosztályból származó székely fiunak jutalmul adassék.

Ha valamely tanévben jutalomra érdemes ilyen tanuló nincsen, vagy bármi okból a jutalom ki nem adatnék, akkor az azon évi egész kamat-jövedelem csatoltassék a tőkéhez.

Átmenetképen azt óhajtanók, hogy mindaddig, míg jelenlegi volt osztálytársai a főgimnáziumot végzik, a kiosztandó jutalom a számtanból legjobb előmenetelt felmutató volt osztálytársának kiadassék minden osztályban, minden kikötés nélkül.

Hogy az alapítvány jutalmában már az iskolai év végén egyik volt osztálytársa részesíthető legyen, ezen célra Húsz koronát ide mellékelve beküldünk.

Csekély alapítványunk kegyes elfogadását kérve maradunk,

Csikszereda, 1908. június hó 3-án,

Mély tisztelettel a vigasztalhatatlan szülők :

Nagy Imre s. k.

és felesége

Orbán Brigitta s. k.

A kezemhez jutatott 300 K alapítványi tőkét ezen alapítólevélben kifejezett szándéknak megfelelőleg a csíksomlyói róm. kath. iskolák alapjába mai napon befizettem, ahol más alapítványokhoz hasonlóan a mindenkor érvényben levő kezelési szabályok szerint gyümölcsözőleg kezeltek.

A négy példányban kiállított és jóváhagyási záradékkal ellátandó alapító levél egy-egy példánya az erd. püspöki hivatal, a róm. kath. igazgatótanács és a csíksomlyói róm. kath. főgimnázium levéltárában helyeztetik el, egy példány pedig az alapítóknak kiadatik.

Pál Gábor s. k.

kir. tanácsos, főgimn. igazgató.

A főtanhatóság az alapítványt elfogadta és jóváhagyta.

2. A „Jakab Antal jutalmi alapítvány”-é :

A csíksomlyói r. kath. főgimnázium alulírott igazgatója és tanárai Jakab Antal kartársunknak 30 éves tanári működése emlékéért jutalmi alapítvánnyal akarjuk megörökíteni. Ecélből a mi adományaink, volt tanítványai és más tisztelői adakozásából összegyűlt 400 K—fillért, azaz Négy-száz korona — fillért a csíksomlyói r. kath. iskolák pénzalapja mellett kezelt alapítványok pénztárában helyeztük el.

Ennek az alapítványnak kezelésére vonatkozólag a következő feltételeket kötjük ki :

1. Az alapítvány címe : *»Jakab Antal jutalmi alapítvány«* legyen.

2. Az alapítványi összeg évi kamatai a csíksomlyói r. kath. főgimnázium azon Csík vagy Háromszék megyei illetőségű, székely származású, jó magaviseletű tanulójának adandók ki jutalomképen, aki az V—VIII. osztály valamelyikében a mennyiségtanból kiváló előmenetelt tanúsított.

3. A kamat egy százaléka a tőkéhez csatolandó ennek gyarapítása céljából.

4. A jutalomra érdemes tanulót a tanári testület jelöli ki az évvégi osztályozó értekezleten.

Ezen alapítványi oklevelünket annak örök érvénye és hitelül sajátkezüleg aláírtuk és egy példányát Jakab Antal jubiláns kartársunknak a mai nap átadtuk.

Kelt Csíksomlyón, 1909. június 13-án.

Pál Gábor kir. tan., igazgató s. k., dr. Király Henrik s. k., Szilávik Ferenc s. k., Márton István s. k., Kassai Lajos s. k., Csátó János s. k., Brassai Károly s. k., Rész János s. k., Ferencz Gyula s. k., Erőss József s. k., Mayer János s. k., Pap András s. k.

A készpénzben kezemhez juttatott 400 azaz Négyszáz korona alapítványi tőkét az alapítólevélben kifejezett szándéknak megfelelőleg a csíksomlyói r. kath. iskolák alapjába Jakab Antal pénztárnok kezéhez befizettem, ahol az érvényben levő mindenkori alapszabályok szerint más alapítványokhoz hasonlóan gyűmölcsőzőleg kezeltek és a főgimnázium igazgatója a tanári testület által jutalmazásra kijelölt tanuló nevét, valamint a kamatoknak jutalmazásra fordított összegét az évi értesítőben közli.

A három példányban kiállított és jóváhagyási záradékkal ellátandó alapítólevél egy-egy példánya az erdélyrészi r. kath. státus igazgatótanácsánál, a főgimnázium levéltárában s a csíksomlyói r. kath. iskolák alapját kezelő püspöki bizottmány levéltárában helyeztetik el.

Csíksomlyó, 1909. évi július hó 5-én. *Pál Gábor* s. k. kir. tanácsos, főgimn. igazgató.

Szám 2274—1909. Jóváhagyjuk azon megjegyzéssel, hogy az alapító levélről hivatalunk által két másolat készítettett s ezek közül egyik a nagyméltóságu vallás- és közoktatásügyi miniszterium, másik az erdélyi püspök ő exellenciájának levéltárában helyeztetik el.

Kolozsvár, 1909. szeptember hó 23-án. *Gróf Béli* s. k. elnök, *Bochkor Mihály* s. k. titkár.

115,226. szám. Jóváhagyom azzal, hogy az alapítvány számadási kivonatai a vezetésem alatt álló vallás- és közoktatásügyi miniszteriumhoz évenként beterjesztendők lesznek.

Budapest, 1909. október 30. A miniszter helyett :
Molnár s. k. államtitkár.

A tanulók *egészségi állapota* általában kedvező volt. Járványszerűen egy betegség sem lépett fel az intézet növendékei közt, hogy az intézetet be kellett volna zárni. A maga idején megtett intézkedések megóvták az ifjúságot a fertőzéstől, pedig a környéken némely betegség sokszor járványszerű volt. Az intézeti orvos év elején s év közben is megvizsgálta a tanulókat, nincs-e valakinek szervi baja, vagy ragadós betegsége, nem szembeteg-e, s ha ezek valamelyikét megállapította, azonnal megtette a szükséges intézkedéseket. Gyanús betegség esetén is azonnal intézkedett, hogy az illetőt kórházba vagy szüleihez szállítsák, nehogy a betegség tovább terjedjen. Szemvizsgálat évenként többször is volt. A 15 év alatt 20 növendékünk halt meg különböző betegségben. 1908 óta az ifjúság egészségi állapotáról az intézeti orvos az év végén jelentést terjeszt fel. Az 1901. évtől kezdve a VII. o. tanulók egészségtant tanulnak, amelylyel kapcsolatban sok oly dologról (a lakás, táplálkozás, a test ápolása, a fertőtlenítés, életmentés stb.) hallanak, amelyek képessé teszik őket, hogy úgy a maguk, mint a mások egészségére ügyeljenek és szükség esetén (pl. tornaórán ért balesetnél) első segélyt nyújtsanak.

IV.

Iskolai egyesületek.

A vallás-erkölcsi élet fejlesztésére és megerősítésére, valamint a hitélet mélyítésére megbecsülhetetlen szolgálatokat tett az 1730. évben megalakított s egyes megszokásokkal a mai nap is működő Sárlos Boldogasszonyról nevezett *Mária-Társulat*.

Az 1903. évig a társulat ugyan nem fejt ki nagyobb tevékenységet, de azért minden tekintetben igyekezett nemes hivatását betölteni. A tagfelvétel régi szokás szerint Sárlos Boldogasszony napján volt, s a felvételt, melyre az ifjakat a vallástanár, a társaság vezetője készítette elő, rendesen az intézet püspöki biztosa végezte. Mivel azonban Sárlos Boldogasszony napja a nagy szünidőre (júl. 2.) esik, s így a felavatandókon kívül más tanuló nem igen vett részt a felavatási ünnepségen, már az 1896. évben elhatározza az igazgatóság a vallástanárral egyetértve, hogy az 1896—7. tanévtől kezdve a felavatást Mária neve napján fogják megtartani, hogy az épületes szertartáson az egész ifjuság jelen lehessen.

Az 1902. évig a tagok felavatása így Mária neve napján történt, ettől az időtől kezdve azonban rendesen olyankor volt, amikor az erdélyi püspök az intézetet meglátogatta, sőt volt év, amikor a püspök nem jelenhetvén meg, a tagfelvétel elmaradt.

Az erdélyi püspök sokszor kiemelte a Mária-Társulatok fontosságát az erkölcsös nevelésre s a hitélet bensőbbé tételére nézve. A többek közt már az 1900. évi márc. 1-én kelt leiratában, melyben a vallás-erkölcsi nevelés fontosságát hangoztatja s utasításokat ad a követendő eljárásra nézve, az erkölcsi eltévelyedés ellen a leghatékonyabb orvosszerül a Mária-Társulatok buzgó pártfogását ajánlja,

mivel „e szervezetnél semmi sem képes jobban elősegíteni a kath. iskolázás célját, melynek ideálja a lelkes és szerény, a jó iránt odaadó, a büntől illetetlen ifjúság“.

Az 1902. év szept. 12-én pedig leíratot intéz az igazgató-sághoz, melyben kiemeli, hogy az értesítőknek az ifjúság való-láserkölcsi állapotáról beszámoló jelentéséből tudomást szer-zett ugyan, hogy a hajdan virágzó Mária-Társulat még fennáll, de sem működéséről, sem a tagok számáról, sem az ünne-pélyes tagfelvételtől, sem annak az ifjúság vallásos meggyő-ződésének megszilárdítására és erkölcsi érzetének tisztulá-sára gyakorolt jótékony hatásról semmi részletesebb adat nincs az értesítőkben. Ebből azt következtette, hogy a tár-sulat csak névleg áll fenn, de tényleg nem él az ifjak ön-tudatában s nem gyakorol hatást azok lelki életére. Kivá-natosnak tartja azért, hogy a társulatot a vallástanár újra szervezze, hogy a társulat „az intézetnek tehetségben, szor-galomban, jámborságban egyaránt kiváló növendékeit egy közös törekvésben egyesítvén, a jó példaadásnak nevelő hatásával az egész intézetnek belső értékét növelje“.

S felhívja a vallástanárt, hogy úgy vezesse a társu-latot, hogy „az soha se lehessen a képmutatásnak iskolája, hogy az soha se sülyedjen merőben külső értéktelen ájta-tosságoknak gyakorló helyévé, hanem legyen az önérzetes, nemes ideálokért lelkesülő, saját tökéletesedésüket szívü-kön hordó, a tiszta keresztény jellem képzésére vállalkozó ifjaknak az élet nehéz küzdelmeire, a vallás szent javaiért majdan vivandó harcokra és a haza felvirágzásáért teljesítendő komoly és férfias munkára előkészítő és gyakorló iskolája“. Reményét fejezi ki egyúttal, hogy a társulat szer-vezésében a testület segítségére lesz a vallástanárnak. Ez a társulat újjászervezésére nézve megtette előterjesztését, vala-mint megtette maga a testület is, melyben kéri, hogy a tár-sulat lényegében megmaradjon, mivel az a gyakorlatban bevált s az ifjak és a társulat iránt érdeklődő székelység tudatába átment s így történeti alapot nyert.

Erre nov. 12-én kelt leíratában a főpásztor kijelenti, hogy a társulat újjászervezése feltétlenül szükséges. A tár-sulat külső jelvényei és kegyeletes szokásai azonban a jövő-ben is megtartathatók, de szükséges, hogy belső szervezete a római főtársulat szabályaihoz igazodjék.

A társulat újjászervezésének a következő oka volt. A Jézus-társasági atyáktól alapított társulatot, melynek célja volt az ifjúságot a Boldogságos Szűz tiszteletére és érneinek követésére buzdítani, XIII. Gergely pápa 1577-ben megerősítette és a társulat tagjai részére számos búcsut engedélyezett. Rómából a társulat Európa minden országába elterjedt, de az újabb társulatok s a főtársulat közt nem volt valami erős a kapocs s csak kevesen szerezték meg annak szabályait, ezért 1584-ben XIII. Gergely pápa a „Gyümölcsoltó Boldogasszonyról” nevezett római társulatot anyatársulattá emelte és ezzel a többinek, ha ebbe magukat bekebeleztetik, megadta a kánoni megerősítést és egyéb előjogokat.

Hogy a csíksomlyói Mária-Társulat bekebelezte-e magát, az csak sejtés ; tény azonban, hogy idővel a társulat eredeti szabályai nagy átalakuláson mentek át, úgy hogy az 1902—3. évben érvényben lévő szabályok nagyban különböztek úgy az eredeti 1730-ban alapított társulat szabályaitól, valamint a Jézus-társasági atyák alapította társulatok szabályaitól.

Ezért a Rómában levő anyatársulat szabályait és valósi gyakorlatait kellett a társulatba bevinni, hogy a hozzá kötött búcsuknak és kiváltságoknak a tagok részesei legyenek.

Ezek az okok tették szükségessé tehát a régi társulatnak felújítását, melynek tagjai a főpásztor rendelete szerint csak felsőbb osztályosok lehetnek. Ezek közül azok, akikben megvolt a hajlandóság és jámborságuk ismeretes volt, felvételtek a jelöltek sorába és 1903 jan. 18-án megalakult a magistratus, amely kéthetenként gyűléseket tartott, előkészülve a felavatásra. Az ünnepélyes felvétel jún. 7-én ment végbe, amikor az erdélyi püspök 50 ifjut avatott fel Mária leventéjévé. Úgy ezen, mint más felvétel alkalmával avató beszéd is volt s az ifjúság ünnepséget is rendezett.

Természetesen a felavatási szertartás bevégzése után maga a püspök is intézett buzdító beszédet a felavatott ifjakhoz s kiemelve azt a sok veszélyt, amelyek az ifjúságot minden oldalról környékezik, hangoztatta, hogy „Mária gyermekének minden erejéből a tisztaság és alázatos-

ság erényeivel kell ékeskednie, nehogy az Isten kegyelméből kiesve gonoszságba merüljön s édes anyját, a Boldog-ságos Szűzet megbántva, saját egyháza ellen forduljon“.

A társulatnak fővédnöke az erdélyi püspök, praesese pedig a mindenkori vallástanár. Hivatalnokai: egy prae-fectus, két assistens, egy secretarius, egy exactor, 1—2 lector, 6—12 consultor, 1—2 sacristanus és 1 bibliothecarius.

A társulat megerősített alapszabály szerint működik, melyben körvonalazva van a társulat célja, a tagok kötelessége, a társulat vezetőinek s hivatalnokainak feladata, a társulatba való felvétel módozata stb.

A társulat alapszabálya a kongregánista kötelességeit így írja elé:

„Minden kongregánista kötelessége a bold. sz. Máriát mint igazi Anyát szívből szeretni, Hozzá a fiui szív rendületlen bizalmával ragaszkodni, magasztos erényeit utánózni s másokkal is utánóztatni“. S a cél az, hogy „tagjait tevékeny szeretetre és öntudatos tiszteletre indítsa a bold. Szűz iránt“. A legfőbb szabály: A szent Szűznek közvetlen közelében állsz — úgy élj, amint ez a közelség megkívánja.

Az 1903. évben a társulat kápolnát kapott, melynek felállítására az engedélyt az erdélyi püspök eszközölte ki X. Pius pápától. A csinos berendezésű kápolnát, melynek díszes berendezése is az ő jószívűségét dicséri, dec. hónapban áldotta meg a főpásztor. Baj volt azonban, hogy a kápolnát a bennlakások szűk volta miatt bérházba kellett elhelyezni, s így az ifjuságnak az intézetből ki kellett járnia, ámbár csak szemben volt s a vallástanár is ott lakott. Ezen a bajon azonban nemsokára segítettek, mivel az intézetben az 1906. évben helyet szorítottak részére. Nagy előnye volt, hogy a buzgóbb ifjak, nemcsak a társulat tagjai, hanem mások is gyakrabban látogathatták és üdvözölhették a legméltóságosabb oltáriszentségben elrejtett Üdvözítőt s az ifjuság téli időben is hallgathatott hétköznapiakon is szentmisét. A kápolna felszereléséhez egyesek is hozzájárultak adományaikkal; így pl. Mikes János gr. stb.

Az 1904. évtől kezdve minden vasárnap d. u. a kápolnában a gyűlést tartották, melynek rendje a következő volt: A gyűlés elején a lector felolvasott, ezután egy részletet mondtak el az olvasóból a kongregáció jótevőieért,

Erre a praefectus s a tagok felváltva elmondották a Szentlélek Úristen himnusát a megfelelő könyörgéssel, mire a praeses szentbeszédet mondott. Közben Mária-énekeket énekeltek. A gyűlést a lorettói litánia s a Sarlós Boldogasszonyról szóló ima elmondása s a védőszenthez való ima és áldás az Oltáriszentséggel fejezte be.

A „Szeplőtelen fogantatás” hitágazata kihirdetésének 50. évfordulóját a társaság ünnepséggel ülte meg.

Az 1906—7. évi összejöveteleiken megbeszélés tárgyát a legmértősebb oltáriszentség iránti tisztelet fokozása és a gyakori szent áldozás behozatalára szükséges teendők képezték. Fontos esemény volt, hogy ebben az évben a kongregáció keretein belül hitvitázó iskolát is alapítottak, amely jótékony hatással volt a Mária-kultusz föllendülésére.

Az 1907—8. évben több nevezetes mozzanatról kell megemlékeznünk. Triduummal ünnepelték meg Szent Erzsébet asszony jubileumát, úgyszintén dec. 8-át s ez utóbbi alkalommal a szent áldozás után a tagok megújították fogadalmukat. Fontos újítás volt, hogy ebben a tanévben megalkult az alsó (I—III.) osztályosok kongregációja is, még pedig 1908 jan. 6-án, mely heti összejöveteleit hétköznapiokon tartotta.

Az előző években felavatás nem lévén, a nagyobbak kongregációjában a megcsappant tagok száma (4) az 1908. évi felavatottakkal 42-re szaporodott.

Az 1908. évtől kezdve május havát is megülték a tagok. Minden este ájtatosságot tartottak. Ezen ájtatosságokat az 1910. évben kis ünnepségek keretében tartották meg, melyeken nemcsak a tagok, hanem a többi növendékek is résztvettek. A naponkénti ünnepségek műsora rendszerint a következő volt: Egyik avatott tag beszédet mondott a bold. Szűzről, egyik kisebb növendék pedig szavalt. Közben Mária énekeket énekeltek s elmondták a lorettói litániát s az esti imádságot. Az ünnepséget rendesen az intézet udvarán elénekelt valamely Mária-ének fejezte be. S meghonosították az „erénygyakorlatok” szép szokását. Mindenki elhatározta este, hogy a következő nap milyen jócselekedetet visz véghez. Feljegyzik szándékukat, leteszik az oltárra, mit a praeses számba vesz. Mindez névtelenül történik. Ezt a szokást más kongregációkból vették át s itt

is elég szép eredménnyel jár. A nagybőjt vasárnapjain elvégezték a keresztúti ájtatosságot.

Az 1909—10. év eseményei közül különösen ki kell emelnünk, hogy — a dec. 8-iki fogadalom megújításán kívül — január 22-én ünnepséggel egybekötött színelőadást rendeztek. Éneken, zenén és szavalaton kívül Ney K. „Morus Tamás“-át adták elő szép anyagi és erkölcsi sikert aratva. Legfontosabb azonban a május 15-én rendezett búcsu ünnepély. Ugyanis ekkor még úgy volt, hogy az intézet szept.-ben már Csíkszeredába költözik s vele együtt a társulat is, amely közel két százados működése alatt oly áldásos tevékenységet fejtett ki a csíksomlyói Segítő Szűz pártfogása alatt. Ezen az ünnepségen a régi tagok közül is számosan vettek részt. D. e. misét hallgattak és áldoztak — a régi tagok is, — d. u. pedig diszes menetben vonultak be a kegytemplomba, hol új tagokat avatott fel Pál István apátkanonok a püspök megbízásából s ugyanekkor mintegy 120 régi tag megújította fogadalmát. Az egyházi szertartás után díszgyűlés volt.

A tagok száma a nagyobbak társulatában 352, a kisebbekben 6 volt. Kötelességeiket nagy buzgalommal teljesítették. A társulatok működéséről a főpásztor közvetlen tiszpatalás alapján többször szerzett meggyőződést látogatásai alkalmával s buzdította a tagokat és jelölteket, az ő „szeretett gyermekeit“, hogy igyekezzenek magukból a szokásos hibákat kiirtani s atyai intéseivel és bölcs tanácsaival fegyverezte fel a magyarok Nagyasszonyának harcosait.

Talán mondanunk is felesleges, hogy manapság mily hatékony eszköz a M.-T. működése az ifjak lelki életének irányításában, mikor mindenfelől veszély fenyegeti őket. Ez a legbiztosabb fegyver az élet küzdelmei közt.

A régóta virágzó *Önképzőkör*-nek legfőbb célja az, hogy a tanulók tanulmányaik vagy olvasmányaik kapcsán szerzett ismereteiket reprodukálják, igyekezzenek gondolataikat rendszeres egészbe foglalni, előadóképességüket pedig szavalattal, szabad előadások tartásával fokozni. A művek ismertetése és bírálata fejleszti bennök a kritikai érzéket.

Működése a vezető tanár ellenőrzése alatt áll. Tagjai rendesek (VII—VIII.) és rendkívüliek (V—VI.). A tagok ma-

guk választják a tisztkart, amely elnökből, főjegyzőből, két aljegyzőből, titkárból, pénztárosból és 4 bíráló bizottsági tagból áll. Az üléseket, amelyeket kéthetenként tartanak, az elnök vezeti. A rendes üléseken kívül rendszeren nyilvános és díszüléseket is szoktak tartani. A rendes ülések tárgyai: a beadott művek bírálata, szavalatok s ezek bírálata, szabadelőadás, olvasás, zene, ének. A nyilvános és díszüléseken az irodalom vagy történelem valamelyik kimagasló alakjának vagy eseményének emlékét ünnepelték meg. Évenként megünnepelték X. 6-át és III. 15-ét.

Az 1896—7. évben honosították meg a vitatkozást s az 1899—900. évtől kezdve az önképzőköri zenekar szereplése tette változatosabbá a rendes programot. A szabad előadást 1902-ben honosították meg s azóta nagy kedvvel gyakorolják. S 1904-től kezdve a rk. tagok olvasnak is valamely ismeretlen szöveget, hogy gyakorolják magukat az értelmes, helyes olvasásban. Szóval minden eszközt megragadnak, amivel magukat és előadó képességüket kiképezhetik.

A munkakedv fokozására majdnem minden évben tűzött ki maga az önképzőkör is és egyesek is pályatételeket, s a megfelelő művek jutalomban részesültek. Egy pár évben versenyszavalatok is voltak s a legjobb szavaló jutalmat kapott.

Munkásságuk legnagyobb része próza, de van verses mű is mindig. A legtöbb eredeti, amennyire tőlük kívánni lehet, de fordítás is akad németből, franciából, latinból és görögből. A legkiválóbb dolgozatokat a „Haladás“ c. írott lapjukba megőrzés végett beírják. Ismereteik bővítése és szépérzékük fejlesztése végett több lapot is járatnak. A tagok évi 1 K tagsági díjat fizetnek.

A kör munkásságát a következő statisztikai adatok eléggé feltűntetik:

A tagok száma 1491 (714 r., 777 rk.) volt. Az alakuló üléseken kívül 166 rendes, 13 rendkívüli, 36 nyilvános és 26 díszülést tartottak. A beadott művek száma 1608, ebből 1450 eredeti, 158 fordítás. Az eredetiek közül 1073 próza és 377 vers. A fordítások nagyobb része próza. A prózai művek közt volt értekezés, elmélkedés, elbeszélés, leírás, szónoki mű, humoreszk stb., a költőiek közt dal, óda, him-

nusz, elégia, apigramma, hősköltemény stb. A „Haladás“-ba 302 művet írtak be. Szavaltat 1204, szabadelőadás 21, felolvasás 7, vitatkozás 5 és olvasás 225 volt. A 97 pályátételre 172 pályamű érkezett be.

A tanulók ismeretszerzésének és látókörük kibővítésének előmozdítására az 1896. évben megalakítják a *Kirándulási Egyesületet*. Az egyesület megalakítására impulzust a miniszternek 1895-ben kiadott rendelete adott, melyben megjegyzi, hogy az addig is szokásos kirándulások inkább a természetrajzi és földrajzi oktatás szolgálatában állanak vagy a testi nevelés érdekében történnek, de a nemzeti történelmi motívumokat aránylag nem méltatják figyelemre. Ajánlja azért, hogy a történelmi szempontokat is vegyék a kirándulásnál figyelembe. „A hazának és földjének mentől mélyebb és közvetlenebb szeretete legyen egyik főcél, melyből középiskoláink kirándulásait és tanulmányi utazásait rendezik“. Végezetül ajánlja, hogy a szegényebbek segélyezésére társadalmi úton kirándulási alapokat létesítsenek.

Egy 1896-ban rendezett kirándulás alkalmával kitűnt, hogy a sokszor csekély költségbe kerülő kirándulásokon is a jobb tanulók közül egyesek szegénységük miatt nem vehetnek részt. Így tehát, hogy alkalmat és módot szolgáltatassanak a szegényebbeknek is a kirándulásokban való résztvevésre, megalapítják a Kirándulási Egyesületet, melynek célja a kirándulások rendszeres rendezése és alapok gyűjtése útján a szegényebbek segélyezése. Az alapításban nagy része volt Csató János tanárnak.

A fthg. a felterjesztett alapszabályokat jóváhagyta és azóta az egyesület egy tanár vezetése mellett folytatja működését. Tagjai a IV—VIII. osztályosok lehetnek. A tagsági díj évi 1 K.

Az 1900. évben a fthg. elrendeli, hogy a kirándulás irányát, célját és módozatait már az első módszeres értekeztet jkvében be kell terjeszteni, s 1908-ban azt is, hogy ezt külön is tegye meg a testület, még pedig oly időben, hogy az engedély a kellő időben megjöhessen.

Vagyonat egyesek adományából, az alapító tagok díjából, mulatságok rendezéséből stb. hozta össze.

Az egyesület célját elősegíti a jelenleg 4542 K-t ki-

tevő segélyalap, amelynek összehozásához — hogy csak egy párat említsek — hozzájárultak: a Csíkszeredai Takarékpénztár r.-t. 1000, a Csíksomlyói Jótékony Nőegylet, az Agrár takarékpénztár csíkszeredai fiókjának, a gyergyótlgyesi kezelőhivatal 100—100, az erdélyi püspök 80, Csíkszereda város 40 K-val stb.

A Csíkszeredai Takarékpénztár adományáról alapítólevelet is állított ki:

A Csíkszeredai Takarékpénztár részvénytársaság a csíksomlyói róm. kath. főgimnáziumi ifjuság Kirándulási Egyesületének céljaira, ezennel 1000 kor. azaz: Egyezer korona alapítványt tesz a következő feltételek mellett:

1. Az Egyezer korona alapítványi tőke el nem költethető s annak minden időben csak esedékes kamatai használhatók fel kizárólag a Kirándulási Egyesület céljaira.

2. Ha a Kirándulási Egyesület az alaptőke kamatait részben, vagy egészben valamikor nem használná fel, a fel nem használt összeg mindig a tőkéhez csatolandó s ezzel annak összege szaporítandó.

3. Ha a Kirándulási Egyesület megszűnné, a főgimnázium tanártestülete határoz az alapítvány kamatainak felhasználása iránt; de a jövedelem ezen esetben is kizárólag csak a főgimnázium ifjusága közművelődésének előmozdítására szolgáló célra fordítható.

4. Ha a csíksomlyói róm. kath. főgimnázium Csíkszeredába helyeztetik át, ez az alapítvány rendeltetésén nem változtat.

5. A Kirándulási Egyesület vezetőségének kívánságára a Takarékpénztár úgy az alaptőkét, mint ennek már esedékes kamatait kezelés végett a csíksomlyói róm. kath. iskolák pénzalapjához azonnal kész átfizetni.

6. Ezen alapító levél három egybehangzó példányban állítatván ki, annak a főgimnázium főtanhatósága által lett elfogadása és megerősítése után egyik példánya a Csíkszeredai Takarékpénztár részvénytársasághoz lesz megküldendő.

Kelt a Csíkszeredai Takarékpénztár részvénytársaság igazgatóságának 1905. évi március hó 20-án tartott üléséből.

Csíkszeredai Takarékpénztár Részvénytársaság: *Nagy Imre* s. k., *Gál József* s. k., *Potoczky Kristóf* s. k.

Sz. 948—905. Az alapítványt köszönettel elfogadjuk és az alapító levelet jóváhagyjuk.

Kolozsvárt, 1905 június 16-iki ülésből. Az elnök helyett: *Pap Farkas* s. k. ig. tanácsos, *Bochkor Mihály* s. k. titkár.

3158--1905 szám. Láttam. Gyulafehérvárt, 1905 július hó 5-én. *Fábián Sándor* s. k. püspökhelyettes.

Az egyesület célját szolgálja a következő alapítvány is :

»*Imets kanonok-féle jutalmi alapítványi oklevél* :

Én *Tusnádi Imets Fülöp Jákó*, rudinai apát, erdélyi éneklő kanonok, 1870/1—1890/1. években a csíksomlyói főgimnázium és finövelde igazgatója stb. ezennel »*Imets kanonok-féle jutalmi alapítvány*» cím alatt 500 korona összeget teszek le a „csíksomlyói r. k. főgimnáziumi ifjúság kirándulási egylete“ vagyonához, önálló alapítványképen, azon szándékkal, hogy annak évenkénti kamatja adassék ki egy vagy két jóviseletű és szorgalmas törzsökös székely tanulónak, kinek vagy kiknek szülei a tanári testület legjobb tudomása szerint legkevésbé hordozhatják az egyleti tagsággal és esetleg a tanulmányi kirándulásokkal is járó költségeket.

Kikötöm, hogy ha a Kirándulási Egylet feloszlása esetén annak vagyona a csíksomlyói főgimnázium mellett fennálló internátus segélyalapjához megy át, azon esetben is az Imets-féle jutalmi alapítvány kezeltessék külön s évenkénti jövedelmét élvezze első sorban egy az alapítóval vérokon, ilyen nem létében egy csíkmegyei tiszta székely vérből származott jó igyekezetű internátusi szegény tanuló“.

Kelt Gyulafehérvárt, 1903 május hó 1-én.

Imets Fülöp Jákó s. k.

Ezt az alapítványt a főtanhatóság elfogadta és jóváhagyta.

Növény- és rovargyűjtő, valamint geológiai kisebb kirándulásokon kívül majdnem minden évben volt nagyobb kirándulás is. A nevezetesebbek : Gyimesbe és Románia moldovai részébe földtani és néprajzi tanulmány céljából, Brassó—Piski—Vajdahunyad—Petrozsény—Gyulafehérvár, Arad—Szeged—Budapest—Fiume, Kolozsvár—Debrecen—Kassa és az Alduna megtekintésére ; a közelebbi vidékek s a szom-

széd megyék természeti szépségeinek, történelmi emlékeinek megtekintésére is majdnem minden évben voltak kirándulások.

Nagy elismeréssel kell megemlékeznünk végezetül Csíkmegyéről, melynek törvényhatósága két ízben tette lehetővé tekintélyes adományaival, hogy fiai úgyszólván teljesen ingyen bővíthették ismereteiket és megismerhették hazánk földjének szépségeit s nevezetességeit. Az 1905. évben pedig a törvényhatóság tagjai Mikó Bálint akkori főispán indítványára, aki 50 K-val kezdte meg az adakozást, 308 K-t s ugyanebben az évben a testület tagjai egy hangverseny jövedelméből 268 K-t gyűjtöttek össze a kassai kirándulásban résztvevők segélyezésére. Az 1905. évben egy tanulónak Rómába való zárándoklásának költségeit az erdélyi püspök s egy másiknak a tanári kar s a tanuló ifjuság fedezte.

Az egyesület tisztviselői a tanárelnökön kívül : a titkár, pénztárnok és ellenőr. Az egyesület működését az igazgató ellenőrzi. A rendes tagok száma 821, a pártoló tagoké 9 volt. Van 13 alapító tagja is. A tanárok tiszteletbeli tagjai az egyesületnek.

Az ének- és zenetanítás fejlesztésére és támogatására 1898-ban »Ének- és zeneegyesület« alapítását határozza el a testület, ez azonban úgyszólván a megalapítás alkalmával megszűnt s alig működött valamit.

V.

Tankönyvek.

A tanítás igen fontos segédeszköze a jó tankönyv. Nagyobb arányu tankönyvváltoztatás különösen az új tanterv életbe léptekor vált szükségessé. A főtanhatóság a tankönyvek és olvasmányok kiválasztásánál szigoruan követendő elvképen kijelentette, hogy mivel iskoláinkat mindenben a kath. vallás szellemének kell áthatnia s azokban ezen szellem ellen tanítani, nevelni nem szabad, azért ennek a szellemnek a szolgálatában kell állania a tankönyvnek is. Ép ezért csak oly tankönyveket engedélyez behozatalra, amelyek ebben a tekintetben kifogástalanok. A tankönyveknek ebből a szempontból való megvizsgálásával a státus tanárainak kongresszusa is foglalkozott s a használhatókat kijelölte.

A főtanhatóság a gimnáziumi tanárok közül a kongresszus választása alapján tankönyvbíráló bizottságot vezetett ki. A bíráló bizottság kötelessége, hogy véleményt mondjon a behozatalra ajánlott tankönyvről, nincs-e benne valami vallásellenes dolog, s a főtanhatóság csak a bizottsági tagok véleményének meghallgatása után engedélyezi a tankönyvváltoztatást.

Intézetünk tagjai közül a történelem és görögptőló irodalom tankönyveinek bírálatára van 2—2 tag kiküldve. Megjegyzendő azonban, hogy csak a miniszterileg engedélyezett tankönyvek hozhatók be használatra.

Az elmúlt 15 évben használt tankönyvek jegyzékét az alábbiakban közlöm. Az engedélyezési szám közlését mellőzöm, mivel az a kiadásokkal változott. Megjegyzem, hogy lehetőleg mindig a legújabb kiadásu könyveket használták :

A T A N K Ö N Y V			Melyik osztályban használták ?
szerzője	c i m e	használati ideje	
<i>A.) Vallástan.</i>			
—	Egri közép katekizmus	1895 6—1899 0.	I.
—	Kis katekizmus	1900 1—1908 9.	"
—	R. kath. nagyobb katekizmus	1909 10—	I—III.
Pokorny E.	Kath. szertartástan	1895 6—1900 1.	II.
—	Kis katekizmus	1901 2—1908 9.	"
Pokorny E.	Ó-szövetségi bibliai történetek	1901 2—	"
Róder Fl.	Ó- és új szövetségi bibliai történetek	1895 6—1901 2.	III.
—	<u>Kis katekizmus</u>	1902 3—1908 9.	"
Pokorny E.	Új-szövetségi bibliai történetek	1902 3—	"
Róder Fl.	Ó- és új-szövetségi bibliai történetek	1895 6—1902 3.	IV.
Pokorny E.	Kath. szertartástan	1903 4—	"
Wappler A.	A kath. egély tankönyve I. r.	1895 6—1903 4.	V.
Pokorny E.	Ker. kath. hittan	1904 5—	"
Wappler A.	A kath. egély tankönyve II. r.	1895 6—1904 5.	VI.
Matuszka M.	Kath. ker. erkölcsan	1905 6—	"
Wappler A.	A kath. egély tank. III. r.	1895 6—1904 5.	VII.
Matuszka M.	Kath. ker. erkölcsan	1905 6—	"
Titz A.	Egyháztörténelem	1906 7—	"
Wappler A.	A kath. egyház története	1895 6—1901 2.	VIII.
Titz A.	Egyháztörténelem	1902 3—1906 7.	"
Uhlyárik J.	Apologetika	1907 8—	"
<i>B.) Magyar nyelv és irodalom.</i>			
Szinnyei J.	Iskolai magyar nyelvtan	1895 6—1907 9.	I.
"	Magyar olvasókönyv I. r.	1895 6—1907 8.	"
Bartha J.	Magyar nyelvtan	1908 9—	"
Prónai A.	Magyar olv.-könyv I. r.	1908 9—	"
Szinnyei J.	Iskolai magyar nyelvtan	1895 6—1908 9.	II.
"	Magyar olv.-könyv II. r.	1895 6—1908 9.	"
Bartha J.	Magyar nyelvtan	1909 10—	"
Prónai A.	Magyar olvasókönyv II. rész	1909 10—	"
Szinnyei J.	Rendszeres magyar ny.	1895 6—	III.

A T A N K Ö N Y V			Melyik osztályban használták ?
szerzője	c i m e	használati ideje	
Szinnyei J.	Magyar olvasókönyv III. rész	1895 6—	III.
Arany—Lehr	Toldi	1895 6—	IV.
Névy L.	Stilisztika I. r.	1895 6—1903 4.	"
Bartha—Prónai	Stilisztika	1904 5—	"
Greguss—Beöthy	Magyar balladák	1895 6—1900 1.	V.
Névy L.	Stilisztika II. r.	1895 6—1900 1.	"
" "	Retorika és olvasókönyv	1900 1—1903 4.	"
Bartha—Prónai	Retorika	1904 5—	"
Molière—Arany L.	A tudós nők	1895 6—1900 1.	VI.
Névy L.	Retorika	1895 6—1900 1	"
" "	Olvasókönyv a retorikához	1895 6—1900 1.	"
" "	Poétika és olvasókönyv	1901 2—1904 5.	"
Bartha—Prónai	Poétika	1905 6—	"
Névy L.	Poétika	1895 6—1901 2.	VII.
Beöthy Zs.	Olvk. a poétikához	1895 6—1901 2.	"
"	A magyar nemzeti irodalom történeti ismertetése I. r.	1902 3—1904 5.	"
Szinnyei J.	A magyar nyelv	1903 4—	"
Váczy J.	A magyar irodalom története I. r.	1905 6—	"
Beöthy Zs.	A magyar nemzeti irodalom történeti ismertetése	1895 6—1901 2.	VIII.
" "	U. az II. r.	1902 3—1905 6.	"
Váczy J.	A magyar irodalom története II. r.	1906 7—	"
C) Német nyelv.			
Felsmann J.	Német nyelvtan és gyakorló könyv	1895 6—1899 0.	III.
Harrach J.	Német olvasókönyv I. k	1895 6—1899 0.	"
Endrei Á.	Német nyelvkönyv I. r.	1900 1—1905 6.	"
Endrei—Szele	" "	1906 7—	"
Felsmann J.	Német nyelvtan és gyakorló könyv	1895 6—1900 1.	IV.
Harrach J.	Német olvasókönyv II. r.	1895 6—1900 1.	"
Endrei Á.	" nyelvkönyv I. r.	1901 2—1906 7.	"
Endrei—Szele	" "	1907 8—	"
Heinrich G.	Herder : Cid románcai	1895 6—1901 2.	V.

A T A N K Ö N Y V			Melyik osztályban használták ?
szerzője	c i m e	használati ideje	
Harrach J.	Német olvasókönyv III. k.	1895 6—1901 2.	V.
Endrei Á.	Német nyelvkönyv II. r.	1902 3—	"
Heinrich G.	Német balladák és román- cok	1895 6—1901 2.	VI.
" "	Deutsches Lehr- u. Le- sebuch I.	1895 6—1901 2.	"
Schack B.	Magyar szöveg német fordításra	1900 1—1901 2.	VI—VII.
Endrei Á.	Német nyelvkönyv II. r.	1902 3—	VI.
Weber R.	Geöthe Hermann és Do- rotheaja	1895 6—1900 1. 1903 4—	VII.
Heinrich G.	Geöthe Hermann és Do- rotheaja	1901 2—1902 3.	"
Heinrich G.	Deutsches Lehr- u. Le- sebuch II.	1895 6—1905 6.	"
Miklós F.	Német olvasókönyv	1906 7—	"
Heinrich G.	Lessing: Minna von Barnhelm	1895 6—1897 8.	VIII.
Heinrich G.	Schiller: Wilhelm Tell	1898 9—	"
Heinrich G.	Deutsches Lehr- u. Le- sebuch III.	1895 6—1906 7.	"
Miklós F.	Német olvasókönyv	1907 8—	"
<i>D) Latin nyelv.</i>			
Szamosi J.	Latin nyelvtan	1895 6—	I—IV.
" "	" olvasókönyv	1895 6—	I—II.
Elischer J.	" olvasókönyv	1895 6—1907 8.	III.
Pirchala I.	Latin gyakorlókönyv	1895 6—1907 8.	"
Szamosi—Vida	Latin olvasókönyv és gyakorlókönyv	1908 9—	"
Elischer J.	Latin olvasókönyv	1895 6—1900 1.	IV.
Pirchala I.	Latin gyakorlókönyv	1895 6—	"
Kempf J.	Szemelv. Caesar művei- ből	1901 2—	"
Cserép J.	Szemelv. Ovidius mű- veiből	1904 5—	"
Dávid J.	Livius: Ab urbe condita 1.	1895 6—1899 0.	V.
Iványi—Webel	Livius: Ab urbe condita 1. 21—22.	1900 1—	"
Pirchala I.	Antologia Latina	1895 6—1900 1.	"

A T A N K Ö N Y V			Melyik osztályban használták ?
szerzője	c í m e	használati ideje	
Köpesdy S.	Orationes selectae Ci- ceronis	1901 2—1902 3.	V.
Dávid I.	Orationes selectae Ci- ceronis	1903 4—	„
Cserép J.	Szemelv. Ovidius mű- veiből	1901 2—	„
Holub M.	Sallustius: De coni. Cat. et De b. Jug.	1895 6—1900 1.	VI.
Némethy G.	Vergilii Aeneidos I. XII.	1895 6—1900 1.	„
Cserép J.	Szemelv. Vergilius Aeneiséből	1901 2—	„
Dávid I.	Ciceronis orationes se- lectae	1895 6—1900 1.	„
Iványi—Webel	Livii Ab. u. cond. I. 21-22	1901 2—1902 3.	„
Kálmár E.	Szemelv. Livius művei- ből	1903 4—	„
Gerevich G.	Plauti Trinummus	1895 6—1899 0.	„
Némethy G.	Vergilii Aeneidos I. XII.	1895 6—1905 6.	VII.
Bartal--Malmosi	Vergilius Aeneise	1906 7—1907 8.	„
Cserép J.	Szemelv. Vergilius Aeneiséből	1908 9—	„
Dávid I.	Ciceronis orationes se- lectae	1895 6—	„
Köpesdy S.	Cicero vál. levelei	1895 6—1901 2.	„
Incze J.	Cicero: In Verrem IV.	1902 3—	„
Bartal--Malmosi	Sallustius: De coni. Cat. et De b. Jug.	1902 3—	„
Pozder K.	Horatii carmina	1895 6—	VIII.
Dávid—Pozder	Szemelv. Tacitus mű- veiből	1895 6—1903 4. 1908 9.	„
Boros G.	Szemelv. Cicero bölcsé- szeti műveiből	1904 5—1907 8. 1909 10	„
Wagner—Horváth	Római régiségtan	1900 1—1906 7.	V—VIII.
Cserép J.	„ „	1907 8—	„
<i>E.) Görög nyelv.</i>			
Szamosi J.	Görög nyelvtan	1895 6—	V—VI.
„ „	„ olvasókönyv	1895 6—	V.
Horváth—Elischer	Xenophon Chrestoma- tiája	1895 6—1902 3.	VI.
Schenkl—Elischer	Xenophon Kyropaideia stb.	1903 4—1905 6.	„

A T A N K Ö N Y V			Melyik osztályban használták ?
szerzője	c í m e	használati ideje	
Elischer J.	Xenophon Anabasisa stb.	1906 7—	VI.
Boros G.	Szemelv. a gör. lantos költ. remekeiből	1903 4—	"
Csengeri J.	Homeros : Ilias	1895 6—1902 3.	VII.
"	" : Odysseia	1903 4—	"
Dávid I.	Herodoti Epitome	1895 6—1901 2.	"
"	Szemelv. Herodotosból	1902 3—	"
Csengeri J.	Homeros : Odysseia	1895 6—1903 4.	VIII.
"	" : Ilias	1904 5—	"
Szamosi J.	Szemelv. Platonból	1895 6—	"
Csengeri J.	Sophocles : Antigone	1907 8—1908 9.	"
<i>F.) Görögptólóirodalom.</i>			
Jancsó B.	Magy. irod. olvasmányok I. r.	1895 6—	V.
Szilasi M.	Szemelv. Thukydidesből	1895 6—1900 1.	"
Szerelemhegyi T.	Gör. áll. régiségek	1895 6—1900 1.	"
Gyomlay Gy.	Homeros : Odysseia	1901 2—	"
Csengeri J.	" : Ilias	1901 2—	"
Geréb J.	Szemelv. Herodotos tört. műveiből	1901 2—	"
Csengeri J.	Homeros : Ilias	1895 6—1900 1.	VI.
Gyomlay Gy.	Homeros : Odysseia	1895 6—1900 1.	"
Kincs Gy.	Szemelv. a gör. lírából stb.	1901 2—	"
Csiky G.	Sophocles : Antigone	1901 2—	"
Geréb J.	A gör. vallás és művészet	1895 6—1900 1.	"
Schill S.	Gör. irodalomtörténet	1903 4—	"
Jancsó B.	Magy. irod. olvasmányok III. r.	1896 7—	VII.
Radó A.	Euripides : Iphigenia Aulisban	1896 7—1901 2.	"
Kempf J.	Euripides : Iphigenia Taurisban	1896 7—1900 1.	"
Csiky G.	Sophocles : Antigone	1896 7—1901 2.	"
Szilasi M.	Szemelv. Thukydidesből	1902 3—	"
Télfy—Kempf.	Demosthenes beszédei	1902 3—	"
Incze J.	" vál. "	1903 4—	"
Schill S.	Gör. irodalomtörténet	1904 5—1906 7.	"
Jancsó B.	Magy. irod. olvasmányok IV. k.	1896 7—1902 3.	VIII.

A T A N K Ö N Y V			Melyik osztályban használták ?
szerzője	c i m e	használati ideje	
Alexander B.	Platon és Aristoteles szemelv.	1896 7—1907 8.	VIII.
Földi J.	Platon	1908 9—	"
Schill S.	Gör. irodalomtörténet	1900 1—1901 2.	"
Geréb J.	A gör. vallás és művészet	1902 3—1904 5.	"
Schill S.	Gör. régiségek s a gör. művészetek tört.	1905 6—1907 8.	"
Zsámboki Gy.	A gör. művészetek tört.	1908 9—	"
<i>G.) Földrajz.</i>			
Visontay—Borbás	Földirat	1895 6—1898 9.	I.
Kőrösi A.	Földrajz	1899 900—	"
Lange--Cherven	Isk. atlasz	1895 6—	I—II.
Visontay—Borbás	Földirat	1895 6—1899 0.	II.
Kőrösi A.	Földrajz	1900 1—	"
Cherven Fl.	Az osztr.-magy. monarchia földirata	1895 6—1899 0.	III.
Kőrösi A.	Földrajz	1901 2—	"
Scholtz—Ráth	A mat. és phys. földr. elemei	1895 6—1903 4.	"
Vöröss C.	A fiz. és mat. földr. elemei	1904 5—	"
Lange--Cherven	Isk. atlasz	1901 2—	"
Schultz A.	Politikai földrajz	1895 6—1902 3.	VII.
Brózik K.	" "	1903 4—	"
<i>H.) Természetrájz.</i>			
Ormándy M.	Természetrájz	1899 900—	I.
" "	"	1900 1—	II.
Kriesch—Koch	Ásvány-, közet- és földtan	1895 6—1900 1.	IV.
Pintér P.	Növénytan	1901 2—	"
Kriesch—Simkovich	A növénytan iskola-könyve	1895 6—1900 1.	V.
Kriesch J.	Állattan	1901 2—	"
" "	"	1895 6—1901 2.	VI.
Pintér P.	Növénytan	1902 3—	"
Szterényi H.	Ásványtan és kémia	1903 4—	"
<i>I.) Történelem.</i>			
Ribáry F.	Magyarország tört.	1895 6—1899 0.	III.

A T A N K Ö N Y V			Meylik osztályban használták ?
szerzője	c í m e	használati ideje	
Ujházi L.	A magyar nemzet tört. I. r.	1900 1—	III.
Vaszary K.	Világtörténelem I. r.	1895 6—1900 1.	IV.
Ujházi L.	A magy. nemzet tört. II. r.	1901 2—	"
Vaszary K.	Világtörténelem II. r.	1895 6—1901 2.	V.
" "	" I. r.	1902 3—	"
" "	" III. r.	1895 6—1902 3.	VI.
" "	" II. r.	1903 4—	"
" "	" III. r.	1902 3—	VII.
Horváth M.	A magyarok története	1895 6—1899 0.	VIII.
Horváth—Sebestyén	"	1900 1—1901 2.	"
Komarik I.	A magyarok oknyo- mozó tört.	1902 3—1905 6.	"
Jászai R.	Magyarország oknyo- mozó tört.	1906 7—	"
<i>J.) Mennyiségtan.</i>			
Mocnik—Schmidt	Számтан	1895 6—	I—III.
Mocnik—Klamarik— Wagner	Algebra	1895 6—1903 4.	IV—V.
" "	"	1895 6—1904 5.	VI.
" "	"	1895 6—1905 6.	VII.
" "	"	1895 6—1907 8.	VIII.
Borosay D.	"	1904 5—	IV—V.
" "	"	1895 6—	VI.
" "	"	1906 7—	VII.
" "	"	1908 9—	VIII.
Mocnik—Klamarik— Wagner	Geometria	1895 6—1904 5.	V.
" "	"	1895 6—1905 6.	VI—VII.
" "	"	1895 6—1907 8.	VIII.
Borosay D.	"	1905 6—	V.
" "	"	1906 7—	VI—VII.
" "	"	1908 9—	VIII.
<i>K.) Természettan.</i>			
Fehér J.	Kísérleti természettan	1895 6—1903 4.	VII.
Vöröss C.	Természettan	1904 5—	"
Fehér J.	Kísérleti természettan	1895 6—1904 5.	VIII
Vöröss C.	Természettan	1905 6—	"
<i>L.) Rajzoló geometria.</i>			
Fodor—Wagner	Rajzoló planimetria	1895 6—1905 6.	I.

A T A N K Ö N Y V			Melyik osztályban használták?
szerzője	c í m e	használati ideje	
Huszka J.	Rajzoló geometria I. r.	1906 7—	I.
Fodor—Wagner	„ stereometria	1895 6—1906 7.	II.
Huszka J.	„ „	1907 8—	III.
Fodor—Wagner	Constructiv planimetria	1895 6—1907 8.	III.
Huszka J.	Szerkesztő planimetria	1908 9—	IV.
Fodor—Wagner	Constructiv planimetria	1895 6—1908 9.	IV.
Huszka J.	Szerkesztő planimetria	1909 10—	„
	<i>M.) Philosophiai propedeutika.</i>		
Joly H.	Philosophiai propedeutika	1895 6—	VII—VIII.
Hajdú-Zoltványi	Lélektan és logika	1896 7—1900 1.	„
Szittnyai E.	„ „	1901 2—1902 3.	„
„ „	„ „	1903 4—	VIII.
	<i>N.) Egészségtan.</i>		
Fodor J.	Egészségtan	1901 2—	VII.

VI.

Könyvtárak és szertárak.

A tanári könyvtár és szertárak gyarapítására utóbbi időben évenként 1600 K-t fordítottak, még pedig 1000 K-t a tanulmányi alapból, 600 K-t pedig az államsegélyből.

A *tanári könyvtár* állománya minden évben vétel és ajánadék útján szaporodott selég tekintélyes számú könyvvel és folyóirattal rendelkezik. Az 1908. évben a könyvtár értesítőgyűjteményét, amennyire lehetett, kiegészítették. A könyveket a tanárok használhatták otthon vagy a könyvtár helyiségében. Újabban folyamatban van a könyvtárnyilvánossá tétele, mely esetben a múzeumok és könyvtárak országos felügyelősége évi segítségben is részesítené, s ebben az esetben tekintélyesebb összeget lehetne beszerzésekre fordítani. A könyvtárt tanár kezeli.

Az *ifjúsági könyvtár* gyarapítására a tanulóktól évenként szedett 1—1 K szolgált. A beszerzéseknél a fősúlyt arra fektették, hogy a kötelező olvasmányok megfelelő számban meglegyenek, s nagyban ügyeltek arra is, hogy csak oly könyv vagy folyóirat kerüljön a könyvtárba, amelyet minden erkölcsi veszély nélkül lehet az ifjuság kezébe adni. Az ifjuság a könyvtárt nagy kedvvel használta; a kezelője tanár.

A *kölcsönkönyvtár* arra szolgált, hogy a tanulókat olcsó használati díjért tankönyvekkel és szótárakkal ellássa. A használati díj a tankönyv árának 10%-a, a szótáraknál 1900-ig szintén 10%, azóta pedig 15%. A könyvtár vagyona könyvekből és készpénzből áll egy tanár kezelése alatt. Eleinte a pénzt kölcsönadták s így kamatoztatták, újabban azonban takarékpénztárba van elhelyezve. A kezelő tanár évi számadásait a testület felülvizsgálja s erről a főtanhatósághoz jelentést tesz.

A történelmi és földrajzi, a természettani, természetrajzi, torna- és rajzszerár, az érem és régiségtár állománya szintén vétel és ajándék útján szaporodott. Az egyes ajándékozók nevét mind nem sorolhatjuk fel, de felemlítjük a vallás- és közoktatásügyi miniszteriumot, Imets F. Jákó apátkanonokot, Enyeter Ferenc csendőrezredest, Kerekes Mihály ügyvédet, Császár Dénes irodaigazgatót, Bajkó Péter ny. századost, Fülöp József állatorvost stb., stb., akik az egyes könyvtárakat, illetve szerárakat tekintélyesebb adományaikkal gyarapították, továbbá: dr. Czobor Béla egyetemi tanárt, Máthé Ambrus erdőfőmérnököt, dr. Kolonics Dénest és nejét, Györfly Ignácot, dr. Lukács Antal plebánost, dr. Nagy Ferenc ezredorvost, Ambrus Dénes adóhiv. főtisztet, Bogáthy Gyula főszolgabíró, Bardocz István plebánost, Gözsy Árpád gyógyszerészt, dr. Élthes Béla orvost, Balásy Lajos jegyzőt stb., stb. Különben az egyes adományozók neve s adományaik az értesítőkben mindig fel voltak sorolva.

A gyarapodás a 15 év alatt a következő volt :

- 1.) A tanári könyvtárnál 1890 drb. (3150 kötet és füzet) 14,904 K 24 f. értékben.
- 2.) Az ifj. könyvtárnál : 2980 drb. (3257 kötet) 6142 K 82 f. értékben.
- 3.) A kölcsönkönyvtárnál a majdnem évenkénti kicserélés miatt a gyarapodást nehezen lehet feltüntetni. Újabb beszerzés különben majdnem minden évben volt.
- 4.) A történelmi és földrajzi szerárnál 47 drb. 803 K 80 f. értékben.
- 5.) A természettani szerárnál : 532 drb. 6789 K 34 f. értékben.
- 6.) A természetrajzi szerárnál : 526 drb. 1639 K 88 f. értékben.
- 7.) A rajzszerárnál : 146 drb. 317 K 92 f. értékben.
- 8.) Az éremtárnál : 1416 drb. pénz és érem 783 K 68 f. értékben ; a régiségtárnál : 8 drb. 59 K — f. értékben.

VII.

Szállásviszonyok.

A tanulók túlnyomó része a szemináriumban és internátusban lakott, egy része pedig Csíkszeredából és a szomszéd községekből a szülői háztól járt az előadásokra. Ez a két intézet tette lehetővé alapítványaival, segélydijaival és olcsóságával, hogy a szegényebb sorsu szülők is taníttathatták tehetséges gyermeküket. Azonban egyik évben sem voltak képesek befogadni a jelentkező növendékeket, ép ezért külső szállásokon kellett elhelyezni a tanulók egy csekélyebb részét.

A *szeminárium* a régi megyeháza földszinti részén volt elhelyezve, még pedig eleinte négy, majd két nappali szoba és 10, majd 14 hálószoba állott a tanulók rendelkezésére. Az összes helyiségek száma 24 (aligazgatói lakások stb.). Az ebédlőterem és a betegszoba közös volt az internátussal. A felszerelés, ámbár a kényesebb igényeket nem elégíthette ki, szolid és eléggé megfelelő volt. Az élelmezést élelmező látta el egészen 1907-ig, ettől kezdve házilag kezelik azt.

Bennlakásra csak oly egészséges növendéket vettek fel, akinek elégtelen osztályzata nem volt s legalább is szabályszerű volt a magaviselete. A felvételt az év végén vagy a szünetidőben kellett kérni. Az utóbbi években a szülők szabályszerű kötelezvényt állítottak ki, melyben kötelezték magukat, hogy az ellátási díjakat előlegesen fizetik.

A növendékek száma nem mutat valami nagy hullámzást. Az alapítványosok száma 50 és 61 közt ingadozott, a legtöbb (61) az 1901—2., a legkevesebb (50) az 1909—10. tanévben volt. A 15 év alatt 851 az alapítványosok száma. A fizető növendékek száma — az első évi létszámot nem ismerjük — 14 év alatt 505, a legtöbb (53) az

1898—9. s a legkevesebb (25) az 1908—9. évben. Ezenkívül az ebédlőben való felszolgálásért szegényebb, de jó magaviseletű s jól tanuló növendékek ellátásban részesültek. Számuk 5 és 8 között váltakozott s összesen 101-en élvezték ezt a jótétet.

Az első két évben az alapítványosokért az alapok 194 K 40 f.-t, az 1897. évtől kezdve pedig 200 K-t fizettek. A fizetők 1900-ig évi 240, 1900-tól 1906-ig 250 s ezóta 260 K-t fizettek.

Az 1899. évtől kezdve az esetleges rongálások kijavítására 3 K óvadékot, 1902-től a kézi gyógyszerár fenntartására évi 1 K-t fizettek.

A szálláson, fűtésen, világításon és ellátáson kívül a tanulók felügyeletben is részesültek. Az igazgató és az 1—2 aligazgató szigorúan felügyelt, hogy a házi rendet pontosan betartsák. A tanuló és hálótermekben a felsőbb osztályosok közül felügyelőket alkalmaztak, akik a rendre és a csendre felügyeltek s akiket az előjárók ellenőriztek. Tanulmányi tekintetben az aligazgatók a hozzájuk fordulóknak megadták a kellő utasításokat. Egészségügyi tekintetben az intézeti orvos ügyelt fel a növendékekre, aki úgyszólván naponta meglátogatta az intézetet.

Az elmúlt 15 év alatt a régi *alapítványok* száma a következőkkel szaporodott:

1.) *Madár Imre-féle alapítvány.* Csíkvármegye törvényhatósági bizottságának 1895. december 19-én tartott közgyűlésén a Madár Imre vm. főjegyző nevére a megye nevelési alapjából tett 4000 K-ás alapítványát, melynek kamatai egy tanuló ellátási díjainak fedezésére szolgálnak, a határozatnak a vallás- és közoktatásügyi miniszter jóváhagyása után a főtanhatóság 1896. nov. 18-án elfogadta s a magánalapítványok közt nyilvántartja. A tőkét a nevelési alap kezeli s csak a 6 %-os kamatot fizeti ki az ellátási díjra. Az 1896—7. tanévtől kezdve az alapítvány élvezete megkezdődött.

2.) *Madár Imre alapítvány.* Néhai Madár Imre nyugalmazott vármegyei főjegyző intézetünknek végrendeletileg nagyobb összeget hagyományozott, a végrendeletet azonban lényeges alaki hiányok miatt érvénytelenítették. A hagyatéki tárgyaláson azután a törvényes örökösök közül

Péter József és Madár Irma a következő ajánlatot terjesztették elő: „A csíksomlyói főgimnáziumnál fennálló finevelő intézett javára a csíksomlyói róm. kath. iskolák pénzalapjában kezelendőleg és ide fizetendőleg „Madár Imre alapítvány“ létesíttetik 750 korona összegben, mely addig gyümölcsöztetendő, míg egy növendék ellátására elegendő lesz. Az alapítvány élvezése csak akkor nyílik meg s annak fejében egy növendék fog ellátást nyerni. Élvezésére jogosultak lesznek első sorban a három törvényes örökös leszármazói, ezek nemlétében csíkbánkfalvi székely származású róm. kath. ifjak s ezek nemlétében csíkmegyei születésű székely róm. kath. ifjak. Az alapítvány befizetendő 1906. évi november 1-én, addig kamat nem jár utána; ebből 500 K-át fizet Péter József örökös, 250 K-át Madár Irma köteles fizetni.“ A főtanhatóság ezen ajánlatot elfogadta, mire örökösök a megajánlott összeget a csíksomlyói róm. kath. iskolák pénzalapja pénztárába befizették.

3.) *Darvas János alapítvány.* Darvas János bácsi alesperes-plebános 1896 márc. 1-én tett 18,000 K-ás alapítványán kívül ugyanazon év május 21-én újabb 6000 K-ás alapítványt tett, amelynek alapító levele a következő:

D. a J. Kr.! Alapító levél. Tekintve, hogy az előbbi alapítványomról szóló alapító levelet az illetékes hatóság már végleg jóváhagyta, annak az alapító levélben kitüntetett 9000 forintra vonatkozó része már nem módosítható.

Tekintve, hogy a 9000 forint négy tanulónak tisztességes ellátására az élet viszonyainál fogva nem elégséges; tekintve, hogy a 9000 forint tőkének évi kamatja sok időre egészítené ki alapítványomat 12,000 forintra, én pedig életem végével azonnal foganatosíttatni óhajtom alapítványom élvezhetését;

ennélfogva, mivel a 9000 forint 3 ifjunak a szükségletét fedezendi, még 3000 forintnyi alapítványt tűzök ki a 4-ik tanuló részére, tehát alapítványom összege együtt kitesz 12,000, tizenkétezer forintot, 24,000 koronát, úgy azonban, hogy ez utóbbi 3000 forintnyi alapítványom kezelését határozottan, szabályszerű számadások kötelezettsége mellett bízom a csíksomlyói róm. kath. iskolák alapját kezelő püspöki bizottmányra, az alapítvány adományozását egyedül és kizárólag pedig a megyés püspökre.

Ezen alapító leveletem annak örök érvénye és hiteléül teljes elhatározással, józan megtontolással sajátkezűleg írtam és alá is írtam a felkért tanuk jelenlétében.

Kelt Bácsban, május 21-én 1896. *Darvas János* s. k. alesperes-plebános, *Biró Béla* s. k. apát-plebános, tanu, *Pál István* s. k. igazgatótanácsi előadó, tanu.

1856 – 1896. szám. A tan- és nevelésügy érdekében tett ezen alapítványt köszönetem kifejezése mellett elfogadom és megerősítem.

Károlyfehérvárt, 1896 május 27-én. *Ferenc* püspök.

A nemes alapító a 24,000 K-ból 12,000 K-t még 1897-ben befizetett aranymiséje emlékére, a másik fele pedig 1898-ban bekövetkezett halála után a hagyatékából szintén befizettetett az ösztöndíjalapba.

4.) *Both Ferenc* tb. kanonok, főesperes, gyergyószárhegyi plebános az 1896. évben az odavaló r. kath. egyháztanácsnak birtokába a megyés püspök felügyelete alatt álló kezelés végett egy 2400 K értékű kötvényt tett le egy szárhegyi székely származású, szegény sorsu, jó viseletű és szorgalmas tanuló ellátására a csíksomlyói r. kath. szemináriumban úgy, hogy az alapítvány 1914. évi okt. 1-én lépjen érvénybe.

5.) *Both Ferenc családi alapítvány*. Néhai Both Ferenc pápai prelatus-kanonok, főesperes, gyergyószárhegyi plebános 1905 december hó 10-én kelt végrendelete 2. pontjában a következőleg rendelkezett:

„Az Adria biztosító társulatnál van egy 2000 korona értékű életbiztosításom, melynek halálom utáni kifizetését Ferenczi Károly főesperes úr kezéhez rendeltem, kit most is felkérek arra, hogy ezen végrendekezésemet hajtsa végre. Ezen összegről úgy rendelkezem, hogy halálom után megbizottam az erdélyi róm. kath. státusnál helyezze el és mikor annyira növekedik, fordíttassék a dánfalvi Both-család gyermekeinek neveltetésére oly módon, hogy közülük a nagyboldogasszonyi (karczfalvi) plebános a legjobb tanuló és viseletű fiút ajánlhassa s ez az alapítvány élvezésére felvétessék. Ezen összeg kezeltesék „Both Ferenc családi alapítványa“ címen. Ha a családból alkalmas gyermek nem lenne, akkor adassék az alapítvány más dánfalvi székely származású 'gyermeknek, ha ilyen sem taláztatnék, karczfalvi és jenőfalvi ifju is ajánlható“.

Ferenczi Károly főesperes végrendeleti végrehajtó úr által ezen összeg az erdélyi róm. kath. státus igazgatótanácsához befizettetvén, 2241—1907. szám alatt az erdélyi róm. kath. ösztöndíjalapba beutaltatott és kiállítatik az alábbi alapító levél:

1.) Az alapítvány címe: „Both Ferenc családi alapítványa“.

2.) Rendeltetése, hogy egyelőre gyümölcsözőleg kezeltesék mindaddig, míg 6000 (Hatezer) koronára növekszik, mikor is kamatai ösztöndíjként a Dánfalváról származott Both-család gyermekeinek egyike, vagy ilyenek nem léteben a következő pontok szerint jogosultak neveltetésére fordítandó.

3.) Az alapítványi tőke az erdélyi róm. kath. státus alapítványi főpénztára által az erdélyi róm. kath. státus ösztöndíjalapjában kezeltetik.

Az alapítványi tőke az erdélyi bank és takarékpénztár 14,097. számú betéti könyvecskéjében elhelyezett 224 koronából és 30 fillérből, továbbá 178,850 és 333,053 számú 1000—1000 korona 4% magyar korona járadék-kötvénybe fektetve gyümölcsözik.

4.) Az alapítvány élvezésére elsősorban a dánfalvi Both család gyermekei közül a nagyboldogasszonyi (karcfalvi) plebános által ajánlatba hozandó legjobb tanuló és viseletű fiú jogosult.

Ha a családból alkalmas gyermek nem taláztatnék, másodsorban más dánfalvi székely származású gyermekek jogosultak.

Ilyenek nemléteben harmadsorban karcfalvi és jenőfalvi ifjak is hozhatók ajánlatba.

5.) Az alapítvány a középiskolai és egyetemi tanulmányok befejezéséig élvezhető az arra jogosult által s tőle csupán kifogás alá eső erkölcsi magaviselet és meg nem felelő előmenetelt tanusító tanulás miatt vonható el.

A családi jogon jogosultak az alapítványt az erdélyi róm. kath. státus bármely gimnáziumában és a kolozsvári Ferencz József tudomány egyetemen, a más címen jogosultak pedig a csíksomlyói róm. kath. főgimnázium, illetve ezek mellett fennálló finevelő intézetekben élvezhetik.

6.) Az alapítvány adományozási joga az erdélyi r. kath. status igazgatótanácsát illeti s ezen jog nyilvános pályázat alapján a mindenkori karczfalvi plebános ajánlata tekintetbe vételével gyakoroltatik.

Miről kiállítottatott ezen alapító levél 5 eredeti példányban, melyek közül 1 példány az erdélyi róm. kath. státus igazgatótanácsának levéltárában, 1 példány az erdélyi püspöki levéltárban helyeztetik el, 1 példány a nagyméltóságu vallás- és közoktatásügyi miniszter úrhoz terjesztetik fel, 1—1 példány a karczfalvi plebánia és a csíksomlyói róm. kath. finevelő intézet levéltára számára adatik ki. Ez utóbbi példány esetről-esetre azon finevelő intézethez lesz átteendő, melynél az alapítvány élveze lesz.

Kelt Kolozsvárt, 1909. évi január hó 14-én tartott ülésből. Az erdélyi római katolikus státus igazgatótanácsa nevében : *Gróf Béli* s. k. elnök, *Bochkor Mihály* s. k. titkár.

14,922. szám. Jóváhagyom. Budapest, 1909. évi március 9. A miniszter helyett: *Molnár* s. k. államtitkár.

6.) *Balogh Ignác-féle alapítvány.* Balogh Ignác szárazpataki plebános 25 éves papságának hálájául az 1901. évben 4000 K-ás alapítványt tett a csíksomlyói szemináriumhoz első sorban rokonai gyermekeinek javára.

Alapító levele a következő :

D. a J. Kr. Alapító levél. Alattírt meggondolván, hogy mily költséges ma a gyermek taníttatása, különösen egy közepes gazdára nézve, hogy csaknem a birtokából fogy ki egészen, mikorra fia pályát ért ;

de meggondolván azt is, hogy mekkora jótétemény volt úgy rám, mint boldog emlékü szülőimre azon körülmény, hogy szorgalmas igyekezetem folytán közalapítványt nyerhettem, melynek segítségével gimn. tanulmányaimat végezhettem :

hálából a Gondviselő jó Isten iránt, ki nekem egy fél századot megérni engedett, s emlékéül annak, hogy abból 25 évet az isteni Mester, az Úr Jézus Krisztusnak, mint legfőbb Papnak szolgálatában tölthettem el :

az erdélyi püspök fennhatósága alatt álló róm. katolikus státus kezéhez örök alapítványként leteszek 4000,

mond négyezer koronát oly feltétellel, hogy annak éventei kamataira a csíksomlyói fiunöveldebe — mint ahol én is a közalapítványt élveztem — jelenben élő négy testvérem, u. m.

Vendel, Elek, Erzsébet és János szorgalmas és jóigyekezetű tanuló gyermekeik és azoknak utódai közül a legjobb mindig felvétessék, s aki megnyerte, az a gimnáziumi tanfolyam végezte után is minden pályán — a hittudományt kivéve — mindaddig, míg célt ér, élvezhesse.

Ha a rokonság között alkalmas tanuló az alapítvány elnyerésére nem található, azon esetben az alapítvány élvezetét egy csíkszegyei szegény, de jó tanulónak kérem és rendelem a státus, mint alapítvány-gondozó által kiadni.

Minek így létéről ezen alapítványi oklevelet öt példányban — egyet az erdélyi püspöki hivatal, egyet az erdélyi róm. katolikus státus, egyet a vallás- és közoktatásügyi minisztérium, egyet a csíksomlyói gimnázium, egyet pedig a magam és testvéreim, illetve azoknak utódai részére elkészítettem és alant írt tanúk előtt kiadtam.

Szárazpatak, 1901. Husvét-vasárnapján. *Balogh Ignác* s. k. plebános, alapítványozó, *Pénzes Béla* s. k. tanu, *dr. Balogh Vendel* s. k. tanu.

Utólagosan megjegyezni kívánom, hogy csakis róm. kath. szülők róm. kath. gyermekei élvezhetik alapítványomat, mit különben alapítványi levelem szövege is — már eleve — feltételez. K. m. f. *Balogh Ignác* plebános.

Sz. 990—901. Ezen alapítványt az erd. róm. kath. státus nevében elfogadjuk és az alapító oklevelet jóváhagyjuk.

Az erd. róm. kath. státus igazgatótanácsa. Kolozsvárt, 1909 június 14-én tartott ülésből. *Kornis Viktor* s. k. alelnök, *Balázs András* s. k. jegyző.

2016—1901. szám. Láttam. Gyulafehérvárt, 1901 június 20-án. *Majláth* s. k. erdélyi püspök.

7.) *Salamon Andrásné alapítványa*. Alapító oklevél. Salamon Antalné szül. Simonyi Anna kolozsvári lakos, Kolozsvárt, 1899. évi november hó 15-én kelt végrendelete 2.) pontjában Salamon Mihály nevű fiu gyermekének mint egyenes örökösnek halálával utóöröklés címén Kolozsvárt a baromvásártéren 9. és 10. sz. alatt fekvő házas

telkét az erdélyi róm. kath. státusra hagyta, ugyanő végrendelete 5.) pontjában úgy rendelkezett, hogy Kolozsvárt a baromvásártéri 2. sz. házastelke Salamon János nevű fiu gyermekének halála után utóöröklés címen szálljon az erdélyi róm. kath. státusra.

Azonban a kir. közjegyzőnél megtartott hagyatéki tárgyalásnál a végrendelet és törvény szerint öröklésre hivatott Salamon András mint örökhagyó férje, valamint törvényes gyermekei Salamon Mihály és Salamon János a végrendeletet megtámadták és el nem ismerték.

Ennek következtében az erdélyi róm. kath. státus igazgatótanácsa a státusgyűléstől nyert fethatalmazás alapján egyezsége lépett az örökösökkel és 20,000 korona lefizetése ellenében az utóöröklési jogról lemondott.

Fentnevezett örökösök a 20,000 koronát lefizetvén, az alapítvány kezelésére nézve a végrendelet intézkedései értelmében következő feltételek állapíttatnak meg:

1.) A 20,000 korona alapítvány örök időkre »*Salamon Andrásné alapítványa*« néven fog kezeltetni és fenntartatni.

2.) Az alapítvány kamatjövedelme négy egyenlő részre osztatván:

a.) egynegyed részben a Túr községben levő róm. kath. templom javítására és fenntartására;

b.) egynegyed részben a tisztelendő kegyesrendi atyák vezetése alatt álló kolozsvári róm. kath. főgimnáziumban járó szegénysorsu, jómagaviseletű és szorgalmas igyekezetű tanuló ifjak gyámolítására;

c.) egynegyed részben a csíksomlyói róm. kath. főgimnáziumban tanuló olyan székely ifjak támogatására, akik a lelkészi pályát fogják élethívatásukul választani;

d.) és végül egynegyed részben a Ferencz József tudomány-egyetemen tanuló kolozsvári illetőségű róm. kath. vallásu szegénysorsu, de jó igyekezetű ifjak felsegítésére fordítandó.

3.) Az alapítvány kezelésével és annak az intézkedések értelmében történendő felhasználásával az erdélyi róm. kath. státus igazgatótanácsa és annak elnöke, a mindenkori erdélyi püspök bizatik meg.

Adja a mindenható Úr Isten, hogy mindazok, akik

az alapítványban részesülni fognak, a róm. kath. egyháznak tántoríthatlan engedelmes tagjai és édes magyar hazánknak hű és hasznos polgárai legyenek.

Isten áldása és segedelme legyen az alapítványon!

Az erdélyi róm. kath. státus igazgatótanácsának Kolozsvárt, 1901 június 14-én tartott üléséből. *Gr. Kornis Viktor* s. k. alelnök, *Balázs András* s. k. jegyző.

2523—1901. szám. Láttam. Gyulafehérvárt, 1901 július 6-án. *Gr. Majláth* s. k. erdélyi püspök.

8. Az 1903. évben *Imets F. Jákó* székesegyházi kánonok, az intézet volt érdemes igazgatója, két családi ösztöndíjalapítványra a székeskáptalan kezelése alá 12,000 K-t tett úgy, hogy az első sorban Csíksomlyón, különben pedig Magyarország bármelyik r. kath. gimnáziumánál és a kolozsvári tudomány egyetem fakultásain is élvezhető legyen.

9. *Pál Gábor féle alapítvány.* Az 1906. évben Pál Gábor igazgató 30 éves tanári jubileuma alkalmából tisztelői, tanártársai és tanítványai alapítványt tettek, melynek alapító levele a következő:

D. a J. Kr. ! Ösztöndíj-alapítványi oklevél. Alulírottak mint a csíksomlyói róm. kath. főgimnázium jelenlegi tanárai igazgatónk, Bethlenfalvi Pál Gábor harminc éves tanári működése alatt szerzett érdemeit ösztöndíj-alapítvánnyal akarjuk megörökíteni. Ecélből a társadalomban, a régi és jelenlegi tanítványok körében összegyűlt 4846 korona 78 fillért a csíksomlyói róm. kath. iskolák pénzalapja mellett az erdélyi püspök úr ő nagyméltóságának felügyelete alatt kezelt alapítványok pénztárában helyeztük el.

Ennek az alapítványnak kezelésére vonatkozólag a következő feltételeket kötjük ki.

1.) Alapítványunk címe: „Pál Gábor féle alapítvány” legyen.

2.) Az ajánlás joga (ius praesentandi) Pál Gábor urat illesse. Halála utáni ez a jog a csíksomlyói róm. kath. főgimnázium tanári karára szálljon.

3.) Az alapítványt első sorban Pál Gábor igazgatónak róm. kath. vallásu egyenes leszármazottjai közül azok a fiúgyermekek élvezhetik, kik tanulmányaikat a csíksomlyói róm. kath. főgimnáziumban jó magaviselettel és jeles eredménnyel folytatják; másodsorban csíkvármegyei szegény székely ifjak hasonló feltételek mellett.

4.) Az alapítvány élvezője csak akkora összeghez tart-
hat igényt, amekkora a csíksomlyói róm. kath. finevelő
intézetben egy növendék ellátásának a díja. A fennmaradó
összegnek fele a tőkéhez csatoltassék, a másik felével pe-
dig a tanári testület oly VIII. osztályu tanulót jutalmazzon,
ki a mennyiségtanból és természettanból kiváló eredményt
mutat fel.

Ezen alapítványi oklevelünket annak örök érvénye és
hitelességét saját kezünkkel aláírtuk és Pál Gábor úrnak, inté-
zetünk jubiléus igazgatójának, Isten nevében átadtuk.

Kelt Csíksomlyón, 1906 június hó 10-én.

Dr. Balló István s. k., Mayer János s. k., Szilávik Fe-
renc s. k., Wolf Károly s. k., Erőss József s. k., Stoiber Ottó
s. k., Jakab Antal s. k., Iványi Antal s. k., Balogh József s. k.,
Veszprémi Dezső s. k., Ferencz Gyula s. k., Kassai Lajos s.
k., Csató János s. k.

Szám : 2652—906. Jóváhagyjuk. Az erdélyi róm. kath.
státus igazgatótanácsa. Kolozsvár, 1907 január hó 14-iki ülés-
ről. *Gróf Beldi* s. k. alelnök, dr. *Bochkor Mihály* s. k. titkár.

D. a J. Kr. — 500—1907. szám. Ezen nevelési alapít-
ványt elfogadom és megerősítem.

Gyulafehérvárt, 1907. január hó 26-án. *Majláth* s. k. er-
délyi püspök.

10. *Özv. Szőcs Ignácné sz. Kiss Anna 5000 K-ás fi-
növeldei alapítványa és Szőcs Ignác 5000 K-ás alapít-
ványa.*

Szám : 551—1908. Szőcs Ignácné született Kiss Anna
csíkszeredai lakos 1906 november 22-én kelt végrende-
lete 5. és 7. pontjai értelmében a csíksomlyói róm. kath. fő-
gimnáziummal kapcsolatos fineveldénél (szeminárium) kettő
(2) darab egyenkint 5000—5000 (ötezer-ötezer) koronás
családi alapítvány (fundatio) létesítését rendelve el, kiál-
lítottatik az alábbi alapító levél :

1.) Az alapítványok címe :

a.) „Özv. Szőcs Ignácné született Kiss Anna 5000 ko-
ronás finőveldei alapítványa“ ;

b.) „Szőcs Ignác 5000 koronás finőveldei alapítványa.“

2. Az alapítványok mint családi alapítványok a csík-
somlyói róm. kath. főgimnáziummal kapcsolatos fineveldé-
nél (szeminárium) létesíttetnek.

3.) Az alapítványok élvezetére özv. Szőcs Ignácné született Kiss Anna rokonai közül elsősorban idősebb Dávid Ignác gyermekei és Dávid Józsefnek születendő gyermekei, azután a többi vérrokonok leszármazottjai, s ha ilyenek nincsenek, csíkszeredai s végül csíkmegyei illetőségű szegény, de jó előmenetelű gimnáziumi tanulók közül egy-egy jogosultak.

4. Az alapítványok az erdélyi róm. kath. státus ösztöndíjalapjában az erdélyi róm. kath. státus igazgatótanácsa által kezeltetnek.

5.) Az alapítványok adományozási jogát nyilvános pályázat alapján az erdélyi róm. kath. státus igazgatótanácsa gyakorolja.

Miről kiállítottatott ezen alapító levél a m. kir. vallás és közoktatásügyi minisztérium, az erdélyi püspök, az erdélyi róm. kath. státus igazgatótanácsa, a csíksomlyói róm. kath. szeminárium levéltárai és alapító családja részére 5 eredeti egybehangzó példányban.

Kolozsvárt, 1908. márc. hó 13-iki ülésből. *Gróf Béli* s. k. alelnök, *Bochkor Mihály* s. k. titkár.

103,233. szám. Ideiglenesen jóváhagyom azzal, hogy ezen alapító levél az alapítványi tőke tényleges kézhezvételével s ennek az alapító-levél eredeti példányain való elismerése után fog véglegesen jóváhagyatni.

Budapest, 1908. december 16. A miniszter helyett: *Molnár* s. k. államtitkár.

Az alapítványi tőke befizettetett s mindkét alapítvány élvezése megkezdődött.

11. *Dr. Balás Endre féle alapítvány.* D. a J. Kr. !
Alapító levél. Alulírott, mint szegény gimnázista tanuló Csíksomlyón két évig alapítványt élveztem az erdélyi római katolikus státus kegyességéből. Már akkor feltettem magamban, hogy hálából én is alapítványt fogok tenni, mi-helyt lehet. Huszonhárom évig gyűjtöttem kitartó takaré-kossággal filléreimet, hogy feltett szándékomat megvalósít-hassam. A jó Isten megsegített és a kellő összeg 6000 K azaz Hatezer korona osztrák-magyar értékben készen van. És én ezen Hatezer korona összeget Isten nevében ezennel felajánlom örökös alapítvány címén szegény székely fiúk nevelésére, illetőleg fineveldei ellátására, és átadom mély

tisztelettel az erdélyi (latin szertartású római katolikus) püspök úr önagyméltóságának kezelés végett azon kéréssel, hogy ezen alapítványt elfogadni és jóváhagyni méltóztassék.

Óhajtom, hogy ezen alapítványi összeget kezelje az erdélyegyházmegyei központi alapítványkezelő pénztári hivatal olyképpen, hogy az évenként fennmaradó kamatrészt mindig a tőkéhez csatolja, ily módon erősítvén a tőkét, mely ezáltal képes leendő esetleges nagy drágaság, vagy pénzdevalváció idejében is céljának megfelelni. Ha netalán alkalmas ifju hiányában, vagy bármely okból üresen maradna ezen alapítványi hely: a kamatok hasonlóképpen a tőkéhez csatolandók.

Ezen alapítvány fizetési kötelezettsége beáll 1910. évi szeptember hó 1-én. Az addig begyűlő kamatok szintén a tőkéhez csatolandók. Az 1910. évi január hó 1-én ezen alapítványi helyre netalán felvett ifju tartási díját félévre (1910. jan—jún. hónapokra) magam külön fogom kifizetni, úgy mintha maga az alapítvány fizetné.

Ezen alapítványi helyet mindig csakis az erdélyi püspök úr adományozhatja.

Ezen alapítványi helyre felvehető csakis Csíkkozmás községben lakó latin szertartású római katolikus szülőknek Csíkkozmás községben született lat. szert. róm. kath. fiugyermeke.

Felvehető egy jóindulatu, tehetséges és szorgalmas ifju, ha valamelyik gimnázialis osztályt legalább jó eredménnyel végezte, sőt még az olyan is, ki az első gimnázialis osztályba készül menni, de az elemi iskola legfelsőbb osztályát jelesen végezte.

Ha többen kérelmeznek, előnye legyen annak, ki velem vérokon.

Ha a kérelmező ifjak közül egy sem vérokon velem, vagy vérokon, de méltatlan akkor annak legyen előnye, ki a többinél minden tekintetben jobb, vagy egyenlő ugyan, de szegényebb.

A csíksomlyói (későbbben talán csíkszeredai) finevelő intézet lebeg szemeim előtt ezen alapítvány megalkotásánál, de óhajtom, hogy kérelmezés esetén ezen alapítvány terhére az erdélyi püspök úr más helyen lévő egyházme-

gyei finevelő intézetbe is felvehesse a kérelmező ifjut.

Ezen alapítványt úgy a főgimnáziumi, mint az egyetemi tanulmányok végzésére élvezheti a felvett ifju az egyházmegye területén, ha méltó reá.

Ha az alapítványos ifju az iskolai év végén akár egy, akár több tantárgyból elégtelen osztályzatot nyert, mint méltatlan elveszti az alapítványt. Ha rossz magaviseletet tanusít, akkor is elveszti.

Ezen alapító levél két példányban állíttatott ki, még pedig egy példány az erdélyi püspöki hivatal számára, a másik példány pedig a csíkkozmási lat. szert. róm. kath. plebánia számára.

Kelt Gyulafehérvárt, 1909. évi november hó 30-án.

Dr. *Balás Endre* s. k. papnőveldei rektor, theologiai tanár, pápai tb. kamarás. Előttünk: *Angi Dénes* s. k. tanu, *Keserű András* s. k. tanu, *Bögözi József* s. k. tanu.

D. a J. Kr. ! — 6417—1909. szám. Ezen alapítványt főpásztori köszönettel elfogadom és az alapító levelet jóváhagyom. Gyulafehérvárt, 1909 december hó 3-án. *Gróf Majláth* s. k. erdélyi püspök.

Az alapítványt itt élvezi egy növendék.

Az *internátus* az emeleten 17 helyiségben volt elhelyezve, amelyek közül eleinte 3 tanulótermül, 11 pedig hálószobául, a többi más célokra szolgált. A tanuló- és hálótermek száma a növendékek száma szerint változott. Újabban egy tanuló- és 8 hálóteremben voltak elhelyezve.

A bennlakók száma 113 és 73 közt váltakozott. A legtöbb (113) az 1895—6., a legkevesebb (73) az 1909—1910. évben volt. Ezek közül 6—13 növendék felszolgálásért ellátásban részesült. Az összes növendékek száma 1382, akik közül 111 felszolgáló volt.

Lakásért évi 10 K-t fűtésért és világításért eleinte 6, később 10 K-t fizettek. A fűtéshez a fát az első években természetben is adhatták.

Az élelmezés eleinte tarisznyarendszer szerint történt. A tanulókat 8-as, 10-es csoportokba osztották be s minden egyes egy hétig élelmezte a csoportot a szülőktől előre közösen megállapított élelmiszerekből, amelyeket vagy természetben szolgáltatottak be az intézetten kívül lakó főzőnőknek, vagy pedig heti 14 K-val megváltották. A főzésért

1—1 tanuló évi 12 K-át fizetett. Az ételt a kifőző helyekről a felszolgálók hordták be s ők is a maguk csoportjával ebédeltek a szeminárium ebédlőjében. Az 1898—9. évtől kezdve, mivel az étel behordása nehéz volt, a szeminárium élelmezője főzetett az internátistáknak is, akik kenyér nélkül havi 9 K 40 f-t, kenyérral 12 K 60 f-t fizettek. A természetben való beszolgáltatás még ekkor is dívik egészen 1904-ig. Az 1900—1. évtől kezdve mindenkinek maga az intézet ad kenyeret s ezt csak pénzzel havi 4 K-ért válthatták meg. Ez időtől a kosztpénz 13 K, 1904—5-től pedig 14 K. volt. 1900—1 óta évi 2 K óvadékot fizetnek, 1902 óta pedig 1 K gyógyszerári díjat.

Az előjárók mindig felügyeltek, hogy az étel mennyiség és minőség tekintetében megfelelő legyen. Különben az 1907. év óta az élelmezést itt is házi kezelésbe vették.

Felügyeletben, orvosi segélyben az internátisták is részesültek. A szeminárium igazgatója volt az internátus igazgatója is. Volt még egy felügyelő tanár is. Általában az internátusban is a szemináriuméhoz hasonló rend és felügyelet volt.

Az internátus fenntartásához a megye évi 740 K-val járult hozzá s maga a főpástor majdnem minden évben több tanulóért fizette az ellátási díjat, valamint Imets F. Jákó kanonok is egyért.

Az internátus fenntartási költségeinek részben való fedezésére és a tanulók segélyezésére szolgál az *internátusi segélyalap*, melynek szabályzata a következő:

1. §.

Az alap keletkezése: A csíksomlyói r. kath. internátus segítő alapja 1894-ben keletkezett Bándi Vazul gimn. és internátusi igazgató és a gimn. tanárikar kezdeményezésére országos gyűjtés alapján. Az ekként egybegyűlt alap az erd. r. kath. státus igazgatótanácsának 1146—96. sz. alatt kelt engedélye alapján a csíksomlyói r. kath. iskolák pénztárában kezeltek s jelenleg 9450 azaz kilencezernégyszázötven korona tőkét tesz. Ehhez járul Csíkvármegye 2000 azaz kétezer korona adománya és Fülöp Alajos nyugalmazott plebános 2000 azaz kétezer korona alapítványa, melyet az erd. r. kath. státus igazgatótanácsának kezelésére

bizott, de amely 1988—903. sz. alatt kezelésre az iskolák pénzalapjába kiadatott. Ugyanez a nagynevű alapító végrendeletileg 3000 azaz háromezer koronát hagyott az internátus céljaira s így előbbi alapítványát 5000 azaz ötezer koronára egészítette ki. A segítő alap jelenleg a kamatokat nem számítva 16,450 azaz tizenhatezernégyszázötven korona összeget tesz.

2. §.

A segítőalap rendeltetése : Az évi kamatjövedelem a csíksomlyói r. kath. internátus jó magaviseletű, szorgalmas, szegénysorsu növendékeinek felsegítésére fordíttatik pénzben, ruházatban, élelmezésben. A kamatjövedelem egyrésze a szükséghez mérten az internátus évi szükségletére, nemkülönben esetleges beruházásokra is fordítható, az internátusi igazgató előterjesztése és elszámolás kötelezettsége mellett.

3. §.

A segítőalap kezelése : A csíksomlyói internátus segítőalapja a csíksomlyói r. kath. iskolák pénzalapjával és mágn alapítványaival együttesen, ugyanazon kezelési szabályok és évi számadások szerint kezeltetik s mint ilyen a püspöki nagybizottmány közvetlen felügyelete alatt áll.

4. §.

Az évi segítés foganatosítása : Az internátusi igazgató a felügyelő tanár meghallgatása után összeállítja a segítésre szoruló és arra érdemes növendékek névjegyzékét, nemkülönben az internátus szükségletét s azt január havában az első félévi osztályozó értekezlet alkalmával a tanári testületnek bemutatja. A tanári testület tárgyalja az előterjesztést és megállapodásának eredménye szerint felhatalmazza az internátus igazgatóját, hogy az évi kamatból a segélyezésre fordítandó összeget vegye fel s a segélyezést foganatosítsa. Végre pedig ezen eljárásáról a harmadik ellenőrző értekezleten a tanári testület elé jelentést és számadást terjeszt. Az alapból kivett kamatokról az internátus évi számadásában a főtanhatóságnak is beszámol.

5. §.

Ha az évi kamatjövedelem egészben, vagy részben nem szükségeltetnék, mindannyiszor az alaphoz csatolandó és tőkésítendő. Úgyszintén a későbbi hasonlócélu adományok is.

6. §.

Jelen szabályzat 5 példányban megerősítés végett a főtanhatósághoz felterjesztetik.

Kelt Csíksomlyón, 1904 márc. 21 *Bálint György* s. k. int. igazgató.

Sz. 545—904. Jóváhagyjuk. Az erd. róm. kath. státus igazgatótanácsa.

Kolozsvárt, 1904 április 14-iki ülésből. Az alelnök helyett: *Dorgó* s. k. ig. tanácsos. Dr. *Bochhor Mihály* s. k. titkár.

2188—1904. szám. Láttam. Gyulafehérvárt, 1904 május 10-én. *Fábián Sándor* s. k. püspökhelyettes.

A segélyalapot kezdetben az internátus előljárósága kezelte. Az ebből az alaphoz adott segélyek összegét már felsoroltam.

Mint már említettem, azokat a tanulókat, akik a két fiunevelő intézetben nem értek el, magánháznakál, leginkább falusi gazdánál helyezték el. Az elhelyezésre nézve megjegyezhetjük, hogy a szülők csak az igazgató tudtával fogadhattak fel fiaiknak lakást, s meg volt szabva, hogy egy-egy gazda hány tanulót fogadhat fel. Egészségügyi szempontból bizottság vizsgálta felül a szállásokat. Az élelmezés itt is eleinte tarisznyarendszer szerint folyt, később pedig fizették az élelmezést. A szállásokon is a bennlakásokban élő házirend volt kötelező. Eleinte, amíg az lehetséges volt, silentiumra bejártak a fiunevelő intézetekbe. Eleinte tanároknál is laktak növendékek minden megszorítás nélkül, 1907 óta azonban a tanár csak az igazgató, ez pedig csak a főtanhatóság engedélyével fogadhatott fel tanulót ellátásra, 1910. óta pedig ezt az engedélyt is megszüntették s ma már csak rokont fogadhatnak fel ellátásra.

VIII.

A csíksomlyói róm. kath. iskolák pénzalapja.

Az iskolai pénzalap Haynald Lajosnak, Erdély nagy-
nevű püspökének 1857-ben kiadott gyűjtésre felhívó szóza-
tára létesült. A gyűjtésnek az volt a célja, hogy előteremtse
a szükséges összeget, amely a gimn.-nak nyolc osztá-
lyuvá való kifejlesztését, egy róm. kath. tanítóképző inté-
zet s ezzel kapcsolatos gyakorló elemi iskola felállítását
lehetővé teszi.

A pénzalap mellett később újabb alapokat is kezeltek.
Az ösztöndíjalapok valamennyijének s a jutalmi alapok na-
gyobb részének jövedelme a gimn. tanulók felsegítésére
szolgál, valamint a pénzalap is részben a gimn. céljait szol-
gálja, ép azért működéséről a következőkben emlékszünk
meg.

Az alapot a püspöki *nagybizottmány* kezeli, amely-
nek 1882 óta Mikó Bálint v. b. t. t. az elnöke. A tagok
száma — különösen elhalálozás miatt — folyton változott.
Az újabb tagokat maga a nagygyűlés választja s a püspök
a választás alapján kinevezi. A kinevezésről értesített ta-
gok nyilatkozni tartoznak, hogy kinevezésüket elfogadják-e.
Jelenleg az alalnöki állás betöltetlen. Tagjai a következők :
dr. Balló István kir. tanfelügyelő, Bartalis Ágost főszolga-
bíró, Bálint Lajos főesperes-plebános, Becze Antal ny. alis-
pán, Benedek Dénes birtokos, Böjthy Endre ny. árvaszéki
elnök, Czikó Sándor birtokos, Dájbukát Jakab vm. szám-
vevő, Élthes Zsigmond ügyvéd, dr. Fejér Antal ügyvéd,
Fejér Sándor alispán, dr. Fodor Antal közjegyző, Hosszú
Ferenc főesperes-plebános, Jakab Antal főgimn. tanár, Ka-
rácsony József képezdei igazgató, Kassai Lajos főgimn.
tanár, a bizottmány előadó-jegyzője, Koncz István alesperes-

plebános, Kovács Gergely birtokos, Miklós István alesperes-plebános, dr. Nagy Béni ügyvéd, ügyész, T. Nagy Imre ny. felsőnépiskolai igazgató, Pap Domokos műszaki tanácsos, Pál Gábor főgimn. igazgató, Paál K. János zárdafőnök és Veress István ny. plebános. Pénztárnok : Antal Áron főgimn. tanár, ellenőr : Szabó István képezdei tanár.

A *kisbizottmány* elnöke : Becze Antal, tagjai : dr. Balló István, Bálint Lajos, Dájbukát Jakab, dr. Fodor Antal, Jakab Antal, Karácsony József, Kassai Lajos, dr. Nagy Béni és Pál Gábor. A *számvizsgdló bizottság* elnöke : Bálint Lajos, tagjai : Dájbukát Jakab, Kassai Lajos, dr. Nagy Béni és Pál Gábor.

A pénzalap régi *kezelési szabályzata* helyett, amely 1876-ban készült s már nem felelt meg a követelményeknek, a nagybizottmány 1898-ban új szabályzatot készített egy szűkebbkörű bizottsággal, amelyet elfogadás után az erdélyi püspök jóváhagyott. A némi módosítással most is érvényben levő szabályzat a következő :

1. §. A pénzkezelés módozatait a püspöki nagybizottmány állapítja meg.

2. §. A gyümölcsöztetés jelzálogos és személyes hitel alkalmazásba vételével történik 8%-os kamatoztatás mellett ; 1000 frton felüli jelzálogos kölcsön 7% mellett is adható.

3. §. Pénztárnok és ellenőr 500 frtig nyújthatnak hitelt az ügyész előleges meghallgatásával, mindhármuk felelősségével. Azonban pénztárnok és ellenőr az ügyész kitutaló véleményével szemben a kiadást megtagadhatják. 500 frton felüli összeget a püspöki kisbizottmány utal ki. Az iskolák pénzalapjánál 5000 frton felüli, a magánalapítványoknál az alap vagyonának egyharmadán felüli összeg kikölcsönzésénél a püspöki kisbizottmány véleményes jelentését jóváhagyás végett a püspöki hatósághoz felterjeszti.

4. §. Jelzálogos kölcsönzés esetében az érték meghatározásánál a lekötött ingatlanok — pótdó nélkül értett — földadójának kétszázszorosa veendő. A felmerülő költségeket a kölcsönvevő tartozik hordozni.

5. §. Ha a kölcsönvevő kamatfizetéseit vagy törlesztéseit a kitűzött időben pontosan nem teljesíti, a kölcsön felmondottnak tekintetik s a felhajtás foganasítottatik.

6. §. Pénztárnok, ellenőr és ügyész kötelesek az ala-

pok jövedelmezővé tételéről gondoskodni, pénztorlódás esetén az összegeket takarékpénztárnál elhelyezés által is gyűmölcsöztetni.

7. §. Minden egyes alapra vonatkozólag a személyes hitelről, jelzálogos kölcsönökről és közkövetelményekről külön törzskönyv és ezeken kívül egyetemes pénztári napló vezetendő.

8. §. Pénztárnok és ellenőr tartoznak legtovább április végéig a megelőző évre vonatkozó számadásokat úgy összeállítani, hogy a számadási főkönyvön kívül egy átnézetet is készítenek, melyben az adósok tőkái, azoknak kamatai, tőketörlesztései áttekinthetők legyenek.

9. §. Pénztárnok köteles az évi számadásról szóló kimutatást, valamint a költségelőirányzatot kinyomatni, hogy a püspöki nagybizottmány tagjainak a nyári nagygyűlés meghívójával együtt megküldhetők legyenek. A számadások felülvizsgálás és felmentés megadása céljából, a költségelőirányzat pedig jóváhagyás végett a püspöki nagybizottmány gyűlésének jegyzőkönyve kíséretében a püspöki hatósághoz felterjesztendő.

10. §. A pénzszekrény egyik kulcsát a pénztárnok, a másikat az ellenőr őrzi. Az alapok mindennemű vagyonáról a köztörvények szerint vagyonukkal egyetemlegesen felelősek. A másod kulcsok a püspöki nagybizottmány elnökének intézkedése folytán hiteles helyen őriztetnek.

11. §. A pénztárból a forgalmi és rendszeresített kiadások kivételével egyéb kifizetés a jóváhagyott költségvetés keretén belül csak a püspöki nagybizottmány elnökének utalványozása alapján történhetik.

12. §. Pénztárnok a váltók és jelzálogos kölcsönökről szóló kötelezvények lejáratí idejét nyilvántartja, a lejáratról szóló kimutatást az ügyésszel közli, a kötvények kisorolását figyelemmel kíséri és a szelvényeket a rendes időben beváltja. Azonban az értékpapírok konvertálására vonatkozó intézkedések a püspöki nagybizottmány hatáskörébe tartoznak.

13. §. Az ellenőr tartozik az egyetemes naplón kívül az ellenőrzés okából a napi bevételekről és kiadásokról szintén naplót vezetni és a számadások, valamint átnézetek készítésénél pénztárnoknak segédkezni.

14. §. Sem a számviteli, sem a számadási jegyzékekben és könyvekben vakarásnak lenni nem szabad. A netalán ejtett hibák egy vonással akkép húzandók ki, hogy a kihúzott tétel olvashatólag maradjon.

15. §. A kamat és egyéb hátrálékok behajtását az ügyész eszközli s eljárásáért felelős. Peres eljárásaira előleget vehet fel, melyről azonban számolni s nyert per esetén visszatéríteni tartozik.

16. §. Ha a kamatok elévülés által elvesznének, a pénztárnok és ellenőr egyetemlegesen, esetleg az ügyész — ahhoz képest, amint az elveszésnek előbbiek, vagy utóbbi hanyagsága az oka — megtéríteni tartoznak.

17. §. A püspöki nagybizottmány által kiküldött számadást-vizsgáló bizottság a maga kebeléből egy három tagu pénztár-vizsgáló bizottságot alakít, melynek jogában áll a pénztárt bármikor megvizsgálni; de legalább évnegyedenként egyszer a vizsgálatnak meg kell történnie.

18. §. A számadást-vizsgáló bizottság az átvizsgált számadásokat a vizsgálatról felvett jegyzőkönyvvvel együtt a püspöki nagybizottmány elé terjeszti.

19. §. Pénztárnok fizetése 300 frt, ellenőré 150 frt., az ügyész tiszteletdíja 100 frt. A magánalapítványok kamatjövödelmeinek egy százaléka a kezelési költségek fejében pénztárnokot és ellenőrt illeti tizetésük arányában.

20. §. Pénztárnok és ellenőr hétköznapiokon tartoznak a napnak egy általuk megállapított órájában a hivatalos helyiségben tartózkodni és a forgalmat ebben az időben közvetíteni.

21. §. Ezen szabályzat püspöki megerősítés után azonnal életbe lép.

3957—1899. szám. Ezt a szabályzatot helybenhagyom. Károly-Fehérvárt, 1899 szeptember 25. *Fábián Sándor* s. k. püspökhelyettes.

A kamatláb a jelzálogos kölcsönöknél 1903-ban 8 %₀-ról 6 %₀-ra, majd 1907-ben 5 %₀-ra szállítatott le; a váltókölcsönöknél pedig 1907-ben 500 K-án aluli kölcsönnél a 8%₀ 7%₀-ra, 500 K-án felülinél 6%₀-ra.

A pénztárnok fizetését 1906-ban 800, az ellenőré 400 K-ra emelték. Ezenkívül 1903 óta az internátusi, felszerelési és jutalmi alapok, valamint a magánalapítványok jö-

vedelmének $\frac{1}{10}$ -ed része kezelési díj címen pénztárnokot és ellenőrt illeti fizetésük arányában.

A nagybizottmány az ügyek elintézése végett évenként egyszer nagygyűlést tart, a kisbizottmány pedig annyiszor ülésezik, ahányszor arra szükség van. A nagygyűlésre az elnök hívja meg a tagokat, a meghívó mellé csatolva van a gyűlés tárgysorozata s az évi költségvetés. A nagygyűlésen tárgyalják a püspöki leiratokat s felülvizsgálják a számvizsgáló bizottság jelentéseit s megállapítják a következő évi költségvetést. A jegyzőkönyvet tudomásvétel és a hozott harozatoknak jóváhagyása végett az erdélyi püspökhöz felterjesztik.

Az elmúlt 15 év alatt a következő fontosabb mozzanatok említhetjük meg a nagybizottmány működéséről:

Az 1896. évben a nagybizottmány határozatára püspöki engedély alapján a Ferenczy P. (4134 K 04 f.), Haller M. (7278 K 66 f.) és Nagy J. (4221 K 58 f.) ösztöndíj-alapok, valamint az Adorján I. (120 K), Béli és t. (204 K 68 f.) és Imets F. Jákó (207 K 48 f.) jutalmi alapok kezelését, amelyeket addig a gimnázium és finevelő intézetek igazgatója és a subregensek kezeltek, a pénzalap veszi át. Az átvett, valamint a többi alapokról is külön számadást készítenek. A főpásztor ezúttal kikötötte, hogy a finevelő intézet igazgatója, ha egyúttal nem a főgimn. igazgatója is, tagja legyen a pénztárvizsgáló bizottságnak, s megengedte, hogy amennyiben az alapok jövedelme a kitűzött célon túl megengedi, abból az ő jóváhagyásával bizonyos rész a szeminárium szükségleteinek fedezésére fordíttassék. Az alap kezelésre bízott alapítványok száma ezután is szaporodott, amelyeket már felsoroltunk.

Mivel a gimn. és tanítóképzőintézet részesedési aránya a jövedelmekből nem volt megállapítva, a nagybizottmány az 1899. évben a részesedési arány megállapításával is foglalkozott s az addigi szokás alapján 72 és 28 %-ban állapította meg az arányt. Ezt a határozatot azonban a főpásztor nem hagyta jóvá s az arány még ma sincs megállapítva. Egyébként ma már a gimn. kevesebb fenntartási hozzájárulást élvez a pénzalap jövedelméből, mint a tanítóképezde, amint azt az alábbi 1911. évi költségvetés mutatja.

A jövedelem fokozása céljából az 1902. évben a Kedves—Bara alapítvány értékpapirait, melyek keveset jövedelmeztek, beváltják és azóta úgy kamatoztatják, mint a többi alapokat. Némely alapítványnál (Nagy I., Péterffy, Molnár B.) 1904-ben kamatfőlősleg lévén, ebből az elsőnél az alapítványos tanuló felsegítésére 100 K-át adtak, a két utóbbi alapítványnál pedig még 1—1 alapítványost vettek fel. Később a szükséglet emelkedésével az alapítványosok száma is változásnak volt kitéve.

Az igazgatótanács az 1906. évben kijelenti, hogy az autonomiából kifolyólag a pénzalap állapotáról neki is értesítést kell szereznie, azért legcélszerűbbnek látja, ha a kezeléség az internátusi segélyalapról, a Haynald, Fogarassy és Molnár B. alapokról a számadásokat hozzá felterjeszti. A nagybizottmány azonban azt kéri, hogy ezen alapok számadásait az igazgatótanácshoz a püspöki hivatal küldje át, ahová a kezeléség a számadásokat felülvizsgálás végett felterjeszti.

Az 1908. évben a nagybizottmány az új végrehajtási novella kiadása alkalmából a kölcsönadott tőkék biztosítására nézve megteszi a szükséges intézkedéseket.

A kamatláb leszállításának eredménye lett, hogy az összes alapok jövedelmezősége csökkent s már az 1907. évben kitűnt, hogy a bevételek nem fedezik különösen a pénzalap terhére utalványozott kiadásokat. Így a pénzalap tőkéjének felemésztése kezdetét vette. A nagybizottmány már ebben az évben kéri, hogy a kiadások egy része vitessék át a tanulmányi alapra, vagy pedig a hiány államsegély útján pótol tassék. Az igazgatótanács azonban nem volt hajlandó, hogy a tanulmányi alapból fedezze a hiányokat. A közoktatásügyi miniszter 1896-ban kilátásba helyezi ugyan, hogy az 1909. évre, ha a rendelkezésre álló összegből fennmarad. 4000 K-t kiutal a hiányok fedezésére, s hogy az 1910. évre leendő engedélyezés céljából 4000 K-nak az addigi évi tanítóképezdei fizetésekiegészítési államsegélyen felül való utalványozásáról megfelelő előirányzat beállítása után fog gondoskodni. Ez azonban nem történt meg. Így aztán ma is megvan az a veszély, ami az alap túlterheléséből ered, hogy a tőke folyton apad s így kisebbedik az alap teljesítőképessége is. S

ezáltal később, ha az állam segítséget nem ad, annál nagyobb teher fog a tanulmányi alapra hárulni. A helyzet javítására nézve a nagybizottmány az idén is megtette a szükséges lépéseket.

A gimnáziummal együtt maga a pénzalap is beköltözik Csíkszeredába az internátus épületébe. Ezáltal a feleknek a jövőben könnyebben hozzáférhető lesz.

Egybevetés céljából álljon itt az 1899. és 1910. évi kimutatás az iskolák pénzalapjáról s a mellette kezelt alapokról, valamint az 1900. s az 1911. évre szóló költség-előirányzat:

Az alapok címe és összege az 1899. évben:

Sorszám	AZ ALAP				Bevétel		Kiadás az alap céljaira		
	c í m e		összege						
			frt.	kr.	frt.	kr.	frt.	kr.	
I.	Iskolai pégzalap . . .			127,130	37	8415	96	8088	25
II.	Internátusi segélyalap			4694	45	440	44	38	59
III.	Ösztöndíj-alapok	Bocskor Elek		1948	25	145	61	165	66
IV.		Bors Bálint		2654	08	203	39	174	01
V.		Péterffy		7551	81	656	60	523	64
VI.		Molnár Balázs		6849	73	473	03	540	51
VII.		Eröss Elek		2542	86	225	90	119	93
VIII.		Buzás Mihály		2445	25	155	50	173	28
IX.		Kedves-Bara		3384	76	130	—	116	25
X.		Ferenczy		2290	21	169	89	170	57
XI.		Haller M.		3281	37	410	78	171	10
XII.		Nagy István		2486	79	177	44	173	80
XIII.	Jutalmi alapok	Adorján Imre		61	50	2	40	4	10
XIV.		Béldi s társai		109	20	12	—	7	—
XV.		Imets F. Jákó		101	18	8	—	7	10
Összesen :				167,531	81	11626	94	10473	79

Vagyis koronaértékben az alapok összege 335,063 K 62 f., a bevétel: 23,253 K 88 f. s a kiadás: 20,947 K 58 f. volt. A fölösleg tehát 2306 K 30 f.

Költség-előirányzat az 1900. évre.

A k i a d á s		
c í m e	összege	
	korona	fill.
Gimn. tanárok fizetéséhez hozzájárulás	9600	—
Képezdei tanárok és a gyakorló iskolai tanító fizetéséhez hozzájárulás . . .	3320	—
Gimn. ének- és zenetanítónak	200	—
Pénztárnoki fizetés	600	—
Irodai általány	40	—
Ellenőri fizetés	300	—
Ügyészi tiszteletdíj	200	—
Képezdei hitoktatónak	120	—
Képezdei tornatanítónak	100	—
Gimnáziumi hitoktatónak	25	32
Gimn. szolgának	130	—
Kelléki általányba	172	50
Adóba	12	60
Képezdei kémények separtetése	24	60
Nyomtatványok	40	—
Pöcegödrök takarítása	80	—
Pénztári szolgának	60	—
Javítások, tisztogatások és előre nem látott kiadások	600	—
Összesen :	15,625	02

Az előirányzott bevételek összege nincs ugyan feltüntetve, de az 1899. évi bevételekből következtethetjük, hogy az körülbelül nemcsak elég volt a kiadások fedezésére, hanem még fölöslegnek is kellett maradnia.

Az alapok címe és összege az 1910. évben :

Sorszám	A Z A L A P		Bevétel		Kiadás		
	c í m e	összege		kor.	f.	kor.	f.
		kor.	f.				
I.	a) Iskolai pénzalap	229,206	10	13,788	39	14,542	60
	b) Hajnald alap	19,000	—	751	10	751	10
	c) Fogarassy „	9420	—	371	74	371	74
II.	Péterffy „	21,043	18	1425	87	932	58
III.	Bocskor E. „	5161	75	386	81	232	22
IV.	Bors Bálint „	6700	93	457	60	412	70
V.	Erőss Elek „	7111	38	490	41	141	53
VI.	Búzás M. „	6744	92	514	25	240	09
VII.	Ferenczy P. „	6451	93	439	42	246	62
VIII.	Haller M. „	10,352	25	635	75	272	50
IX.	Nagy István „	6591	02	471	72	295	14
X.	Kedves-Bara „	7636	66	332	15	234	40
XI.	Adorján I. „	140	01	4	90	6	91
XII.	Béldi s társ. „	233	44	14	86	11	40
XIII.	Imets F. J. jut. „	243	15	13	06	1	68
XIV.	Imets kiránd. „	711	22	116	33	33	87
XV.	Kirándulási „	4542	32	179	—	145	90
XVI.	Pál Gábor „	5321	29	302	74	233	46
XVII.	Földes József „	108	20	7	—	6	70
XVIII.	Madár Imre „	978	93	64	85	8	34
XIX.	Földes Dávid „	106	65	3	50	6	70
XX.	Simon J. „	321	90	21	—	16	75
XXI.	Bálint s társ. „	50	84	2	80	—	30
XXII.	Nagy D. fillérei „	325	15	10	50	18	30
XXIII.	Molnár B. „	18,092	38	1023	43	682	04
XXIV.	Intern. segély „	18,109	78	924	18	820	46
XXV.	Jakab Antal „	596	16	39	56	15	—
Összesen :		385,301	54	22,792	92	20,681	03

Az adatok összevetéséből láthatjuk, hogy az alapok 15 év alatt tízzel szaporodtak, összege pedig 50,237 K 92 fillérrel. A bevételnél és kiadásnál azonban a tőkeszaporodás dacára sincs emelkedés, hanem a 11 év előtti keretek közt mozog. A következő költségelőirányzat pedig azt mutatja, hogy a pénzalap bevételei nem képesek fedezni a kiadásokat s így a tőke folyton fogyni fog, ha a magas kormány, vagy a tanulmányi alap nem jön a segítségére.

Költségelőirányzat az 1911. évre :

A bevétel		
c i m e	összege	
	korona	fill.
Földtehermentesítési kötv. kamataiból .	2648	—
Egyesített államkötvények kamataiból .	1255	80
Gyulafehérvárt kezelt kötv. kamataiból .	1122	84
Fogarassy hagyatékból	1220	—
Kötelezvények kamataiból	800	—
Váltók kamataiból	7500	—
Összesen :	14,546	64
A kiadás		
c i m e	összege	
	korona	fill.
Hozzájárulás 3 gimn. tanár fizetéséhez	5300	—
Hozzájárulás 5 képezdei tanár s a gya- korló isk. tanítója fizetéséhez . . .	8080	—
Pénztárnoknak	800	—
Ellenőrnek	400	—
Irodai átlány	40	—
Ügyész tiszteletdíja	200	—
Gimnáziumi hitoktatónak	25	32
Gimnáziumi énektanítónak	200	—
Gimnáziumi kelléki átlányba	172	50
Gimnáziumi szolgának	250	—
Tanítóképezdei tornatanítónak	100	—
Tanítóképezdei kémények tisztogatása .	40	—
Tanítóképezdei nyári tisztogatás és javítás	400	—
Pénztári szolgának	60	—
Pénztár fűtőanyagára	50	—
Tanítóképezdei pöcegödör tisztítása .	60	—
Nyomtatványokért	30	—
Előre nem látott kiadások	300	—
Összesen :	16,507	82

IX.

A csíkszeredai főgimn. és internátus.

Az új főgimnázium és internátus a Csíkszereda északi szélén levő u. n. „Nagymart“-on épült. A telket, amely mintegy 10 katasztrális hold terjedelmű, nyugaton a Csíkszeredáról Csíktaploczára vivő országút, északon a Csík-somlyóra vezető Szék-útja, keleten és délen magántelkek határolják. Az egészet kerítés veszi körül, még pedig az országút és a Szék-útja felőli oldalon kyklops-falon nyugvó román stílusú köpillérek állanak, amelyeknek közeit sodronyos betéttel ellátott stílszerű vaskerítés tölti ki, a magántelkek oldalán pedig deszkakerítés húzódik végig. Az épületek előtti térre, amelyet gruppiroznak és parkiroznak, három masszív vaskapun juthatunk be. Egy negyedik kapu az északi oldalon, egészen a telek végében van. Az előbbi 3 kapun át egyenesen az internátus, gimn. és az építendő szeminárium főbejáratához juthatunk. Az épület a kerítéstől mintegy 20—25 m.-re fekszik, háta mögött a föld le van vágva, meglehetősen széles utat hagyva fenn, ezután magasabban fekvő, kissé dűlt játszótér következik s egészen fent van a gazdasági épület, ahol a mosókonyha, sütő stb. van elhelyezve, s amelynek a padlásán van a vasból készült vízgyűjtő, parafaburkolattal izolálva a hideg ellen. A vastartályba a vizet a telek délkeleti sarkában levő 12 m. mélységű kútból villanyosmotor hajtja fel, ahonnan vascsőveken vezetik az intézetek helyiségeibe. A kút betonnal van földve s mellette épült a szivattyuház. A víz szivattyuzására szolgál szükség esetében még egy tartalék szívó-nyomó kéziszivattyú is.

Az épületek emelkedettebb helyen lévén, magasan kiemelkednek a környezetből s a vonaton Felcsíkról, vagy

kocsin Székelyudvarhelyről jövőknek gyönyörű látványt nyújtanak. Mielőtt az intézetbe lépnénk, tekintsük meg annak külsejét. Mindkét épület modernizált román stílusban épült és kellemes, monumentális benyomást tesz a szemlélőre. A homlokzat nyugatra néz, csak hogy az északi oldalon levő internátus beljebb, de a gimnáziummal párhuzamosan összeépítve fekszik. A gimnázium főbejáratánál két szabadon álló postament van alkalmazva, amelyek a lépcsőfeljárt kőkorlátjait kötik össze az épülettel. A kemény fából készült hatalmas, részben üveges főkapu, vaskeretekkel van ellátva, s így a belső lépcsőfeljáratot megvilágítja. Itt is, mint az épület többi részében is úgy a vas, mint a kőrészekén a román stílus kereszt az uralkodó. A kapubejárat többszörösen hornyolt és bemélyített diszes román stílusú. Ékítményes tagozatok díszítik, amelyek plasztikailag igen tökéleteseknek mondhatók.

A főkapu felett három színes üveggel ellátott hatalmas ablak van, amelyek $\frac{3}{4}$ oszlopokkal és dúsan tagozott kanelürökkel vannak övezve s ezek fölött he lyezkedik el a középső torony vastagon aranyozott keresztbe végződve. Ettől jobbra és balra kellő távolságban az épület kiugró fali részén van két magasabb, ugyancsak diszesen tagozott és ablakokkal ellátott torony. A homlokzaton a koronázó párkány alatt stílszerű betűkkel „Róm. kath. főgimnázium” felírás látható; efölött pedig a középső torony homlokzatán a plasztikailag kidomborodó magyar címer díszlik. A három ablak közt két zászlótartó rud van.

A gimn. homlokzatának mindkét szélén — a földszintet kivéve, amely ablakokkal van ellátva — dúsan tagozott és szépen befejezett tympanon van, amely óriási faragott kővekkel van lezárva.

Különben az épület alsó része tiszta kyklops-fal és a kettős ablakok közti román stílusú oszlop faragott terméskő. Az összes ablakfák külső része új kékszínre, belső része meg kellemes barnaszínre van festve. A suterrén ablakai körablakok.

Az internátus főbejárata fölött első és második emeleti kettős ablakok vannak diszes oszlopokkal és befejezésül a háromszögű oromfalon Csíkvármegye címere helyezkedik el stílszerű relief közt. A homlokfalnak északra eső

része igen gazdagon tagozott, amely hármás ablakkal s hornyolt ivezetekkel van ellátva és befejezésül a tympanonon egy négyes ivelt ablak van, mely fölött egy szépen befejezett torony dúsan aranyozott kereszttel helyezkedik el. Az épületek körül keramit járda fut végig.

A gimn. főkapuján az épületbe belépve a feljárat jobb oldali részén a következő felírással ellátott fekete márványtábla ötlík szemünkbe :

„Harmadfél századon át a csíksomlyói gimnáziumban végzett hazafias és vallásos nevelés-oktatás tovább folytatására az állam és Csíkvármegye hozzájárulásával X. Pius pápasága, I. Ferencz József apostoli király uralkodása, Apponyi Albert gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter-sége, Majláth Gusztáv Károly gróf erdélyi püspöksége alatt, Béli Ákos gróf az erdélyi róm. kath. státus világi elnöke, Pál István előadó, Bethlenfalvi Pál Gábor kir. tanácsos, igazgató idejében, Pápai Sándor műszaki tanácsos terve és vezetése mellett az építőbizottság élén Mikó Bálint v. b. t. t., Wusinczki Testvérek és Preiszner József építőmesterek közreműködésével építette az erdélyi róm. kath. státus az Úrnak 1909—1910. esztendejében“.

A karszti márványból durván csiszolt lépcsőkön felhaladva kettős csapóajtón át a folyosó előterére jutunk. A bejárattal szemben a félemeleten, ahová márvány kartámasztókkal ellátott tágas középlépcső vezet fel, szemünkbe ötlík a tornaterem karzatára vezető bejáró ajtaja.

A folyosó előterén, amelyet mintázott granitto-burkolat fed, jobbra fordulva egy üveges csapóajtón kis előtérre jutunk, ahonnan jobbra az értekező, szemben a tanári tanácskozó szobába és balra a tanári könyvtár órének szobájába jutunk. Ez utóbbiból a könyvtárterembe léphetünk. Innen a folyosóra kilépve és jobbra haladva az igazgatói irodába s ebből az igazgatói lakásba érünk, amely 4 lakószobából, fürdőszobából, konyhából és kamarából áll. A lakás előtti zárt folyosóról egy mellékajtó az udvarra vezet. De vessünk egy futó pillantást ezen helyiségek berendezésére is. A tanári tanácskozó közepén zöld posztóval borított asztal vonul végig, körülötte Thonet-székekkel, szekrények, ruhafogasok, íróasztal stb. egészítik ki a butorzatot. A könyvtárőr szobájában egy üveges szekrény, s magában a

könyvtárteremben mozgatható polcokkal, felül üveges s alul teli ajtókkal ellátott két hatalmas szekrény van a könyvtár könyveinek elhelyezésére. A fal mellett könyves polcok vannak. Az értekező szobában is megvan a szükséges berendezés, valamint az igazgatói irodában is, ahol a villanyóra is helyet foglal, amely nemcsak az órákat, hanem az órák utáni tízperceket is jelzi s a folyosókon elhelyezett villanyos csengőkkel van összeköttetésben. Megjegyzendő, hogy az ajtók, butorok stb. tölgyfaszínre vannak festve.

Visszatérve a folyosó előterére, balra a kapus szobáját találjuk, azután egy ajtón belépve előszobába jutunk, ebből pedig az olvasóba, melyből jobbra és balra az ifjusági és kölcsönkönyvtár szobájába juthatunk, amelyek a könyvek elhelyezésére szolgáló könyvespolcokkal vannak felszerelve. Ezen a részen van elhelyezve a III., I. és II. osztály. Valamennyi osztályteremben Bernhardt-féle kovácsolt vasból készült két üléses padok vannak. A padok ülőhelye szükség esetében felemelhető, a fedőlap részben szintén. Van még bennük pódiumon katedra, tolható tábla, órarendtartó, térképtartó stb.

A félemeletről az emeletre két, oldalt elhelyezkedő márvány lépcsővezet fel, amelyet áttört ívezettel és oszlopokkal ellátott gyönyörűen faragott és csiszolt szürke márványkorlát szegélyez. Az I. emeleti folyosó előterének mennyezete lapos és pillérekkel, meg dúsan aranyozott plasztikai ornamenttel van tagozva. Az előtérrel masszív, felső részén színes üveggel ellátott cserefaajtón át bejutunk a kápolnába, amely három részből áll: karzatból és az alatta levő előrészből, a középrészből és díszes függöny által elválasztható szentélyből. A karzatot, valamint az alatta levő előrészt színes ablak világítja meg. Innen a középsőrészbe három félkörívelt nyíláson lehet bejutni. A karzati rész áttört tagozatu kartámasztóval van ellátva. A középrész mennyezete két közép ívből áll, amelyek a falon kiemelkedő pillérekre helyezkednek. Ezek a pillérek féldomboru oszlopokkal vannak tagozva. A falon üresen maradó részek kiugró sima térbeosztással vannak ellátva. Az utca felőli három hatalmas színes ablak felső része körablak, a középrészen a középsőn a Madonna felhők közt, a baloldalin Szent István király, a jobboldalin pedig Szent

Imre herceg van ábrázolva. Az ablakok alsó része mintegy kilenc kis ablakot képez, melyek zöld függöny-drapériával vannak díszítve.

A középső részt a szentélytől óriási félkörívű oromfal választja el, amely plasztikus ornamenttel, pillérekkel, oszlopocskákkal és vakablakokkal dúsan van tagozva. A középső részben a szentély előtti baloldalon fog állani a román stílusú szószék s a szentélyben a díszes oltár. A szentély baloldalán egy kis sekrestye van, amelyet a szükségesséssel csak ezután szerelnek fel, s ezzel szemben egy kijárat van, amely a szentélyt a folyosóval köti össze.

Ezen kijáraton át a folyosóra érve a VI. osztályt, a filológiai múzeumot, az V. és IV. osztályt találjuk. Innen az internátusba is van átjáró, valamint a földszintről is. Viszátérve a folyosó előterére a baloldalon a görögpótló előadó, a természettani szertár, tanári dolgozó, laboratórium, előadó terem és az orvosi szoba vannak. A természettani szertárban a szabadon és a fal mellett álló üveges szekrényekben vannak elhelyezve a fizikai eszközök. A laboratóriumban dolgozó asztal és szekrények állanak a vegytani szerekkel és a kísérletekhez szükséges eszközökkel berendezve. Az előadóteremben van a Weinhold-féle előadóasztal. A három ablak amerikai bőrposztóból készült sötétítő készülékkel van ellátva, amelyeknek egyikén a heilostat részére megvan a szükséges nyílás. Van még benne egy vetítő függöny felerősítéssel és mozgatható csigaszerkezettel és egy mennyezeti vasszín kampóval, tolókoszival és hatványcsigasorral. A keményfából készült padok emelkedő pódiumon vannak elhelyezve. A vas vegyifülke mindkét oldalon fel és letolható fekete és üvegtáblával, a szükséges ellensúlyokkal, belül 6 cm. vastag palatáblával és porcellánlapokkal van burkolva és gázvezető csatornákkal, gáz- és vízcsapokkal van felszerelve. Általában az egész felszerelés díszes és célszerű s a kívánalmaknak megfelel.

A folyosó előterére visszatérve a II. félemeletre egy széles középlépcső, innen pedig két oldallépcső vezet fel a II. emeletre. A lépcsők márványkorlátok mellett vezetnek fel. Ezt a lépcsőházat a félemeleten levő két színes üveglablak világítja meg. A lépcsőház nagyon komplikált, de ügyesen összerakott gerinces mennyezetű.

A tágas folyosó előterétől jobbra a VII. o., a történelmi és földrajzi szertár, az ének- és zeneterem, a rajzterem, a rajzszertár és a tanár dolgozó szobája, balra a VIII. o., természetrajzi szertár, a tanári dolgozó, laboratórium, előadóterem és egy kisebb tanári szoba van. A természetrajzi szertár, előadó stb. berendezése hasonlít a természettaniakéhoz, csak hogy az előadóteremből hiányzik a sötétítő készülék, vetítő lepel s a vassín. Az előadó asztal sem Weinhold-féle, de azért erős kivitelű s minden szükségességgel (gáz- és vízvezetékkel, vízkagylóval stb.) el van látva. A rajzteremben rajzasztalok, ülőkék, nagy tolható tábla stb. vannak.

Az épület falainak belső festése egyszerű ugyan, de nagyon izléses és világos tónusban tartott román stíli ornamenttel van ékesítve s helyel-közzel dúsan aranyozva. A kápolna színezése teljesen összhangban van a folyosók színezésével, csak hogy úgy színben, mint aranyozásban sokkal gazdagabb.

Talán mondanunk is felesleges, hogy minden terem a legmodernebb berendezéssel és felszereléssel van ellátva. A vízvezeték egészen behálózta az épületet. A folyosókon s az egyes termekben, ahol szükséges, vízkagylók vannak elhelyezve. A fűtés Meidinger rendszerű kályhákkal történik, még pedig a kályhák nagyobb része kívülről, kisebb része belülről fűthető. Az igazgatói lakásban, valamint az internátusban a felügyelők lakásában díszes cserép-kályhák vannak. Az épület világítása villanyerővel történik. A vezetékek mindkét épület minden termét behálózta, de lámpákkal, luszterekkel csak a szükséges termek, folyosók, klozetek stb. vannak felszerelve. Szükség esetén azonban bármelyik terem felszerelhető lámpával. A világító testek fényerőssége megfelel a termek nagyságának. A termek összes ablakai gördülő függönyökkel vannak ellátva.

Az épületben felvonó is van, amely a nehezebb tárgyakat, különösen a fűtőanyagot szállítja az emeletekre. A klozetek fűthetők és a vízvezeték ide is be van vezetve. A folyosók zártak, amennyiben kettős csapóajtókkal vannak elválasztva a folyosók előterétől. A folyosókon vannak elhelyezve a fogasok. Az épületek cseréppel vannak fedve és világhárítóval ellátva.

ëm akartuk Na berendezést aprólékosan ismertetni, de meg kell jegyeznünk, hogy a testületnek a figyelmét semmi sem kerülte ki, ami az épület berendezéséhez didaktikai szempontból szükséges volt s az új felszerelés a már meglevő tárgyakat kiegészíti. A főtanhatóság a testület véleménye alapján és tekintetbe vételével eszközölte jórészt a berendezés és felszerelés keresztülvitelét. Úgyszólván semmi sincs, ami nem volna megfelelő és célszerű, s ha még vannak is itt-ott egyes hiányok, azok évről évre tervszerű beszerzések útján pótolhatók.

De már térjünk vissza a földszinti folyosó előterére, honnan két szélső lépcső vezet hátra egy kis előtérre, ahonnan két mellékajtón az udvarra, egy széles lépcsőn pedig a pincehelyiségekbe juthatnak, ahol a pincéken kívül a szolgálakások és egy természetrajzi laboratórium vannak elhelyezve. Az előtérrel beléphetünk a tornaterem öltözőjébe is, melyből a tornatanár szobájába és a hatalmas méretű, modern felszerelésű, karzattal ellátott tornaterembe juthatunk. Az öltözőben mosdók, szekrények, padok stb. vannak. A tornaterem felszereléséről az idei beszerzéseknél lesz szó.

A tornateremből az udvarra menve, innen egy hátsó bejáraton bejuthatunk az internátusba, ahol egy kis előtérrel tágas lépcsőn a pincehelyiségekbe (suterrénbe) s két oldallépcsőn a földszinti folyosóra érünk. Itt van elhelyezve a fürdőszoba 5 vASFüRDÖKÁDDAL külön fülkékbe helyezve, vízmelegítő kályhával, 4 tussal s az előszoba 13 vetkező kabinnal, szolgálakás, egy ruhatár, a munka és zeneterem, az iskolák pénzalapjának pénztárhelyisége, az előljárók ebédlője, a hatalmas takaréktűzhellyel ellátott konyha, kamra, tálaló és a 100 tanuló részére szolgáló hatalmas ebédlő két oldalán service szobával, amelyek ebédlőhelyül is szolgálhatnak, s üvegfalakkal és ajtókkal vannak az ebédlővel összekötve. Az ebédlő fala fehér zománcfestésű.

A középén az első emeletre felvezető márványkartámasztókkal ellátott lépcsőt a félemeleten két ablak világítja meg. Az emeleten a lépcsővel szemben van a három szobából álló igazgatói lakás. Jobbra van két nappali szoba, a társalgó terem és az elválasztott beteg szoba és az ápoló szobája, balra pedig szintén 2 nappali szoba, fogadó szoba és ruhatár. A nappali szobákban 2-ös és 3-as asztalok, szekrények stb. vannak.

A II. emeletre szintén márványlépcső vezet fel, melyet a félemeleten színes ablak világít meg. Itten vannak elhelyezve a hálószobák, mosdók és a subrégensi lakás. A hálószobák vaságyakkal, ülőszékekkel, éjjeli szekrényekkel vannak berendezve. A zártfolyosókon állanak a ruhaszekrények. A mosdókban középen álló kettős porcellán mosdótálcák vannak.

A folyosókat itt is a kis előterektől kettős ajtók választják el. A villanyvilágítás ide is mindenütt be van vezetve. A berendezés teljesen modern.

A földszintre térve egy csapóajtón át a lépcsőházba jutunk, ahol a falon a következő szöveggel ellátott márványtábla van elhelyezve :

A székely ifjúságnak hazafias szellemben, a keresztény kath. hit és erkölcs elvei szerint való nevelésére Cslkvarmegye áldozatkészségéből épült ez a nevelőház az Úrnak 1909. és 1910. esztendejében.

Innen egy kettős ajtón az intézet előtti udvarra juthatunk.

A szolid kivitel, valamennyi szakmunka jósága, csinosága első sorban Pápai Sándor művezető és Pap Domokos h. művezető érdeme, akik csak a legjobb anyagok használatát engedték meg s ügyeltek, hogy szépség és csín tekintetében mi kívánni való se maradjon fenn. Fáradtságos munkát igényelt az egyes munkák felülvizsgálata is, amelyet jan. hóban Pápai Sándor műszaki tanácsos végzett. A felülvizsgálat megejtése után az építőbizottság az épületeket s ezek felszerelését leltár mellett átadta az intézetek igazgatóinak.

Meg kell itt emlékeznünk azokról a cégekről és iparosokról is, akiknek lelkiismeretes munkája hozzájárult, hogy ily hatalmas, a szemlélőre kellemes érzést keltő kultúrpalota épülhetett. A díszes kettős intézet közműves, ács, cserepező, szobrászati, fapadozati stb. munkáját Wusinczki Testvérek és Preiszner József brassói építővállalkozók készítették ; a szobafestő munkákat Blatt Mihály s az asztalos munkákat Thuróczy Dénes és Kovács István kézdivásárhelyi iparosok. A vasbeton munkát Walla József cementgyár r.-t. bpesti, a vízvezeték Törs és Ormai bpesti, az üvegezőt Hunwald Gyula kolozsvári, a bádogost Makkay József ko-

lozsvári, a kőfaragót Nagy és Reimann kolozsvári, a cementpadózatit Gurisatti Antonio, majd Spáda János kolozsvári, a vaskerítést Kapcza Imre kolozsvári, a kárpítást Fogolyán Endre sepsiszentgyörgyi cégek, illetve iparosok készítették. A Meidinger rendszerű kályhákat Heim H. bpesti kályhagyáros, a cserépkályhákat pedig Lichnovszky Lipótné kolozsvári cég szállította. Az osztálytermekbe a padokat Bernhardt Rezső utóda brassai cég készítette, a villámhárítót, a villamos és házi csengőt Szalai és Deutsch budapesti elektrotechnikai vállalata, a természettani és természetrajzi szertár felszerelésének nagyrészt a Marx és Mérei budapesti cég; a villanyvilágítás bevezetését és a felszerelést a bpesti Ganz-cég eszközölte. A tornaterem felszerelését Lopos Gyula budapesti cég szállította. Az emléktáblákat pedig Gerstenbrein Tamás kolozsvári cég vésette.

Ami a költségeket illeti, az a következő: a gimn. építésére és felszerelésére előirányoztatott 521,797 K 35 f., a kivitel pedig 518,482 K 97 f.-be került, ehhez járul még a kápolna felszerelésének 5683 K 50 f. költsége. Az internátus építésére és felszerelésére előirányoztatott 356,060 K 76 f., s került a kivitel 367,263 K 08 f.-be. A szeminárium terhére a teleprendezés, gazdasági épület, vaskerítés stb. költségeiből 67,566 K 11 f. esik külön.

Álljon itt végezetül a gimn. összes s az internátus legtöbb termékének mérete négyyszögméterekben.

A.) Gimnázium.

a.) FÖLDSZINT.

1.) Tanterem	69:42 m ²	13.) Igazg. lakás	48:59 m ²
2.) .	69:90 .	14.) . .	23:92 .
3.) .	67:50 .	15.) . .	38:93 .
4.) Olvasó szoba	21:16 .	16.) . .	23:92 .
5.) Ifj. könyvtár	44:45 .	17.) Fürdő	8:65 .
6.) Kölcsonkönyvtár	35:55 .	18.) Cselédszoba	8:00 .
7.) Kapus szoba	13:76 .	19.) Konyha	16:00 .
8.) Értekező	13:76 .	20.) Tornaterem	225:30 .
9.) Tanácsterem	58:64 .	21.) Karzat	58:14 .
10.) Könyvtárór szobája	19:36 .	22.) Öltöző	58:14 .
11.) Tanári könyvtár	49:21 .	23.) A tanár szobája	12:60 .
12.) Igazg. iroda	45:72 .		

B.) Internátus.

b.) I. EMELET.

24.) Tanterem	71·52 m ²
25.) " "	71·52 "
26.) Filol. múzeum	46·02 "
27.) Tanterem	69·55 "
28.) Kápolna	136·00 "
29.) Karzat	25·08 "
30.) Gpótló terem	69·55 "
31.) Termt. szertár	48·94 "
32.) Tanári dolgozó	25·07 "
33.) Laboratorium	24·60 "
34.) Előadó	69·82 "
35.) Orvosi szoba	20·48 "

c.) II. EMELET.

36.) Rajzterem	121·76 m ²
37.) Rajztanár szobája	22·22 "
38.) Szertár	16·70 "
39.) Zeneterem	43·36 "
40.) Tört. és földr. szertár	23·11 "
41.) Tanterem	47·00 "
42.) " "	47·32 "
43.) Termr. szertár	71·12 "
44.) Tanári dolgozó	25·07 "
45.) Termr. előadó	67·83 "
46.) " labororium	24·61 "
47.) Tanári szoba	20·48 "

A folyosó szélessége 2·5, m.
s az előterek 68·84 m² területűek.

a.) FÖLDSZINT.

1.) Fürdőszoba és öltöző	64·74 m ²
2.) Konyha	50·92 "
3.) Ebédlő	113·32 "
4.) A két service egyenk.	23·77 "
5.) Előjárók ebédlője	27·27 "

b.) I. EMELET.

6.) Nappali szoba	69·51 m ²
7.) " "	44·20 "
8.) Betegszoba	44·80 "
9.) Ápoló szoba	15·81 "
10.) Nappali szoba	69·68 "
11.) " "	69·68 "
12.) Ig. lakás, két szoba, egyenként	26·00 "
13.) 3-dik szoba	30·22 "
14.) Munka és zeneterem	69·51 "

c.) II. EMELET.

15.) Hálószoza (2), egyenk.	69·51 m ²
16.) " "	94·51 "
17.) " "	16·05 "
18.) " "	48·75 "
19.) " "	61·25 "
20.) Allgazg. lakása	24·70 "
21.) " "	30·87 "
22.) Két mosdó egyenként	19·37 "
23.) Egy " "	11·00 "

X.

Az intézetek felavatása.

Az új főgimn. és internátus felavatása és nemes rendeltetésének átadása f. évi június hó 5-én ment végbe nagy ünnepség keretében. Ünnepnep és szép idő lévén, ezrekre menő közönség vett azon részt majdnem egész Csíkmegeből, bebizonyítva ezáltal, hogy az új intézetek felavatása az egész megyének örömnépe volt.

Az ünnepség napjának megállapítása után a testület megtette az előkészületeket, hogy a felavatás minél nagyobb fénnel és a nevezetes mozzanathoz méltó ünnepélyességgel menjen végbe. Az igazgatóság a testület nevében diszes kiállítású meghívóval hívta meg a testvérintézeteket, egyesületeket, hatóságokat s a megye intelligenciáját stb. Külön átírat kíséretében hívta meg a vallás- és közoktatásügyi minisztert, gróf Majláth G. Károly erdélyi püspököt, gróf Apponyi Albertet, az erdélyi róm. kath. státus igazgatótanácsát, Kuncz Elek tanker. kir. főigazgatót, Csíkvármegye alispáni hivatala útján a megye tisztviselőit s a törvényhatósági bizottságot, a polgármesteri hivatal útján a városi tanácsot és a képviselőtestületet, Imets F. Jákó apát-kanonokot, a Szent Istvánról nevezett erdélyi Szent Ferenc-rend tartományfőnökségét, mint akiknek az új intézetek létrehozásában elévülhetetlen érdemei vannak, vagy pedig a régi intézettel szorosabb kapcsolatban állottak, továbbá a helybeli honvédsázlóalj parancsnokságát s a státus fennhatósága alatt álló testvérintézetek tanártestületeit.

Az épületek homlokzatán az ünnepség előtt már napokkal előbb három nemzeti színű zászló lengett s az udvaron, épületben sürgés-forgás volt látható. A tornatermet díszítették, hogy kedvezőtlen idő esetén ott legyen az ünnep, az udvaron meg ácsolták az emelvényt. Ünnep előestéjén

az épületeket kivilágították s az ifjuság az udvaron hazafias dalokat énekelt.

Az ünnepségen a vallás- és közoktatásügyi minisztert dr. Gopcsa László min. osztálytanácsos, a státust pedig az erdélyi püspök, gr. Béldi Ákos világi elnök és Pál István előadó képviselte. Képviseltették magukat a helybeli intézetek, a honvédsázlóalj tisztikara, az államépítészeti hivatal, a kir. törvényszék, járásbiróság, ügyészség, erdőhivatal, a státus gimnáziumainak és a gyergyószentmiklósi áll. gimnáziumainak tanártestülete stb. A megye és a város tisztviselői kara, a törvényhatósági bizottsági és a képviselőtestületi tagok Fejér Sándor alispán és dr. Ujfalusi Jenő polgármester vezetésével testületileg jelentek meg az ünnepségen. Egyébként a megjelentek számát — mint már említettem is — pár ezerre lehet tenni.

A felavatási szertartás, amelyet fényes segédlettel az erdélyi püspök végzett, valamivel 9 óra után vette kezdetét a gimn. főkapujánál s azután az egész épületnek végigkerülése és szenteltvízzel való behintése után a tornacsarnokban keresztfeltétellel végződött. Innen a kápolnába vonultak, ahol Pál István apátkanonok csendes misét mondott, mely alatta gimn. és tanítóképzőintézet ifjusága műdalokat énekelt zene- és harmonium kíséret mellett. A szentmise végeztével pedig a következő beszéddel kérte fel a főpásztort az intézetek megáldására:

Nagyméltóságu Gróf Püspök Ur !

Kegyelmes Uram !

Hosszas tárgyalás, nagy nehézségeknek a leküzdése után jött létre ez az épület, amelynek felavatására összejöttünk ; de létrejött, fölépült és itt áll az előttünk oly impozánsan, amelyhez fogható — azt hiszem — nem igen van az országban. Ne kutasuk most az okokat, amik létrejöttét késleltették, mert hiszen ilyen művet pénz nélkül létrehozni nem lehet, hanem teljék meg szemlélésén lelkünk örömmel és mondjunk illő köszönetet mindenkinek, akinek bármi módon is része van annak létrehozásában.

Feltett szándékom volt az építés történetét megírni, és pedig mindenféle felterjesztéseknek és átiratoknak szóról-szóra való közlésével, hogy a dolog a maga valóságában mindenki által tisztán legyen látható, de nem voltak kezemnél adatok arra, hogy Csikvármegye hogyan tárgyalta az igazgatótanács átiratait, enélkül pedig a leírás nem lett volna teljes és így szándékomtól el kellett állanom. Amennyiben a tisztánlátás szükségessége kívánná a történet megírását, ez a jövőnek lesz feladata, de a tárgyi-lagosság szempontjából az ügyiratok mind teljes szövegükben lesznek közlendők. A dolog különben így történt :

Az intézet régi helyéből kinőtt, ott a modern igényeket nem elégítette ki, új helyiségről kellett gondoskodni és azt úgy helyezni el, hogy a kívánalmakat kielégítse. Ebből a szempontból szerencsésebben elhelyezni az intézetet nem is lehetett volna. Úgy van az elhelyezve, hogy semmi kívánni való sincs, megtelik az embernek szeme vele és nem győz benne eléggé gyönyörködni ; az egész Csíknak szól, bárhonnan jöjjünk, bárhonnan nézzük ; nincs az országban intézet, amely vármegyéjében ilyen kedvezően feküdjék és amely elhelyezésével olyan nagy jövőt tartson szem előtt, mint ez. Központján fekszik Csikvármegye leendő nagykiterjedésű fővárosának. Látszik, hogy a dolog jól meg van tárgyalva.

Nincs úgy, amiben hosszas referensségem ideje alatt annyit írtam, dolgoztam volna, mint ebben ; de örömem is van, hogy ezt a napot megérhettem ; mert bár most már mindenik székely vármegyének megvan a maga gimnáziuma, de azok között a legsajátosabb a csiki, mert a székely intelligencia legnagyobb részt itt rajzott, leginkább innen ment szét

mindenfelé az országba. Ezért tett legtöbbet a szé-
kelység. Itt van a legtöbb alapítvány. Mindenképen
jelentős intézet. Megilleti a méltó hajlék. Azt kapott.
Legyen tehát nagy a mai ünnep és teljes azon a
mi örömünk.

Itt különben is minden Máriának és az ő je-
gyesének, a Szentléleknek fuvalmától van tele más-
kor is, de főképen most a pünkösdi ünnepekkor,
aminek a szellemébe a legtalálóbban illeszkedik bele
ennek az intézetnek felavatási ünnepe.

Megható szép ünnepet tartottunk Somlyón
ezelőtt egy évvel pünkösöd napján, amelyre összejöt-
tek a Mária-Kongregációnak életben levő mindazon
tagjai, akik eljöhettek. Búcsuzásnak volt az rendezve
azért, hogy az intézet onnan a kegyhelyről távozik.
A legnagyobb örömmel vettem részt az ünnepben,
de kifejeztem, hogy a rendezés ezen okával teljesen
nem tudok egyetérteni, mert búcsuzásra nincsen ok,
legalább is nincs elegendő ok. Mozdul ugyan az inté-
zet helyéről, de nem megy messzire, hanem marad
továbbra is a Somlyó tövében, Szűz Mária lábánál.
És ez így is van. Másképp nem is szabadott volna
lenni. Nem lehetett arról soha szó, hogy az intézet
úgy elhozassék régi helyéről, hogy az megszűnjék az
az intézet lenni, ami ennekelőtte volt. Ez ellenkezett
volna az intézet keletkezésével és a hozzáfűződött
több százados kegyelettel, mit megsérteni senki sem
akart, de nem is szabad.

Azt akarom ezzel mondani, hogy ez az intézet
fejlettségében is, szebb formájában is folytatása legyen
a réginek ; hogy ugyanaz a szellem hassa át és él-
tesse, amely a régít létrehozta és századokon át fenn-
tartotta ; az a szellem, amelyet az isteni Mester ho-
zott az égből a földre, amelyben 2000 év óta él

és művelődik az emberiség, amely szellemet ez a nép soha meg nem tagadott, hanem ahhoz mindenkor ragaszkodott és amelyet külső megtámadásokkal szemben is diadalmasan megvédelmezett, aminek az emlékét évről-évre oly lelkesen ünnepli a hires pünkösdi körmenetben.

Midőn azonban a vallásos szellemet így előtérbe állítom, nem feledkezem meg a nemzeti szempontokról sem. Ha klasszikus földje ez itt a katholicizmusnak, ugyanakkor székely föld is ez. És ha megtartotta ez a nép vallását, hát megtartotta székely mivoltát is, színmagyarságát, amelyet soha le nem vetkezett, sőt akik hozzája jöttek, azokat is magáévá tette, velök önmagát gazdagította, amint-hogy aki ide jött, nem is akart soha más lenni, mint székely a székelyek között.

Ez a kettős szellem hassa át megújulásában is ezt az intézetet úgy tanítási, mint nevelési rendszerében, úgy tanáraiban, mint tanítványaiban, összes működésében. Egyesüljön benne a vallásos és hazafias szellem egymással, erősítse egyik a másikat; legyen itt mindenki érzésben, gondolkozásban, minden tettében, egész életében vallásos és hazafias annál erősebben, aminél nagyobb támadásoknak van kitéve napjainkban egy veszedelmes áramlat részéről az embernek ez a két legnemesebb érzése.

Tele van a világ ma oly eszmék áradatával, amelyek nemcsak hogy semmi összefüggést sem keresnek a multtal, hanem egyenesen az ellen fordulnak, ellene küzdenek. Mi az új eszmékből is elfogadjuk és bevesszük azt, ami javunkra van, mert hiszen haladni akarunk; szemmel látható bizonyítása ennek a törekvésünknek ez a drága épület is, amelyet épen úgy akarunk a közművelődés, a tudo-

mányokban való haladás céljaira felavatni, mint a többi ötöt, amiket a legközelebbi időkben oly nagy áldozatokkal emeltünk: de a multat megtagadni nem akarjuk, azt művelődésünk biztos alapjának tartjuk és azon akarunk tovább haladni.

Mély tisztelettel kérem státusunk nevében Nagyméltóságodat, hogy erre a munkára ezt az épületet felavatni s arra Isten áldását lekérni méltóztassék.

A beszéd elhangzása után a főpásztor kijelentette, hogy az épületet már megáldotta s a keresztet kitűzte s egyúttal köszönetet mondott mindazoknak, akik hozzájárulásaikkal az építést lehetővé tették, továbbá a közoktatásügyi miniszternek azért is, hogy a felavatási ünnepségen képviseltette magát s végezetül meghívta az egész közönséget az intézet udvarán tartandó ünnepségre.

A közoktatásügyi kormány képviselője s az érdeklődők előbb megtekintették az intézet termeit s a berendezést es azután levonultak a hátsó udvarra, ahol fenyőfaágakkal és virágokkal díszített fedett emelvényen állott az ének- és zenekar, amely előtt a szónokok részére külön emelvény volt.

Az elhelyezkedés után felcsendült Erkel Ferenc Himnusz zenekíséret mellett, melynek végeztével gr. Béldi Ákos állott fel szólásra, aki kijelentette, hogy ámbár a főpásztor már kifejezte a hála és köszönet szavait azok iránt, akik hozzájárulásaikkal e monumentális kultúrpalota létrehozásában tevékeny részt vettek, mégis a hála és elismerés szavaival akar a státus nevében adózni a magas kormány, a megye és a város nemeslelkűségéért. Legyen áldás a magyar hazán, melynek adományai tették lehetővé a gimn. fel-emelését. Adja Isten, hogy ebben az épületben a hazának hű, vallásos fiai nevelkedjenek, kik mindent megtesznek a haza és az egyház felvirágoztatására. S üdvözölvén a miniszter képviselőjét, köszönetet mond a kormánynak mindazért, amit a multban tett s amit a szeminárium építésének lehetővé tétele érdekében a jövőben tenni fog. Köszönetét fejezte ki továbbá a megyének azért, hogy a gimn. építéséhez 100,000 K-val hozzájárult s az internátust saját költségén felépíttette, s végül a városnak, hogy a szükséges telket aján-

dékozta. S befejezésül valamennyiüknek további szíves támogatásába ajánlotta az új intézeteket.

Ezután dr. Gopcsa László, a miniszter képviselője monddta el a következő beszédet:

Mélyen Tisztelt Ünneplő Közönség !

Engem ért a megtiszteltetés, hogy gróf Zichy János m. kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter úr ő Nagyméltósága képviselőjében itt megjelenjek.

A legnagyobb örömmel és készséggel teljesítem magas Megbízóm parancsát, jelezve, hogyha nem is részesülhettem volna a megtisztelő megbízatásban, akkor sem jöttem volna ide hivatlan. Mert hívott volna engem ide a magyar tanügy iránt mindenkor érzett meleg érdeklődésem, de mint az erdélyi részek szülöttét, hívott volna engem ide a szülőföld szeretete is.

A miniszter úr ő Nagyméltósága megbízott engem azzal, hogy őszinte üdvözlétét tolmácsoljam az itt megjelent ünneplő közönségnek, de megbízott azzal is, hogy köszönetét fejezzem ki mindazoknak, akik ezen intézménynek létesítéséhez erkölcsi és anyagi támogatásukkal hozzájárultak. De köszöntöm az intézet érdemes tanári testületét és a tanuló ifjúságot is azzal a kijelentéssel, hogy ezt, a voltaképen a XVII. század második felében létesült tanintézetet internátusával együtt Megbízóm továbbra is jóakaratu támogatásában kívánja részesíteni.

És ha most itt körülnézek, látom szépen díszleni ezt az új épületet. Köszönet a tervezőknek és az építkezés munkájában résztvetteknek. Azt is látom, hogy ez a díszes épület erős !

Azt hallottam vagy olvastam valahol, hogy az erdélyrészi székhely, ha házat épít, felmetszi karját és

a karjából kisugárzó vérért belevegyíti épülő házá vakolatába, hogy az a ház annál tartósabb, annál szilárdabb legyen.

Nem tudom, ezt az épületet építők ennek a hagyománynak hívei voltak-e, de azt tudom, hogy bármily erős épületet is emeltek, bár márványból avagy aranyból is emelték volna azt, az épület az idők folyamán el fog pusztulni. De nem dől romba akkor, nem lesz pusztá márványtömeg vagy aranyhalmaz akkor, ha az épületbe nemes szellem fog bevonulni.

Az én óhajtásom csak az lehet, hogy ebbe a tanintézetbe vonuljon be és állandóan ott lakozzék a tanuló ifjúságnak soha el nem lankadó munkakedve és a tanári karnak soha meg nem fogyatkozó munkaszeretete. Azt is óhajtom, hogy az internátus falai között az igazi testvéri szeretet és békés együttérzés honoljon.

Ilyen vállvetett együttműködés mellett dicsőséges és örökkéélő lesz a magyar kultúra munkája.

Adja Isten, hogy a most felavatott tanintézet és internátus időtlen időig fejlődjék és fejlődve, időtlen időig virágozzék !

A miniszteri kiküldött beszédének elhangzása után Pál Gábor, az intézet igazgatója lépett az emelvényre s a következő beszédet mondotta el :

*Nagyméltóságu Gróf Püspök Úr !
Méltóságos Min. Osztálytanácsos Úr !
Tisztelt Ünneplő Közönség !
Nemes Tanuló Ifjúság !*

Nem tudok elképzelni családot, amely ünnepi hangulatra ne emelkedne, midőn az idő vasfogától megrongált vagy igényeinek már meg nem felelő régi hajlékát elhagyva, új otthonába költözködik.

A család fiatal tagjai, akik az életet, annak küzdelmeit még nem ismerik, akik a multnak tanulságokat rejtő becse iránt fogékonysággal még alig bírnak, csak örvendeni tudnak a több kényelmet nyújtó, a réginél díszesebb otthonnak; talán büszkéek is reá. A család idősebb tagjainak öröme nem ilyen kizárólagos. Az ő örömükbe elegikus hangulat is vegyül, midőn végigtekintenek a régi örökségen, melyből kivonulnak s melyben őseik nyomán jó és rossz időket átélve hivatásukat teljesítették, hogy utódaiknak munkálkodásuk gyümölcsét hátrahagyják.

Ez a kép vonul el lelki szemem előtt, mikor a mai felavatási ünnepre és költözködésünkre gondoltam.

A főgimnázium tanártestülete és tanuló ifjúsága, mint egy nagy család, valóban örvend a nagy gondal épült, kényelmet nyújtó, díszes otthonnak, de a tanári kar ugyanakkor kegyelettel gondol munkálkodásának eddigi helyére, ahol több-kevesebb ideig mindnyájan lelkük legbecsesebb részével, lelkesedésükkel és tudásuk egész készletével állottak hivatásuk szolgálatában.

A tanári kar tehát nemcsak felfogja, hanem át is érzi ennek a napnak jelentőségét. Tudja, hogy a mai ünnep nemcsak az övé, habár az ő további hivatása és kötelességszerű munkálkodásának színtere nyer ma ünnepélyes felavatást; nemcsak Csíkszereda városé, amely anyagiakban meg nem becsülhető kultúrális intézet birtokába jutott; nemcsak Csíkvármegyéé, mely a kettős intézet egyikét egymaga építette, a másikhoz pedig tekintélyes áldozattal járult hozzá: ünnepe ez az egész erdélyi r. kath. státusnak, mely középiskolái rendbehozatala körül kifejtett közhasznu tevékenységére ezzel az építkezéssel feltette

a koronát; ünnepe az országnak. Nem azért, mivel részben országos költségen emeltetett a magyar nemzeti kultúrának ez a legkeletibb bástyája, hanem azért, mivel minden hazafias szellemű iskola országunknak egy-egy kincse, nemzeti létünk jövőjének talizmánja.

Magunkénak valójában ezt a kincset, ezt a talizmánt mondhatjuk.

A fokozatban talán még tovább is mehetek. Elmehetnek odáig, hogy a mai ünnep a magyar kultúra minden barátjának ünnepe. Mert miként a valóságos lélek áhitatra gerjed, midőn az Úr újonnan épített házában először zendülnek meg a hívők ajkairól a hálaadás akkordjai, így a művelődés minden barátjának és harcosának kellemes érzés rezzenti meg lelke egy-egy húrját, midőn értesül, hogy a művelődésnek új csarnoka épült és adatik át hivatásának.

Ezen állítás igaz voltát bizonyítják mindnyájan a nemzeti művelődés, oktatás-nevelés itt megjelent nagyszámu barátai és harcosai, akik közül többen nagy távolságról fáradtak ide, hogy belső ösztönzésüknek, hazafias lelkesedésük sugallatának eleget téve együtt örvendjenek az örvendőkkel, együtt ünnepeljenek intézetünkkel, Csíkvármegyével, az erdélyi r. kath. státus jelenlevő illusztris képviselőivel. Ezt bizonyítja, mint koronatanu, nemzeti művelődésünk legfőbb őre és hivatott vezetője: vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr őnagyméltósága, aki mivel az egész országra kiterjedő fontos teendőinek sokaságából magát kiragadnia most nem lehetett, hogy a mai ünnepségen méltóképpen képviselve legyen méltóságos dr. Gopcsa László miniszteri osztálytanácsos urat kérte fel és bizta meg képviseletével, kinek az intézet nevében őszinte köszönetet mondok megjelenéseért, mellyel a jelen ünnepség díszét emelni méltóztatott.

A legilletékesebb ajkáról hallottuk elhangzani a köszönetnyilvánítást mindazokkal szemben, akik ennek az új intézetnek létesítéséhez anyagi és erkölcsi támogatásukkal hozzájárultak. Halványabb szavakkal ennek ismétlésébe nem fogok, hanem ehelyett, hivatkozva arra az erkölcsi igazságra, hogy a jó cselekedet az öntudatban hordja igazi jutalmát, engedelmet kérek arra, hogy a csíksomlyói főgimnázium áthelyezése alkalmából az ünnepélyes jelent a multtal röviden összefűzzem, hogy a küzdelmes multnak legalább körvonalait néhány vonással megrajzoljam.

Ez, úgy hiszem, jogosult a jelen alkalommal, mert — a költő szavai szerint :

„a boldogságra kevés csak a jelen,
A multon épül az s az emlékezeten :
Örömeinkre színt és derüt titkon ez ád,
Mint a gyök adja a virág színét, szagát.“

A mai napon csíkszeredai névre keresztelt főgimnázium ősének alapítása visszanyúlik a 17. század közepe tájára. Alapítói a szent Ferenc szorosabb rendén lévő szerzetes atyák voltak, akiknek megbízatásuk első sorban a lelkészi teendőkre szólt, de a népoktatást is körükbe vonva, a szerzetes házaik mellé felállított elemi iskolák fejlesztésére nagy gondot fordítottak.

A Székelyföldön a csíksomlyói és kantai szerzetesnél az elemi osztályok mellé az akkor úgynevezett grammatikai és humanior osztályokat is a 17. század közepén beállították. S minthogy maguk akkor a lelkészi teendővel voltak elfoglalva, kezdetben világi magisztereket alkalmaztak, kiket maguk képeztek ki és a tanítás menetét felügyelték.

Ez a kedvezően indult lendület 1661-ban megsemmisült. Július 21-én ugyanis Izmael budai basa és Ali basa Erdélybe törtek 55 ezer emberrel és a butsaki tatárok nagy seregével. A tatárok Háromszék felől Csikot is elárasztották rabló csapataikkal, melyek elől, a történeti feljegyzések szerint, mintegy 9000 ember menekült Csíksomlyóra, kiket okt. 21-én megleptek a tatárok, a templomot, kolostort és iskolát elhamvasztották, az iskolafenntartó szerzeteseket részint legyilkolták, részint a Csikból összefogdosott tízezernyi emberrel fogságra hurcolták, felégetve előbb a falvakat és bennük 26 templomot.

A szent Ferenc-rendi szerzet kimagasló két alakjának, Kájõni János atyának és későbbi tartományi főnöknek, valamint Domokos Kázmér házfőnöknek, később püspök és apostoli vikáriusnak köszönhető, hogy nemcsak a kifosztott Erdélyből, hanem Magyarországból is összegyűjtött alamizsnából 1664-ben a templom és kolostor, 1669-ben az iskola is újra felépült. Az utóbbi — természetesen — csak fából.

Emellett a világi magiszterek javadalmazása céljából segítségért folyamodtak Rómába, a missziók kongregációjához, ahonnan azután állandó éberséggel és gonddal kísérték az erdélyi szent Ferenc-rendi misszió iskolázás ügyét.

25 év múlva, 1694-ben, mikor — a feljegyzések szerint — csak a két felső osztályban, a grammatikai és syntaxis osztályokban 200 tanulója volt az iskolának, újabb tatárbetörés ismét enyészettel fenyegette a fejlődésnek indult iskolát.

A szerzetház domus historiájának, mint forrásnak felhasználásával boldogult elődöm, Bándi Vazul a millenáris évre nagy részletességgel, tüzetesen megírta az intézet történetét és az értesítőben kiadta. Ebben olvasható, hogy az 1694-iki betöréskor a ta-

tárok 7 falut pusztítottak el, köztük az akkor legnépesebb és örökre megsemmisült Cibrefalvát, Szentmihályt, melynek 1000 lakójából csak 7 maradt. Ekkor Nizet Ferenc szerzetes atya, mint egy második Kapisztrán, harcra tűzte a menekülőket, a gimnázium 200 tanulójának fegyvert adott a kezébe s még az asszonyokat is csatasorba állítva, febr. 15-én a fosztogatás végett Somlyóra törő ellenséget megrohanta és megszalasztotta. Az ütközetben elesett a tatár vezérnek, Murzának a fia. A tatárok nagyobb része Háromszék felé elmenekült, magával hurcolva 7077 foglyot, köztük szentmihályi Buzás, Endes és Kósa tanulókat is.

Ilyen idők viharában alapították és tartották fenn a sz. Ferenc-rendi szerzetesek ezen újszülött intézet őseit a 17. században, mely csaknem félszázadon át egyedüli kath. középiskolája volt az egész Erdélynek, mindaddig ugyanis, míg a század közepén kiűldözött jezsuiták 1694-ben visszatelepítették.

A szerzetes atyák békében a lelkek gondozói, a műveltség terjesztésében zászlóvivői, a harcban vezérei voltak a népnek és tanuló ifjúságnak.

Az 1694-iki utolsó tatárbetörés után az iskolázásra nyugalmasabb idők következtek, de csak 1717-ig, mikor a bekövetkezett inséges idők nyomasztó hatása alatt a 7. évvel előbb teljessé lett gimnáziumban a két felső osztályt, a retorikai és poézis osztályokat, be kellett szüntetni. A szerzetház, mely jó részben alamizsnából élt, a szárazság, éhség, pestis, egerek elszaporodása okozta inséges idők hatását súlyosan érezte.

1725-ben Lukács Mihály csikkozímási plebánosban mecénása támadt a nehéz viszonyok között működő intézetnek. A mondott évben ugyanis ar-

ról értesítette Csíkszék hatóságát és a szerzetház tanácsát, hogy a csonka gimnázium kiegészítésére, egy finővelde alapítására és két tanári állás javadalmazására áldozatot kíván hozni és nov. 21-én kelt végrendeletében akkor tekintélyes értéket képviselő javainak örökösévé az általa alapított finevelőintézetet (szemináriumot) tette.

Ezzel új korszak nyílt meg az intézet életében. A szegény, de tehetséges ifjaknak megnyílt a művelődés csarnoka, hogy — a végrendelet szavai szerint — „az egyház és haza díszére és javára tehetségeiket kimiveljék“.

Az iskolát tekintve, a tatárbetörések veszedelme helyett új és állandó veszedelem keletkezett az 1764-ben hatalmi kényszerrel létesített határőrvidéki katonai rendszer felállításával. Csaknem folytonos harcba sodorta az intézet igazgatóságát a katonai parancsnokokkal, akik nem akarták, hogy az ők beleegyezésük nélkül a családok fiaikat iskolába adják és a tanárok oda befogadják. Napirenden volt a felnőtt tanulóknak katonai karhatalommal az iskolából eltoloncolása és szolgálatra kényszerítése, ami aztán az iskolai előjáróság, politikai hatóság és a katonai parancsnokok részéről egész sorozatát szülte a guberniumhoz intézett panaszoknak és válaszoknak, melyek kultúrtörténelmi és politikai szempontból egyaránt érdekes olvasmányok.

Csak egyszer s akkor is rövid időre enyhült ez a közel száz évig tartó feszült viszony az iskola javára.

Az összeomlással fenyegető emeletes faépület sok gondot okozott a szerzetháznak és a politikai hatóságnak. Csik-, Gyergyó- és Kászszekek közgyűlése az elismerés legmelegebb hangján méltá-

nyolva a csíksomlyói sz. Ferenc-rendi szerzeteseknek a tanítás körül kifejtett érdemeit, hogy hazafias és lelkes munkálkodásukat tovább folytathassák, 1780-ban elhatározta a kor igényeinek megfelelő iskola építését. És minthogy a gubernium révén pénzbeli segítség kevés állott rendelkezésére, róvatal útján hozta össze az építéshez szükséges anyagot és munkaerőt.

Ebben a munkában a katonai hatóság is támogatólag működött közre. A politikai hatóság képviselőivel közös egyetértéssel állapították meg, hogy melyik község mit és mekkora mennyiségben tartozik szállítani. Mennyi követ, meszet, fát vagy deszkát a katonai renden lévők, mennyit a politikai renden lévők az egyes községekben. Hány fuvar az egyik, hány kézi napszámot a másik.

Igy épült fel 1783-ban az az iskola, mely későbbi kisebb toldásokkal bővítve, ott áll Csíksomlyón s melyet egy létesítendő árvaház céljára nem-sokára árván hagyunk.

Alig hiszem, hogy fordult volna elé hazánkban még egy eset, hogy egy vármegye, miként azt Csík-, Gyergyó- és Kászonszékek közgyűlése megtette, róvatal és közmunka útján építette volna fel középfoku műveltséget nyújtó iskoláját.

Lehet-e ennél fényesebb bizonyíték arra, hogy Csík lakossága akkor is kellő érzékkel bírt a kulturális haladás iránt; lehet-e fényesebb bizonyíték arra, hogy vezetői nem nélkülözték az ilyen munkához szükséges lelkesedés tűzét.

A katonai hatalmasságok, talán éppen közreműködésük révén, még erősebb jogot formáltak a befolyásra. Ők döntötték el, hogy ki járhat iskolába, ki nem. A végzetek pedig csak úgy léphettek va-

lamely életpályára, ha sikerült erre a katonaságtól engedélyt nyerniök. Emiatt a székely szülők gyermekeiket a biztos jövőt nem nyújtó iskoláztatástól visszatartották, s midőn odáig fokozták az akadályozást, hogy írásbeli engedély nélkül nem lehetett iskolába adni katonai renden lévő székely fiut: a tanulóknak az elemi iskolaiakkal együtt 400 létszáma egyszerre 80-ra apadt a következő tanévben, kik közül a latin iskolába, vagyis a gimnáziumba csak 31 jutott.

Ezek alapján könnyű elképzelni, hogy milyen idöket élt át a somlyói gimnázium egészen 1848-ig, mikor a csiki és háromszéki székelysége óriási tehérként nehezedő határőrségi intézmény a szabadságharc véres időszakában örökre összeomlott.

A harci zajban a szelid mûzsák elnémultak. Fegyveres katonák zaja foglalta el és töltötte be békés otthonuk termeit. A harci zajt követő ijesztő csendben Kovács Miklós akkori erdélyi püspök érelyes lépései folytán a megrongált iskola 1851. okt. 26-án újból megnyílt 6 szerzetes tanár vezetése alatt, de csak mint kiskimnázium 4 osztállyal. Azonban a cs. kir. kultuszminiszter megtiltotta, hogy a forradalom alatt tanusított érzelmei és tényei miatt a somlyói szerzetből tanárok alkalmaztassanak, mert nem bizza az ifjuság nevelését forradalmi proklamációk nyomását eszközölt szerzetház tagjaira. Csupán két szerzetes maradhatott meg tanárnak, de csak ideiglenesen, míg az állások betöltésére célba vett pályázat lejár. Négy állás világi papokkal töltetett be.

A két szerzetes atyára szóló ideiglenesség állandósult. Két tanári széket egészen a nem régmúlt idökig, 1891-ig szerzetesek töltöttek be. Ettől kezdve még 10 évig és utóljára P. Kopatz Pátrik képviselte

a testületben a szerzetházat, mint vallástanár, haláláig, 1901-ig. A világi tanerők szerepe 1852-től kezdődik vegyesen világi papokkal és a két szerzetessel.

1857-ben a kisgimnáziumból nagygimnázium lett az V., VI. és VII. osztály fokozatos felállításával, amely fejlődést dr. Hajnald Lajos nagynevű erdélyi püspök áldozatkészségének és hatalmas erkölcsi támogatásával létesült „Csíksomlyói r. k. iskolák alapja” segítő erejének köszönhette az intézet.

Ezzel a fejlődéssel és az iskolai alap létesítésével esik össze a somlyói tanítóképezde alapítása és „a csíkkozmási, szeredai és gyergyószentmiklósi járások kebelében lévő összes székely nép” felségfolyamodványa, melyben a revindikált havasok jövedelméből gyűlt és a császári pénzügyigazgatóság által lefoglalt pénzösszeget a főtanoda (gimnázium), mesteriskola (tanítóképezde) és főelemi iskola fenntartására létesített, de elégtelen iskolai alap gyarapítására kiadatni kéri. A revindikált havasok visszaadását ebben az időben még csak kérni sem próbálták, holott ezeket egykor Csík-, Gyergyó- és Kászonszékek 1798. dec. 12-én tartott marchalis gyűlése a gimnázium mellé Lukács Mihály alapította szeminarium javára adományozását kérelmezte öfelségétől.

A kérelem akkor nem járt sikerrel, de Hajnald Lajosnak már mint kalocsai érseknek újabb alapítványa és Fogarassy Mihály erdélyi püspöknek hasonló célú alapítványa lehetővé tette, hogy az 1873—874. tanévben a VIII-ik osztály is megnyíljen, és ezzel a modern idők középiskolai típusának megfelelőleg teljessé lett a gimnázium, aminek kivívásában Imets F. Jákó jelenlegi gyulafehérvári kanonok és apát, akkor gimnáziumi igazgatónak oroszlán része volt.

Ezelőtt kb. 30 évvel, 1880 táján a vármegyei alkotmányos élet központja Somlyóról Csikszeredára tolódott, és az egykori Csik-, Gyergyó- és Kászszeredák Somlyón üresen maradt székházát a vármegye tanügyi célra mérsékelt árban az erdélyi r. k. státusnak engedte át, mely szerzemény lehetővé tette egy internátus beállítását, a finevelőintézet és gimnázium kényelmesebb elhelyezkedését és ezzel az addig szűk otthonában szorongó tanítóképezde is a régihez képest kedvező elhelyezést nyert.

Azt hitték az intéző tényezők, hogy mindenik említett intézet hosszú időre megkapta a megfelelő otthonát; de a fejlődés erejénél még rohamosabban haladó igények emelkedése csakhamar elégtelennek, a változott viszonyokkal, a megye székhelyének eltolódásával meg nem egyezőnek találta, hogy a vármegye egyetlen középiskolája az új központtól távol maradjon és az oda koncentrált hivatalok tisztviselőinek gyermekeik iskoláztatása meg legyen nehezítve. Ide járult az a nagy energiával felkarolt törekvés, hogy a vármegyének minden alkalmas tényező felhasználásával megfelelő központ létesíttessék.

Ilyen körülmények között vetette fel elsőnek az áthelyezés eszméjét Kuncz Elek tanker. főigazgató a millenáris évet megelőző évben. Az eszmét nemskára az akkori igazgató, Bándi Vazul a millenáris év megünneplésére tartott megyei közgyűlésen indítvány alakjában terjesztette elé, ahol lelkesedéssel emeltett határozattá és egyben az áthelyezés céljára 100 ezer K szavaztatott meg.

Az áthelyezés ügye nehezen ment előre, amit a határozat óta eltelt 15 év egymagában is elége igazol.

A millenáris határozat később olyan irányu tö-

rekvésnek lett alapja, — konstatálhatom, hogy a leg-nemesebb szándékból — hogy a 100 ezer K az áthelyezendő gimnázium mellé egy internátus építésére fordíttassék. Minthogy azonban az internátus csak tartozéka a gimnáziumnak : ennek, mint főintézetnek áttelepítését kellett lehetővé tenni. De egy intézetet, mely századok óta áll fenn ősi helyén, mely oda volt gyökerezve Csíksomlyóhoz, a szerzetház ősi talajához, nem lehetett helyéről azonnal kimozdítani. Az eszmének meg kellett érni. Áldozatot kellett hozni nemcsak az internátusra, hanem az új gimnáziumra is, hogy az áthelyezés eszméje megtestesülhessen.

Mikor az 1908-iki költségvetésben a törvényhozás e célra 230 ezer K-t, a következő évben pótlólag még 70 ezer K-t megszavazott, a vármegye is meghozta az áldozatot. Az internátusra szükséges összesen kívül a gimnázium felépítési költségeire megadta a millenáris évben eredetileg erre a célra, az áthelyezés céljára megszavazott összeget és ezzel megadta egyszersmind az áthelyezés ügyének a gyors megvalósulás felé vivő lendületet.

Ezen áldozatok nyomán a csíksomlyói gimn. és telke értékének felhasználásával sok gonddal és fáradtsággal az erdélyi r. kath. státus igazgatótanácsa felépítette ezt az egybeforrasztott kettős intézetet, hogy nemsokára egy kiegészítő harmadiknak, az alapítványos ifjak befogadására szolgáló finevelőintézetnek hozzácsatolásával idáig kifejtett közhasznú munkálkodását kötelezettségének és Csikmegye közönsége közóhajtásának megfelelőleg mielőbb egészé, teljessé tehesse.

A multnak egészen a jelenig terjedőleg nagy vonásokban megrajzoltam halvány képét. A jövő az

Isten kezében van. De megnyugtatósul mindazoknak, akik nem szívesen nézték a csiksomlyói intézetnek ősi helyéről, a múzsáknak kedvező, csendes elvonultságából kimozdítását, legyen szabad ezen nagyszabásu építkezés emlékére a lépcsőházban felállított emléktábla bekezdő soraira irányítani figyelmüket, ahol az a programmszerű elv jut kifejezésre : hogy ennek az intézetnek ugyanazt a szerepet kell betöltenie a jövőben, amelyet a Csiksomlyón századokon át fennállott gimnázium az ismeretek terjesztésében, a keresztény hit és erkölcs, valamint a hazafias szellem ápolásában teljesített.

Vannak sokan, akik beteges állapotnak mondják az ifjúságnak a középiskolákba tódulását. Én ebben nem látok bajt, mert hiszen az iskolázás a kultúra terjedésének és emelkedésének sine qua non-ja, elengedhetetlen feltétele. A baj csak abban lehet, hogy a középiskola elvégzése után a hivatottak mellett a nem hivatottak is sokan nekivágnak a felsőbb tanulmányok régióinak, s ahelyett, hogy gyakorlati életpályákra szétoszolva, igyekeznének maguknak existenciát biztosítani, a tudományos pályákat ellepett sokaságban a tülekedők között szoronganak.

Maga az a jelenség, hogy sokan keresik fel a középiskolákat, nem lehet baj ; sőt ha az volna egyebütt : a Székelyföldön nemzeti szempontból csak hasznos lehet. Bármerre járunk széles hazánkban, mindenütt találkozunk székely atyánkfiaival, akik mint papok, bírák, mérnökök, ügyvédek, tisztviselők, hivatalnokok, tanítók iskolázottságuk révén pozíciót töltenek be és hazánknak magyarságban szegény vidékein mindeniknek háza és családja egy-egy kis magyar szigetet alkot. A székelyföldi iskolák nélkül s azokban a dicső ősök alapította ösztöndíjak és ala-

pítványok nélkül vajjon hány székely család tudta volna gyermekét középiskolai oktatásban részesíteni? Vajjon hazánk erdélyi részében a magyarság ügye állana-e ott is ezek nélkül az iskolák nélkül, ahol most áll?

Hazánk keleti részét, Erdélyt a magyar hazának az iskolák s főleg a székelyföldi iskolák tartották meg; ezek vannak hivatva jövőben is megtartani és a magyar elemet benne erősíteni. Ebben a nemzeti hivatásban — reméljük Isten után — a csíkszeredai főgimnázium is hathatósan fogja társait segíteni.

Ebben a segítségben, ebben az erkölcsi erőben és annak sikerében fogja gyümölcsöztetni azt az anyagi áldozatot, melyet létesítésére az állam, a megye, a r. kath. státus és Csíkszereda város hoztak és bizonyára, a szükséghez képest a jövőben is hozni fognak.

Eljutottam szerepem végéhez. Még csak arra kérek egy kis türelmet, hogy a tanuló ifjusághoz, melyhez 35 éven át a tanévnek csaknem minden napján szólottam, a jelen ünnepélyes alkalomból is intézhessek néhány szót.

Nemes ifjak! Ezen, az őseink vérével megszentelt helyen a tudománynak, a keresztény hit- és erkölcsnek, a béke és szeretet igéinek, a hazafias érzés felemelő és a munka boldogító eszméinek hirdetésére emelt ez a díszes csarnok a mai nappal megnyílik az önök és az önöket követő generációk számára, de csak az méltó ennek küszöbét átlépni, akit szent hevület vezet ide, annak a törekvésnek szent hevülete, hogy családjának, fájának, nemzetének és egyházának hasznos tagja —, népének, melyhez tartozik, becsületes vezetője akar lenni. Mert hát aki középiskolai tanulmányokat tűz maga elé, az

már a vezető intelligencia körébe akar jutni. De jaj annak a nemzetnek, melynek vezető intelligenciája erkölcsi tekintetben a vezetésre szoruló tömeg erkölcsei alá süllyed. Jaj annak a nemzetnek, melynek romlott értelmiség a vezetője. Bizonyára hallották önök tanulmányaik rendjén azt a minden nemzet fiainak egyformán szóló mementót: „hogy minden állam talpköve a tiszta erkölcs, mely ha elvész, Róma megdől és rabigába görnyed“.

A dicső ősök megszerezték ezt a drága hazát és műveltségének jelen állapotára felemelték; önöknek meg kell tartani és kultúrában tovább fejleszteni. Mert ne higgyék, hogy minden hazafias feladat meg van oldva és önöknek csak élvezni kell az elődöktől kivívott szabadságot.

Elődeink megküzdöttek a nemzet ellenségeivel, önöknek a versenytársakkal kell felvenni a harcot. Ez a harc már nem fegyverekkel, hanem tudással és a munka eszközeivel vivatik. És a kétszerkettő bizonyosságával lehet állítani, hogy a harcban az a faj lesz győztes, amely magasabbra emelkedik kultúrában, derekabb lesz a munkában és erősebb a kitartásban.

Fajunk jövője és boldogsága tehát attól függ, hogy milyen generációk váltják fel az előzőket s minő módon használják fel azok a művelődésnek szabaddá lett és most már a magyarság kezében lévő eszközeit.

Voltak idők, mikor a magyar nemzet volt a nyugati civilizáció megvédője és vármegyénk a védelem legkeletibb bástyája. Ma nem ez a szerepe; hiszen a minket környező szomszédok is hatalmas erővel törnek előre a művelődés terén.

Ma arra kell törekednünk, hogy a felvilágoso-

dás fénye a Hargita hegyláncáról minden világtáj felé egyaránt tükrözzék. Észak, kelet és dél-felé jelezze, hogy itt a magyarságnak egy bevehetetlen vára áll, benne lelkes székely őrséggel, nyugat-felé pedig magyar véreinkhez vigyen biztatást, hogy nemzeti önérzetünk ezen a ponton minden áramlat ellen megvédi a magyar faj felsőbbiségét.

Ti pedig megáldott falak, melyek az égi Jóság-nak naponkénti hála zengésére külön felszentelt helyet is öveztek körül, itt a Keleti Kárpátok tövében, az Olt medencéjének ezen emelkedett pontján, neveljete sok nemzedéket a székely ifjakkól, melyek hithűségben, hazaszeretetben méltók legyenek őseikhez, melyek bátor szívvel, nemes lelkesedéssel tudják megvédeni ezt a földet, melyben őseink csontjai pihennek és elég erősek legyenek biztosítani a jövőt, hogy a magyar haza időtlen időig éljen !

Goll János Ébresztőjének eléneklése után Kádár Ferenc gyakorló tanár szavalta el Kassai Lajos főgimn. tanár ünnepi versét.

ÜNNEPI VERS.

Nagy tengerén az elmuló időnek
Napok napot kergetnek szüntelen ;
Mit egyikök merészen épített ma,
Holnap letűnik s a múlté leszén.
A Fáraók gulái ellapulnak,
Rájok borul a feledés pora ;
S ahol szívünk örömben ringatózott,
Viszont nem látjuk azt talán soha.

Ott fenn a Somlyók zöld lombsátorának
Dalos berkében, rejtve gondosan,
Még áll a régi székely Múza-templom,

Falán nagy multunk képe írva van.
Most csend van ott, fatornya kis harangját
Elnémitotta új kor szelleme ;
Letűnt neki a nagy tettek világa,
Csak az emlékezet virraszt vele.

Megifjodott idők új alkotása
Ma tárja fel az ajtaját nekünk ;
Új ház fogad be ; márvány küszöbére
Sarut megoldva lépni, ha merünk.
A kő, az érc, a fa, miként ha élne,
Mint engedelmes gyermek úgy siet ;
Hódolva enged az anyag az észnek,
Hogy testet öltjön a szép tervezet.

A meghatott szív mély alázatával
Nézek reátok, megszentelt falak ;
Az ifju ábránd rózsafátyolában
Szebb álmaim közt gyakran láttalak,
Új otthonunk, a székely ifjuságnak
Szellemképzésre épült temploma !
Köszöntelek, hisz rólad szól az ének,
Teérted száll az égbe hő ima.

Keresztet tűztek büszke homlokodra,
A munka és a győzelem jelét,
Hogy hinni kész és tenni, tudni vágyó
Nemes szívek siessenek feléd.
És ormaidról háromszínű zászlót
Lobogtat szépen a pünkösdi szél ;
Multunk, jövőnk, reményünk s honszerelmünk,
Miről nekünk a mi zászlónk beszél.

A szent kereszt s a háromszínű zászló,
A multban is csodás két fegyverünk,
Évezredes nehéz küzdelmeinkben

Ezek szereztek hirnevet nekünk.
Török s tatárnak pusztító hadával
Oh hányszor kellett szembeszállanunk !
Hitünk s hazánknak lángszeretetéből
Mindég erőt nyert lankadó karunk.

Ez itt a föld, ahonnan visszavertük
János Zzigmondnak térítő hadát.
Él még a nép, mely ősi szent hitéért
Harcolva, abban vigaszt is talált.
És itt e ház szent látomások völgye,
Hol Jákob álma gyakran megjelen ;
Angyalsereg, romlatlan ifju lelkek
Repülnek égbe este, reggelen.

Repüljete mindig magasba vágyva,
Lelkes csapat, ti székely sasfiak !
A törpe lelkek járnak porba csúszva ;
Az élet célja : szépért küzdni csak.
Magasztosult lélekkel küzdve járni
A pálya érdemszerző útjait :
Csak ez, csak ez a lelki nagyság titka,
Mely mennybe visz, de itt is boldogít.

S ti szent falak, vegyétek oltalomba
A jó szülőknek féltett kincseit ;
Hazánk virágát hervadás ne érje,
Sátáni kéz konkolyt ne hintsen itt.
Hogy aki ránk néz, lelkesedve vallja :
„Csak nem fajult el még a székely vér !“
Erénye őrt áll most is a határon,
S „minden kis cseppje drága gyöngyöt ér.“

Huber Károly Szabadságdalának előadása után pedig
dr. Daragus András, az intézet volt tanítványa a következő
beszédet mondta :

Nagyméltóságu Gróf Püspök Ur!
Mélyen Tisztelt Ünneplő Közönség !

Az erdélyi róm. kath. egyház életében korszakalkotó eseményt képez a Majláth Károly gróf őnagyméltósága püspöki kormányzata. Nemcsak a szorosán vett belső hitélet és egyház kormányzat megerősítésében kifejtett nagy munka adja meg nevének fennmaradását, hanem a közművelődés, a közoktatás terén is hervadhatatlan érdemeket szerzett magának.

Bizonyságát képezik ennek az erdélyi róm. kath. státus fennhatósága alatt álló középiskoláknak egymás után emelt új épületei, melyeknek létesítésében szintén óriási része van kedvelt és népszerű püspökünknek.

Az erdélyi róm. kath. státus tevékenysége kapcsolatban Csíkvármegye hatalmas közoktatásügyi célokat szolgáló alapítványainak támogatásával egy oly modern kultúrintézetet emelt most itt Csíkszeredában a régi nagyhirű csíksomlyói főgimnázium számára, amely bizonyára századokig fogja hirdetni a székely dicsőséget és teszi lehetővé a csíki székelységben rejlő nagy szellemi erők tovább képződését és kifejlődését.

A nagyobbára fajbeli székelyekből álló derék tanári kar a régi szűk épületben is nemes odaadással és buzgósággal teljesítette azt a hatalmas kultúrmissziót, mely a csíki székely ifjuság középiskolai kiképzését foglalja magában. Ez a derék székely gárda a régi ódon falak között is szakadatlanul hirdette az iskola katedrájáról a művelésére bizott székely ifjuságnak a tudományt és életbölcseiséget. Hány ezer jeles férfiú került ki az ő kezük közül,

akik ma Csíkvármegyében és az ország különböző részeiben a közélet terén fontos szerepeket töltenek be !

Ezeknek a derék tanároknak törekvését, munkakedvét még inkább fokozza ez a modern új épület, melyet tudományos rendeltetésének most ad át a hivatalos felsőbbség és Csíkvármegye társadalma.

Ez a monumentális épület és ennek ünnepélyes felszentelése mindenesetre határkövet fog alkotni a csíki székelység kultúrtörténetében, mert még fokozza azt a tudomány és művelődés iránti nagy szeretetet és hajlamot, mely a csíkvármegyei ifjuságnak eddig is fényes tulajdonát képezte. Hisz csak szét kell tekintenünk széles e hazában s különösen Csíkvármegyében és a közéletnek minden ágában találunk derék, munkás polgárokat, akik tudományos kiképzésük alapját a csíksomlyói gimnáziumban szerezték meg. És ha az a régi szűk épület, mely alig volt képes a tudományszomj után vágyó ifjuság befogadására, annyi derék állampolgárt nevelt a hazának, mennyivel nagyobb szolgálatot tesz majd ez a gazdag felszerelésű hatalmas intézet.

Szerencséseknek érezzük magunkat mi is, kik ezelőtt 10 évvel hagytuk el azt a régi kedves intézetet, melyben középiskolai kiképzésünket nyertük, hogy jelenlehetünk és résztvehetünk ebben a fényes ünnepségben, melyet az új intézet felszentelésére rendezett Csíkvármegye társadalma.

Szerencséseknek érezzük magunkat mi veteránok, hogy ez az ünnepélyes felszentelés régi diákorunk egyik legkedvesebb emlékével, t. i. tízéves találkozásunkkal esett össze és hogy ezt a kedves diákkori emléket beilleszthetjük ennek a fényes ünnepségnek a keretébe.

De még szerencsésebbek vagytok ti, ifju barátaink, akiknek alkalmatok nyílik szellemi tehetségeitek kiépítését ebben az új intézetben szerezni meg, melyre valóban büszke lehet úgy az intézetet fenntartó erd. róm. kath. státus, mint annak létrehozásáért nagy áldozatokat hozott Csíkvármegye közönsége.

Becsüljétek is meg, ifju barátaim, ezt az önfeláldozó áldozatkészségből létesített új csarnokát a tudománynak és igyekezzetek azt a sok szépet, jót és nemeset, amit derék tanáraitok szívetekbe plántálnak szülő-vármegyétek, anyaszentegyházatok és magyar hazátok javára és boldogítására fordítani.

Még egyszer hálás köszönetet mondok úgy az itt jelenlévő, mint meg nem jelent osztálytársaim nevében kedves püspökünknek, az erd. róm. kath. státusnak és intézetünk derék igazgatójának, hogy lehetővé tették diákkorunk ama kellemes emlékének az új gimnázium felszentelésével kapcsolatban való megünneplését.

Beszédének befejezéséül kijelenti, hogy a tízéves találkozó emlékét jutalmi alapítvánnyal akarják megöröklíteni, mely célra 600 K-t adtak össze. Ezen összeg évi kamatait oly székelly tanuló jutalmazására szánták, aki a magyar történelemből a legkiválóbb eredményt tudja elérni.

Az alapítványi összeget az igazgatósághoz be is fizették, az alapító levelet azonban csak ezután fogják kiállítani, amelynek főtanhatósági jóváhagyása után az alapítvány rendeltetése szerinti felhasználása megkezdődik.

Ezzel az alapítvánnyal szép jelét adták annak, hogy nem feledkeztek meg az intézetről, melyben kiképeztetésüket nyerték, s így akarták leróni iránta a hálát azért a jótéteményért, melyet abban élveztek.

Karda Ferenc és R. Sántha István VIII. osztályt végzett növendékek adták elő ezután Zsögön Zoltán képezdei tanárnak, az intézet volt növendékének alkalmi párbeszédét.

PÁRBESZÉD.

(„Gaudcamus igitur . . .” néhány akkordja távolról felhangzik. Két nagyobb diák jön.)

Az egyik: Hallod, barátom, az ifjak dalát,
Fényes jövődönk büszke hangjait ?
Üdvözlík a tudás új csarnokát,
Mely küzdeni s remélni megtanít.

A másik: Hallom.

— Új eszmék támadnak legott ;

A régi forma szűk, új színt kíván !

— Tudom, csak mondd : a mult hát elkopott.

De mégis, mégis szebb volt az talán !

— A multba járni szép ; de tévedés,

Ha álmolyogsz ott tétlenül magad.

Ha látod : itt az újraébredés,

A hajnal pirja nemde, megragad ?

— Igaz, barátom. Óh, de ne feledd :

A szép hajnalt bús alkonyat szülé.

Mikor dereng s szerencse száll veled

És új szellő röpít a cél felé,

Néhány pillantást óh, vess vissza még

Bölcsődre is, ahonnan indulál.

— Úgy van. Ellent miként is mondanék ?

A hála szent : a szó híven talál.

Erős vár az emlékezés !

— No lásd,

Azt mondom én is, én is !

— Oh, de ma

Köszöntsd velem a szép feltámadást ! —

Te büszke ház, tudásunk temploma,

Hol sok nagy eszme izmos szárnyat ölt

S turulként száll, ha tette felriad

Hasítva meszejáró égi kört, —

Te, büszke csarnok, üdvözöl fiad !

- S mint bérc, ha vész órája lepi meg,
Fenn álljatok ti rendületlenül !
És állj merészen háznak orma, mert
Atilla vére itt fegyverkezik !
- Ősvény, mit buzgó ősök lába vert
A szent halmon, meg nem feledkezik
Terólad elmenő zarándokod !
Madárdal, színes, szép melódiák,
Miket a rejtelmes erdő zokog
S nem érthet más, csak a székely diák, —
Isten veletek, én már búcsuzom !
- Ide száll ma egyszerre mivelünk
Csaba hadrontó lelke, én tudom !
Hitünk a vár, tudás a fegyverünk !
Új szellemharcra innen indulunk,
Hol ész és szív nyer békésen csatát ;
Jézus a mi vezérlő Hadurunk
S megóvjuk véstől a szegény hazát !
- Somlyó hegy, te kétágú bérctorony,
Búsongó felhők szép arája, te, —
Forrás, mely úgy jött létre egykoron,
Hogy Mária könyét hullatta le
Talán enyhíteni a földi kínt, —
A távozó ifjú el nem feled !
S midőn a búcsúzás órája int,
Szép emléked viszem. Isten veled !
- Barátom, az ilyen beszéd ma fáj !
A mosolygó, színes jövőbe nézz !
- De szebb a mult szemén a méla báj
S attól búcsúzni nékem oly nehéz.
- Búcsúznod nem kell, minket az kísér,
Hiszen a multnál jobb példát ki ad ?
Bánat hollóját védni ám mit ér,
Ha az öröm lepkéje megriad ?

- Köszönt öledbe szálló gyermeked !
 És ti, magasbaszökő ércfalak,
 Jövők, fogadjatok be engemet !
- Oh, visszatér a lelkem újlag
 Hozzád, te ősi ház, a hegy tövén !
 Székely dicsőség fényes oszlopa,
 Aranyház, Mária hajléka, én
 Nem leszek hozzád hűtelen soha !
- Acélkarokkal ti, merész ivek,
 Sasoknak fészket fonjátok körül
- . . . Suhanj el hát, sötétszárnyú madár,
 Suhanj el hát borús lelkem felett,
 Amely derült jövőbe bízva száll,
 De halványarcú multat nem feled !
- Nem, nem ! Soh' sem feledhet, óh, hiszen
 A régi helyet láthatjuk mi még !
- Igen, az emlék sokszor elviszen
 Oda és ez vigasztal némikép !
- Mi felkeressük gyakran a hegyet ;
 Pillangót űzve járunk ott, ahol
 Kápolna áll . . .
- és zöld lomb integet,
 Míg ringó, lágy ölén madár dalol.
 Virág a völgyben ránk ismer megint !
- Az árnyék illatos hellyel fogad !
- S az erdők álma lágyan megsuhint
 És látunk szép jövőről álmokat !
- És látunk szebb jövőről álmokat !

A párbeszéd elhangzása után az erdélyi püspök mondott mindazoknak köszönetet, akik az ünnepséget rendezték s azon megjelentek és közreműködtek, s egyúttal kéri a várost, hogy most, midőn az intézet áthelyezése megtörtént, vigyázzon az ifjúságra, távoztasson el útjából mindent, ami a nevelés célját akadályozza, vagy éppen a céllal ellenkező eredményeket idézi elő. S kijelentvén, hogy

mivel a lakomán egyéb sürgős teendői miatt nem vehet részt, már itt akar eleget tenni annak a kedves kötelességnek, amire a rendezőség őt felkérte. Szívének meleg szeretetével, mélységes hódolattal emlékszik meg X. Pius pápa őszentségéről és I. Ferenc József apostoli király őfelségéről, akik életszentségükkel és kötelességtudásukkal minden magyar embernek és jó katolikusként a példányképei. Tartsa meg őket a jó Isten sokáig erőben és egészségben.

Az utolsó szavak Gyarmathy Miklós Királyhimnuszának felcsendülő akkordjaiba veszték, melynek végétével a közönség szétoszlott. Az énekszámok mindenike zenekiséréssel volt. A zenésítést és a betanítást Dományáncz Péter ének- és zenetenár végezte.

D. u. egy órakor mintegy 150 terítékű társasbéd volt, amelyen a következő felköszöntők hangzottak el : gr. Béldi Ákos a pápára és királyra, Pál István a kultuszminiszterre, a kormányra és a megyére, dr. Gopcsa László a státusra, a megye és a város közönségére, Fejér Sándor az erdélyi püspökre, Pál Gábor a státus jelenlevő képviselőire emelte poharát. Beszéltek még Karácsony Márton, Görög Joákim, Bálint Lajos, Kóry Ottó, Incze Domokos, dr. Ujfalusi Jenő, dr. Jencsy Kálmán, Csató János stb.

Gr. Zichy János vallás- és közoktatási minisztert és gr. Apponyi Albertet az egybegyűlték sürgönyileg üdvöztették, az előbbi, mint a nemzeti művelődés őrét és hívatott vezetőjét, utóbbit pedig, mint aki első és legfőbb tényező volt a csíkszeredai új kultúrintézet létrehozásában.

Az intézet tanártestületét az ünnepség alkalmából a következők üdvöztették :

Gr. Apponyi Albert, aki a legőszintébb jó kívánnatokkal kíséri a tanintézet működését új otthonában, remélve, hogy az ifjúságnak vallásos és hazafias nevelése terén ezuttal is áldásos és sikeres működést fog kifejteni ; Balogh Jenő államtitkár szívből óhajtja, hogy e nemes célu intézet a magyar közművelődés ügyét nagy sikerrel és áldásos eredménnyel szolgálja ; Mikó Bálint főrendiházi tag lélekben az ünneplőkkel van azzal a kívánságával, hogy az intézet beláthatatlan időig a magyar kultúrának, egyházunknak erős vára legyen ; Kuncz Elek főigazgató óhajtja, hogy

úgy az iskola, mint az internátus az igazi műveltségnek melegágyává váljanak s annak áldásait beláthatatlan idő-kig terjeszthessék a haza és az egyház szolgálatában a székely ifjuság között; Bochkor Mihály kuriai bíró, mint az intézet egykori növendéke, kívánja, adja Isten, hogy a gimnázium a megszűnő csiksomlyóinak az ifjuság erkölcsös, hazafias és tudományos nevelésében méltó utódja legyen; Imets F. Jákó apát-kanonok kívánja, hogy az immár csikszeredai gimnázium sokáig örvendhessen virágzásnak; dr. Márki Sándor, egyetemi tanár Istentől egyházunk és hazánk javára áldást kíván az új hajlékban; dr. Schneller István egyetemi tanár esdve kívánja, hogy a szeretet alapján megnyíló tudmánynak és a szeretetben érvényesülő evangéliumnak szelleme vonuljon át a régi épületből az újba nemzetünk felvirágzása érdekében; Sümegi Vilmos országgyűlési képviselő, Paál Gyula ny. főgimn. tanár, dr. Kóródy Péter teológiai tanár, dr. Bochkor Mihály jogakadémiai tanár, dr. Baukál Viktor prágai tvszéki tanácsos, Szabó György esperes-plebános, dr. Sándor László rendőrkapitány, Török Ferenc, Kiss András plebánosok, Albert Vilmos főgimn. tanár, az Országos Középisk. Tanáregyesület s a Ref. Tanáregyesület elnöksége, a bpesti II. ker., a debreceni s a székelyudvarhelyi áll. főreáliskola, a vágújhelyi izr. alreáliskola, a nagyenyedi s a kolozsvári ref. kollégium, a szászrégeni ev. gimn., a tordai áll. főgimn., az esztergomi, a marosvásárhelyi és kolozsvári r. kath. főgimn. tanártestülete szintén szép szavakkal fejezték ki együttérzésüket az ünneplőkkel és kívánják, hogy az új intézet a vallásos lelkiületnek, a hazafias érzésnek, a mult megbecsülésének és a tudományok iránti igazi, önzetlen szeretetnek iskolája legyen.

* *
*

S most, midőn a felavatási ünnepség leírásának végére jutottam, talán teljesen felesleges is volna, hogy az eddig mondottakhoz még valamit hozzá tegyek. Hisz ez ismétlés nélkül alig is volna lehetséges. Mindnyájan szívből kívánjuk, legyen Isten áldása az új intézeten, hassa át működését az a szellem, amely századokon át éltette nagyhirű elődjét: a csiksomlyói főgimnáziumot, neveljen

hithű, nemes ideálokért lelkesedő, a hazáért mindent tenni kész nemzedékeket, amelyek egyházuk és hazájuk javáért lankadatlan buzgalommal, törhetetlen akaraterővel, minden akadályt legyőzni képes kitartással s a tudomány fegyverével harcoljanak. Teljesedjék be mindaz a sok jó kívánság, melyekkel a művelődés igaz barátai s az ifjuság hazafias és vallásos szellemben való nevelését szívükön viselő érdeklődők az intézetet és ennek tanári karát az ünnepség alkalmából felkeresték.

*
*
*

Végezetül hálás köszönetet mondok Pál Gábor kir. tan., igazgató úrnak, aki útbaigazításaival, értékes észrevételeivel nagyban elősegítette, hogy a régi intézet történetét vázolhattam, és Brassai Károly kartársamnak, aki az új intézetek leírásánál volt nagy segítségemre.

Az épület gimnáziumi részének képe és az intézet alaprajza egészben — a még ezután épülő finevelő intézetével együtt — az értesítő elején látható.

ADATOK A FŐGIMNÁZIUM

ÉS A VELE KAPCSOLATOS

KETTŐS FINEVELŐ-INTÉZET

(SZEMINÁRIUM ÉS INTERNATUS)

1910—1911. TANÉVI TÖRTÉNETÉHEZ.

Tanári testület.

A.) Rendes tantárgyak tanárai.

Pál Gábor, világi, a mennyiségtan- és természet-tanból képesített r. tanár, kir. tanácsos, a főgimnázium igazgatója, Csíkmegye törvényhatósági és közigazgatási bizottságának, a csíksomlyói róm. kath. iskolák pénzalapját kezelő püspöki nagybizottmányának és számvizsgáló bizottságának tagja, tanította a természettant a VIII. osztályban heti 4 órában és márc. 1 óta a mennyiségtant a VI. és VIII. osztályban heti 6 órában. Tanít 1876 óta.

Antal Áron, világi, a történelemből és latin nyelvből képesített r. tanár, a tornaszertár őre, a VIII. o. főnöke, tanította a történelmet a IV., VII. és VIII., a latin nyelvet a VIII. és a földrajzot a II. osztályban heti 16 órában. Tanít 1906 óta.

Ágner Béla, világi, a magyar és latin nyelvből h. tanár, internátusi felügyelő, az I. B. o. főnöke, tanította a magyar és latin nyelvet az I. B. és a görög-pótló irodalmat a VI. és VII. osztályban heti 17 órában. Tanít 1907 óta.

Brassal Károly, világi, a rajzoló geometriából és a művészi rajzból okleveles r. tanár, a rajzszerktár őre, tanította a rajzoló geometriát az I—IV. és a görög-pótló rajzot az V—VIII. osztályban heti 18 órában és márc. 1 óta a számtant a II. osztályban heti 4 órában. Tanít 1900 óta.

Csató János, egyházi, a földrajz- és természetrajzból képesített r. tanár, a természetrajzi szerktár őre, tanította a természetrajzot az I., II., IV—VI. és a földrajzot a III. osztályban heti 17 órában. Tanít 1892 óta.

Ferencz Gyula, világi, a magyar, latin és görög nyelvből képesített r. tanár, a III. o. főnöke, tanította a magyar és latin nyelvet a III., a görög nyelvet az V. és a görögpótló irodalmat a VIII. osztályban heti 17 órában és ápr. 1 óta a magyar nyelvet a IV. osztályban heti 4 órában. Tanít 1904 óta.

Iványi Antal, világi, a latin és görög nyelvből képesített r. tanár, a kölcsönkönyvtár kezelője, tanította a görög nyelvet a VI. VII. és VIII. s a német nyelvet a IV. osztályban heti 17 órában és ápr. 1 óta a IV. o. főnöke s tanította a latin nyelvet a IV. osztályban heti 6 órában. Tanít 1902 óta.

Jakab Antal, világi, a mennyiségtan- és természettanból képesített r. tanár, a VI. osztály főnöke, tanította a számtant a II., III. s a mennyiségtant a IV., VI., VIII. osztályban heti 16 órában. Betegség miatt márc. 1 óta szabadságolva. Tanít 1879 óta.

Kassai Lajos, egyházi, a magyar és latin nyelvből képesített r. tanár, szentszéki tanácsos, a csíksomlyói róm. kath. iskolák pénzalapját kezelő püspöki nagybizottmány-nak előadó-jegyzője és számvizsgáló bizottságának tagja, az internátus igazgatója, exhortator, az V. o. főnöke, tanította a magyar nyelvet a VII., a latin nyelvet az V. és VII. és a filozófiai propedeutikát a VIII. osztályban heti 17 órában. Tanít 1886 óta.

Kádár Ferenc, világi, a magyar és latin nyelvből képesített gyakorló tanár, internátusi felügyelő.

Mayer János, világi, a magyar és német nyelvből képesített r. tanár, tanította a német nyelvet a III., V., VI., VII. és VIII. és a szépírást a II. osztályban heti 17 órában, ápr. 1 óta a VI. o. főnöke. Tanít 1902 óta.

Márton István, világi, a magyar és latin nyelvből h. tanár, az ifjúsági könyvtár kezelője, szemináriumi aligazgató, tanította a magyar nyelvet a IV., VI., VIII., a latin nyelvet a VIII. és a szépírást az I. B. osztályban heti 17 órában. Ápr. 1 óta szabadságon. Tanít 1907 óta.

Dr. Sz. Nagy Gyula, világi, a mennyiségtan- és természettanból képesített r. tanár, a természettani szertár őre, a VII. o. főnöke, tanította a számtant az I., a mennyiségtant az V., VII. s a természettant a VII. osztály-

ban heti 18 órában és márc. 1 óta a számtant a III. s a mennyiségtant a IV. osztályban heti 6 órában. Tanít 1909 óta.

Pap András, világi, a történelemből és földrajzból képesített r. tanár, a földrajzi és történelmi szertár, az érem- és régiségtár őre, tanította a történelmet a III., V. és VI., a földrajzot az I. és a görög-pótló irodalmat az V. osztályban heti 18 órában. Tanít 1879 óta.

Rés János, egyházi, r. vallástanár, a Mária-Társulat elnöke, a szeminárium igazgatója, exhortator, tanította a vallástant az I—VIII. osztályban heti 18 órában és ápr. 1 óta a szépírást az I. B. osztályban heti 1 órában. Tanít 1907 óta.

Stolber Ottó, világi, a magyar és latin nyelvből képesített r. tanár, a II. o. főnöke, tanította a magyar nyelvet a II. és latin nyelvet a II. és VI. osztályban heti 16 órában és ápr. 1 óta a magyar nyelvet a VI. osztályban heti 3 órában. Tanít 1902 óta.

Szlávik Ferenc, világi, a magyar és latin nyelvből képesített r. tanár, igazgatóhelyettes, tanártestületi és módszeres értekezleti jegyző, a tanári könyvtár kezelője, az I. A. o. főnöke, tanította a magyar nyelvet az I. A., V., a latin nyelvet az I. A. s a szépírást az I. A. osztályban heti 15 órában; ápr. 1 óta az ifjúsági könyvtár kezelője és tanította a magyar nyelvet a VIII. osztályban heti 3 órában. Tanít 1899 óta.

B.) Rendkívüli tantárgyak tanárai:

Brassai Károly, tanította a művészi rajzot heti 2 órában.

Dományáncz Péter, világi, tanítóképző-intézeti r. tanár, képesített középiskolai ének- és zenetanár, tanította a zenét heti 5 és az éneket heti 4 órában. Tanít ezen intézetnél 1902 óta.

Dr. Kolonics Dénes, világi, egyetemes orvostudor, körorvos és államvasúti orvos, m. kir. honvéd-főorvos, okleveles középiskolai egészséggtantanár és intézeti orvos, tanította az egészséggtant a VII. osztályban heti 2 órában. Tanít 1901 óta.

II.

Előadott tananyag.

A.) Rendes tantárgyak.

I. OSZTÁLY.

Osztályfőnök : A.) SZLÁVIK FERENC.
B.) ÁGNER BÉLA.

Vallástan, heti 2 óra. Tankönyv: Nagyobb Katekizmus. — Az ember végcélja. A hit. A parancsok. A szentségek. Szentelmények. Az imádság. Tanította: *Rés János*.

Magyar nyelv, heti 5 óra. Tankönyv: Prónai Antal: Magyar olvasókönyv I. r. Bartha József: Magyar nyelvtan. — Olvasmányok: a.) Prózaiak: Mesék. Mondák. Népköltemények. Közmondások. Görög mondák. Hún és magyar történeti mondák és elbeszélések. A magyar föld és népelet. b.) Költőiek: Az olvasókönyvben lévő költemények nagyobb része, amelyek közül kilencet könyv nélkül is betanultak. Kéthetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanította: *Szlávik Ferenc, Ágner Béla*.

Latin nyelv, heti 6 óra. Tankönyv: Fodor Gyula és Székely István: Liber Sexti. Olvasmányok: A tankönyvben előforduló olvasmányok közül az I—XXVII., XXXI—XXXVIII. és az 1—27., 31—38. A latin szöveg legnagyobb része könyv nélkül is. Kéthetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanította: *Szlávik Ferenc, Ágner Béla*.

Földrajz, heti 3 óra. Tankönyv: Kőrösi Albin: Földrajz. Lange—Cherven: Iskolai atlasz. — Az alapismeretek megszerzése után Magyarország hegy- és vízrajza, éghajlata, terményei, lakossága és nevezetesebb helységei. Térképvázlatok készítése. Tanította: *Pap András*.

Természettudomány, heti 2 óra. Tankönyv: Ormándy Miklós:

Természetrajz. — Bevezetés a természeti tárgyak szemlélésébe és az egyszerű szemlélet útján levezethető törvényszerűségek felismerésébe. Összel: közönségesebb gyümölcsformák taglalása és csoportosítása. Háziállatok. Télen: a közönségesebb fenyők. Az ember lakása közelében, a mezőn és az erdőn élő emlős állatok. Tavasszal: egyes könnyen szemlélhető virító növények megjelenésük szerint. A növények részeinek megismertetése. Házi szárnyasok. Tanította: *Csató János*.

Számtan, heti 4 óra. Tankönyv: Mocnik—Schmidt: Számtan. — Számlálás, a négy művelet egész számokkal és törtekkel. Időszámítás, mértékek, pénzek. Közönséges tört átalakítása tizedes törtté. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanította: *Dr. Sz. Nagy Gyula*.

Rajzoló geometria, heti 3 óra. Tankönyv: Huszka József: Rajzoló geometria. I. r. — Az egyenes, szög és síkidomok ismertetése. A kör- és csillagidomok. A tanult síkidomok kerülete és területe. A tanult idomokból síkdiszjunktív rajzolása és színezése. Jellemző formával bíró fa- és növénylevelek vázolása, rajzolása és színezése természet után egyszerűen, úgyszintén egyszerű virágok rajzolása és színezése egyszerűen, de természet után. Tanította: *Brassai Károly*.

*Szépírá*s, heti 1 óra. Magyar folyóírá

s gyakorlása vonalozott füzetben. Tanította: *Szlávik Ferenc, Rész János*.

II. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: STOIBER OTTÓ.

Vallástan, heti 2 óra. Tankönyv: Nagyobb Katekizmus. Pokorny Emánuel: Ó-szövetségi bibliai történetek. — A hitről és parancsokról szóló rész átisméltése. Oltáriszentség. Az ó-szövetség története. Tanította: *Rész János*.

Magyar nyelv, heti 5 óra. Tankönyv: Prónai Antal: Magyar olvasókönyv. II. r. Bartha József: Magyar nyelvtan. — Olvasmányok: a.) Prózaik: Rövid rajzok és elbeszélések. Tanító mesék. A magyar föld. Mondai és történeti elbeszélések a vegyes házakból való magyar királyok

korából s a görög és római világból. b.) Költőiek: Az olvasókönyvben levő költemények nagyobb része, amelyek közül egy néhányat könyv nélkül is betanultak. Kéthetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanította: *Stoiber Ottó*.

Latin nyelv, heti 6 óra. Tankönyv: Szamosi János: Latin nyelvtan és Latin olvasókönyv. — Olvasmányok: Szemelvények De bello Troiano, De origine urbis Romae, De septem Romanorum regibus és De rebus gestis Romanorum libera republica c. olvasmányokból. Válogatott mondások. Kéthetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanította: *Stoiber Ottó*.

Földrajz, heti 3 óra. Tankönyv: Körösi Albin: Földrajz. Lange—Cherven: Iskolai atlasz. — Európa fekvése, határai, éghajlata, hegy- és vízrajza, népei és országai. Kevésbé részletesen ugyanígy Ázsia és Afrika, kiváló tekintettel az európai államok gyarmataira. Térkép-vázlatok készítése. Tanította: *Antal Áron*.

Természetrajz, heti 2 óra. Tankönyv: Ormándy Miklós: Természetrajz. — Majmok. Tengeri emlősök. Erszényes emlősök. Az ember lakása közelében, mezőn, erdőn és vízen tartózkodó madarak. Teknősbéka, krokodil, gyík, kígyó (csuszó-mászók). Vízi béka, szalamandra, göte (kétéltűek). Halak, rovarok, pókok, százlábuak, rákok, férgek. (A helyi viszonyok tekintetbe vételével). Ősszel virító néhány növény. Feltűnőbb gyümölcsstermő erdei fa és bokor s az embert közelebből érdeklő termesztett és vadon termő növények ismertetése. Kirándulások rovar- és növénygyűjtésre. Tanította: *Csató János*.

Számítan, heti 4 óra. Tankönyv: U. az, mint az I. osztályban. — Az első osztály tananyagának ismételése. Számolás, rövidítések. Rövidített szorzás és osztás. Arányok. Aránypárok. Egységrehozatal. Százalék-számítás. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanította: *Brassai Károly*.

Rajzoló geometria, heti 3 óra. Tankönyv: Huszka József: Rajzoló stereometria. — Mértani testek ismertetése, felszíne, köbtartalma, hasonlósága, egybevágósága, szimmetriája, ábrázolása és modelljeinek elkészítése. A tételekről. Diszítményi rajzok készítése és színezése. Fa- és növénylevél, virág vázolása, színezése lehetőleg hűen természet után. Tanította: *Brassai Károly*.

Szépíráás, heti 1 óra. Első félévben a magyar, a második félévben a német folyóíráás gyakorlóása. Tanítóta: *Mayer János*.

III. OSZTÁLY.

Osztályfőnök : FERENCZ GYULA.

Vallástan, heti 2 óra. Tankönyv : Nagyobb Katekizmus. Pokorny Emánuel : Új-szövetségi bibliai történetek. — A parancsokról és szentségekről szóló rész átisméltése. Az új-szövetség története. Tanítóta : *Rés János*.

Magyar nyelv, heti 4 óra. Tankönyv : Prónai Antal : Magyar olvasókönyv. III. r. Bartha József : Rendszeres magyar nyelvtan. — Olvasmányok : a.) Prózaiak : Elbeszélések a magyar történelemnek a mohácsi vész utáni korából s a görög és római világból. Leírások, elheszélések és rajzok. b.) Költőiek : Szemelvények a vallásos és hazafias líra köréből. Könyv nélkül 7 költemény. Kéthetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanítóta : *Ferencz Gyula*.

Német nyelv, heti 4 óra. Tankönyv : Endrei — Szele : Német nyelvkönyv. I. r. — Olvasmányok : a.) Prózaiak : Die Schule. Die Familie. Was die Menschen arbeiten. Die Teile des Körpers. Das Haus. Die Jahreszeiten. Der Morgen. Die Sterntaler. Der Abend. Das Essen. Die Getränke. Der Wald. Die Zeit. Der Garten. Das Vogelnest. Das Hirtenbüblein. Das Tränenkrüglein. Der Fuchs und der Bock. Das Spielzeug der Riesen. Seltsamer Spazierritt. Der wohltätige Graf. Das blinde Ross. Die Sonnenstrahlen. Die Elster und ihre Kinder. b.) Költőiek : Waldlied. Abendlied. Die Jahreszeiten. Die wandelnde Glocke. Könyv nélkül 2 vers. Kéthetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanítóta : *Mayer János*.

Latin nyelv, heti 6 óra. Tankönyv : Szamosi János : Latin nyelvtan. Szamosi J. és Vida A. : Latin olvasó- és gyakorló-könyv. — Olvasmányok : a.) Prózaiak : Életrajzok Corn. Nepostól : De Miltiade. De Aristide. De Alciabiade. De Agesilao. De Pelopida. De Epaminonda. b.) Költőiek : 26 mese Phaedrustól. Könyv nélkül 2 mese. Kéthetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanítóta : *Mayer János*.

tenkint egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanította: *Ferencz Gyula*.

Történelem, heti 3 óra. Tankönyv: Ujházi László: A magyar nemzet történelme. I. r. — Történelmi előismertek. Hazánk története a honfoglalásig. A magyar nemzet története a mohácsi vészig, tekintettel művelődési viszonyaira. Tanította: *Pap András*.

Földrajz, heti 2 óra. Tankönyv: Körösi Albin: Földrajz. Vörös Cyrill: A fizikai és matematikai földrajz elemei. — Amerika és Oceánia leíró földrajza. Földünk alakja, főbb mozgásai, az ezekből származó tünetmények és az időszámítás. A Hold alakja, járása, fényváltozásai, hold- és napfogyatkozás. Naprendszer, bolygórendszer, központi mozgás, nehézkedés és az ár alaptünetményei. Tanította: *Csató János*.

Számtan, heti 3 óra. Tankönyv: U. az, mint az I. o.-ban. — Összetett arányok és aránypárok. Összetett hármas szabály. Kamatszámítás. Váltó és értékpapírok. Középérték számítás. Arányos osztás. Vegyítési szabály. Arany és ezüst számítás. Havonkint egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanította: *Dr. Sz. Nagy Gyula*.

Rajzoló geometria, heti 2 óra. Tankönyv: Huszka József: Szerkesztő planimetria. — Síkidomok szerkesztése adatok alapján. Görög, arabs és más síkdíszítmények vázolása, rajzolása és színezése. Bogarak és lepkék vázolása és színezése természet után. Tanította: *Brassai Károly*.

IV. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: IVÁNYI ANTAL.

Vallástan, heti 2 óra. Tankönyv: Pokorny Emánuel: Katholikus szertartástan. — Szenthelyek, egyházi készletek. Az istentisztelet szent cselekményei. Szent idők. Tanította: *Rés János*.

Magyar nyelv, heti 4 óra. Tankönyv: Bartha—Prónai: Stilisztika. — Olvasmányok: a.) Prózaik: leírások, elbeszélések, jellemzések és levelek. b.) Költőiek: Arany Toldija és kisebb költemények a verstannal kapcsolatban.

Magánolvasmányok : Faludi Ferenc : Három elbeszélés a Téli éjszakákból és szemelvények Mikes Kelemen Törökországi leveleiből. Kisfaludy K. : Mátyás deák. Havonként két írásbeli dolgozat. Könyv nélkül Toldiból az I. ének és egyes szebb részletek, továbbá három költemény. Tanította : *Ferencz Gyula*.

Német nyelv, heti 3 óra. Tankönyv : Endrei—Szele : Német nyelvkönyv. I. r. — Olvasmányok : a.) Prózaik : Das Haus. Der Garten. Die Mühle. Das Feld. Der Wald. Die Ernte. Die Vergnügungen des Winters. Iphigenie in Aulis und auf Tauris. Dorf und Stadt. Der hörnerne Siegfried. Frau Hütt. Der Rattenfänger zu Hameln Frau Holle. Kannitverstan. Roland im Tale Ronceval. Der Wald. Das Gebirge. Der Wirtschaftshof der ungarischen Tiefebene. Unsere Hauptstadt. b.) Költőiek : Die Stufenleiter. Die Rache. In der Heimat ist es schön. Könyv nélkül : Die Stufenleiter. Die Rache. In der Heimat ist es schön. Kéthetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanította : *Iványi Antal*.

Latin nyelv, heti 6 óra. Tankönyv : Szamosi János : Latin nyelvtan. C. Julius Caesar : Commentarii de bello Gallico, magyarázta Kempf József. Szemelvények P. Ovidius Naso műveiből, magyarázta Cserép József. Pirchala Imre : Latin gyakorlókönyv. — Olvasmányok : C. Julius Caesar-ból : I. 30—54., VII. 68—90. P. Ovidius Naso Metamorphosisaiból : A világ teremtése. Vizözön. Daedalus és Icarus. Philemon és Baucis. Orpheus és Eurydice. A költőiekből a szebb részek könyv nélkül is. Kéthetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanította : *Iványi Antal*.

Történelem, heti 3 óra. Tankönyv : Ujházi László : A magyar nemzet történelme. II. r. — A magyar nemzet történelme 1526—1867-ig, tekintettel a műveltségi viszonyokra. Befejezésül Magyarország és Ausztria politikai földrajza s egymáshoz való viszonya. Tanította : *Antal Áron*.

Természetrajz, heti 3 óra. Tankönyv : Pintér Pál : Növénytan. — A virágos növények belső tagjai néhány élő példány leírása alapján. A biológiai anyag megértésére szükséges kémiai ismeretek. A növények belső szerkezete, táplálkozása. A szövetek élettani szerepe. A növények szaporodása ; a termés és mag alakulása a terjedésre való berendezéssel. A csírázás. A növekedés és a mozgás tüne-

ményei. Az osztályozás elvei. Linné rendszere és a természetes rendszer ismertetése. A virágtalan növények ismertetése kiválóbb jellemvonásaik alapján. A virágos növények csoportjai kiváló tekintettel a helyi fajokra és elterjedésükre. Növénygyűjtő kirándulások. Tanította: *Csató János*.

Algebra, heti 3 óra. Tankönyv: Borosay Dávid: *Algebra*. — Alapfogalmak. A négy alpművelet egész algebrai számokkal. Többtaguak négyzete és köbe. Tényezőkre bontás, legnagyobb közös osztó, legkisebb közös többszörös. Alpműveletek törtekkel. Elsőfokú egy ismeretlenű egyenlet. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanította: *Dr. Sz. Nagy Gyula*.

Rajzoló geometria, heti 2 óra. Tankönyv: Huszka József: *Constructiv planimetria*. — A különféle görbék szerkesztése és tételei. Egyenes, szögletes és forgó testek egyszerű helyzeteinek ábrázolása az I. térdnegyedben. Renaissance és magyar síkdíszítmény vázolása és színezése fal mintá után. Rajzolás emlékezetből. Lapornament tervezése. Tanította: *Brassai Károly*.

V. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: KASSAI LAJOS.

Vallástan, heti 2 óra. Tankönyv: Pokorny Emánuel: *Keresztény katolikus hittan*. — Az apostoli hitvallás ágazatainak magyarázata és bizonyítása. Tanította: *Rés János*.

Magyar nyelv, heti 3 óra. Tankönyv: Bartha—Prónai: *Retorika*. — Olvasmányok: a.) Prózaik: leírások, jellemzések, elbeszélések, szónoki beszédek, értekezések és levelek Jókai Mór, Hermann Ottó, Kemény Zsigmond, Csengery Antal, Fraknói Vilmos, Istvánffy Miklós, Mikszáth K., Pauler Gyula, Pázmány Péter, Kölcsey F., Kossuth Lajos, Deák F., Gyulai Pál, Vaszary Kolos, Faludi Ferenc, Kazinczy Ferenc, Széchenyi István, Bartha Miklós, Sztinyai Elek, Kuzsinszky Bálint, Plinius és Arany János műveiből. b.) Költőiek: Tinódi Sebestyén: *Budai Ali basa históriája*. Czuczor Gergely: *Hunyadi*. Petőfi Sándor: *A király esküje*. Arany János: *V. László*. Mátyás anyja. Szondi két apródja. Bot bajnok özvegye. Szibinyáni Jank. Vörösmarty M.: *Jóslat*. Az élő szobor. Az árvízi hajós. Magánolvasmányok: Jókai

Mór : Az új földesúr. Salamon F. kisebb tört. és esztétikai dolgozatai. Kazinczy Ferenc : Pályám emlékezete (ifju kora). Arany János : Toldi estéje. Daliás idők. Eötvös J. beszéde Körösi Csoma Sándorról. Gyulai P. emlékbeszéde Arany Jánosról. Könyv nélkül tanultak 5 költeményt és Gyulai P. beszédét Arany J. ravatalánál. Havonként egy írásbeli dolgozat. Tanította : *Szlávik Ferencz*.

Német nyelv, heti 3 óra. Tankönyv : Endrei Ákos : Német nyelvkönyv. II. r. — Olvasmányok : a.) Prózaiak : Die Bremmer Stadtmusikanten. Der brave Mann. Der Glockenguss zu Breslau. Die Heinzelmannchen. Die gute Mutter. Die Sage von Coriolanus. Attilasagen. Das Ende des Polykrates. Die Natur. Der Verwalter. Der geheilte Patient. Das Mittagessen im Hofe. Der kluge Richter. König Bauer. Mut über Gut. Der Kyffhäuser. Die Schlacht bei Salamis. b.) Költőiek : Einkehr. Johanna Sebus. Das Erkennen. Klein Roland. Der Alpenjäger. Der Fischer. Der Mönch zu Heisterbach. Der Ring des Polykrates. Erbkönig. Könyv nélkül : Einkehr. Das Erkennen. Der Fischer. Erbkönig. Kéthetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanította : *Mayer János*.

Latin nyelv, heti 6 óra. Tankönyv : Szemelvények P. Ovidius Naso műveiből, magyarázta Cserép József : Ciceronis De imperio Cn. Pompei és Pro A. Licinio Archia, magyarázta Köpesdi Sándor. Cserép József : Római régiségek és irodalomtörténet. — Olvasmányok : a.) Költőiek. Ovidius Fasti-jából : Janus. Romulus és Remus kitétele. Róma alapítása és Remus halála. Romulus halála. A Fabiusok hősi vállalata és halála. b.) Prózaiak : Ciceronis De imperio Cn. Pompei és Pro A. Licinio Archia teljesen. Könyv nélkül egyes szebb részletek. Kéthetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanította : *Kassai Lajos*.

Görög nyelv, heti 5 óra. Tankönyv : Szamosi János : Görög nyelvtan és Görög olvasókönyv. — Egyes mondatok fordítása a névragozás begyakorlására. Összefüggő olvasmányok : Az anyaország. A favágók és a tölgy. Az asszony és tyúkja. A két tarisznya. A nád és a tölgy. A hangyák és a tücsök. Hic Rhodus, hic salta. Az ökörpásztor. A kakasok és a fogoly. Az atya és leányai. Adomák a scholastikosról. Ibycus. Niobe. Socrates elleni vád. A fősvény. A holló és a róka. Socrates. Az idegen tollak-

kal ékeskedő csóka. Az ölyv és a fülemile. A vén orosz-
lán és a róka. A három fejsze. Okos kutyák. A betanított
ló. A két ajándék. Kéthetenként egy iskolai írásbeli dolgo-
zat. Tanította: *Ferencz Gyula*.

Görögpótló irodalom, heti 3 óra. Tankönyv: Homeros
Iliasa, ford. Csengeri János. Homeros Odysseiája, ford.
Gyomlay Gyula. Jancsó Benedek: Görögpótló magyar iro-
dalmi olvasmányok. I. köt. Geréb József: Szemelvé-
nyek Herodotos történeti művéből. — Olvasmányok: a.)
Homeros- és Herodotosból. b.) Tinódiból, a kuruc kor
költészetéből, Gyöngyösi István (Murányi Venus), Mind-
szenthi Gábor, Szalárdi János, Kemény János, gróf Bethlen
Miklós, Cserei Mihály és báró Apor Péter műveiből. Fél-
évenként egy írásbeli dolgozat. Tanította: *Pap András*.

Görögpótló rajz, heti 2 óra. — Mértani testformájú
tárgyak vázolása és árnyalása természet után külön-
böző technikában. Egynehány órán át vázolás a szabad-
ban. Rajzolás emlékezetből. Ó-kori műemlékek ismertetése
6 órában. Tanította: *Brassai Károly*.

Történelem, heti 3 óra. Tankönyv: Vaszary Kolos:
Világtörténelem. I. r. — Az ó-kor történelme a nyugat-
római császárság bukásáig, tekintettel a földrajzi viszó-
nyokra. Tanította: *Pap András*.

Mennyiségtan, heti 3 óra. Tankönyv: Borosay Dávid:
Algebra és Geometria. — A több ismeretlenű határozott
egyenletek megfejtési módjai. Gyökmennyiségek, négyzet-
gyökök, köbgyökök. Másodfoku egyenlet. Egyenesek, szögek,
összeillőség, hasonlóság és az ezen alapuló tételek. Terü-
letszámítás. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tani-
totta: *Dr. Sz. Nagy Gyula*.

Természetrajz, heti 3 óra. Tankönyv: Krisch I.: Ál-
latlan. — Az állati test fejlődése és szervei élettani vonat-
kozásokkal. Az emberi test egyes részeinek ismertetése.
Az állattípusok, osztályok, rendek és családok ismertetése,
nemek és fajok felemlítése. Rovargyűjtő kirándulások. Ta-
nította: *Csató János*.

VI. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: MAYER JÁNOS.

Vallástan, heti 2 óra. Tankönyv: Matuszka Mihály:

Kath. keresztény erkölcsstan. — Az erkölcs és az erkölcsi törvények általában. Erények és bűnök. Erkölcsi kötelességek Isten, önmagunk és felebarátunk iránt. Tanította: *Rés János*.

Magyar nyelv, heti 3 óra. Tankönyv: Bartha—Prónai: Poétika. — Iskolai olvasmányok a kisebb epikai és lírai költeményeken kívül: Zrinyi: Szigeti veszedelem. Vörösmarty: Zalán futása. Shakspere: Coriolanus. Sophocles: Elektra. Kisfaludy Károly: Kérők. Magánolvasmányok: Kemény Zs.: Zord idő. Jósika M.: Abafi. Katona: Bánk-bán. Havonként egy írásbeli dolgozat. Tanította: *Stoiber Ottó*.

Német nyelv, heti 3 óra. Tankönyv: Endrei Ákos: Német nyelvkönyv. II. r. — Olvasmányok: a.) Prózaik: Der Notpfennig. Die Posaune des Gerichts. Der treue Knecht. Karl der Grosse. Die Schlacht bei Nicopolis. Die Erfindung des Schiesspulvers, des Buchdruckes und der Uhren. Die Alpen. Der Seiler von Fürfeld. Der Sängerkrieg auf der Wartburg. Das deutsche Volk befreit sich von der Herrschaft der Römer. Die heilige Elisabeth. Herrmann Billings Berufung. Der dritte Kreuzzug. Der Dom zu Köln. Die Oberfläche der Erde. b.) Költőiek: Die Sonne bringt es an den Tag. Der Zauberlehrling. Attilas Schwert. Das Grab im Busento. Der Graf von Habsburg. Der Sänger. Gelimer. Die Bürgschaft. Wo wohnt der liebe Gott? Der Taucher. Könyv nélkül 5 vers. Kéthetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanította: *Mayer János*.

Latin nyelv, heti 5 óra. Tankönyv: Szemelvények Titus Livius római történetéből, magyarázta Kalmár Elek. Szemelvények Publius Vergilius Maro Aeneiséből, magyarázta Cserép József. Cserép József: Római régiségek és irodalomtörténet. Olvasmányok: a.) Prózaik: Liviusból: tartalmilag összetartozó szemelvények a pún háborúk történetéből (XXI., XXII., XXX. k.) b.) Költőiek: Vergilius Aeneisének I. és II. éneke egészen, a III. tartalmilag és a IV. énekből részletek. Könyv nélkül: Liviusból és az Aeneisből egy pár szebb részlet. Kéthetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanította: *Stoiber Ottó*.

Görög nyelv, heti 5 óra. Tankönyv: Szamosi János: Görög nyelvtan. Geréb József: Szemelvények Xenophon, Herodotos és Platon műveiből. Boros Gábor: Szemelv-

nyek a görög lantos költészet remekeiből. — Olvasmányok : a.) A Kyropaideiából : Kyros neveltetése. Kyros beszéde halálos ágyán. b.) Oikonomikosból : A földmivelés dicsérete. Házastársak kötelességei. c.) Memorabiliából : Sokrates vallásossága. Sokrates hatása az ifjuságra. Nemes életcél. A barátság becse. Munka nem szégyen. A politikai pálya kellékei. d.) A lantos költészetből : Szemelvények Kallinostól, Tyrtaiostól, Mimnermostól, Solontól, Xenophanestól, Theognistól és Anakreonról. Epigrammák. Kéthetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanította : *Iványi Antal*.

Görögpótló irodalom, heti 3 óra. Tankönyv : Kincs Gyula : Szemelvények a görög líra és a vele kapcsolatos magyar klasszikus költészet termékeiből. Aischylos Oresteája, ford. Csengeri János. Schill Salamon : Görög irodalomtörténet. — Olvasmányok : A Kincs-féle szemelvények. Aischylos Oresteája. Aischylos, Sophocles és Euripides fennmaradt tragédiáinak tartalmi ismertetése. Időszakonként egy írásbeli dolgozat Tanította : *Ágner Béla*.

Görögpótló rajz, heti 2 óra. — Használati tárgyak vázolása, árnyalása és színezése természet után. Egynehány órán át vázolás a szabadban. Árnyalás gipsz-minták után a különböző technikák felhasználásával. Rajzolás emlékezetből. Középkori műemlékek ismertetése 6 órában. Tanította : *Brassai Károly*.

Történelem, heti 3 óra. Tankönyv : Vaszary Kolos : Világtörténelem. II. r. — Egyetemes történet a nyugatrómai császárság bukásától a harminc éves háborút befejező westfaleni békéig (476—1648), tekintettel a műveltségi viszonyokra és a földrajzi helyzetre. Tanította : *Pap András*.

Menyiségtan, heti 4 óra. Tankönyv : Borosay Dávid : Algebra és Geometria. — Hatványozás általánosítása, negatív és tört kitevők. Számrendszerek. Logarithmus és alkalmazása. Véges arithmetikai és geometriai haladvány. A körtan és a trigonometria. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanította : *Pál Gábor*.

Természetrajz, heti 3 óra. Tankönyv : Szterényi Hugó : Ásványtan és kémia. — Az ásványok alaki, fizikai és kémiai tulajdonságai. Kristályrendszerek. Vegyület, keverék, basisok, savak és sók. A szerves vegyületek. A föld fel-

színének változásait előidéző tényezők. Kövületek és jelentőségük. Földtani kirándulások. Tanította: *Csató János*.

VII. OSZTÁLY.

Osztályfőnök: DR. SZ. NAGY GYULA.

Vallástan, heti 2 óra. Tankönyv: Titz Antal: Egyháztörténelem. — A kath. egyház története alapításától napjainkig. Tanította: *Rés János*.

Magyar nyelv, heti 3 óra. Tankönyv: Váczy János: A magyar irodalom története. I. r. — Olvasmányok: A tankönyvben levő összes prózai és költői olvasmányok. Magánolvasmányok: Gyöngyösi I.: Murányi Venus. Mikos levelei. Kazinczy F.: Pályám emlékezete. Berzsenyi D. versei. Mondolat és Felelet a Mondolatra. Csokonai válogatott versei. Fazekas: Ludas Matyi. Kölcsey F. minden munkái. Könyv nélkül 6 költemény és részletek Kölcseynek A magyar nyelv ügyében és Kazinczy F. felett mondott beszédéből. Havonként egy írásbeli dolgozat. Tanította: *Kassai Lajos*.

Német nyelv, heti 3 óra. Tankönyv: Miklós Ferenc: Német olvasókönyv. Goethe: „Hermann und Dorothea“-ja, magyarázta Wéber Rudolf. — Olvasmányok: Glauben und Dichten der alten Germanen. Der deutsche Heldengesang. Das Volksepos. Das Nibelungenlied. Die Gralsage. Das Rolandslied. Aus „Laokoon“. Der Geist in Voltairs Semiramis. Goetz von Berlichingen. Die Leiden des jungen Werther. Enripides und Goethes Iphigenie. Torquato Tasso. Aus der „Italienischen Reise“. Lessings Sinngedichte. Heidenröslein. Mignon. Goethes: Hermann und Dorothea. Könyv nélkül: Heidenröslein. Mignon. Magánolvasmány: Minna von Barnhelm. Erste Begegnung mit Herder. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanította: *Mayer János*.

Latin nyelv, heti 5 óra. Tankönyv: Szemelvények P. Vergilius Maro Aneiséből, magyarázta Cserép József. Salustii Bellum Jugurthinum és Bellum Catilinae, magyarázta Cserép József. Szemelvények Cicero beszédeiből, magyarázta Várkonyi Odillo. Cserép József: Római régiségek

és irodalomtörténet. — Olvasmányok : *a.)* Költőiek : Vergilius Aeneiséből a VI. ének, a VII—XII.-ből részletek. *b.)* Prózaiak : Sallustii Bellum Caltilinae. M. Tulli Ciceronis oratio Pro Sestio. Könyv nélkül az Aeneisből VI. 56—76. 125—155. VII. 192—248. IX. 176—218. Bellum Catilinaeből az 1. 5. 20. c. Pro Sestioból a 12. c. Kéthetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanította : *Kassai Lajos*.

Görög nyelv, heti 5 óra. Tankönyv : Csengeri János : Homeros Odysseiája. Geréb József : Szemelvények Xenophon, Herodotos és Platon műveiből. — Olvasmányok : *a.)* Költőiek : Odysseiából : I. 1—325., V. 1—260., VI. 1—268., XI. 1—235., XIII. 185—310., XVI. 1—265. és XIX. 100—400. *b.)* Prózaiak : Herodotosból : Kroisos és Solon. Perzsa szokások. Egyiptomi szokások. Sesostris, egyiptomi király. Kheops pyramisa. Amasis, egyiptomi király. Polykrates gyűrűje. A hét perzsa főúr tanácskozása. Skytha szokások. Aristagoras Spártában és Athénben. A Pythia erkölcsi tanítása. A marathoni csata. Az Alkmeonidák. Kleisthenes lakomája. Xerxes és Demaratos párbeszéde. Athén érdeme. Themistokles. A thermopylai csata. A salamisi csata. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanította : *Iványi Antal*.

Görögpótló irodalom, heti 3 óra. Tankönyv : Szilasi Móric : Szemelvények Thukydidesből. Incze József : Demosthenes válogatott beszédei. Jancsó Benedek : Magyar irodalmi olvasmányok. III. r. — *a.)* Történeti rész : Szemelvények a peloponnesosi háború történetéből (Thukydides). Hunyadi János harca a törökök ellen (Budai Ezsaiás). Zrinyi Miklós (Budai Ferenc). Lajos király első nápolyi hadjárata (Virág Benedek). Hunyadi János halála (gróf Teleki József). Buda a mohácsi vést követő napokban (Jászay Pál). Fráter György meggyilkoltatása (Horváth Mihály). Mátyás király végső napjai (Szalay László). A Hunyadiak kora (Salamon Ferenc). Zrinyi Miklós jellemzése (Pauler Gyula). *b.)* Szónoklati rész : Konon ellen testi sértés miatt. Leptinesszel szemben a kiváltságról. Olynthos ügyében. A harmadik filippika. A koszoru ügyében. (Demosthenes). Az örökváltság tárgyában (Felsőbükki Nagy Pál). A nem nemesek birhatási jogáról. A közteherviselésről. (Gróf Széchenyi István). Magyar Játékszín. A magyar

nyelv ügyében. (Kölcsey Ferenc). József nádor felett. A nevelésügy tárgyában. A magyar hadseregről. Előszó iratimhoz. (Kossuth Lajos). A halálbüntetésről (Szemere Bertalan). Az örökváltságról. A husvéti cikk. A felíratí javaslatról. (Deák Ferenc). Időszakonként egy írásbeli dolgozat. Tanította : *Ágner Béla*.

Görögpótló rajz, heti 2 óra. -- Építészeti részek, használati tárgyak és kisebb csendélet vázolása, árnyalása és színezése természet után. Egynehány órán át vázolás a szabadban. Rajzolás emlékezetből. Újabbkori műemlékek ismertetése 6 órában. Tanította : *Brassai Károly*.

Történelem, heti 3 óra. Tankönyv : Vaszary Kolozs : Világtörténelem. III. r. — Egyetemes történelem 1648-tól napjainkig, tekintettel a műveltségi állapotokra és a földrajzi helyzetre. Európának és a nevezetesebb amerikai államoknak politikai földrajza s azoknak gyarmatai. Tanította : *Antal Áron*.

Mennyiségtan, heti 3 óra. Tankönyv : Borosay Dávid : Algebra és Geometria. — Végtelen geometriai haladvány. Kamatos-kamat, járadék, kölcsön-törlesztés. Másodfoku egyenlet. Másodfokúra redukálható magasabb fokú egyenletek. Másodfoku egész függvény. A pont koordinátái, az egyenes egyenlete. Két pont távolsága. Algebrai kifejezések ábrázolása és szerkesztése. Testmértan. Havonként egy iskola írásbeli dolgozat. Tanította : *Dr. Sz. Nagy Gyula*.

Természettan, heti 4 óra. Tankönyv : Vörös Cyrill : Természettan. — Mozgás. Erő. Mechanika. Hangtan. Fénytan. Tanította : *Dr. Sz. Nagy Gyula*.

Egészségtan, heti 2 óra. Tankönyv : Fodor József : Egészségtan. — Az egészségtan feladata. A táplálkozás és a lakás. A munka és foglalkozás befolyása az egészségre. A test ápolása. A fertőző betegségek és fertőtlenítés. Az élet veszedelme és az életmentés. A szérumos gyógyítás. A szérum-készítés módja. Tanította : *Dr. Kolonics Dénes*.

VIII. OSZTÁLY.

Osztályfőnök : ANTAL ÁRON.

Vallástan, heti 2 óra. Tankönyv : Uhlyárik Jenő :

Apologétika. — Bevezetés. A hit előzményei. A kinyilatkoztatás védelme. A katolikus Egyház igazsága. Tanította : *Rés János*.

Magyar nyelv, heti 3 óra. Tankönyv : Váczy János : A magyar irodalom története. II. r. — Iskolai olvasmányok : A tankönyvben levő összes prózai és költői olvasmányok. Magánolvasmányok : Kisfaludy K. : Csalódások. Vörösmarty M. : Csongor és Tünde. Kemény Zs. : A rajongók. Élet és irodalom. Eszmék a regény és dráma körül. Arany Toldija. Péterfy Jenő : Kemény Zsigmond mint regényíró. Riedl Fr. : Arany János. Könyv nélkül : Vörösmarty Zs. : Zalaútjának bevezetése. A merengőhöz. A vén cigány. Tompa M. : A gólyához. Havonként egy írásbeli dolgozat. Tanította : *Szlávik Ferenc*.

Német nyelv, heti 3 óra. Tankönyv : Miklós Ferenc : Német olvasókönyv. Schiller „Wilhelm Tell“, magyarázta Heinrich G. — Olvasmányok : Goethes Faust. Goethes allgemeine Bedeutung und dichterische Eigenart. Schiller : Don Carlos. Margareta von Parma. Über naive und sentimentalische Dichtung. Wallenstein. Die Jungfrau von Orleans. Die Braut von Messina. Grillparzer : Medea. Schiller : Die Teilung der Erde. Uhland : Des Sängers Fluch. Lenau magyar tárgyú költeményei. Heine költeményeiből. Schillers „Wilhelm Tell.“ Könyv nélkül : „Wilhelm Tell“-ből : Tell monologja és az I. felvonás 1. jelenetéből : Fischerknabe, Hirte, Alpenjäger. Magánolvasmány : Spaziergang unter den Linden. Die Kraniche des Ibykus. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanította : *Mayer János*.

Latin nyelv, heti 4 óra. Tankönyv : Szemelvények Qu. Horatius költeményeiből, magyarázta Cserép József. Szemelvények P. Cornelius Tacitus Annaleséből, magyarázta Schmidt Attila. Cserép József : Római régiségek és irodalomtörténet. — Olvasmányok : a.) Költőiek : Horatius ódáinak I. k. 1. 3. 4. 11. 14. 19. 22. 24. 30. 34. II. k. 3. 7. 14. 16. 17. 18. III. k. 1. 3. 7. 14. 23. 29. 30. IV. k. 7. 9. Epodoszaiból az 1. 2. 6. 10. 16. Szatiráiból az I. k. 1. 4. 6. II. 6. Episztoláiból az 1. 2. 7. 9. 10. 20. II. 3. b.) Prózaiak : Tacitus Annaleséből : I. 1—15. 60—62. 72—73. II. 53—55. 65—73. III. 8—16. Horatius költeményeiből a szebb részletek könyv nélkül is. Kéthetenként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanította : *Antal Áron*.

Görög nyelv, heti 4 óra. Tankönyv: Csengeri János: Homeros Iliása és Sophocles Antigónéja. Szamosi János: Szemelvények Platon dialogusaiból. Olvasmányok: a.) Az Iliasból I. II. III. és a XVIII. 369—617. sorai. b.) Platon Kritonja egészen. c.) Sophocles Antigónéja a közbeeső chorusok kihagyásával. Homerosi kérdés. A görög philosophia főbb vonásokban. A görög dráma és a görög színház ismertetése. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanította: *Iványi Antal*.

Görögptől irodalom, heti 2 óra. Tankönyv: Földi József: Platon. Zsámboki Gyula: A görög művészetek története. — Olvasmányok: Platon Apológiája, Kritonja, Phaedonja és Államából szemelvények. A görög művészet remekeinek ismertetése. Tanította: *Ferencz Gyula*.

Görögptől rajz, heti 2 óra. — Koponya-csontok vázolása. Preparált rovarok és állatok vázolása és színezése természet után. Csendélet festés. Rajzolás emlékezetből. Magyar műemlékek ismertetése 6 órában. Tanította: *Brassai Károly*.

Történelem, heti 3 óra. Tankönyv: Jászai Rezső: Magyarország oknyomozó története. — Magyarország története a magyarok bejövetelétől napjainkig, tekintettel a magyar intézmények és műveltségi állapotok történeti fejlődésére. Tanította: *Antal Áron*.

Mennyiségtan, heti 2 óra. Tankönyv: Borosay Dávid: Algebra és Geometria. — Kapcsolástan. Newton binomiális képletének előállítás és alkalmazása. Gömháromszögtani cosinus tétel levezetése és alkalmazása geográfiai helyek távolságának kiszámítására. Ezek után az egész algebrai és geometriai tananyag ismételése. Havonként egy iskolai írásbeli dolgozat. Tanította: *Pál Gábor*.

Természetten, heti 4 óra. Tankönyv: Vörös Cyrill: Természetten. — Hőtan. Mágnesség és elektromosság tana. A kozmografia elemei. Tanította: *Pál Gábor*.

Filozófiai propedeutika, heti 3 óra. Tankönyv: Szitnyai Elek: Lélektan és Logika. a.) Lélektan: A lélektani ismeretek forrásai, a lelki tünetmények elemzése. A kedélymozgalmak és az akarat. A lelki betegségek. b.) Logika: Fogalmak, ítéletek, következtetések. A rendszeres gondolkodás formái és a tudományos kutatás módszerei. A helyes gondolkodás elvei és az elme tévedései. Tanította: *Kassai Lajos*.

Testgyakorlat.

1. Torna.

I. A. osztály, heti 2 óra. Rendgyakorlatok: Arc- és oldalsor alakítás, fejlődés. Járás, kanyarodás, szakasz, rendek és kettős rendek alakítása helyből. Szabadgyakorlatok: a különböző állások, végtaglendítések és lökések, törzsforgatások és hajlítások, fekvőtámasz. Birkózás, kötélhúzás, futás. Szergyakorlatok: Magas és távol ugrás, alacsony nyújtó, korlát, pózna, vízszintes létra, lebegőfa, gyűrűhinta. Tanította: Szilávik Ferenc.

I. B. osztály, heti 2 óra. Ugyanaz, mint az I. A. osztályban. Tanította: Kádár Ferenc.

II. osztály, heti 2 óra. Ugyanaz, mint az I. osztályban. Tanította: Iványi Antal.

III. osztály, heti 2 óra. Ugyanaz, mint az I. osztályban. Tanította: Ferencz Gyula.

IV. osztály, heti 2 óra. Ugyanaz, mint az I. osztályban. Tanította: Kádár Ferenc.

V—VI. osztály, heti 2 óra. A rendgyakorlatokból és szabadgyakorlatokból ugyanaz, mint az I—IV. osztályban, kibővítve meneteléssel arc-sorban és ellenvonulással. Szabadgyakorlatok szerekekkel, mű-szabadgyakorlatok. Szergyakorlatok, mint az I—IV. o.-ban, hozzávéve: bakk és diszkoszvesztés. Tanította: Kádár Ferenc.

VII—VIII. osztály, heti 2 óra. Ugyanaz, mint az V—VI. osztályban. Súlydobás. Tanította: Antal Áron.

2. Játék.

I. csoport (I. A.) B.) o.), hetenként egy délután. — Futó játékok; labdajátékok kis és közép nagyságú labdával. Tréfás játékok. Vezette: Ápr. 1-ig Márton István, ápr. 1-től Szilávik Ferenc.

II. csoport. (II—III. o.), hetenként egy délután. — Szabadjátékok és futó játékok. Labdajátékok közép nagyságú, tömött és football labdával. Tréfás és hadakozási játékok. Vezette: Stoiber Ottó.

III. csoport. (IV—VI. o.), hetenként egy délután. — Ugyanaz, mint a II. csoportban. Vezette: Kádár Ferenc.

3. Céllövés.

Heti 2 óra (szombaton délután 2—4-ig). A céllövés gyakorlása 1909 október havában vette kezdetét a VII. és VIII. osztály 49 tanulójával. Az oktatás helye a főgimnázium tornaudvara, a m. kir. brassói 24. honvéd gyalogezred csíkszeredai 4. zászlóaljának laktanya udvara, valamint az elemi lőtér volt.

A kiképzés a m. kir. honvédelmi minisztérium által megküldött szükséges felszereléssel rendszeresen folyt az egész tanéven át. A m. kir. brassói 24. honvéd gyalogezred csíkszeredai 4. zászlóaljának parancsnoka, Homoródszentpáli Szentpály Gábor őrnagy úr a lefolyt tanévben is egy igazán rátermett és képzett egyént bízott meg az ifjúság katonás nevelésével és a céllövés gyakorlásának vezetésével Szakács Sándor hadnagy úr személyében, ki szeretetreméltó egyéniségével és tapintatos vezetésével fokozta a növendékek érdeklődését. Szakács Sándor hadnagy úrnak több altiszt segédkezett a kiképzésnél. A gyutacslövés a zászlóalj löoktató szobájában és kedvezőbb idő esetén az iskola tornaterén folyt a tél beálltával.

A honvédzászlóalj lövöldéjét ötször kereste fel a céllövést tanuló ifjúság, a szabályszerű öt sorozatot az előírt feltételek mellett mind a 49 tanuló kilőtte. Az eredmény a lölapok tanúsága szerint is nagyon kielégítő. A június 14-én a honvéd-lőtéren megtartott díjlövést nagy érdeklődés kísérte.

Ott volt Homoródszentpáli Szentpály Gábor őrnagy zászlóaljparancsnoknak vezetésével a tisztikar, a gimn. tanárikar egy része; megtisztelte látogatásával a lövész-vizsgát a vármegye főispánja, Gyalókay Sándor, valamint szívesek voltak megjelenni a lövész-bizottság tagjai is.

A versenyben a legjobban lövő 22 tanuló vett részt. Az első díjat, 20 koronát Hancz Lajos VII. o. t., a másodikat, 15 koronát Bene János VII. o. t., a harmadikat és negyediket, 10—10 koronát Zakariás László és Csíky Károly VII. o. t., az ötödiket, 5 koronát Madár István VII. o. tanuló vitte el. A díjakból 40 korona a honvéd tisztikar gyűjtéséből jött össze, 7 koronát a VIII. oszt. volt tanulói, 13 K-t Antal Áron tanár adott. Az öt, e lövb említett legjobb

lövő még megkapta a honvédelmi miniszter úrtól küldött öt drb. szép érmet is. Nagy elismerés illeti meg Szakács Sándor hadnagy urat, kinek helyes vezetése, tanítása, fáradhatatlansága eredményezte, hogy a díjlövésen 5 lövés közül 2 még a leggyengébbnél is találat volt. Az intézet részéről az oktatást Antal Áron tanár vezette.

B.) Rendkívüli tárgyak.

1. Ének.

Az I. és II. osztály tanulói kivétel nélkül zeneelméleti oktatásban részesültek. Heti óraszám: 1.

A III. és IV. osztály tanulói külön csoportban gyakorolták a szükséges egyházi népénekeket s ezek kapcsán elemezés alapján zenei ismereteiket bővítették és hangjukat fejlesztették. Heti óraszám: 1.

A II—VIII. oszt. tanulók közül kiválasztattak a legjobb hangu és elegendő zenei ismerettel bíró tanulók s vegyes, valamint férfikarba csoportosulva gyakorolták a műéneket s így ellátták az összes iskolai ünnepségeket. Heti óraszám: 2. Tanította: D o m á n y á n c z P é t e r.

2. Zene.

a.) K e z d ő k. A vonalrendszer, a kulcs, a hangjegyek, a szűnjelek, az ütem és a hangjegyközök tüzetesebb ismertetése énekgyakorlatokkal. A hegedű és a vonó kezelése és helyes tartása. Hegedűgyakorlatok egész, fél, negyed és nyolcad hangjegyekkel; egyszerűbb dalalakok. Heti óraszám: 2.

b.) H a l d ó k. A hangnemek tüzetesebb ismertetése és gyakorlása. A különféle legato- és staccatogyakorlatok; a trilla és a syncopa; nehezebb dalformák művésziesebb előadása. Heti óraszám: 2.

c.) Z e n e k a r. Az előhaladottabb tanulók külön zenekart alakítottak, mely heti egy órában az ensemble-játékot gyakorolta. Anyagul szolgáltak a klasszikus zenéből egyes az ifjúság felfogásához mért zenedarabok, különös tekintettel a

magyar klasszikusok remekeire. A zenekar az összes iskolai ünnepségeken és az önképzőköri gyűléseken tevékeny részt vett. Tanította : D o m á n y á n c z P é t e r.

3. Művészi rajz.

Heti 2 óra. (III—VIII. o.) Havi díj 1 korona. Tananyag : Lapminta, gipsz, természet, csendélet, élő állat és ember utáni vázolás, árnyalás és színezés. Tájképszínezés természet után és csendélet meg tájképfestés olajjal. Tanította : Brassai Károly.

III.

Írásbeli dolgozatok tételei.

1. A magyar nyelvből és irodalomból a négy felső osztályban.

V. osztály.

1. a.) Valamely népszokás leírása. b.) A csíkmegyei székelő ház leírása. (Szabad választásra).

2. Az árvíz. (Iskolai).

3. a.) Szent Imre halála. b.) Hunyadi János mint hadvezér. (Szabad választásra).

4. Garamvölgyi Ádám alakja „Az új földesúr”-ban. (Iskolai).

5. Arany „Toldi estéje”-nek meséje.

6. A „Daliás idők” I. énekének tartalma. (Iskolai).

7. Beszéd márc. 15-én.

8. Az életműködések összefoglaló ismertetése.

9. Legkedvesebb olvasmányaim.

VI. osztály.

1. A monda és a legenda.

2. Mi teszi a hősköltemény tárgyát nagyszerűvé? (Iskolai).

3. A „Zalán futása”-nak mithológiája.

4. A „Szép Ilonka” alakjainak jellemzése. (Iskolai).

5. Párhuzam az éposz és a regény közt.

6. A szülők iránti szeretet Petőfi lírájában.

7. A tragédia szerkezete Shakspere Coriolanusának alapján. (Iskolai).

8. Shakspere Coriolanusának tragikumai..

9. Minden ország talpköve a tiszta erkölcs.

VII. osztály.

Isten nevében kezdem el. (Elmélkedés a tanév kezdetén).

2. A középkori ember olvasmányainkban.

3. Az oktatás és gyönyörködtetés a XVI. század irodalmában.

4. Pázmány és Zrinyi.

5. Székely írók a nemzeti szellem kimerültsége korszakában. (Iskolai).

6. Mit köszönhet a magyar nyelv és magyar műveltség a franciás irány követőinek?

7. A politikai és társadalmi szellem bírálata a XVIII század utolsó negyedének irodalmában.

8. Az irodalmi megújulás lírája.

9. Emlékezzünk a „Bánk-bán” költőjéről. (Iskolai).

VIII. osztály,

1. Az „Aurora-kör” irodalomtörténeti jelentősége.

2. Szent István állama.

3. Vörösmarty lírája.

4. Tompa virágregéi.

5. Kassai István és Pécsi Simon jelleme a „Rajongók”-ban.

6. A szabadságharc utáni magyar líra általános jellemzése.

7. Kossuth és Széchenyi.

8. Erény és tudomány leghűbb kalauzok az emberi életben.

2. A görögpótló irodalomból.

V. osztály.

1. A hős kori vallási és társadalmi élet a görögöknél az Ilias és Odyssea alapján.

2. Herodotos történeti művének méltatása az olvasott szemelvények alapján.

VI. osztály.

1. A görög elégia műfaji jellege.

2. A görög dráma viszonya a modern drámához.

VII. osztály.

1. Perikles alakja Thukydidesnél.
2. A reformkorszak szónoklatának jellemzése.

VIII. osztály.

1. Szokrates egyénisége.

IV.

Tanszerek gyarapodása.

1. Könyvtárak.

A.) Tanári könyvtár.

A könyvtár az 1910—11. tanévben a következő művekkel gyarapodott :

a.) Ajándék: Vári Rezső: A classica philologia encyclopediája, Kain Albert: Magyarország, Kudrun. Ford. Körös Endre, x + y: Teendők a középfokú oktatás terén, Kármán Mór: Közoktatásügyi tanulmányok. I., x + y: Népoktatásunk szervezése és újabb törvényhozás szüksége, Horánszky Lajos: Bacsányi János és kora, Kossuth—Emlékalbum. Szerk. dr. Kovács Dénes, Déri Gyula: A magyar University Extension Évkönyve az 1907—8. évről, (a V. és K. M. aj.), Magyar Regényírók képes kiadása. Szerk. Mikszáth Kálmán. 1—18., 21., 23—24., 26—29., 31., 33—35., 37—51., 53—58. k. (Mikó Bálint aj.), Az erdélyi r. kath. státus igazgatótanácsának évi jelentése az 1910. évi november 17-ére összehívott státusgyűlés alkalmából, Az erdélyi r. kath. státus uradalmainak és alapjainak 1909. évi zárszámadásai és 1911. évi költségvetése, Magyarország közoktatásügye az 1909. évben (az igazgatótanács aj.), A m. kir. József-Műegyetem programja az 1910|11. tanévre, A m. kir. József-Műegyetem 1910—11. tanévének megnyitásakor 1910. szept. 19-én tartott beszéd (a műegyetem aj.), A magyar középiskolai tanárság ügye, Beszédek és előadások a magyar tanárság ügyében, Az 1910. évi nov. 7—8. napján Bpsten tartott II. országos tanári kongresszus Naplója és Jkve. Szerk. Endrei Ákos (az O. K. T. E. aj.), Beszédek, amelyek a kolozsvári m. kir. Ferencz József tudományegyetem 1910—11. tanévi rektora stb. beiktatása s a tanév megnyitása alkalmával 1910. szept. 18-án mondtak, A kolozsvári m. kir. Ferencz József tudományegyetem Alma-

nachja az 1910—11. tanévre (az egyetem aj.), A szegedi tankerület III. igazgatói értekezletének Jkve (a makói áll. gimn. aj.), A. Meschendörfer : Heinrich von Kleist als Prosaschriftsteller, W. Dick : Eine Schulreise nach Norwegen (a brassói Honterus gimn. aj.), Werner Viktor : Die Mediascher Zunft—Urkunden (a medgyesi ev. gimn. aj.), Gödri Ferenc : Sepsiszentgyörgy r. tan. város 1909. évi közigazgatási állapota (a város aj.), Titz Antal : Bibliai történetek. I. r., Titz Antal : Kath. hitvédelem, Nyelvtani függelék a Geréb—Morvay Kis Latin nyelvkönyvhez (Lampel L. r.-t. aj.), Lauringer Ernő : Közintézményeink történeti fejlődése (Wellisch B. aj.), A Duna. Kiadja a m. kir. folyam- és tengerhajózási r.-t. (a r.-t. aj.) Bartha József : A magyar nemzeti irodalom története. I. r. III. kiadás (a Szt. István Társulat aj.) Kogutovicz : Földrajzi iskolai atlasz (a Magyar Földr. Int. aj.), Zarándy A. Gáspár : Huba vére Szemere (Szemere Miklós aj.), Nemes ember. Irta Dorell Josef. Ford. Faludi Ferenc (az ifj. könyvtár aj.), Vaszary—Német : Világtörténelem : I—III. r., Bozóky Endre : Számtan. I—II. r., Arany—Szi-jártó—Dietz : Számtan. I—III. r., Jászai Rezső : Magyarország története. I—II. r., Horti Henrik : Számtan. I—III. r., Miklós—Kaiblinger : Német nyelvkönyv. I—III. r., Miklós Ferenc : Német olvasókönyv (Pál G. aj.), Titkári jelentés az O. P. M és T. M. 1910. évi működéséről (az O. P. M. és T. M. aj.), Mika Sándor : Történelmi olvasókönyv. VI. r. (Antal Á. aj.), Szuszai Antal : Kalauz a krisztusi életre. (Rész J. aj.), Ifjusági Szinpad 1. sz. Szerk. Klima Lajos (a szerk. aj.), Halla Dezső : Lőútasítás, Szegedy—Maszák Hugó : Panaszok a nyelvrontás miatt, Szlávik Ferenc : Egy csíksomlyói iskolai dráma, Szlávik Ferenc : Kézírtos iskolai drámák, Sz. Nagy Gyula : Algebrai görbék aritmetikai tulajdonságairól, Némäti Kálmán : Nagy Magyarország ismeretlen történelmi okmánya, Gyárfás Tihamér : Comoedia Erdély siralmas állapotjáról, Gyárfás Tihamér : Faludi Ferenc élete, Lissák Jenő : A számtoló kézikönyve, Kubinyi Miklós : „Még egyszer az átkos emlékü“ (a szerzők aj.).

b.) Vétel : Doss A. : Az erények gyöngye. Ford. Bor-siczky O., Opitz Henrik : Szűz Mária iskolája, Tóth János : Szűz Mária, Prohászka Ottokár : Elmélkedések az evangéliumról, Monnin Alfréd : Vianney János Mária életrajza.

Ford. Galambos Kálmán, F. I. Koch : Katolische Apologetik, Zolnai Gyula : Nyelvemlékeink a könyvnyomtatás koráig, Ballagi Aladár : Régi magyar nyelvünk s a Nyelvtörténeti Szótár I. k. 2. fele, Kazinczy Ferenc levelezése. Kiadta Váczy János. 14—16. k., Egyetemes irodalomtörténet. Szerk. Heinrich Gusztáv. IV. k., Tompos József : A magyar ballada története, Hartmann János : Petőfi—tanulmányok, Gyöngyösi I. : Márssal társalkodó Murányi Venus. Kiadta Badics Ferenc, Csűri Bálint : Az ige, A Kisfaludy Társaság Évtapjai. 43. k., Várdai Béla : Mikszáth Kálmán, Régi magyar könyvtár. Szerk. Heinrich Gusztáv. 22—25. k. Acsay Ferenc : A prózai műfajok elmélete, Péterfy Jenő összegyűjtött munkái, C. Sallustius Crispus összes művei. Ford. Cserép József, Boissier Gaston : Cicero és barátai Ford. Csiky Kálmán, Otto Frick u. H. Gaudig : Aus deutschen Lesebüchern. V. 3., O. Weise : Musterstücke deutscher Prosa, Horváth Árpád : A diplomatikai kortan alapvonalai, Horváth Árpád : A diplomatikai írástan alapvonalai, Horváth Árpád : Bevezetés a magyar oklevéltanba, Szádeczky Lajos : A csíki székely krónika, A magyar történet kútfőinek kézikönyve. Szerk. Marczali Henrik, Wertheimer Ede : Gróf Andrássy Gyula élete és kora, Komáromy Andor : Magyarországi boszorkányperek oklevéltára, Iványi Béla : Bártfa sz. kir. város levéltára. I. k., Szalárdi János : Siralmas krónikája (szemelv.). Kiadta Angyal Dávid, Magyar történelmi emlékek. Kiadja Szalay László. IV—V. k., Dolgozatok az E. N. M. érem- és régiségtárából. Szerk. Pósta Béla, Báthory Zsigmond : Útmutató néprajzi múzeumok szervezésére, Műveltség könyvtára. II. sor. 2—3. k., Középkori krónikások. Szerk. Gombos Albin. IX—X. k., Dolgozatok a modern filozófia köréből. (Alexander-Emlékkönyv), Dudek János : Származástan és világnézet, Békefi Remig : A káptalani iskolák története Magyarországon, G. Fehrentheil H. : Görögország középiskolái, Kármán Mór : Paedagógiai dolgozatai, Sztinyai Elek : Az életfilozófia problémái, Schneller István : Paedagógiai dolgozatok. III. k., Rátz—Mikola : Az infinitezimális számítások a középiskolában, Beke Manó : Differenciál- és integrálszámítás. I. k., E. Landfriedt : Theorie der algebraischen Funktionen u. ihrer Integrale, E. Pascal : Repertorium der höheren Mathe-

matik, Méhely Lajos : A földi kutyák fajai, Az 1910. évi országgyűlési törvénycikkek, Kalmár Elek : Középiskolai tanári névkönyv. XI. évf.

c.) Tagsági, átalány és könyvkiadó vállalati díj fejében : Lukcsics József : A Galilei-kérdés, Schütz Antal : Krisztus jelenléte az oltáriszentségben, Zubriczky Aladár : Párhuzamok a kereszténység és más vallások közt, Platz Bonifác : Természettudomány és igazság, A Szt. István Társ. Naptára az 1911. évre, Földes Béla : A szocializmus, Hornyánszky Gyula : A görög felvilágosodás tudománya, Berzeviczy Albert : A tájképfestés a XVII. sz.-ban, Magyar történelmi emlékek. I. Okmánytár. 35. k., Magyar történelmi életrajzok. Szerk. Dézsi Lajos. XXVI. évf., Az Erdélyi Múzeum Egyesület Évkönyve az 1910. évre. Szerk. Schilling Lajos, Az Erdélyi Múzeum Egyesület Désen 1910. IX. 9—10. napjain tartott vándorgyűlésének Emlékkönyve. Szerk. Schilling Lajos, A Magyar Tudományos Akadémia elhunyt tagjai felett tartott emlékbeszédek. XIV. 10—12., XV. 1—4. és 6., Értekezések a társadalmi tudományok köréből. XIV. 5., Értekezések a nyelv és széptudományok köréből. XXI. 7—9., Értekezések a történeti tudományok köréből. XXII. 8—10., XXIII. 1., Értekezések a bölcséleti tudományok köréből. III. 8., Matematikai és Természettudományi Közlemények. XXX. 6., Akadémiai Almanach az 1911. évre.

d.) Folyóiratok és lapok : Szent Gellért. XII., Hittudományi Folyóirat XXI., Katholikus Szemle. XXIV., Budapesti Szemle. 397—408. sz., Erdélyi Múzeum. V., Irodalomtörténeti Közlemények. XX., Magyar Írók Élete és Munkái. XIV. 2—5., Magyar Nyelv. V., Magyar Nyelvőr. XXXIX., Nyelvtudomány. III. 1—2., Nyelvtudományi Közlemények. XL., Egyetemes Philologiai Közlöny. XXXIV., Magyar Középiskola. III., Orsz. Középiskolai Tanáregyesületi Közlöny. XLIII., Magyar Társadalomtudományi Szemle. III., Századok. XLIV., Történelmi Tár. XI., Földrajzi Közlemények. XXXVII. és XXXVIII., Ethnographia. XXI., A Magyar Nemzeti Múzeum néprajzi osztályának Értesítője. XI., Botanikai Közlemények. IX., Állattani Közlemények. IX., Magyar Chémiai Folyóirat. XVI., Archeologiai Értesítő. XXX., Középiskolai Matematikai Lapok. XVII., Matematikai és Természettudományi Értesítő. XXVIII., Matematikai és Fizikai Lapok. XIX., Termé-

szettudományi Közl. és Pótfüzetek. 497—520. és 97—100. sz., Akadémiai Értesítő. XXI., Művészet. IX., Az Alkoholizmus. VI., Az Alkoholizmus Ellen. IV., Jó Egészség. IX., Katonás Nevelés. XXV., Herkules. XXVII. (a szerk. aj.), Hivatalos Közlöny. XVIII. (a V. és K. M. aj.), Egyházi Műipar. XI. (a szerk. aj.), Közművelődés. XXXIV.

Gyarapodás az 1910—11. tanévben : 159 drb. 204 k. 49 f. 1365 K 60 f. értékben.

Mult évi állomány : 3528 drb. 5272 k. 1518 f. 25,806 K 84 f. értékben.

Összes állomány : 3687 drb. 5476 k. 1567 f. 27,172 K 44 f. értékben.

B) Ifjúsági könyvtár.

Vétel útján gyarapodott : A „Műveltség könyvtára“-tak I. és III. kötete, Heinrich Gusztáv : Egyetemes Irodalomtörténet II. k., Reinach S. : A művészet kis tükre, Lyka K. : Kis könyv a művészetről, Kelemen B. : Jó magyarság Simonyi Zs. : Helyes magyarság, Simonyi Zs. : Az új helyesírás (2 péld.), Hanusz István : A fák birodalmából, Hanusz István : Égen és földön, Hanusz István : Fűben, fában, Nógrádi László : Séták a nagy természetben, Hankó Vilmos : Universum. I—III., Jókai Mór : És mégis mozog a föld, Gellért Jenő : Vörösmarty élete és költészete, Gaál Mózes : Hún—magyar mondák, Niebuhr : Görög hősök története (2 péld.), Arany J. : A magyar verselésről, a nemzeti versidomról (5 péld.), Greguss : A balladáról (5 péld.), Vörösmarty M. : Csongor és Tünde (5 péld.), Vörösmarty M. : Zalán futása (5 péld.), Arany J. : Naiv eposzunk (10 péld.), Arany J. : Bolond Istók, Arany J. : Toldi estéje (5 péld.), Gyulai Pál : Gróf Széchenyi I. mint író (5 péld.), Mikszáth K. : Tót atyafiak, Karácsonyi János : Szent István király élete, Krúdy Gy. : Ifjúság, Szuszai Antal : Kalauz a krisztusi életre (3 péld.), Nagy—Mattyasovszky : A lelki élet könyve (5 péld.), Prohászka Ottokár : Modern katolicizmus, Hang Béla : Fiamnak (2 péld.), Petrányi F. : Az inkvizíció (2 péld.), Stadler Endre : Levelek az első szent áldozás után (2 péld.), Hám Antal : Ifju szentek élete, Havas—Geréb : Homeros az ifjúság számára, Edm. de Amicis : Szív, Lord Lytton

Bulwer : Pompéji utolsó napjai, Hermann Ottóné : Pitypaty, Beöthy Zsolt : Színházi esték, Gyulai Pál : Dramaturgiai dolgozatok, Szinnyei J. : Arany J., élet- és jellemrajz, Badics Ferenc : Kurucvilág és kurucköltészet, Kemény Zsigmond : Rajongók (3 péld.), Szemelvények Salamon Ferenc munkáiból (5 péld.), Tompa Mihály Regéi (5 péld.).

Összesen : . . .	103 darab	286 K 10 f.	értékben.
Múlt évi állomány : 3948	„	8373 K 31 f.	„
<hr/>			
Összes állomány : . 4051	„	8659 K 41 f.	„

C.) Kölcsonkönyvtár.

Az 1910—11. tanév végén, a könyvtár vagyona a következő volt :

1. 959 drb. tankönyv és szótár .	2017 K 60 f.	értékben.
2. Készpénz	6110 K 48 f.	
<hr/>		
Összes vagyon :	8128 K 08 f.	

2. Szertárak.

A.) Történelmi és földrajzi szertár.

A múlt tanév végén volt 127 drb. térkép, 7 drb. földgömb és 120 drb. szemléltető kép a történelem és földrajz tanítására, 1991 K 80 f. értékben.

Az 1910—1911. tanévben gyarapodás nem volt.

B.) Érem- és régiségtár.

A múlt tanév végén volt : 3 arany, 1173 ezüst, 1687 réz, 4 bronz, 42 nikkel és 284 papír pénz ; 11 ezüst, 73 réz, 51 bronz és 28 nikkel érem 1825 K 11 f. értékben.

Az állományt a jelen tanévben a következők gyarapították ajándékaikkal :

Péterffy Sándor I. A. o. 1 drb. öt bani, Kozma Gyula I. B. o. 2 drb. egy krajcáros, Csiszér Károly III. o. 1 drb. tíz krajcáros, Gál András III. o. 1 drb. Szent György érem, Báldi Aurél V. o. 1 drb. húsz krajcáros, Veress Ernő V. o. 2 drb. papír pénz.

Összes gyarapodás : 5 drb. érc-, 2 drb. papírpénz, 1 drb. érem, 60 f. értékben.

A régiségtárban a mult tanév végén volt 313 drb. 511 K 36 f. értékben.

Az idén gyarapodás nem volt.

C.) Természettajzi szertár.

A mult tanév végén volt:

1. Állattani gyűjtemény: a.) Állat 511 drb. b.) Állattani ismertető testrész 393 drb. c.) Szemléltető kép 74 drb. d.) Mikroskopi praeparatum 197 drb. Összesen 1175 drb.

2.) Növénytani gyűjtemény: a.) Száritott növény 1561 drb. b.) Papirmase növényminta 48 drb. c.) Mikroskopi praeparatum 118 drb. d.) Szemléltető kép 7 drb. Összesen 1734 drb.

3. Ásványtani gyűjtemény: a.) Ásvány 2077 drb. b.) Ásványtani eszköz 13 drb. c.) Geologiai diapositiv kép 72 drb. Összesen 2162 drb.

Az összes állomány: 5071 drb. 6579 K 70 f. értékben

Az új intézet részére a következő vegytani eszközök szereztek be rendkívüli segítyből:

2 drb. alkoholmér (0—65% és 65—100%) 18 kor., 1 drb. Bunsen-féle retortatartó állvány 24 K 80 f., 1 drb. Liebig-féle aspirator üvegből 15 K 50 f., 1 drb. fényezett asztalka 2 K 60 f., 6 drb. berlini porcellán bepárologtató csésze (9 cm. átm.) 3 K 84 f., 6 drb. berlini porcellán bepárologtató csésze (14.5 cm. átm.) 8 K 40 f., 9 drb. berlini porcellán bepárologtató csésze üvegből, lapos fenékel (5—16 cm. átmérőjű) 2 K 60 f., 3 drb. biztosító tölcser, 2 golyóval 1 K 80 f., 1 drb. Gay—Lussac-féle bűretta (50 cc. tart.) 4 K 20 f., 1 drb. kémiai harmonika 6 K, 3 drb. U-alaku 20 cm. chlorcalciumcső 2 K 10 f., 2 drb. chlorfejlesztő készülék mosó palackkal 8 K, 1 drb. csipetű rézből (11 cm. hosszú) 2 K, 1 drb. Dániel-féle csap 24 K, 1 drb. Davy-féle biztosító lámpa 16 K, 300 drb. parafadugó 23 K 10 f., 1 drb. dugófúró sárgarézéből 8 K 40 f., 1 drb. dugópuhító 3 K, 1 drb. dugóvágó kés 1 K 70 f., 1 drb. desztilláló készülék 8½ literes rézüsttel, cink hűtőkáddal, kemencével 168 K, 1 drb. durranó készülék (Bunsen) 10 K, 1 drb. Erdmann-féle borszeszes égető kemence 60 K, 1 drb. égető cső 4 K, 1 drb. elektromos

telep, 6 Bunsen elemmel, emelővel 60 K, 10 darab epruvetta (18 cm. hosszú) 9 K, 1 drb. epruvetta állvány (24 epruvettára) 1 K 40 f., 1 drb. epruvetta fogó fából 40 f., 1 drb. epruvetta kefe 36 f., 1 drb. Than-féle erjesztő készülék 9 K, 500 drb. etikette papirosból 2 K, 1 drb. eudiometer (80 cm. hosszú, $1\frac{1}{2}$ cc.-re osztva) 8 K, 1 drb. exsiccator csapos haranggal és porcellán edénnyel 17 K, 1 drb. fecskendő palack, gummidugóval (1 literes) 1 K 80 f., 6 drb. főző lombik lapos fenékkal (150 grmos) 1 K 44 f., 6 drb. főző lombik lapos fenékkal (400 grmos) 2 K 44 f., 6 drb. főző lombik, lapos fenékkal (1000 grmos) 3 K 60 f., 6 drb. főző lombik gömbölyű fenékkal (200 grmos) 1 K 80 f., 6 drb. főző lombik gömbölyű fenékkal (1000 grmos) 2 K 60 f., 6 drb. főző pohár (11.5 cm. magas, 6 cm. széles, 2 K 40 f., 6 drb. főző pohár (15 cm. magas, 7.5 cm. széles) 3 K 60 f., 6 drb. gázfejlesztő palack tölcserrel és gázvezetővel 12 K, 1 drb. gyémánt üveg-vágásra 4 K, 3 drb. homokfürdő, vashádóból (21 cm. átm.) 3 K 30 f., 1 drb. hőmérő kémiai célokra üvegből (20—360 C°) 6 K, 1 drb. Liebig-féle hűtő 3 K 60 f., 1 drb. Deville-féle hidrogén fejlesztő készülék csapokkal 16 K, 1 drb. kád pneumatikus üvegből (4 cm. hosszú, 21 cm. széles), két cink-hiddal 20 K, 1 drb. kalapács, 1 drb. harapó-fogó, 1 drb. csavar-ülő 18 K, 3 drb. csont kanál (14.5 centiméter hosszú) 1 K 50 fill., 2 darab vaskanál foszfor elégetésére oxigénben 1 K 20 fillér, $\frac{1}{2}$ klgr. kaucsuk-cső, vörös, patent gummiból 16 K, 1 drb. Hofmann-féle készülék a víz bontására 24 K, 1 drb. Hofmann-féle készülék annak beigazolására, hogy két térf. hidrogénből és egy térfogat oxigénből két térf. vízgőz képződik 13 K, 1 drb. Ilosvay-féle készülék a levegő elemzésére 24 K, 1 drb. Ilosvay-féle készülék a világítógáz előállítására 2 K, 1 drb. Than-féle készülék az acetylén synthesisére 8 korona, 1 drb. Barthel-féle lámpa benzin fúvóval 24 K, 1 drb. Barthel-féle lámpa borszesz-gázégővel 29 K, 1 drb. mensura porcellánból 1000 cc. tart. 4 K, 1 drb. Wackenroder-féle mérleg (1000 grm. teherbirással) 64 K, 1 drb. Wackenroder-féle mérleg, (21 cm. hosszú új ezüst karokkal) 14 K, 1 drb. méterrúd fából 1 K 20 f., 1 drb. mozsár porcellánból (16 cm. átm.) 2 K 80 f., 1 drb. mozsár

acélból 12 K, 1 drb. Kiss-féle nítrogén fejlesztő készülék 12 K, 1 drb. olló 3 K, 6 drb. olvasztó tégely berlini porcellánból (25 cc. tart.) 3 K 84 f., 5 drb. olvasztó tégely (12 cm. magas) 60 f., 6 darab olvasztó tégely öntött vasból (12 cm. magas) 4 K 80 f.. 3 pár óraüveg csiszolt széllal, szorítóval 1 K 80 f., 1 drb. oxigén-lámpa, Mitscherlich szerint 4 K, 2 drb. parafalemez (31.5 cm. hosszú, 10 cm. széles) 1 K, 1 drb. Mohr-féle pipetta ($\frac{1}{10}$ cc-re osztva 50 cc tart.) 3 K, 12 drb. platinadrót üvegcsőbe olvasztva 2 K 40 f., 1 drb. Gay—Lussac-féle piknométer (50 cc tart.) 1 K 60 f., 1 drb. lapos reszelő (dugóreszelő, 17.5 cm. hosszú 1 K, 1 drb. kerek reszelő (dugóreszelő, 20 cm. hosszú) 1 K, 2 drb. üvegágó reszelő, 3 szögű, angol (17 cm. hosszú) 1 K 20 f., 12 drb. retorta tubus nélkül (150 gr. tart.) 3 K, 6 drb. retorta tubussal (300 gr. tart.) 4 K 20 f., 3 drb. rézdrótháló 30 f.. 2 drb. spatula vasból (3 cm. hosszú) 1 K 60 f., 1 drb. súlysorozat (1 mgr.—1000 gr.-ig) 42 K, 12 drb. szén forrasztócső kísérletekhez 2 K, 1 drb. szódavíz készülék üvegből (2 literes) 24 K, 3 darab Mohr-féle szorító 1 K 80 f., 2 könyv szűrő-papiros (száz) 2 K, 6 darab szűrőtölcsér csiszolt széllal (5 cm. átm.) 2 K 40 f., 3 drb. tégelyfogó vasból 3 korona 60 fillér, 1 darab tölcser becsiszolt dugóval (19 cm. átm.) 5 K 60 f., 2 kg. könnyen olvadó üvegcső (1—12 mm. átm.) 6 K 40 f., 1 drb. üveggarang csiszolt széllal (19 cm átm.) 2 K 80 f., 1 drb üveggarang becsiszolt dugóval (19 cm. átm.) 2 K 80 f., 1 drb. üveggarang kaucsuk hólyaggal, rézcsappal 20 K, 3 drb. üveggarang becsiszolt széllal (16 cm. magas, 3 cm. széles) 1 K 20 f., 6 drb. üveggarang becsiszolt széllal (21 cm. magas, 4 cm. széles) 3 K 24 f., 3 drb. üveggarang becsiszolt széllal (26 cm. magas, 5 cm. széles) 1 K 98 f., 6 drb. kerek üveg-lemez (12 cm, átm.) 1 K 20 f., 2 drb. kerek üveg-lemez tükörüvegből (26 cm.) 6 K 60 f., 48 drb. üvegpalack finom, lecsiszolt lapos dugóval (200 gr. tart.) 19 K 20 f., 48 drb. üvegpalack, széles nyaku (200 gr. tart.) 19 K 20 f., 1 kg. üvegpálca 1 K 60 f., 6 drb. vasdrót, háromszögű, kisebb 50 f., 3 drb. vasháromláb öntött vasból 3 K, 25 gr. vezetődrót rézből, guttaperchával földve 2 K 50 f., 1 drb. U-alaku vízbontó platina elektródróttal, állvánnyal 13 K, 1 drb. víz-

fürdő rézből, vizmutatóval, 3 lábbal 12 K, 1 drb. Vartha—Kipp kénhydrogén fejlesztő készülék 16 K, 3 drb. Voulf-féle palack, 2 nyaku (250 grammos) 2 K 10 f., 3 drb. Voulf-féle palack, 3 nyaku (250 grammos) 2 K 40 f. Normál oldatok, vegyszerek 117 K 54 f. Összesen: 1252 K 08 fillér.

D.) Természettani szertár.

A mult tanév végén volt:

1. Erőműtani eszköz: 160 drb. 1728 K 40 f. értékben
2. Hangtani „ 45 „ 797 K — f. „
3. Fénytani „ 312 „ 2861 K — f. „
4. Hőtani „ 84 „ 971 K 14 f. „
5. Villamosság és mágnesség körébe tartozó eszköz 239 drb. 4587 K 81 f. értékben.

6. Vegytani szer és eszköz 393 drb. 677 K 25 f. értékben.

Idei gyarapodás: *a.)* Ajándék: 1 Calderoni-féle vetítógép villanylámpával 430 K (a V. és K. M. aj.), 1 Marconi fel-
 vevő készülék 40 K. (dr. Király Henrik aj.) *b.)* Vétel: Puluj készüléke a hő mechanikai egyenértékének megállapítására centrifugális géppel 166 K, Tyndall hengere 6 K, készülék a levegő sűrűségváltozásait kísérő hőmérsékletváltozások bemutatására 10 K, benzinégő 24 K, Plateau-féle sodronyalakok (4 drb.) 6 K, Arago készüléke a forgási mágnesség bemutatására 19 K, készülék a Foucault-féle áramok előállítására 29 K, higanytisztító Ostwald-féle 20 K, diffúzió készülék Roscoe szerint 22 K, centrifugális regulator 11 K. értékben.

Az összes gyarapodás: 16 drb. 783 K értékben.

Összes állomány: 1249 drb. 12,405 K 60 f. értékben.

E.) Rajzszeretár.

Idei gyarapodás: 1. Várdai Sz., Magyar diszítványok 20 K. 2. Füstí fecske 5 K 50 f. 3. Pirók 4 K 50 f. 4. Hamvas kacsá 14 K. 5. Biborgém csendélet 13 K. 6. Kukorica csendélet 8 K. 7. Bagoly halálfejjel és ócska könyvvel 35 K. 8. Tengeri pók 35 K. 9. Norvég rák 10 K. 10. Kövi rák 8 K 75 f. 11. Szarvasbogár üveges szekrényben

4 K. 12. Orrszarvu bogár 4 K. 13. Hőscincér 4 K. 14. Bársony cincér 4 K. 15. Dinastes Hercules, a világ legnagyobb bogara 28 K. 16. Scapanes australis 4 K 75 f. 17. Goliathus giganteus 10 K 75 f. 18. Strombus gigas 5 K 73 f. 19. Voluta diadema 4 K. 25 f. 20. Meleagrina margaritifera 7 K. 21. Cassis cormuta 6 K. 22. Cornus marmoreus 2 K 10 f. 23. Haliotus splendens 3 K 50 f. 24. Fusus probesideferus 16 K. 25. Csónak. 5 K 26. Dézsa, kerek, egyszerű 1 K 30 f. 27. Dézsa, ovális, sötét betéttel 1 K 80 f. 28. Sajtos bödön 1 K 50 f. 29. Kéttalpu szán létrás oldallal, vasalva, járommal 18 K 50 f.

Az összes gyarapodás : 29 darab 263 K 45 f. értékben.

Mult évi állomány : . 735 darab 1011 K 16 f. értékben.

Összes állomány : . 764 darab 1274 K 61 f. értékben.

F.) Tornaszertár.

Az új tornacsarnok felszerelésére utalványozott 3000 K-ból a következő tornaszerek és felszerelések szereztettek be :

1.) 60 drb. bot 60 K, 2.) 82 drb. súlyzó 42 K 78 f., 3.) 40 drb. buzogány 40 K, 4.) 1 drb. állvány a fabotok, súlyzók és buzogányok elhelyezésére 160 K, 5.) 2 drb. ugrórúd bambusznádból 22 K, 6.) 40 drb. kézi labda 20 K, 7.) 3 drb. labdatartó állvány 18 K, 8.) 1 drb. villásrúd lengő szerek kezelésére 3 K, 9.) 5 drb. felhúzó kötél 2—2 drb sárgaréz csigával, falikampóval és önműködő horoggal 60 K, 10.) 2 drb. ütenyjelző 2 K 40 f., 11.) 1 drb. diszkosz 9 K, 12.) 2 drb. magyar gerely 9 K, 13.) 4 drb. svéd gerely 24 K, 14.) 10 drb. birkózó bot 5 K, 15.) 4 drb. füleslabda 52 K, 16.) 2 pár magas ugrómérce 36 K, 17.) 1 drb rudugrási ugrómérce 40 K, 18.) 2 drb. ugródeszka 18 K, 19.) 4 drb. ugrózsámoly 80 K, 20.) 8 drb. mászórudd ónozt vascsőből, zörgést tompító forgó gyűrűvel, kivehető vasalással, felül díszgombbal 256 K, 21.) 5 drb. vastartály a mászóruddak elhelyezésére szükséges lyukakkal, bőrozott forgó karikával ellátva 400 K, 22.) 4 drb. mászókötel 72 K, 23.) 14 drb. kígyóhorog kettős anyacsavarral, biztonsági szeggel 70 K, 24.) 3 pár gyűrűhinta kender hevederekkel, bőrozott forgógyűrűvel 60 K, 25.) 3 drb. létra tolós szerke-

zettel, rézsútos kapocsfákkal, ellensúllyal ellátva 480 K, 26.) 2 drb. nyújtókészülék 300 K, 27.) 2 pár füleslabda kapu 18 K, 28.) 12 drb. fali kampó 12 K, 29.) 1 drb. lengő kötél 9 K, 30.) 2 drb. kötél szökdelő körhöz 10 K. 31.) 4 drb. nádpálca 6 K, 32.) 1 drb. gömb dobáshoz 3 K 60 f., 33.) 2 drb. tornakürt 28 K, 34.) 10 drb. kitűző zászló 40 K, 35.) 2 drb. hajsza labda 16 K, 36.) 1 drb. körhinta gépszíjhevederekkel, golyón forgó ércfejjel 140 K, 37.) 4 drb. tornapad svéd tornához 120 K, 38.) 1 drb. tornagyógytár teljesen felszerelve 60 K.

Összes gyarapodás 348 drb. 2801 K 78 f. értékben.

V.

Egyesületek élete.

1. Mária-Társulat.

A főgimn. ifjúságának Mária-Társulatát az idén is Rész János vallásstanár vezette. A jelenből ítélve a társulat határozottan emelkedik, ámbár sok nehézségekkel kell megküzdenie. A nagyobbak társulatának magisztrátusa következők-ből alakult: felügyelő: Tamás Ignác VIII. o. t.; segédek: R. Sántha István VIII. és Tankó Károly VII. o. t.; tanácsosok: Bakó Gábor, Karda Ferenc, Tódor József VIII., Karda István, Kádár István VII., Albert István VI. o. t.; jegyző: Bene János VII. o. t.; pénztáros: Baky József VII. o. t.; felolvasó: Bedő Ábrahám VI. o. t., előénekes: Imets Ákos VII. o. t. A társulatnak 49 avatott és 9 jelölt tagja van.

A kisebbek társulatának vezetősége: felügyelő: Bocskor Dávid III. o. t.; segédek: Kajtár Lukács és Török Ferenc III. o. t.; Bolváry Béla, Imets László, Kristó Joákim, Magyar Gerő, Gál András III. o. t., Szép Ferenc II. o. t.; jegyző: Csata Antal III. o. t. A társulatnak 5 avatott és 35 jelölt tagja van.

A heti gyűléseket a társulat tagjai vasárnap tartották a kongregáció kápolnájában. Nagybőjtben a keresztúti, májusban pedig a múlt évhez hasonlóan naponként a májusi ájtatosságot végezték, mely annyira megnyerte az ifjúság tetszését, hogy még nem tagok is óhajtottak azon beszéddel vagy szavalattal szerepelni. Jó időben a finevelő intézet kertjében tartották a májusi ájtatosságot s a lelkes énekek az est csöndjében messze-messze elhangzottak, hogy tanubizonyosságot tegyenek arról a benső szeretetről, mely Mária gyermekeinek szívében lángol és másokat is szerezetre gyulasszanak.

Mindkét társulat tagjai havonként közösen gyóntak és áldoztak, sokan gyakrabban, némelyek naponként is járultak a szent áldozáshoz. A szentségek gyakoribb vételében szívesen nyújtottak segédkezet Kovács András képezdei tanár, Hollanda János segédlelkész, a sz. Ferenc-rendi atyák és más vidéki papok is, kiknek ez úton is hálás köszönet.

A nagyobbak társulata az idén két ízben is lépett a nyilvánosság elé, hogy megmutassa azt, hogy a kongregáció nemcsak imádságra, hanem más hasznos dolgokra is tanítja tagjait és kellemes szórakozást is nyújt, ámbár főcél, a lelket Krisztus és a bold. Szűz példája szerint idomítani.

Febr. 26-án farsangi estélyt rendeztek, melynek műsorán két egy felvonásos bohózat, kuplé, ének és szavalat szerepelt. A szereplők mind derekasán állották meg helyüket és sok tapsot arattak. A megjelent vendégek egy igen kellemes est emlékével távoztak.

Jún. 4-én délután kegyelmes atyánk, Majláth Gusztáv Károly gróf erdélyi püspök, v. b. t. t. úr önagyméltósága a kegytemplomban a következő 16 ifjut vette föl a kongregáció avatott tagjai közé: Csata Vencel, Gergely Károly VIII., Pál Vencel VII., Xántus Dávid VI., Beke Gábor, Sallay Ferenc, Tischler Endre, Veress Dezső V., Bálint Arpád, Fazakas János, Péter István IV., Bocskor Dávid, Csata Antal, Fazakas János, Gál András és Kajtár Lukács III o. t. t. A felavatáson mintegy 80—90 régi tag is megjelent, akik ünnepélyesen újra a bold. Szűznek ajánlották fel magukat, mint azt fölavatásukkor tették. Férfias szép tettük határozottan lelkesítőleg hatott az ifjabb generációra, mely most saját szemével láthatta, hogy az igazi Mária-tisztelet nemcsak az ifju gimnázistának való, hanem azt kegyelettel ápolják erejükben levő férfiak s a sírhoz közeledő aggasztánok is és pedig nagy számban olyanok is, akik a társadalomban tekintélyes helyet vívtak ki maguknak.

Mivel azonban igen sokan a régi tagok közül nem tudnak az ünnepélyes felavatáson megjelenni, a társulat vezetősége módját ejtette annak, hogy a távoli testvérek is megújíthassák felajánlásukat. Mindegyik tagnak, kinek címét megtudhatta, nyomtatott lapot küldött ezen felirattal: „Mint a csíksomlyói főgimn. Mária-Társulatának régi tagja

örömmel újítom meg fölvételemkor tett azon ígéretemet, hogy a bold. Szűz Máriának mindig hű tisztelője leszek“. Közel 200 régi tag írta alá és küldte vissza ezen lapot és újította meg így felajánlását. Egyesek nem elégedtek meg az egyszerű aláírással, hanem azt még meg is toldották. Egyik kétszer is aláhuzta az „örömmel újítom meg“ szavakat. A másik (erdőtiszt) hozzáfűzi: Szent fiának az Úr Jézus Krisztusnak, mint Istennek imádója, a róm. kath. egyháznak szeretője — és ezt soha meg nem tagadom“. Egy harmadik azt írja: „sőt örömmel gondolok mindenkör arra, hogy tisztelői sorába segíteni kegyes volt. Éljen az ő tisztelete szívünkben örökké. Jó magyar, jó Mária tisztelője“. Egyik papkongregánista így szól: „A világ világossága, Krisztusnak szűz Szülője, égi közös anyánk, a szeplőtelenül fogantatott Máriának köszönhetem, hogy a porból fölemelt s több mint 5000 léleknek felelős lelkipásztora vagyok. Hogyne lennék hű tisztelője? Igenis: az maradok az utolsó lehelletig“. Boldog az a kongregánista, ki azt mondhatja, amit egyik tekintélyes ügyvéd írt, ki már 50 éve tagja a kongregációnak: „A fogadalmamat soha nem feledtem, megtartottam, meg nem bántam“. Az ilyen biztosan számíthat arra, hogy beteljesedik majd az az ígéret is, melyet a fölvételkor a falavató tett ezen szavakkal: „Én is, ha ezeket megtartjátok és amit ígértetek, teljesítitek, ígérem nektek Mária pártfogását és az örök életet“. Hogy több régi tag nem újította meg felajánlását, annak több oka van, többi közt az is, hogy még nem értik eléggé ezen megújítás célját. A társulat vezetősége talán megtalálja az utat, módot arra nézve, hogy minden tag tisztába jöjjön a megújítás céljával s akkor nem igen lesz régi tag, aki ezen felajánlását örömmel meg ne újítaná.

A lélekemelő templomi ünnepély után a főgimn. Mária-Társulata a tanítóképezde Mária-Társulatával egyesülve (a testvéri szeretet bizonyságául) az internátus nagytermében házi ünnepséget tartott, melyen a tanítóképezde igen sikerült ének, zene és szavalat számai után Bokor Endre és Porumba Jenő főgimn. I oszt. tanulók Zsögön Zoltán képezdei tanár egyik nagyon kedves alkalmi párbeszédét adták elő, melyet úgy püspök atyánk, mint

a jelenlevő előkelő közönség látható és tapasztalható tetszéssel és örömmel hallgatott. Nagy sikert arattak ismét színész-ifjaink, akik a „Rejtett gyémánt“ (Wisemann után átírtá P. Soós István) című színművét adták elő lelkesen és ügyesen. Az előadás sikerét nagyban emelte az új színpadi felszerelés, melynek hiányát annyiszor éreztük. Brassai Károly főgimn. rajztanár lankadást nem ismerő buzgósággal mesterien festette meg azt olajfestékkel. Kettős díszletet festett. Az egyik szobát, a másik szép kertet ábrázol. A színfalak szélessége 1 m., magassága 3 m., a háttér magassága 3 m., hossza 5·5 m. Aki a festészethez ért, az képzelheti, micsoda rengeteg munkát fejtett ki nemeslelkű jótevő festőnk, ki még éjjeleit is megrövidítette, miután későn kapta kézhez a szükséges dolgokat. Isten fizesse meg fárasztó szép munkáját, a kongregáció későbbi generációi is hálás köszönettel fogják nevét emlegetni. Nagy hálával tartozik a kongregáció kegyelmes püspök atyánknak is, aki nemcsak anyagilag támogatta mindig társulatunkat, hanem ünnepélyünket személyes megjelenésével is megtisztelte, miáltal újabb bizonyítékát adta azon nagy szeretetének, mellyel az ifjuság minden olyan működését kíséri, mely az ifjuság lelkét emeli, nemesíti. Adja Isten, hogy szeretete mindenütt viszontszeretetre találjon és sok lelket vezessen Istenhez. A társulat köszönettel adózik a szépvízi műkedvelő egyesületnek is, mely az idén is kiváló szíveséggel segítette ki társulatunkat díszleteivel. Végre hálás köszönet mindazoknak, akik bármiképen támogatták és megtisztelték kongregációnkat.

Reméljük, hogy a csíkszeredai új gimnáziumban is be fogja a kongregáció bizonyítani, hogy a közönség becsülésére és támogatására teljesen méltó intézmény, mely senkinek vallási meggyőződését nem sérti, sőt azt nagyrabecsüli. Csak a bűn ellen küzd és azok ellen, akik a lelkeket Krisztustól el akarják tántorítani, hogy így aztán földi és túlvilági boldogságuktól is megfosszák.

2. Önképzőkör.

Alakuló gyűlését tartotta szeptember 8-án. Tisztviselők voltak : Karda Ferenc VIII. o. t., elnök ; Rusz Sántha

István VIII. o. t., főjegyző ; Zakariás Bálint, Ilyés Lajos, Imets Akos és Ambrus János VII. o. tanulók, aljegyzők ; Bándi József VIII. o. t., titkár ; Ferencz József, Tamás Ignác VIII., Karda István és Tankó Károly VII. o. tanulók, bíráló bizottsági tagok ; Baky József VII. o. t., pénztáros.

Az alakuló és záró gyűlésen kívül volt 10 rendes, 2 nyilvános, 2 dísz- és 1 rendkívüli gyűlés. A körnek volt 51 rendes és 49 rendkívüli tagja. A gyűlések tárgya : írásbeli dolgozatok ismertetése és bírálata, szavalatok és azok bírálata, felolvasás, szabad előadás, ének és zene.

A rendes gyűléseken elhangzott 66 szavalat, melyek közül dicséretes első foku volt 7, I. foku 21, II. foku 18, III. foku 19 és IV. foku egy. Szaválásban kitűntek : Karda Ferenc, Rusz Sántha István VIII., Ambrus János, Zakariás Bálint VII., Bedő Abrahám és Ferenczy Béla VI. o. t.

Szabad előadásokat tartott Fejér Gerő VII. o. t. a következő címenek : 1.) A művelődés és a művészetek kölcsönös hatása. — 2.) IV. Henrik és Richelieu, mint a francia abszolútizmus előkészítői. — 3.) A történelem az élet mestere. — 4.) A reformkorszak kiváló szónokai.

Felolvasást tartottak : 1.) Csata Vencel, Rusz Sántha István, Tódor József, Veress Gábor VIII., Ambrus János, Kádár István, Karda István és Tankó Károly VII. o. tanulók.

Zenével lépett fel Csíky Károly VII. o. tanuló.

A bíráló bizottsághoz beérkezett 94 dolgozat. Ebből vers 8, a többi próza. Egy fordítás (latinból), a többi eredeti. A sikerült dolgozatokat a „Haladás“ c. emlékkönyvbe írták be. Egy frivol verses dolgozat szerzője a körből kizárattott.

A kör október 9-én az aradi vértanúk emlékét ünnepelte. Ünnepi beszédet mondott Karda Ferenc VIII. o. t., alkalmi felolvasást tartott Bándi József VIII. o. t., szavaltak Rusz Sántha István VIII. és Ambrus János VII. o. t.

Díszgyűléssel ünnepeltük meg az 1848. március 15-iki események emlékét is. Közreműködött az ifjuság ének- és zenekara. Beszédet mondott Karda Ferenc VIII. o. t., felolvasást tartott Tankó Károly VI. o. t., szavaltak : Gergely Károly, Rusz Sántha István VIII. és Ambrus János VII. o. t.

A munkásság fokozására kihirdetett pályatételek a következők :

1.) *Ágner Béla* tanár téttele: „Karácsonyi népszokások.” Jutalma 10 korona.

2.) *Pál Gábor* kir. tanácsos, igazgató téttele: „Az energia átalakulásának gyakorlati alkalmazására.” Jutalma 20 K.

3.) *Dr. Csedő András* csíkszeredai ügyvéd úr téttele: „Erdély szomorú napjai Báthory Zsigmond, Mihály vajda és Básta uralma alatt.” Jutalma 20 K.

Az 1-re nem pályázott senki.

A 2-ikra érkezett két pályamunka. Az egyiknek szerzője Karda Ferenc VIII., a másiknak Fejér Gerő VII. o. t. Fejér dícséretet nyert és Karda pályadíjat.

A kör Bándi Józsefet, ki a titkári teendőkön kívül a kör munkásság több ágában figyelemre méltó részt vett, 10 koronával; Fejér Gerőt, mint legmunkásabb tagot, 10 koronával; Rusz Sántha Istvánt és Ambrus Jánost, mint legjobb szavalókat, 5—5 koronával jutalmazta.

Gyűléseinket látogatásaikkal megtisztelték Pál Gábor kir. tanácsos, igazgató, Ágner Béla és Kádár Ferenc tanárok.

A kör számára 5 folyóirat járt: *Élet*, *Új Idők*, *Vasárnapi Ujság*, *Zászlónk* és *Az Alkoholizmus Ellen*.

A pénztár állása.

a.) Bevételek:

1. Vagyoni állapot a múlt tanév végén	217 K 90 f.
2. Az 1910—1911. iskolaiban tagsági és bírságdíjakból bejött	87 K — f.
Összes bevétel:	304 K 90 f.

b.) Kiadások:

1. Folyóiratokra: 1.) <i>Élet</i>	20 K — f.
2.) <i>Vasárnapi Ujság</i>	18 K — f.
3.) <i>Új Idők</i>	20 K — f.
4.) <i>Zászlónk</i>	2 K — f.
5.) <i>Az Alkoholizmus Ellen</i>	2 K — f.
2. Jutalmakra	30 K — f.

3. Zöld galyakra, irodai szerekre és a meg- hívók anyagára	4 K — f.
Összes kiadás:	96 K — f.
Marad összesen:	208 K 90 f.

3. Kiránduló Egyesület.

Az egyesület tisztújító gyűlését 1911. június 1-én tartotta meg; pénztárosnak Karda István VII. o. tanulót, titkárnak Ferenczy Béla VI. és ellenőrnek Veress Dezső V. o. tanulót választották meg.

Kirándulást az egyesület a folyó tanévben nem tartott az iskola áthelyezése miatt.

Az egyesület múlt évi vagyona, melyet az iskolák pénzalapjának pénztára kezel, 5650 K 13 fillér.

A folyó tanévben az egyesület 60 tagjától bejött 60 K tagsági díj. Az egyesületi vagyon tehát a tanév végén 5710 K 13 f.

VI.

A tanév lefolyása.

Beírások és vizsgák. A fennálló gyakorlat alapján az I—III. osztályos tanulók felvétele július 1—5. napjain, IV—VIII. osztályosok felvétele és valamennyinek beírása szept. 1—3. napjain folyt le. Már július első napjaiban az előjegyzések során az I. o.-ra jóval több jelentkezett, mint amennyi egy osztályba befogadható, ezért az I. osztály párhuzamosítása iránt az igazgató a főtanhatósághoz az előterjesztést kellő időben megtette s ennek alapján az engedély megadtván, a tanévet két első osztállyal nyitottuk meg. Tanév elején és a tanév folyamán beíratott összesen az I. A.) osztályba 49, az I. B.) osztályba 49, a II-ikba 61, a III-ikba 53, a IV-ikbe 40, az V-ikbe 28, a VI-ikba 24, a VII-ikbe 34, a VIII-ikba 20, összesen 355 nyilvános és 3 magántanuló. Az ünnepélyes „Veni Sancte” megtartása után a tanítás megkezdődött szeptember 4-én és a szabályszerű szünnapok kivételével megszakítás nélkül folyt június 2-ig. Június 7—10. napjain az előadások az új intézetbe átköltözés miatt szüneteltek; e hónap többi részét a vizsgák foglalták le.

A VIII-ikbeliek osztályvizsgálója május 5-én, a magántanulóké 5—6-án, a többi osztályoké június 14. 16—24. napjain folyt le a rokon tárgyak csoportosításával osztályonként a hittanon kívül három csoportba osztva.

A tankerületi főigazgató úr más helyen lévén elfogalva, vallás- és közoktatásügyi miniszter úr intézetünkben az érettségi vizsgák vezetésével dr. Neterda Modeszt miniszteri titkár urat bízta meg, kinek elnöklete alatt június 12—14-ik napjain folytak le a vizsgálatok. Az erdélyrészi r. kath. státust Soó Gáspár nyug. főgimn. igazgató képviselte.

A május 10-én tartoti hittani érettségi vizsgán, valamint az évvégi hittani osztályvizsgákon Bálint Lajos főesperes-plebános, püspöki biztos elnökölt.

Vizsgák a tanév kezdetén. A javító vizsgák augusztus 31-re, a felvételi vizsgák a beíratások idejére voltak kitűzve. Javítóra állott 41, kik közül felsőbb osztályba bocsáthatónak találtatott 32, osztályismétlésre utasított 9.

Felvételi vizsgára jelentkezett az V. osztályra kettő, akik közül egy a IV. s egy az V. o.-ba vétetett fel a vizsga alapján. Egy I. o. tanuló sikeres pótló vizsgálatot tett.

Változások és helyettesítések a tanári karban. Az I. osztály párhuzamosítása folytán még egy tanerőre szükség lévén, a főtanhatóság Ágner Bélát nevezte ki helyettes tanári minőségben és Kádár Ferenc szakvizsgás tanárjelöltet mint gyakorlótanárt. Ágner Bélának, mint egyéves önkéntesnek szeptember folyamán még katonai szolgálatot kellett teljesítenie, azért őt ezen idő alatt Kádár Ferenc gyakorlótanár helyettesítette.

Helyettesítések szüksége szokatlanul nagy mértékben merült fel ezen tanév folyamán. Okt. elejétől nov. 20-ig dr. Nagy Gyula rendes tanárt kellett helyettesíteni, aki szintén katonai szolgálatra behívatott, de nov. 20-án elbocsátatott. Március elejétől kezdve a tanév hátralévő részében Jakab Antalt kellett helyettesíteni, aki súlyos betegséget szenvedett át és egészsége helyreállítására szabadságot kapott. Ugyancsak márc. elejétől kezdve Márton István helyettes tanár szabadságot kért május végéig tanári vizsgájának befejezése céljából; május végén azonban állásáról lemondott s az így megüresedett állás betöltetlen lévén, helyettesítéssel kellett a hiányzó tanerőt pótolni.

* * *

Ez alatt a cím alatt szoktunk megemlékezni az intézetnek azon szellemi munkásairól, akik az élők sorából eltűnnek. Fájdalom, az idén is áldozatot követelt a kérlelhetlen halál. Kiszólitotta az élők közül P. Lakatos Kornélt, a brassói szent Ferenc-rendi szerzetház főnökét, aki évek során két ízben 1869—1872-ig és 1875—1880-ig tanára volt az intézetnek. Elhalálózása alkalmából az igazgató a tanártestület nevében a következő részvétiratot intézte az erdélyi szent Ferenc-rend tartományi főnökségéhez :

A csíksomlyói r. k. főgimn. tanártestülete megilletődéssel vette a gyász hírt P. Lakatos Kornél elhunytáról, aki egykor évek során munkása volt ennek az intézetnek, melynek jelenleg mi szolgálatában állunk, s mint ilyen saját véreit, a székely ifjúságot a hasznos ismeretekre, a szép, igaz és jó iránt való lelkesedésre oktatta. A gyász, mely az erdélyrészi szent Ferenc-rendi tartományt egy érdemes tagjának elvesztése miatt érte, intézetünknek is gyásza és részvétünket e sorokban juttatjuk Főtisztelendőséged tudomására, midőn kegyelettel emlékezünk intézetünk egykori tanárára és a jelenlegi testület tagjai közül néhányan együtt működő kartársára. Emléke legyen áldott! Nyugodjék békességben!

A tartományi főnök úr válaszában jóleső vigasztalással vette a részvétnyilatkozatot, mert amint kifejezi, azokban a hála, elismerés és megbecsülés szava csendült meg, mellyel a rend egykori érdemes tagja iránt viseltettünk és ezáltal a rendtartományt is honoráltuk.

Tanári értekezletek. A tanári testület az új tanévre vonatkozó szervezkedés céljából augusztus hó 29-én tartotta első értekezletét, melyen a tantárgyak, osztályfőnökségek, könyv- és szertárőrök és egyéb állandó teendők besorozásán kívül a javító- és felvételi vizsgákön követendő eljárás rendjét állapította meg. Ezenkívül a tanév folyamán a testület 12 rendes és 2 rendkívüli értekezletet tartott, melyeknek tárgyai csoportosítva a következők voltak: Az olvasmányok és írásbeli dolgozatok anyagának kijelölése, tandíjmentességre érdemesek ajánlása, költségelőirányzat összeállítása, az összes tanulók erkölcsi viseletének és tanulmánybeli haladásának ellenőrző elbírálása, valamint a rendtartásban megállapított időben az értesítő és az évvégi bizonyítvány számára az érdemjegyek megállapítása, a következő tanévben használandó tan- és segédkönyvek jegyzékének összeállítása és a tanulmányi kirándulások célszerű kivitele és az ifjúságnak a pornografikus sajtótermékek és képek káros hatásától való óvása ügyében véleményes javaslat megállapítása céljából.

Ismeretterjesztő előadások. A brassói 24. honvédszázados Csíkszeredán állomásozó zászlóalja parancsnokságának megkeresésére a tanári testület készséggel vál-

lalkozott a zászlóalj tovább szolgáló altisztjeinek ismeretterjesztő előadások tartására.

Előadást tartottak: Antal Áron a fegyveres erő nemes hivatásáról s a katonai szolgálatnak a polgári életre kiható hasznáról, Ágner Béla a családról mint a társadalom alapjáról és a VI. parancs ellen elkövetett bűnök következményeiről, Csató János az emberi test anatómiájáról szemléltetéssel, Ferencz Gyula a testedzés hasznáról és Kassai Lajos az alkoholizmusról. Az előadások egy-egy órát vettek igénybe.

Hivatalos látogatások. Püspök úr önmaga jan. 8-án ideérkezvén, 9-én a tanulók gyóntatásával volt elfoglalva és a következő nap reggelén a szentmisén áldoztatta a gyóntást végzetteket, s ugyanezen a napon megnézte az új gimnáziumot és internátust.

Kuncz Elek tankerületi főigazgató úr április hó 24—27. napjain végezte el rendes évi iskolalátogatását, melynek eredményéről az ő elnökletével tartott értekezleten jegyzőkönyv vétetett fel, ahol tapasztalatait közölte a testülettel és ezen jegyzőkönyv a főtanhatósághoz felterjesztetett.

Vallás- és közoktatásügyi miniszter úr intézkedése folytán a tornatanítás menetének és eredményének megvizsgálására jún. 1-én Szemző Lajos tornafelügyelő úr látogatta meg intézetünket, aki a csíksomlyói intézetben a torna és játéktért és az ifjúságot játék közben, úgyszintén az új intézet felszerelt tornacsarnokát megtekintette. Észrevételeiről jkv vétetett fel és terjesztetett a főtanhatósághoz.

Irányadó rendeletek és fontosabb mozzanatok. 1. Az oktatás céljára szolgáló mértékek hitelesítését díjtalanul végzi az állami mértékhitelítő hivatal. 4773—1910. p.

2. Polgári fiú- és leányiskolából és felsőbb leányiskolából a gimn.-ba átlépő tanulók különbözeti vizsgájának tárgyai előíratnak. 4801—1910. p.

3. Csíkvármegye alispánja a törvényhatóság határozata alapján egy tanárnak Csíkvármegye magánjavaiból járó 1050 K fizetését beszüntette. 811—1910. mj.

4. Jövőre párhuzamos osztály csak úgy lesz beállítható, ha annak költségeit a vármegye fizeti. 2031—1910. ig. tan.

5. A záróértekezleten a következő tanévre a tantárgyak felosztása keresztülviendő. 2709—1910. ig. tan.

6. A kolera ellen való védekezés ügyében utasítás.
3209—1911. p.

Iskolai ünnepségek. A márc. 15-én rendezett önképzőköri ünnepségen kívül, melyről „Önképzőkör“ c. alatt fennebb már megemlékeztünk, iskolai ünnepséget tartottunk még az intézet védőszentjének, Szent Imre királyi hercegnek tiszteletére nov. 6-án, melynek műsora a következő volt: 1. Bevezető zene a Kúnokból, Császártól. Előadta az ifj. zenekar. 2. Ünnepi beszédet mondott Stoiber Ottó tanár. 3. Imre herceg. Előadta a férfikar. 4. Segítő. Irta Váradi Antal. Szavalta Karda Ferenc VIII. o. t. 5. Szent Imre. Előadta a vegyeskar. 6. Az olvasó. Irta Rézbányai József. Szavalja Bene János VII. o. t. 7. A kápolna, Kreutzertől. Előadta a vegyeskar. 8. Harangszó. Irta Tompa Mihály. Szavalta Ferenczy Béla VI. o. t. 9. Két hazafias dal. Előadta a vegyeskar zenekisérettel.

A főtanhatóság előírásának megfelelően május 18-án az első előadási óra helyett a béke eszméjéről nyert az ifjuság megszívlelendő oktatást. Kedvező idő lévén, a játéktéren a félkörben felállított ifjuság előtt Antal Áron történelemtanár tartott az eszme fenségének megfelelő tanulságos és lelkes szónoki előadást. Az új intézet felavatási ünnepeségéről, mely szintén iskolai ünnepséggel volt összekötve, már megemlékeztünk.

Vallás-erkölcsi állapot. Az ifjuság a téli hónapok kivételével mindennap testületileg vett részt a szentmisén a tanárok kíséretében. Vasárnapokon isteni tisztelet előtt a négy alsó és négy felső osztály külön-külön csoportban exhortációt hallgatott, más ünnepnapokon pedig a közön-séggel együtt jelent meg a nagymisén és ott hallgatott szentbeszédet.

A kath. vallású ifjak a tanév folyamán négyszer végeztek gyónást és áldozást együttesen: szeptember hóban, az adventi és nagybőjti időszakban és pünkösd előtt. A nagybőjti időszakban, március 15—19. napjain, püspök úr őnagyméltósága felkérésére a III—VIII. osztálybeliekkel fötiszt. Kún László szászfenesi plebános úr tartott lelki gyakorlatokat. Ugyanekkor az I—II. osztálybeliek lelki gyakorlatait Márkos Endre csíktaplocai plebános úr vezette, melynek végén az ifjuság tanáraival együtt gyónt és áldozott.

A négy kitűzött napon kívül vasárnaponként a szentmisén sokan gyóntak és áldoztak az ifjak közül.

Fegyelmi állapot. Az ifjúság erkölcsi magaviseletének részletesebb elbírálását a hátrább következő táblázatok tüntetik fel, melyek az osztályozás eredményeit összefoglalják. Itt általánosságban annyit jelezni lehet, hogy az ifjúság erkölcsi viselet tekintetében általánosságban a jogos várakozásnak megfelelt. A statisztika feltűntette néhány kevésbé szabályszerű magaviseleti érdemjegy a vizsgák után felmerült fegyelmi ügynek a folyamánya. Az ellenőrző tanácskozásokon felmerült fegyelmi esetelekről a szülők értesítettek, hogy közreműködésükkel gyermekeik rendre és pontosságra szoktatását elősegítsék s ebben a tekintetben a tanárokat, mint nevelőket, nehéz feladatukban támogatassák.

Egészségi állapot. Az ifjúságnak $\frac{2}{3}$ -da a kettős finevelő intézetben (szeminárium, internátus) lévén elhelyezve, ezen intézetek lakóinak állapota volt irányadó, mint eddig is mindig, az ifjúság egészségi állapotának elbírálásánál.

Az év folyamán figyelemre méltóbb betegségek szám szerint is a következők voltak: kötőszövetlob 2, zúzott seb 3, lábizzadás 1, torokhurut, mandulalob 23, fogszú 15, alkar csonttörés 1, tüszős mandulalob 25, rándulás 2, ficam 1, agyrázkodás 1, csúz 8, zúzódás 2, kelés 4, fagyás 6, szemkőhártyalob 8, fültőmirigylob 2, főfájás 7, izzag 1, ideges szívdobogás 2, bélhurut 3, esonthártyalob 1, gynomorhurut 7, hörgihurut 4, vérszegénység 1, szaruhártyalob 1, vörheny 5 és diphteritis 5, összesen 141 eset. Tehintve ezen számadatokat, ebben az iskolai évben az egészségi állapot, összehasonlítva az előzővel, nem mondható teljesen kedvezőnek, részint az esetek nagyobb száma miatt, részint pedig azért, mert a hevenyfertőző betegségek közül mintegy 12 eset fordult elő.

VII.

Az ifjuság érdemsorozata.

Az érdemsorozatban előforduló számjegyek ismertetése.

1. Erkölcsei magaviselet.

1 = jó ; 2 = szabályszerű ; 3 = kevésbé szabályszerű.

2. Előmenetel az egyes tárgyakban.

1 = jeles ; 2 = jó ; 3 = elégséges ; 4 = elégtelen.

Rövidítések: gör. kath. = görög katolikus ; gör. kel. = görög keleti ; ref. = református ; ág. ev. = ágostai evangélikus ; izr. izraelita ; fm. = felmentve ; ism. = ismétlőd.

I. A.) osztály.

A tanuló neve		Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettan	Számítás	Rajzoló geometria	Szépírá	Torna	Ének	Zene	Magaviselet
	Antal Béla	2	2	3	2	1	3	3	3	3	2	—	1
	Antal Ferenc	2	2	2	2	1	3	3	3	3	2	—	1
	Bakó Árpád	3	3	3	3	2	3	3	2	2	2	—	2
	Bancsina Szilveszter	3	3	3	3	2	3	3	3	3	2	—	1
5	Bartha Károly	1	1	2	2	1	1	2	2	2	2	—	1
	Beke Béniám	1	1	2	2	1	2	2	2	3	2	—	2
	Benkes Béniám	2	2	2	2	2	3	2	3	2	2	—	1
	Biró Imre	3	3	3	3	2	4	3	3	2	2	—	2
	Bokor Endre	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	—	1
10	Búzás Márton	2	1	1	2	1	2	2	2	2	2	—	2
	Császár Nándor	3	2	2	3	1	3	3	2	2	2	—	2

I. A.) osztály,

A tanuló neve		Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természetrajz	Számítás	Rajzoló geometria	Szépíráás	Torna	Ének	Zene	Magaviselet
	Csedő András	3	3	4	3	3	3	3	3	2	2	—	2
	Csomortáni László	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2	—	1
	Csutak László	3	3	3	2	2	3	3	2	2	2	2	1
15	Dávid András	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	—	1
	Deáky Vidor	3	2	2	3	2	2	2	3	1	3	—	1
	Dobos Árpád	2	2	2	2	2	2	2	3	3	2	—	1
	Dóczy Lajos	1	2	2	3	1	3	3	3	2	2	—	1
	Fejér Ferenc	3	3	3	2	2	2	2	3	1	3	—	1
20	Ferenczi László	3	2	2	3	1	3	2	2	2	3	—	1
	Fried Sándor izr.	1	3	3	2	1	3	3	3	2	3	—	1
	Füleki Károly	3	3	3	4	3	3	2	3	3	2	—	2
	Fülöp János	2	3	4	3	2	4	3	2	2	2	—	1
	Gábosy Balázs	3	3	3	3	2	3	2	3	3	2	—	1
25	Gál Aladár	3	3	3	3	2	3	2	3	3	2	—	1
	Gál Lajos	2	2	2	2	2	3	2	3	3	2	—	1
	Gergely Mihály	2	1	1	2	1	2	2	2	2	3	—	1
	Hajnód Árpád	3	3	3	2	2	3	3	3	3	2	—	1
	Karda Mihály	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	—	1
30	Kánya István	2	3	3	2	2	3	3	3	3	2	—	1
	Kóródi Albert	2	2	2	2	1	3	3	3	3	2	—	1
	Lakatos Imre	1	2	2	2	1	2	2	3	3	2	—	1
	Madaras Károly ref.	2	3	3	3	2	3	2	1	2	3	—	1
	Márton János	3	4	4	3	2	4	4	3	2	2	—	1
35	Meisel József izr.	1	1	2	2	1	2	1	2	3	3	2	1
	Mihálykó János	3	3	3	2	1	3	2	3	3	2	—	1
	Miklós Árpád	3	3	3	2	2	3	3	3	3	3	—	1
	Morvay László	3	3	3	3	1	2	1	3	3	3	—	2
	Orbán Ignác	3	2	3	3	3	3	3	3	2	2	—	2
40	Péterffy Sándor	1	1	1	1	1	1	2	3	3	2	—	1
	Rudics Lóránt	2	2	2	3	2	2	1	3	3	2	—	2
	Salamon József	1	2	2	2	1	2	2	3	3	2	—	1
	Szabó András	3	3	3	4	3	4	3	3	3	2	—	2
	Szopos Ferenc	4	3	4	4	3	4	3	3	3	2	—	2
45	Takács Károly ref.	2	3	3	3	2	3	3	3	2	3	—	1
	Takács Lajos ref.	2	2	2	3	2	2	2	3	3	3	—	1
	Zsigmond Antal	3	3	4	2	2	3	3	1	3	2	—	1

Kimaradt : Fazakas József és Szolga Gábor.

Összesen : 49.

I. B.) osztály.

A tanuló neve		Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettud.	Számítás	Rajzoló geometria	Szépirod.	Torna	Ének	Zene	Magaviselet
	Antal Károly	2	1	2	2	1	2	2	2	2	2	—	1
	Ágoston István	2	2	2	3	2	2	2	2	1	1	—	2
	Balázs József	2	2	1	1	1	2	2	2	1	2	—	1
	Balló Béla	3	3	3	2	1	3	2	2	2	2	—	1
5	Balogh Imre	3	3	3	2	2	3	2	3	3	2	—	1
	Bálint Imre	3	3	2	2	2	3	3	3	2	1	1	1
	Birta József	1	1	1	2	1	2	2	2	2	2	—	1
	Bodó Lajos	1	2	2	1	1	2	1	2	1	2	—	1
	Borbáth Jenő	2	2	3	2	1	2	3	2	2	2	—	1
10	Domokos Imre	2	1	1	2	2	1	3	1	1	2	—	1
	Domokos Jenő	2	3	3	3	2	4	3	3	3	2	—	1
	Ferenc Árpád	2	3	3	2	2	4	2	3	2	2	—	1
	Gub Márton	2	2	2	1	2	2	2	2	3	2	—	1
	György Árpád	3	3	3	2	1	3	3	2	2	2	—	1
15	György István	1	2	2	2	1	2	2	3	3	2	—	1
	Heindel Rezső	3	3	4	3	2	3	3	3	2	3	—	2
	Hunyadi László	1	1	1	2	2	2	2	1	1	2	—	1
	Kajtár Márton	1	2	2	2	1	2	1	2	2	2	—	1
	Kalamár László	3	3	3	3	2	3	3	3	3	2	—	1
20	Kádár Rezső	1	1	1	1	1	1	1	2	1	2	2	1
	Kelemen Andor	2	2	2	2	1	2	2	2	3	2	2	1
	Kozma Gyula	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	—	1
	Koncz Árpád	3	3	3	3	3	3	3	3	3	2	—	1
	Kukuly József	1	2	3	2	1	2	2	2	1	2	—	1
25	Lányi Ferenc	1	3	3	3	1	3	2	2	1	2	—	1
	Lázár Kornél	3	3	3	3	3	4	4	3	3	3	—	1
	Lichtenstein Ottó izr.	2	3	3	3	2	3	3	3	3	3	2	1
	Mayer Ferenc izr., ism.	2	2	2	3	2	3	2	2	1	3	—	1
	Mánya Béla	3	3	3	3	2	3	3	3	2	2	—	1
30	Németh Antal	2	3	4	3	3	3	3	3	1	2	—	2
	Németh István	1	3	3	3	2	3	3	3	1	2	—	1
	Németh Mátyás	3	3	3	3	3	3	3	1	2	2	—	1
	Orbán Vencel	2	3	3	2	2	3	3	3 ^{fm}	2	2	—	2
	Ördögh Dezső	2	3	3	3	2	3	3	3	2	2	—	1
35	Petres Ferenc	2	3	4	3	3	3	3	3	2	2	—	1
	Péli Béla	1	1	1	1	1	1	2	1	1	2	—	1
	Péter István	2	1	1	2	2	1	1	2	1	2	2	1

I. B.) osztály.

A tanuló neve		Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettud.	Számítás	Rajzoló geometria	Szépirod.	Torna	Ének	Zene	Magaviselet
40	Porumba Jenő	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1
	Sánta Gergely	3	3	3	3	2	2	3	3	3	2	—	1
	Sánta János	2	3	3	2	2	2	2	2	3	2	—	1
	Schreiber Gellért	2	3	3	2	2	3	3	3	3	3	—	1
	Szávai Aurél	3	3	3	3	2	3	3	3	3	2	—	1
	Szentes Ernő	2	2	3	2	2	3	3	2	3	2	—	1
	Szőcs Ignác	3	4	4	3	3	3	3	3	2	3	—	1
45	Téglás József	2	3	3	3	3	4	3	3	2	2	—	2
	Tompos Sándor	2	2	2	2	2	2	3	2	1	2	—	2
	Trohán József	2	4	4	3	2	3	3	3	1	2	—	1

Kimaradt : Apponyi Imre ref. és Pál István.

Összesen : 49.

II. osztály.

A tanuló neve		Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettud.	Számítás	Rajzoló geometria	Szépírá	Torna	Ének	Zene	Magaviselet
	Antal András	2	3	3	3	2	2	2	3	3	2	—	1
	Antal Ilyés	1	2	2	1	2	2	3	2	3	2	—	1
	Ádám Jenő	2	3	4	3	3	2	3	3	2	2	—	2
	Balázs Imre	1	4	4	3	2	3	3	3	2	2	—	2
5	Baranyai István	2	3	3	2	2	3	2	2	3	1	—	1
	Barcsai József	2	3	3	3	2	3	3	3	2	2	—	1
	Bauer István	2	3	3	3	3	3	3	2	3	2	2	1
	Bálint Dezső	2	3	3	3	2	2	2	3	3	2	2	1
	Beke Lajos	3	3	3	3	2	2	2	3	3	3	—	1
10	Bocskor Ferenc	3	3	3	2	2	3	3	3	2	3	—	2
	Bodó Gábor	3	3	3	3	1	3	3	3	2	3	—	1
	Bodó Imre	3	3	2	2	2	2	3	2	3	2	—	1
	Bolváry Béla	1	1	2	1	1	2	2	2	2	2	1	1
	Bors Adám	2	3	2	2	2	2	2	3	2	2	—	1
15	Csáki Árpád	2	2	2	3	2	1	2	2	2	2	—	1
	Csiki István ism.	2	3	3	3	2	2	2	2	1	2	—	2
	Czikó László	1	3	3	3	3	3	3	1	3	2	—	1
	Endes István	1	1	1	1	1	1	2	2	2	1	—	1
	Eröss István	2	4	4	4	3	2	3	3	2	2	—	1
20	Eröss Sándor	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2	2	3
	Fejér Béla	1	1	1	1	1	1	1	2	2	1	1	1
	Gáspár Árpád	2	3	3	3	2	3	3	2	3	2	—	1
	Gáspár Gábor	3	4	4	3	3	3	4	3	3	2	—	1
	Gegő Szilárd	2	3	3	3	1	2	2	2	2	2	—	1
25	György Béla	1	1	3	1	1	1	1	2	2	1	—	1
	Hartwig Frigyes	2	3	2	3	2	2	2	2	fm	2	1	2
	Imecs László	2	3	3	1	2	2	2	1	2	1	2	1
	Imre Károly ism.	2	3	3	2	2	3	2	3	3	2	—	2
	Juhász István	2	4	3	3	3	2	2	3	2	2	—	2
30	Karda Károly	1	3	3	3	2	1	2	3	1	2	2	3
	Kedves Antal ism.	3	3	3	3	2	3	2	3	3	2	—	1
	Kegyes József ref.	1	2	3	3	2	2	2	3	3	3	—	1
	Kovács Antal	3	3	4	3	3	3	2	3	1	2	—	2
	Kristó Joákim	1	1	2	1	1	1	1	1	2	1	—	1
35	Kuna Géza	2	3	3	3	2	3	3	2	3	2	—	1
	Lajos Gyula	2	3	3	3	3	2	3	3	3	2	—	2
	László Gáspár	2	3	2	3	2	2	2	2	3	2	2	1

II. osztály

A tanuló neve		Vallás	Magyar nyelv	Latin nyelv	Földrajz	Természettud.	Számítás	Rajzoló geometria	Szépíráás	Torna	Ének	Zene	Magaviselet
	Lázár Jenő	1	2	3	3	2	2	3	2	3	2	—	3
	Lux József ism.	1	3	3	3	2	3	2	3	1	2	—	2
40	Magyary Gerő	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
	Márton Mihály	3	4	3	3	3	2	3	3	2	2	—	1
	Menschik Arpád	2	4	3	3	3	3	3	3	3	2	—	1
	Miklós Gergely	2	3	3	2	2	2	2	3	3	2	—	1
	Molnár József	1	2	3	1	1	1	1	2	2	2	2	1
45	Molnár László	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1
	Pál Dávid	2	3	3	2	2	2	2	3	3	2	—	1
	Péter István	2	3	2	2	2	3	3	1	2	2	2	2
	Péter Sándor	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	—	1
	Román Domokos	1	2	2	2	1	2	2	2	2	1	1	1
50	Román Viktor	3	3	4	3	3	3	3	2	2	2	—	1
	Szekeres István	2	2	2	2	2	2	2	3	2	2	—	1
	Szentes Géza	2	3	4	2	2	3	2	2	3	2	—	1
	Székesi Dénes	2	2	2	3	2	1	2	2	2	2	2	1
	Szép Ferenc	1	2	2	2	1	1	2	2	2	2	—	1
55	Szultán Géza	2	4	4	3	3	3	3	3	3	3	—	2
	Trohán Béla	2	3	3	3	3	1	2	3	2	2	—	1
	Ugron Béla	1	2	2	2	1	1	3	2	3	2	—	1
	Vágási Vilmos ism.	1	3	3	3	2	3	3	2	3	2	—	1
	Zathureczky Zoltán	2	3	3	3	3	2	2	3	1	2	1	3
60	Xántus Ernő	2	3	3	3	2	3	3	3	2	3	—	1

Kimaradt : Balázs Dénes ism.

Összesen : 61.

III. osztály.

A tanuló neve		Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Földrajz	Számítás	Rajzoló geometria	Torna	Ének	Zene	Magaviselet
	Antal Kálmán	2	3	2	3	2	3	2	2	2	2	—	1
	Bájer Béla	3	3	4	4	3	4	4	3	3	2	—	2
	Báldi Miklós ism.	3	3	3	3	3	3	3	2	3	2	—	2
	Bocskor Dávid	1	1	2	1	1	1	2	1	2	2	2	1
5	Bors Agoston	3	3	3	3	3	3	4	3	2	2	—	2
	Botár Géza	1	3	3	3	3	3	3	3	2	2	—	1
	Botár László	1	3	3	3	3	2	4	3	2	2	—	1
	Csata Antal	1	1	1	1	3	2	2	1	2	2	—	1
	Csíky József	1	2	2	3	2	3	3	3	3	2	—	1
10	Csiszér Károly ism.	3	3	3	3	3	3	3	2	2	2	—	1
	Darvas István	3	3	3	4	3	2	2	1	3	2	—	1
	Deák Elek	2	3	3	3	3	3	3	2	1	2	—	2
	Fazakas János	1	2	2	2	3	3	2	2	2	2	—	1
	Fejér Árpád	1	3	2	3	2	2	3	3	3	2	—	2
15	Ferenczy Dénes	2	3	3	3	3	1	2	3	3	2	—	2
	Gál András	2	2	3	2	2	1	2	1	2	2	2	1
	György Béla ism.	2	3	3	3	2	2	3	2	2	2	2	2
	Imre József	2	3	3	4	2	3	3	3	3	2	—	2
	Incze János	2	3	4	4	2	3	2	3	3	2	—	2
20	Jakab Lajos	3	2	2	3	2	3	3	3	3	2	—	2
	Kajtár Lukács	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	—	1
	Kajtsa István	3	2	2	3	2	3	3	3	2	3	—	1
	Kósa Tamás	2	3	2	3	1	2	2	2	3	2	—	1
	Kovács Béla ism.	2	3	3	3	3	3	3	3	2	2	—	2
25	Kozán Imre	2	3	2	3	2	1	3	3	3	3	—	1
	Köllő Zoltán	2	2	3	3	2	3	3	3	2	3	—	1
	Laczina Vilmos	2	4	4	4	2	3	2	3	3	2	—	1
	Merza Ferenc	2	3	3	3	3	2	3	3	2	2	—	2
	Mezei Domokos	2	3	3	3	3	2	3	2	2	2	—	1
30	Miska Vilmos	1	2	3	2	2	2	3	3	3	2	—	1
	Orbán József	2	3	2	2	1	2	3	3	3	1	2	2
	Pfeiffer Jenő	2	1	2	1	1	1	1	2	2	2	—	2
	Rancz Ignác	3	3	4	4	2	3	4	2	1	2	—	2
	Rancz Károly	3	3	3	4	3	3	4	3	2	2	—	1
35	Rancz Sándor ism.	3	3	3	3	2	3	2	2	2	2	—	1
	Ráduly Zoltán	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	2	1
	Rusz Sántha Lajos	2	3	3	3	3	2	3	2	3	2	2	1

III. osztály.

A tanuló neve		Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Földrajz	Számítás	Rajzoló geometria	Torna	Ének	Zene	Magaviselet
	Sántha Sándor g. kath.	2	3	3	4	2	2	3	2	2	2	—	1
	Simon József	2	2	2	2	3	2	3	1	2	2	—	2
40	Sóbert Aladár	2	3	3	3	3	3	3	2	2	2	—	2
	Schüle Viktor	2	3	3	3	3	3	3	3	3	2	—	1
	Szabó István g. kath.	3	4	4	4	2	3	2	3	2	2	—	2
	Szabó Lajos	1	2	3	3	2	3	3	2	3	2	—	1
	Szász Lajos	2	3	3	3	2	3	2	1	3	1	—	1
45	Tamás Adám ism.	3	3	3	4	2	2	3	2	2	2	—	2
	Tompos István	3	3	4	4	3	3	4	3	3	2	—	1
	Ugron Ferenc	2	3	3	4	3	3	3	3	3	2	2	2
	Vágási Béla	3	3	4	4	4	3	4	4	1	2	—	2
	Wender Manó izr.	1	3	3	3	3	3	4	3	3	—	1	1
50	Veress Adám	1	3	2	3	2	2	2	2	2	2	—	1

Kimaradt: Beke Károly és László Ferenc.

Vizsgálatlan maradt: Török Ferenc.

Összesen : 53.

IV. osztály.

A tanuló neve		Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Történelem	Természettud.	Mennyiség	Rajzoló geometria	Torna	Ének	Zene	Magaviselet
	Adorján Ferenc	3	3	3	3	2	2	2	2	2	2	2	1
	Antal Domokos	2	2	1	3	3	3	2	2	2	2	—	2
	Bakó Gábor	3	3	2	3	2	2	3	2	3	2	—	1
	Bartha Lajos	3	4	4	4	4	4	4	3	1	2	—	2
5	Bálint Árpád	2	2	3	3	3	3	2	3	3	2	2	1
	Boga Lukács	3	3	3	4	3	2	2	2	3	2	2	1
	Csiby Károly	2	3	3	4	3	3	2	3	1	2	2	1
	Dazbek Géza	2	3	3	3	1	2	2	2	2	2	—	1
	Dávid András ism.	3	2	3	3	3	2	3	3	3	2	—	1
10	Dávid Sándor ism.	3	3	3	4	3	3	3	3	2	2	1	1
	Dobai Albert	2	3	3	3	3	2	2	2	3	2	—	1
	Domokos László	3	3	3	3	2	3	2	1	1	2	—	2
	Elekes Ernő	2	2	3	3	2	2	3	1	1	2	—	2
	Fazakas János	1	1	1	1	1	1	1	1	2	2	2	2
15	Gaal Sándor	1	2	3	3	2	2	1	1	1	1	1	1
	Gábosy József	3	3	4	4	3	3	3	3	1	2	2	2
	Grünwald Dezső izr.	1	2	2	3	2	2	2	2	2	—	1	1
	Hankó János	1	2	2	3	2	2	2	1	m	2	1	1
	Holló János	3	3	4	4	3	3	4	3	3	2	—	2
20	Incze István	3	3	3	3	2	2	3	2	1	2	—	1
	Incze Zoltán	1	2	3	4	1	2	4	2	3	2	—	1
	Karácsony Kristóf	2	3	3	3	1	2	3	3	2	2	2	2
	Keresztes Károly ism.	2	3	3	3	2	2	2	3	3	3	—	1
	Kovács Gyula	2	3	3	4	3	3	3	3	3	2	—	2
25	Kristó Béla	3	3	3	3	3	3	3	3	1	2	—	1
	Lajos Béla	3	4	4	4	3	4	4	1	1	2	—	2
	László József	3	3	3	4	3	3	3	3	3	2	—	1
	Lázár Ferenc	2	3	3	3	2	2	3	3	1	2	2	1
	Márton Aron	1	1	2	3	1	1	1	1	2	2	—	1
30	Márton János	2	3	3	3	3	2	2	2	2	2	—	1
	Péter István	3	3	2	2	2	2	3	2	3	2	—	1
	Péter János ism.	2	3	3	3	3	2	3	3	3	2	—	1
	Szebeni János	3	3	4	4	2	3	3	3	3	2	—	2
	Székely Ferenc	1	2	2	2	3	2	2	3	2	2	—	1
35	Veres András	3	3	3	4	3	4	4	3	1	2	—	2
	Wender Jenő izr.	2	3	3	3	3	4	3	3	3	—	1	1
	Wender Tibald izr.	1	3	2	3	2	3	3	2	2	—	1	1

Kimaradt: Demény István, Koncz Nándor és Sárosy Antal.

Összesen: 40.

V. osztály.

A tanuló neve		Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görögp. irodalom	Görögpótló rajz	Történelem	Természettud.	Mennyiség	Torna	Ének	Zene	Magaviselet
	Asztalos György	2	2	2	2	2	—	—	2	2	2	1	2	—	1
	Balla Sándor	2	2	3	3	—	1	1	2	2	3	2	1	—	2
	Báldi Aurél gör. kath.	3	3	3	3	—	3	2	3	3	3	2	2	—	1
	Beke Gábor	1	1	2	1	2	—	—	1	1	1	3	1	—	2
5	Codarcea Livius g. k.	3	3	1	3	3	—	—	3	2	3	2	1	—	2
	Császár Sámuel	2	3	3	3	—	3	3	3	3	3	2	2	—	2
	Csutak Bálint	3	3	3	3	—	2	1	2	2	3	2	1	—	2
	Fejér Gábor	3	3	3	3	—	2	3	3	3	3	3	2	—	1
	Ferenczy Gyula	2	3	3	3	—	2	3	2	3	3	2	1	—	1
10	Ferenczy Márton	2	3	3	3	—	2	2	2	2	2	1	1	—	2
	Fülöp Pál	2	2	3	2	—	2	2	2	3	2	2	1	—	2
	Kinczler Gyula ref.	1	2	3	3	3	—	—	2	2	3	3	2	—	1
	Korpos Ádám	1	2	2	2	—	2	2	2	1	2	2	1	—	1
	Kozma István ref.	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	—	—	1
15	Lázár János	3	2	3	2	—	2	1	2	2	2	2	1	—	1
	Lengyel Rezső	2	3	3	3	—	3	3	3	3	3	3	2	—	2
	Madaras Sándor	2	1	2	2	—	1	2	1	2	2	1	1	—	1
	Madár Lajos	3	3	3	3	—	2	1	3	2	3	3	2	—	2
	Péterffy Imre	1	1	2	2	2	—	—	1	2	2	3	2	—	1
20.	Révész Jenő ref.	2	3	3	3	—	3	3	3	2	3	3	—	—	1
	Rusz Sántha Albert	2	3	3	3	—	3	2	3	2	3	1	1	1	2
	Sallay Ferenc	1	1	2	2	3	—	—	2	2	2	3	1	—	2
	Stuhlmüller Antal	1	1	1	1	1	—	—	1	1	2	1	2	—	1
	Tekse János	1	2	2	2	2	—	—	1	2	2	2	1	—	1
25	Tischler Endre	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	2	1	—	1
	Tompos Károly	2	2	3	3	—	1	2	2	2	3	1	2	—	2
	Vass István	2	2	2	2	3	—	—	2	3	3	2	1	1	1
	Veress Dezső	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	—	1

Összesen : 28.

VI. osztály.

A tanuló neve		Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög-p. irodalom	Görög-pótló rajz	Történelem	Természetr.rajz	Mennyiség	Torna	Ének	Zene	Magaviselet
	Albert István	1	2	3	3	—	2	2	2	2	3	1	1	—	1
	András Gyárfás	1	3	3	3	3	—	—	3	1	3	2	1	—	1
	Ábrahám Ambrus	1	1	1	1	1	—	—	1	1	2	2	1	—	1
	Bedő Ábrahám	1	1	1	1	1	—	—	1	1	2	2	1	—	1
5	Bencze Béla	1	3	2	3	3	—	—	2	2	2	1	1	—	1
	Berecz István	1	2	1	2	1	—	—	1	2	2	1	1	—	2
	Bors István	1	2	2	2	3	—	—	2	2	2	1	1	—	1
	Csíki István	1	1	2	2	2	—	—	1	2	2	2	1	—	1
	Csikl János	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	—	1
10	Darvas Albert	1	2	2	2	2	—	—	1	2	2	3	1	—	2
	Ferenczy Béla	1	1	2	1	2	—	—	1	1	1	1	1	—	1
	Gegő István	1	1	1	1	2	—	—	1	2	1	1	1	—	1
	Gereöffy Géza	1	3	3	3	—	2	2	2	3	3	2	1	1	1
	Helvig Vilmos ág. ev.	1	3	2	3	3	—	—	2	2	3	1	—	—	1
15	Kertész Béla	1	2	2	2	2	—	—	1	1	2	1	1	1	1
	László Károly	1	1	1	1	2	—	—	1	1	1	1	1	—	1
	Molnár János	1	3	3	3	—	2	2	2	2	3	2	1	—	2
	Nagy Jenő	1	3	3	3	—	2	3	3	3	3	2	—	—	1
	Péterffy Zoltán	1	1	2	2	2	—	—	1	1	1	1	1	—	1
20	Sándor Lajos	1	2	2	3	—	2	1	2	2	2	2	1	—	1
	Székely Károly	1	3	3	3	3	—	—	3	2	3	2	1	—	1
	Székely Rezső	1	2	2	2	3	—	—	1	2	2	1	1	—	1
	Timár Sándor	1	2	2	2	1	—	—	1	1	1	2	1	—	1
	Xántus Dávid	1	2	2	3	—	1	1	1	2	2	1	1	1	1

Összesen : 24.

VII. osztály.

A tanuló neve		Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görögp. irndalom	Görögpótló rajz	Történelem	Természettan	Menyviség	Egészség	Torna	Ének	Zene	Magaviselet
	Adler Miklós izr.	1	3	3	3	3			3	3	3	2	2			1
	Ambrus János	1	1	2	2	3			1	2	2	2	1	1		1
	Baky József	2	3	2	3		3	2	3	3	2	2	1	1	1	2
	Bene János	1	1	1	1	1			1	1	2	1	1	1		2
5	Biró Ferenc	2	2	2	2	3			3	2	3	2	2	1		2
	Csiky Károly	3	3	3	3		3	3	3	4	4	2	2	2		2
	Csiszer Béla	1	2	3	2	2			2	3	3	3	1	1		1
	Dávid Árpád	3	3	3	3		3	1	3	4	3	3	2	2		2
	Fejér Gerő	1	1	1	1	1			1	1	1	1	1	1	1	2
10	Gál János	2	3	3	3		3	1	2	3	3	2	2	2		1
	Gál Zoltán	2	3	3	3	3			3	4	3	2	2	1		2
	György Imre	2	2	2	2	2			2	2	3	3	1	1		2
	Györgypál Gábor	2	2	2	1	2			1	2	2	2	2	1		1
	Hancz Lajos	2	3	3	2	3			3	4	3		2	2		3
15	Illyés Lajos	2	3	3	3		2	1	2	3	3	2	1	1		2
	Imets Ákos	2	2	3	1	2			1	3	2	1	1	1		1
	Karda István	1	1	1	1	1			1	1	1	1	1	1		1
	Kazatsai Antal	2	3	3	3		3	2	2	3	3	2	2	1		2
	Kádár István	1	1	2	1	1			1	1	2	1	1	1		1
20	Lajos Balázs	1	1	1	1	1			1	1	1	1	2	2		2
	Lakatos Imre	1	1	1	1	1			1	1	1	1	2	2		1
	Lengyel József	2	3	3	3	3			3	3	3	1	2			2
	Madár István	2	2	3	3		2	2	3	3	4	2	2	2		1
	Oriskó László	2	2	3	1		1	1	2	3	3	2	2	2		1
25	Pál Vencel	2	2	2	2		2	2	2	2	2	1	2	1		1
	Péter Imre	1	1	2	1	1			1	2	2	1	2	1		1
	Péter István	2	3	3	3		2	2	3	3	3	2	3	2		1
	Sándor Imre	2	2	3	2		1	2	2	2	2	2	2	2		1
	Szöcs Zoltán	2	3	3	2		2	1	3	3	3	2	2	2		2
30	Tankó Károly	1	1	1	1	1			1	2	2	1	1	1		1
	Vaszi István	3	3	3	3	3			2	3	3	2	1	2		2
	Zakariás Bálint	1	1	1	1	1			1	1	1	1	2	1		1
	Zakariás László	3	3	3	3		3	3	3	3	3	1	2	1	1	1

Magántanuló : Metian Szilviusz g. kel.

Összesen : 34.

VIII. osztály.

A tanuló neve		Vallás	Magyar nyelv	Német nyelv	Latin nyelv	Görög nyelv	Görög. irodalom	Görögpótló rajz	Történelem	Természettan	Mennyiség	Bölcsészet	Torna	Ének	Zene	Magaviselet
	Bakó Kálmán	1	1	2	1	—	1	1	1	1	1	2	1	1	—	1
	Bándi József	1	1	1	1	1	—	—	1	1	2	1	2	2	—	1
	Csata Vencel	2	2	2	2	—	2	1	2	2	1	2	3	1	—	1
	Ferencz József	2	2	2	3	—	2	1	3	3	3	2	3	1	—	1
5	Gergely Károly	2	3	3	3	—	2	2	3	3	3	2	1	1	—	1
	Herzegowatz Ervin	2	3	3	3	—	3	2	3	3	3	3	1	1	—	1
	Kapitán János	2	3	3	3	—	3	2	3	3	3	3	2	1	—	1
	Karda Ferenc	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	—	1
	László Géza	2	3	3	3	—	2	1	3	3	3	3	2	2	—	1
10	László Zoltán	1	2	2	2	—	1	1	2	2	3	1	fm	2	—	1
	Pál Gergely	2	2	3	3	—	3	2	2	3	3	3	2	1	—	1
	R. Sántha István	1	1	1	1	1	—	—	1	1	1	1	1	1	—	1
	Szász Imre	3	3	3	3	—	3	2	3	3	3	3	3	2	—	2
	Szőrcsey Elek	3	3	3	3	—	3	3	3	3	3	3	3	1	—	2
15	Tamás Ignác	1	2	2	2	2	—	—	1	2	2	2	1	1	—	1
	Tódor József	1	2	2	2	2	—	—	2	2	2	2	3	1	—	1
	Veress Gábor ref.	1	1	2	2	—	1	1	2	2	2	2	1	—	—	1
	Zakariás Gyula	2	3	3	3	—	3	2	2	3	3	3	1	1	—	1

Magántanulók: Marthy Lajos és Mátrai F. Béla.

Összesen : 20.

VIII.

A tanulók statisztikája.

	A statisztika alapja	I. A.	I. B.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	I—VIII.
		o s z t á l y									
2. A felvett és vizsgálatot tett tanulók száma osztályonként	Felvétetett az iskolai év folyamán nyilvános tanuló	49	49	61	53	40	28	24	33	18	355
	Több, mint az 1909—10. évben	34	—	1	13	—	—	—	14	5	67
	Kevesebb, mint az 1909—10. évben	—	—	—	—	8	10	16	—	—	34
	Önként kimaradt	2	2	1	2	3	—	—	—	—	10
	Tanács folytán távozott	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Kizáratott	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Betegség következtében meghalt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Baleset következtében meghalt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Öngyilkosság következtében meghalt	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Az osztályvizsgálatról elmaradt	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1
	Június hóban osztályvizsgálatot tett	47	47	60	50	37	28	24	33	18	344
	Pótló vizsgálatot tett	1*	—	—	—	—	—	—	—	—	1
	Összesen osztályvizsgálatot tett nyilvános tanuló	47	47	60	50	37	28	24	33	18	344
1. A tanulók számanak alakulása az iskolai év folyamán	Több, mint az 1909—10. évben	36	—	4	11	—	—	—	16	5	72
	Kevesebb, mint az 1909—10. évben	—	—	—	—	8	2	16	—	—	26
	Felvétetett magántanuló (fiu)	—	—	—	—	—	—	—	1	2	3
	Osztályvizsgálatot tett magántanuló (fiu)	—	—	—	—	—	—	—	1	2	3
	Felvétett összesen nyilvános és magántanuló (fiu)	49	49	61	53	40	28	24	34	20	358

* Az év elején pótló vizsgát tett tanuló a II. o. statisztikájában szerepel.

A statisztika alapja		I. A.	I. B.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	I—VIII.
		o s z t á l y									
1. A tanulók számának alakulása az iskolai év folyamán	Több, mint az 1909—10. évben	34		1	13	—	—	—	15	7	70
	Kevesebb, mint az 1909—10. évben	—	—	—	—	8	10	16	—	—	34
	Osztályvizsgálatot tett összesen nyilvános és magántanuló (fiu)	47	47	60	50	37	28	24	34	20	347
	Több, mint az 1909—10. évben	36		4	11	—	—	—	17	7	75
	Kevesebb, mint az 1909—10. évben	—	—	—	—	8	2	11	—	—	26
A felvett nyilvános tanulók közül más iskolából jött		—	—	4	4	1	5	1	3	—	18
3. A felvett nyilv. tanulóknak megbetegedése s az igazg. s tanári megrov. száma	A nem fertőző, könnyű megbetegedések száma	38	42	54	61	42	39	30	51	7	364
	A nem fertőző, súlyos megbetegedések száma	8	4	13	5	2	4	1	6	5	48
	A fertőző (esetleg járványos) megbetegedések száma	5	—	1	3	—	—	—	—	—	9
	Az igazgatótól adott megróvások száma	—	—	3	1	2	—	—	—	—	6
	A tanári kartól adott megróvások száma	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
4. A tanulók megoszlása december 31-én kor szerint és osztályonként	A nyilvános és magántanulók együttes létszáma dec. 31-én:	48	49	61	53	40	28	24	34	19	356
	Ebből 10. évét betöltötte dec. 31-én:	12	9	—	—	—	—	—	—	—	21
	" 11. " " " "	23	23	15	2	—	—	—	—	—	63
	" 12. " " " "	11	14	27	11	—	—	—	—	—	63
	" 13. " " " "	2	3	18	19	29	3	—	—	—	74
	" 14. " " " "	—	—	1	16	7	9	—	—	—	33
	" 15. " " " "	—	—	—	3	3	10	7	3	—	26
	" 16. " " " "	—	—	—	2	—	6	8	13	—	29
	" 17. " " " "	—	—	—	—	1	—	7	9	6	23
	" 18. " " " "	—	—	—	—	—	—	1	6	5	12
	" 19. " " " "	—	—	—	—	—	—	1	3	6	10
	" 20. " " " "	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
	" 32. " " " "	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1

	A statisztika alapja	I. A.	I. B.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	I—VIII.
		o s z t á l y									
5. Az osztályvizsgálatot tett tanulók megoszlása honosság és a szülők által lakholta szerint	<p>Az osztályvizsgálatot tett nyilvános és magántanulók közül:</p> <p>Magyarországi illetőségű magyar honos volt</p> <p>Külföldi honos volt</p> <p>Szülője (gyámja, ill. más törvényes gondviselője) állandóan Ugyanazon községben lakott</p> <p>Ugyanazon vármegye más községében lakott</p> <p>A magyar anyaország más törvényhatóságában lakott</p> <p>Külföldön, még pedig Romániában lakott</p>	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		47	47	60	50	37	27	24	34	20	346
		—	—	—	—	—	1	—	—	—	1
		17	10	24	11	10	5	3	8	3	91
		28	31	34	36	24	18	20	22	13	226
		2	6	2	3	3	4	1	4	4	29
		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
6. Az osztályvizsgálatot tett tanulók megoszlása törvényhatóságok szerint	<p>Törvényhatóság:</p> <p>A) Magyar anyaország,</p> <p>a) Vármegyék</p> <p>Csík</p> <p>Alsófehér</p> <p>Bihar</p> <p>Fogarás</p> <p>Háromszék</p> <p>Hunyad</p> <p>Kolozs</p> <p>Maros-Torda</p> <p>Nagy-Küküllő</p> <p>Szeben</p> <p>Temes</p> <p>Magyar anyaországi vármegyék</p> <p>A) a) együtt</p> <p>A) Magyar anyaország,</p> <p>b) Városok</p> <p>Magyar anyaország</p> <p>Horvát-Szlavonországok</p> <p>Magyar birodalom</p> <p>Románia</p>	45	41	58	47	34	23	23	30	16	317
		—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
		—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
		—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
		1	—	2	2	—	2	1	1	3	12
		—	—	—	1	1	—	—	—	—	2
		—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
		1	1	—	—	—	1	—	—	—	3
		—	3	—	—	—	1	—	1	—	5
		—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
		—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
		47	47	60	50	37	27	24	34	20	346
		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		47	47	60	50	37	27	24	34	20	346
		—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		47	47	60	50	37	27	24	34	20	346
		—	—	—	—	—	1	—	—	—	1

A statisztika alapja

I. A.	I. B.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	I-VIII.
o s z t á l y									
Nagybirtokos, nagybérlo (1000 kat. holdon felül)									
Középbirtokos, középbérlo (100—1000 kat. holddal)	1	—	1	—	—	1	—	2	5
Kisbirtokos, kisbérlo (100 kat. holdon alul)	15	21	17	18	—	7	12	19	4
Kisbirtokos-napszámos, kisbérlo-napszámos	3	1	—	—	13	—	3	—	1
Egyéb őstermelő (feles, majoros, kertész, halász)	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Gazdasági tisztviselő	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Nagyiparos, bányanagyvállalkozó	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Kisiparos, bányakisvállalkozó	12	6	5	3	4	4	2	—	—
Egyéb ipari vagy bányászati segéd személy (előmunkás, segédmunkás)	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Nagykereskedő, nagyvállalkozó	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Kiskereskedő, kisvállalkozó	2	7	9	4	5	1	1	4	1
Kereskedelmi vagy közlekedési (vasúti, posta- stb.) tisztviselő	—	2	1	1	3	2	—	—	1
Egyéb kereskedelmi vagy közlekedési segéd személy (altiszt, segéd, szolga stb.)	—	—	2	2	—	—	—	—	4
Köztisztviselő (a papok, tanárok és tanítók kivételével) és közhivatalban alkalmazott díjnok	7	2	8	3	2	9	—	2	3
Pap	2	—	—	—	—	1	—	1	—
Tanár, tanító	3	1	6	5	3	1	2	4	5
Más értelmiségi (orvos, ügyvéd, közjegyző, gyógyszerész stb.) s ilyeneknél alkalmazott segéd, írnok stb.	1	—	—	2	—	1	1	1	—
Közhivatalban alkalmazott vagy másféle értelmiségi altiszt v. szolga	1	3	6	1	2	—	—	—	—

	A statisztika alapja	I. A.	I. B.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	I—VIII.
		o s z t á l y									
8. Az osztályvizsgálatot tett tanulók megoszlása vallás, anyanyelv és nyelvismeret szerint.	Katona altiszt, (honvéd altiszt, csendőr altiszt)	—	2	—	—	—	—	—	—	—	2
	Különböző vagy közelebbről meg nem nevezett foglalkozási ágakban dolgozó napszámos	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Nyugdíjas vagy jövedelméből élő (tőkés, járadékos, háztulajdonos)	—	1	3	4	1	2	2	2	1	16
	Magánzó, eltartásos	—	1	—	—	4	—	—	—	2	7
	Egyéb és ismeretlen foglalkozású	—	—	2	6	—	—	—	—	—	8
	Árvaházi, szeretetházi tanulók	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Mindössze:	47	47	60	50	37	28	24	34	20	347
	Latin szertartású r. kath. vallású volt	42	42	59	47	34	23	23	32	19	321
	Görög " " "	—	3	—	2	—	2	—	—	—	7
	Református " " "	3	—	1	—	—	3	—	—	1	8
	Ágostai hitv. ev. " " "	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1
	Izraelita " " "	2	2	—	1	3	—	—	1	—	9
	Gör. keleti " " "	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
	Magyar anyanyelvű volt	47	47	60	50	37	26	24	33	20	344
	Német " " "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Oláh " " "	—	—	—	—	—	2	—	1	—	3
	Összesen nem magyar anyanyelvű volt	—	—	—	—	—	2	—	1	—	3
	Az osztályvizsgálatot tett magyar nyelvű tanulók közül:	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Csak magyarul tudott	46	46	60	49	34	28	23	31	18	335
	Más nyelven is " "	1	1	—	1	3	—	1	3	2	12
	Németül " " "	1	—	—	—	3	—	1	—	2	7
	Oláhul " " "	—	1	—	1	—	—	—	3	—	5
	Egyébb hazai nyelven is tudott	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Az osztályvizsgálatot tett nem magyar anyanyelvű tanulók közül:	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Csak anyanyelvén tudott	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Más nyelven is " "	—	—	—	—	—	2	—	1	—	3
	Csak németül " " "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Csak oláhul " " "	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

	A statisztika alapja	I. A.	I. B.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	I-VIII.
		osztály									
8. Az osztályvizsgálatot tett tanulók megközelítő anyanyelv és nyelvismeret szerint	Magyarul is tudott az osztályvizsgálatot tett : Német anyanyelvű tanulók közül Oláh anyanyelvű tanulók közül Az összes nem magyar anyanyelvű tanulók közül magyarul is tudott	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
		—	—	—	—	—	2	—	1	—	3
		—	—	—	—	—	2	—	1	—	3
9. Ismétlők, a görögpótló tárgyak tanulói, magaviselet és mulasztások osztályonként.	Az osztályvizsgálatot tett nyilvános és magántanulók közül : Ismétlő volt A görögpótló tárgyakat tanulta Az osztályvizsgálatot tett nyilvános tanulók közül a magaviseletből jó (1) osztályzatot kapott Szabályszerű (2) osztályzatot kapott Kevésbé szabályszerű (3) osztályzatot kapott Egy órát sem mulasztott Csak igazoltan mulasztott Igazolatlanul mulasztott (ebben a rovatban kell kimutatni azokat is, akik igazoltan is, meg igazolatlanul is mulasztottak) Az osztályvizsgálatot tett nyilvános tanulók által : igazoltan mulasztott órák száma Igazolatlanul mulasztott órák száma	2	—	5	6	4	—	—	—	—	17
		—	—	—	—	—	16	6	13	15	50
		35	42	44	29	25	15	21	18	16	245
		12	5	12	21	12	13	3	14	2	94
		—	—	4	—	—	—	—	1	—	5
		19	13	17	11	14	6	1	4	6	91
		26	33	41	38	22	22	23	28	11	244
		2	1	2	1	1	—	—	1	1	9
		1003	628	1374	1111	829	622	461	978	548	7554
		6	1	2	27	7	—	—	1	5	49
10. Az osztályvizsgálatot tett tanulók előmenetele osztályonként	Az osztályvizsgálatot tett nyilvános és magántanulók közül : Minden rendes tantárgyból jeles osztályzatot kapott Minden rendes tantárgyból legalább jó osztályzatot kapott	2	3	4	1	1	3	1	5	2	22
		9	11	7	2	—	7	11	5	6	58

	A statisztika alapja	I. A.	I. B.	II.	III.	IV.	V.	VI.	VII.	VIII.	I-VIII.
		o s z t á l y									
10. a.) Az osztályvizsgálatot tett tanulók előmenetele osztályonként	<p>Minden rendes tantárgyból legalább elégséges osztályzatot kapott</p> <p>Egy rendes tantárgyból elégtelen osztályzatot kapott</p> <p>Két rendes tantárgyból elégtelen osztályzatot kapott.</p> <p>Több rendes tantárgyból elégtelen osztályzatot kapott</p> <p>Általában elégtelen osztályzatot kapott</p>	28	24	38	31	23	18	12	18	11	203
		4	6	7	8	6	—	—	4	1	36
		2	3	2	2	3	—	—	2	—	14
		2	—	2	6	4	—	—	—	—	14
		8	9	11	16	13	—	—	6	1	64
10. b.) Az osztályvizsgálatot tett tanulók előmenetele osztályonként	<p>Az osztályvizsgálatot tett nyilvános tanulók közül mint rendkívüli tantárgyat legalább elégséges eredménnyel tanulta :</p> <p>Az egészségtant</p> <p>A szabadkézi rajzot</p> <p>A műéneket</p> <p>A zenét (hegedűt)</p>	—	—	—	—	—	—	—	32	—	32
		—	—	—	12	5	1	—	—	1	19
		—	—	43	34	24	22	21	23	16	183
		2	6	14	8	13	2	3	3	—	51

¹ 1 fm., ² 1 fm., ³ 1 fm., ⁴ 1 fm., ⁵ 1 fm. és 1 mt., ⁶ 1 fm. és 2 mt., ⁷ 1 mt., ⁸ 2 mt., ⁹ 6 fm. és 3 mt.

X.

Érettségi vizsgálat.

A rendes tanulók írásbeli vizsgálata május hó 15—17. napjain volt.

Az írásbeli tételek a következők voltak :

a.) A magyar nyelvből és irodalomból : Arany János mint epikus. Eredmény : 7 jeles, 2 jó, 9 elégséges.

b.) A latin nyelvből és irodalomból : Ciceronis Philippiarum I. XIV. c. 12. Eredmény : 4 jeles, 5 jó, 8 elégséges, 1 elégtelen.

c.) A mennyiségtanból : 1. Két helység, A és B, 257·7 km. távolságban van egymástól. Egy utas A-ból elindulva az első napon 16 kilométert, minden következő napon fél kilométerrel kevesebb utat tesz B felé. B-ből egy másik utas 5 nappal később indul s az első napon 12 km.-t, minden következő napon 0·7 km.-rel több utat tesz A felé. Hány nap múlva és A-tól hány km. távolságban találkoznak ? 2.) Vaia mely körbeírt háromszög egyik oldala 223·5 m., a másik oldala 276·5 m. és az utóbbival átellenes szög $63^{\circ} 37' 7\cdot6''$; mekkora a háromszög körül rajzolható kör sugara, a háromszög harmadik oldala és a háromszög területe ? Eredmény : 2 jeles, 2 jó, 9 elégséges, 5 elégtelen.

A magántanuló írásbeli vizsgálata, akinek a vizsgára az engedélyt a főtanhatóság 1125--911. sz. alatt adta meg, június hó 7., 9—10. napjain volt.

Az írásbeli tételek a következők voltak :

a.) A magyar nyelvből és irodalomból : Jósika Miklós mint regényíró. Eredmény : elégséges.

b.) A latin nyelvből és irodalomból : T. Livii Ab urbe condita I. XXX. c. 1. Eredmény : elégtelen.

c.) A mennyiségtanból : 1.) Mekkora összeget kell

$4\frac{1}{2}\%$ -al tőkésíteni kamatos kamatra, hogy 18 év múlva 8946 K készpénzhez jussunk? 2.) Mekkora annak a háromoldalu gulának köbtartalma, melynek alapélei 37·5, 50 és 62·5 m. és magassága 60·3 m.? Eredmény: elégséges.

A vizsgálat eredménye a következő:

Az érettségi vizsgálat megnevezése	Nyilvános vagy magántanuló		Érettségire jelentkezett		Az írásbelitől visszalepett		A vizsgálatot felfüggesztetett		Az írásbeli dolgozatokat legalább elégséges eredménnyel készítette el		Az írásbeli alapján		A szóbeli alapján				Végleg elutasított		
	nyilvános	magántanuló	18	—	—	12	—	—	—	18	—	—	4	3	10	1		—	—
Első ízben tett vizsgálatot	nyilvános	magántanuló	18	—	—	12	—	—	—	18	—	—	4	3	10	1	—	—	
	mt. fiu		1	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	—	—	

Az érettségire jelentkezett ifjak pályaválasztása													
teológiai	jogi	orvosi	tanári	állatorvosi	torna-tanári	gépész-mérnöki	katonai	haditengerészeti	gyógy-szerész	gazdasági	kereskedelmi	közlekedési	kedési
1	3	1	3	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1

XI.

Jótekonyság.

Mielőtt e címen a tanulóifjuság javára eső jótekonny adományokról beszámolnánk, feljegyezni kívánjuk, hogy tanulóifjaink is az ő szűkös zsebpénzükből szintén hoztak az idén áldozatot a jótekonyságnak: még pedig a megyei árvaház céljára 146 K 20 f-t gyűjtöttek össze. Ehhez hozzájárultak az I. A. 40, az I. B. 5, a II. 30, a III. 16, a IV. 14:80, az V. 5:60, a VI. 4:80 s a VII. 30 K-val. Ezenkívül az I. A. osztály tanulói a maguk és ismerőseik körében 32 K 27 f-t gyűjtöttek az Orsz. Gyermekszanatórium Egyesület javára.

Ezen cím alatt legelőször is hálás köszönetet mondunk az intézet és a tanulóifjuság nevében mindazon tanügybarátoknak és jótevőknek, akik adományaikkal az érdemes tanulókat jutalmazni s ezzel őket még nagyobb szorgalomra, tehetségeik kifejtésére és további sikerek elérésére buzdítani szívesek voltak, valamint azoknak, akik az intézet könyvtárait és szertárait szíves adományaikkal gazdagították. Az ajándékok tárgyait az adományozók nevének megemlékezésével az illető könyv- és szertárakról előbb adott jelentésünkben nyugtatványoztuk, illetőleg megörökítettük.

Tandíjmentesség. A főtanhatóság a testület ajánlása alapján a szegény és kiválóbb előmenetelű tanulókat tandíjmentességben részesítette.

Egész tandíjmentesek voltak: Bakó Kálmán, Bándi József, Rusz Sántha István, Tamás Ignác VIII., Ambrus János, Bene János, Karda István, Kádár István, Lakatos Imre, Tankó Károly VII., Ábrahám Ambrus, Bedő Ábrahám, Csíki István, Csíki János, Ferenczy Béla, Gegő István, Ker-

tész Béla, László Károly, Péterffy Zoltán, Tímár Sándor VI., Beke Gábor, Korpos Ádám, Stuhlmüller Antal, Tekse János, Veress Dezső V., Fazakas János IV., Kajtár Lukács, Török Ferenc III., Kristó Joákim, Magyarai Gerő, Péter Sándor II., Antal Károly, Balázs József, Gergely Mihály I. o. tanulók.

Féltandíjmentesek voltak: Csata Vencel, Gergely Károly, Karda Ferenc, Tódor József VIII., Lajos Balázs, Péter Imre VII., Bencze Béla, Darvas Albert, Székely Rezső VI., Kinczler Gyula, Kozma István, Péterffy Imre, Tischler Endre V., Dazbek Géza, Elekes Ernő, Gaál Sándor, Hankó János, Márton Áron, Péter István, Székely Ferenc IV., Bocskor Dávid, Csata Antal, Gál András, Orbán József, Pfeiffer Jenő, Simon József III., Bálint Dezső, Bolváry Béla, Csáki Árpád, Endes István, Román Domokos, Szekeres István II. o. tanulók.

Tanulmánybeli hanyatlás miatt a tandíjmentesség kedvezményét a tanév második felére elvesztette: Bálint Dezső II. o. tanuló.

Az elengedett tandíj összege 2010 korona, amely összeg a várható 14,510 K tandíjnak 13·8⁰/₀-át teszi ki.

Segélyek: a.) Mint ösztöndíjas segélyezésben részesült: Báldi Aurél V. o. t. a Báldi-féle alapítványból 200 K összeggel.

b.) A gimnáziummal kapcsolatos internátus növendékei közül az internátusi segélyalapból az ellátás fedezésére segítséget kaptak: Ambrus János VII., Bálint Árpád IV., Kádár Rezső, Péli Béla és Porumba Jenő I. o. t. 21—21 K-t, összesen 105 K-t.

c.) A vármegyei lóbeszerzési huszáralapból mint székely huszárcsaládból származott tanulók segélyben részesültek: Korpos Ádám V. o. t., Csíki János, Csíki István, Gegő István VI. o. t. 100—100 K, Biró Ferenc VII. o. t. 80 K, György Béla II. o. t., Botár László III. o. t., Márton János IV. o. t. 70—70 K, összesen 690 K segélyben.

Jutalmazások. a.) Az erdélyi r. kath. tanulmányi alapból évenként járó 80 K átalányból vásárolt könyveket a következő jó viseletű s kiváló előmenetelű tanulók kapták:

VII. osztály: Bene János: Madách Imre: Az ember

tragédiája, Fejér Gerő: Platz Bonifác: Az ember faja és eredete, Lajos Balázs: Szuszai Antal: Apologetika, Zakariás Bálint: Szuszai Antal: Apologetika.

VI. osztály: Bedő Ábrahám: Szuszai Antal: Kalauz a krisztusi életre, Csiki János: Havrán János: Utazás keleten. László Károly: Sebők Imre: Öt világrészen keresztül.

V. osztály: Kozma István: Gyulai Ágost: Legendák könyve, Stuhlmüller Antal: Szepessy László: Hit és haza, Veress Ernő: Szuszai Antal: Kalauz a tiszta életre.

IV. osztály: Fazakas János: Platz Bonifác: Filothea.

III. osztály: Endes István: Kelemen Béla: Magyar-német és német-magyar szótár, Fejér Béla: Zászlónk II. évf., Molnár László: Latkóczy Mihály: Magyar szentegyházak regéi.

I. B. osztály: Kádár Rezső: Sebők Imre: Az én naplóm, Kozma Gyula: Zászlónk. III. évf., Porumba Jenő: Zászlónk. V. évf.

I. A. osztály: Bokor Endre: Zászlónk VI. évf., Karda Mihály: Mattyasovszky—Nagy: A lelkiélet könyve.

b.) A vallás- és közoktatásügyi m. kir. minisztériumtól küldött jutalmi könyveket a következő jó viseletű és kiváló előmenetelű tanulók kapták: Karda István VII. o. t.: Pauler Gyula: A magyar nemzet története az Árpád-házi királyok alatt. I—II. k., Ábrahám Ambrus VI. o. t.: Pröhle Vilmos: Napkeletről, Tischler Endre V. o. t.: Gyulai Ágost: Legendák könyve és Magyar Gerő II. o. t.: Károly Ignác: Igazi élet.

c.) Szvoboda Miklós helybeli könyvkereskedő úrtól ajándékozott jutalmi könyveket a következő tanulók kapták: Kristó Joákim II. o. t.: Barna Jónás: Kályhafűtőből biboros, Péter Sándor II. o. t.: Barna Jónás: A hazáért és szabadságért, Péli Béla I. B. o. t.: Ujfalusi Amadil: Küzdelem a dicsőségért és Péterffy Sándor I. A. o. t.: Győri Ilona: Kalandok Indiában.

d.) A Székely Egyesület két jó előmenetelű és jó viseletű székely származású tanuló részére adományozott 20—20 korona jutalmát a tanári kar ajánlata alapján Karda István VII. és László Károly VI. o. t. kapta.

e.) Az Országos Közegészségi Egyesület elismerő iratát és az „Egészség” három évfolyamát Lakatos Imre

VII. o. t. kapta, mint aki az egészségtan tanulásában kiváló előmenetelt tanusított.

f.) Az Adorján-féle jutalmi alap kamatját az idén a tőkéhez csatoltuk.

g.) „Nagy Dénes fillérei“ jutalmi alapítvány 15 K kamatját Lajos Balázs VII. o. t. kapta, mint aki osztályában a mennyiségtanból a legjobb eredményt tűntette fel.

h.) „Béldi és társai jutalmi alap“ kamatát az idén a tőkéhez csatoltuk.

i.) Az „Imets-féle jutalmi alap“ 10 K kamatát Bándi József VIII. o. t. kapta, mint aki a német nyelvből a legjobb eredményt mutatta fel.

j.) A „Pál Gábor-féle jutalmi alapítvány“ kamataiból 20 K jutalmat Rusz Sántha István VIII. o. tanuló kapott, mint aki a természettanból és a mennyiségtanból a legkiválóbb előmenetelt tanusította.

k.) A „Jakab Antal jutalmi alap“ 20 K kamatát Veress Dezső V. o. t. kapta, mint aki osztályában a mennyiségtanból a legjobb eredményt tűntette fel.

l.) Koncz István csíktusnádi esperes-plebános úr a legjobb érettségi vizsgát tett és jó viseletű tanulónak adni szokott 10 K jutalmát Rusz Sántha István nyerte el.

m.) Gecző Béla kir. törvényszéki bíró úr 10 korona jutalmát Fejér Béla II. o. t. kapta, mint aki a csíkszeredai alsóbb osztályos tanulók közt a legjobb előmenetelt tanusította.

n.) Dr. Kovács Gyárfás ügyvéd úr 20 frankos arany jutalmát Csíki János VI. o. t. kapta, mint aki osztályában a német nyelvből a legkiválóbb előmenetelt tanusította.

o.) Antal József csikmenasági plebános úr 5 K jutalmát Magyar Gerő II. o. tanuló, mint a II. o. legjobb tanulója, kapta.

p.) Csató János tanár a meteorológiai megfigyeléseknél teljesített segédkezésért Timár Sándor VI. o. tanulót 12 K és Ferenczy Béla VI. o. tanulót 6 K jutalomban részesítette.

XII.

A fiunevelő intézet és internátus.

A.) A fiunevelő intézet.

A Szent-Mihályról nevezet *fiunevelő intézetben* az 1910—1911. iskolai évben volt 50 alapítványos, 24 fizető és 6 szolgálattevő növendék.

a.) ALAPITVÁNYT ÉLVEZTEK :

1. Közalapítványt :	Bándi József	VIII. o. t.
" "	Tódor József	VIII. o. t.
" "	Baky József	VII. o. t.
" "	Bene János	VII. o. t.
" "	Gál János	VII. o. t.
" "	György Imre	VII. o. t.
" "	Karda István	VII. o. t.
" "	Ábrahám Ambrus	VI. o. t.
" "	Csíki János	VI. o. t.
" "	László Károly	VI. o. t.
" "	Veress Dezső	V. o. t.
" "	Hankó János	IV. o. t.
" "	Székely Ferenc	IV. o. t.
" "	Bors Ádám	II. o. t.
2. Dr. Balás Endre-félét	Boga Lukács	IV. o. t.
3. Bálint—Bors-félét	Ferenczy Béla	VI. o. t.
" " "	Beke Gábor	V. o. t.
" " "	Tompos Károly	V. o. t.
" " "	Gál Sándor	IV. o. t.
4. Keresztes-félét :	Ágoston István	I. o. t.
5. Bocskor Elek-félét :	Bocskor Dávid	III. o. t.
6. Búzás Elek-félét :	Kristó Béla	IV. o. t.

7. Csomortáni-félét :	Csomortáni László	I. o. t.
8. Darvas János (gyergyói)-félét :	Incze Zoltán	IV. o. t.
" " (tusnádi)-félét :	Bencze Béla	VI. o. t.
9. " " " " " "	Ferenczy Márton	V. o. t.
10. Ferenczi Péter-félét :	Gereöffy Géza	VI. o. t.
" " "	Gál András	III. o. t.
11. Fülöp Alajos-félét :	Fülöp Pál	V. o. t.
12. Haller Mária-félét :	Rusz Sántha István	VIII. o. t.
13. Kedves—Bara-félét :	Karda Ferenc	VIII. o. t.
14. Kovács Péter-félét :	Albert István	VI. o. t.
15. Lukács Mihály-félét :	Darvas Albert	VI. o. t.
" " "	Veress Ádám	III. o. t.
16. Madár Imre-félét :	Tamás Ignác	VIII. o. t.
17. Molnár Balázs-félét :	Csata Vencel	VIII. o. t.
" " "	Balla Sándor	V. o. t.
" " "	Lázár István	V. o. t.
18. Molnár József-félét :	Tischler Endre	V. o. t.
" " "	Fazakas János	IV. o. t.
19. Nagy István-félét :	Ferencz Árpád	VI. o. t.
20. Pál Gábor-félét :	Gegő István	VI. o. t.
21. Péterffy-félét :	Péterffy Imre	V. o. t.
" "	Incze István	IV. o. t.
" "	Endes István	II. o. t.
" "	Péterffy Sándor	I. o. t.
22. Salamon Andrásné-félét :	Vass István	V. o. t.
23. Sántha-félét :	Péterffy Zoltán	VI. o. t.
24. Tankó-félét :	Pfeiffer Jenő	III. o. t.
25. Bors—Barnabás-félét :	Madár Lajos	V. o. t.

b.) FIZETŐK :

Gergely Károly, Herzegowatz Ervin, Kapitán János, Pál Gergely, Szász Imre, Szörcey Elek, Veress Gábor, Zakariás Gyula VIII., Fejér Gerő, Kazatsai Antal, Oriskó László, Pál Vencel VII., Molnár János, Székely Rezső VI., Codarcea Liviusz, Fejér Gábor V., Antal Domokos IV., Deák Elek, Szabó István III., Bokor Endre, Fejér Ferenc, Kelemen Andor, Schreiber Gellért és Téglás József I. o. tanulók.

Az ifjuság házi nevelését és az intézet felügyeletét

1911. márc. 1-ig *Rés János* igazgató és *Márton István* aligazgató gyakorolták, 1911. márc. 1-től pedig Márton István aligazgató szabadságoltatása folytán Rés János igazgató egyedül vezette az intézetet.

Az élelmezést az igazgató házilag kezelte. Az élelmezési díj egy alapítványos növendék részére 200 korona, egy fizelő részére 260 korona volt.

Napi ételrend: reggelire egy pohár meleg tej zsem-lével, ebédre leves, marhahús mártással, főzelék sült hús-sal. Úgy az ebédhez, mint a vacsorához 20—20 deka ke-nyeret kaptak.

A növendékek két teremben tanultak és 11 szobában aludtak. A hálószobákban egész éjjel égett a mécs.

Ágyneműről, ruházatról, mosatásról, asztalkendőkről és ivópohárról a szülők gondoskodtak.

Előforduló rongálások helyreigazítására minden nő-vendék a beíratáskor három koronát fizetett az igazgatónál.

Az intézetünkhöz kötött alapítványok közül néhányat kézi ösztöndíjképen élveztek: a.) A helybeli gimnázium-ban: 1.) *Molnár József*-félét Bakó Kálmán VIII. és Laka-tos Imre VII. o. t. 2.) *Szöcs Ignác és felesége Kiss Anna*-félét Dávid Árpád és Hancz Lajos VII. o. t. 3.) *Ferenczi Péter*-félét Timár Sándor VI. o. t. 4.) *Dénes*-félét Elekes Ernő IV. o. t. b.) Más intézetekben: 1.) *Bálint—Bors*-félét Sándor Gergely VIII. o. t. a székelyudvarhelyi gimnázium-ban. 2.) *Tusnádi Darvas János*-félét Darvas Béla V. o. t. és Darvas Elemér III. o. t. a gyöngyösi állami gimnázium-ban. 3.) *Balogh Ignác*-félét Balogh Elek VI. o. t. a kézdi-vásárhelyi róm. kath. főgimnáziumban. 4.) *Orosz Mihály*-félét Orosz Béla VI. o. t. a brassói róm. kath. főgimnáziumban. Tankó Károly VII. o. t. a Balogh-féle alapítványt, mely a székelyudvarhelyi főgimnáziumhoz tartozik, intéze-tünkben élvezte.

Ebben az iskolai évben a növendékek pótolták a kö-vetkező alapítványokat:

1.) 14 közalapítványt	17—17 koronával.
2.) Csomortáni-félét	119
3.) Kovács Péter-félét	80
4.) Tankó-félét	68
5.) Gyergyói Darvas János-félét	44

6.) Bors Barnabás-félét	20	„
7.) Bálint—Bors-féle 2 alapítványt	15—15	„
8.) „ „ 2 „	32—32	„

B.) Internátus.

A főgimnáziummal kapcsolatos internátus 92 fizető és 8 szolgálattevő növendéket látott el *Kassai Lajos* igazgató, *Ágner Béla* és *Kádár Ferenc* felügyelő tanárok vezetése alatt.

Az egyes növendékek fűtés-világítás címen évi 15 koronát, lakásért évi 10 koronát és ellátásért havi előleges részletekben 200 koronát fizettek.

A szolgálattevők csak a fűtésért és világításért fizettek.

Az intézet egyéb bevételei :

1.) Gróf Majláth Gusztáv Károly püspök úr őnagyméltósága 4 növendék helyett fizette az internátusi díjakat 1000 K összegben.

2. Egy növendék internátusi díjait Imets Fülöp Jákó apát-kanonok úr fizette 225 K összegben.

3.) Az internátusi segélyalapból jött 800 K. Ebből 105 koronával 5 növendéket segélyeztünk, a többi a tanári testülettől elfogadott címeken az intézet közszükségleteire fordítottatott.

4.) Csíkvármegye nevelési pénztára ebben az évben is 740 koronával segítette intézetünket.

Az 1910—911. iskolai évre az internátusban elhelyezett tanulók a következők :

VIII. osztály : Ferencz József.

VII. osztály : Ambrus János, Biró Ferenc, Imets Ákos, Kádár István, Madár István, Péter Imre, Sándor Imre.

VI. osztály : Csiki István, Sándor Lajos, Xántus Dávid.

V. osztály : Asztalos György, Codarcea Livius, Csutak Bálint, Ferenczy Gyula, Madaras Sándor, Korpos Ádám, Rusz Sántha Albert, Sallay Ferenc.

IV. osztály : Adorján Ferenc, Bakó Gábor, Bálint Árpád, Csiby Károly, Dazbek Géza, Dobai Albert, Karácson Kristóf, Lázár Ferenc, Márton János, Péter István, Veress András.

III. osztály : Bors Ágoston, Csata Antal, Darvas István, Fazakas János (Jenő), Ferenczy Dénes, Kajtár Lukács,

Mezei Domokos, Miksa Vilmos, Orbán József, Ráduly Zoltán, Rusz Sántha Lajos, Simon József, Schüle Viktor, Sóbort Aladár, Szabó Lajos, Szász Lajos, Tompos István, Ugron Ferenc.

II. osztály : Ádám Jenő, Antal András, Antal Ilyés, Balázs Imre, Beke Lajos, Bolváry Béla, Czíkó László, Eröss Sándor, Hartvig Frigyes, Imecs László, Karda Károly, Kristó Joákim, László Gáspár, Lázár Jenő, Magyarai Gergely, Miklós Gergely, Molnár József, Péter István, Román Domokos, Szász Lajos, Szekeres István, Trohán Béla, Ugron Béla, Xántus Ernő és Zathureczky Zoltán.

I. osztály : Antal Béla, Antal Ferenc, Bakó Árpád, Bakó Béla, Bálint Imre, Bancsina Szilveszter, Bartha Károly, Beke Béné, Csutak László, Deáky Vidor, Dobos Árpád, Domokos Jenő, Gál Lajos, Gábosy Balázs, György István, Hunyadi László, Kajtár Márton, Karda Mihály, Kádár Rezső, Kóródi Albert, Lakatos Imre, Mánya Béla, Németh Mátyás, Orbán Vencel, Ördög Dezső, Péli Béla, Porumba Jenő, Santa Gergely és Zsigmond Antal.

Tudnivalók és fizetési feltételek a jövő 1911—1912. iskolai évre :

Intézetünk a Csíkszeredában épült és jún. 5-én ünnepélyesen felavatott palotaszerű épületbe költözik, melyben van vízvezeték, fürdő és villanyvilágítás.

A növendékek a mosást kivéve teljes ellátásban részesülnek.

Fizetnek a beiratkozáskor fűtésért és világításért egész évre 20 koronát, az ellátásért pedig minden hónap elején 24 koronát.

Mindenki köteles magával hozni kellő mennyiségű fehérneműt, téli és nyári ruhát, törülközőt, ágyleplet és ágyneműt. Szalmaszakot nem kell hozni, mert az ágyak matraccal fel vannak szerelve. Ágyterítőről sem kell gondoskodni.

A felszerelés kiegészítéséül a növendék magával hoz még ruhakefét, cipőkefét, hajkefét, fogkefét, fésűt, szappant, mosdópoharat és fürdőruhát.

Óvadék címén fizetnek a beiratkozáskor 3 koronát.

Az egészség és az intézeti rend érdekében kérjük a t. szülőket hogy ételneműeket ne küldjenek a növendékeknek.

XIII.

Szükséges tudnivalók.

1. Figyelmeztetés.

A tanulók, szülők és gyámok figyelmeztetnek, hogy az iskolai bizonyítványokat őrizték meg, minthogy ezek másolata az eredeti elvesztését igazoló kérelemmel és, kivált az érettségi okmányé, sok nehézséggel állítható ki. Figyelmeztetnek továbbá a szülők és gyámok, hogy a fél-évi „Értesítőt” vegyék át iskolázottjaiktól és azt jól betekintve írják alá, hogy ne csupán az évvégi bizonyítványból és így későn ébredjenek arra, hogy fiuk vagy gyámoltjuk elvesztegette a drága tanidőt és iskolai életét.

2. Felvétel a gimnáziumba.

1. A következő tanévre az I—III. o. tanulók szabályszerű felvétele és beírása a főtanhatóság 4573—1906. sz. rendelete alapján július 1—3. napján történik. Beiratáskor kötelesek a 2 K beiratási díjat befizetni, amely összeget akkor sem kapnak vissza, ha a jövő tanévben tanulónak nem jöhetnek ide. A IV—VIII. o. tanulók felvétele szeptember hó 1—3. napján történik. Ez utóbbi napokon a három első osztályba csak abban az esetben lehet beiratkozni, ha a törvényes létszám még be nem telt. Minden tanuló atyja, anyja vagy ezek megbízottja kíséretében tartozik a beírássra megjelenni a gimnázium igazgatójánál és az illető osztályfőnöknél.

2. Az első osztályba csak oly tanulók vehetők fel, kik életük 9-ik évét már betöltötték, de 12 életévüket túl nem haladták, s vagy arról, hogy a népiskola négy alsó osztályát jó sikerrel végezték, nyilvános népiskolától nyert

bizonyítványt mutatnak elő, vagy felvételi vizsgálaton igazolják, hogy hasonló mértékű képzettségük van. A tizenkét-évesnél idősebb jelentkező felvételéről a tanári testület határoz.

Első helyen jogosultak a felvételre a csíkmegyei róm. katolikusok, másodsorban a háromszékmegyei róm. katolikusok, harmadsorban a csíkmegyei más vallásúak. Ebben a sorozatban is először jogosultak az elemi iskolát jeles eredménnyel, azután a jó eredménnyel végzett növendékek.

3. Minden tanuló a felvételnél az előző évről szóló iskolai bizonyítványát és keresztlevelét vagy születési bizonyítványát tartozik az igazgatónak bemutatni és az osztályfőnöknél beadni. Az V-ik osztályba lépő pedig köteles ha szülője meg nem jelenik, nyilatkozatot mutatni fel arról, hogy a görög nyelvet, vagy pedig az ehelyett választható tantárgyakat fogja-e tanulni. Ezek nélkül felvétel nem eszközölhető.

4. A javító és pótlóvizsgák augusztus 31-én, a felvételi vizsgák pedig a beiratások idején tartatnak meg. A reál- és polgári iskolából jövő tanulók a megfelelő osztály tárgykülönbözetéből felvételi vizsgát tesznek. A felvételi vizsga díja 20 korona. Annak a tanulónak, aki egy tárgyból kapott elégtelen osztályzatot, a tanári testület engedheti meg, hogy az elégtelen osztályzat kijavítása végett javító vizsgálatot tehessen; de ha az egy tárgyból bukott tanulónak a magaviseletből „kevésbé szabályszerű“, avagy „rossz“ osztályzata van, a főtanhatósághoz kell engedélyért folyamodnia. Hasonlóképen a főtanhatósághoz tartozik folyamodni a javító vizsgálat engedélyezéséért az is, ki két tantárgyból kapott elégtelen osztályzatot. A kellően felszerelt folyamodványokat 1911. július 3-ig a gimnáziumi igazgatósághoz kell beadni. A később beadott folyamodványok figyelembe nem jönnek. Aki kettőnél több tárgyból kapott elégtelen osztályzatot, javító vizsgálatra semmi esetre sem bocsáttatik. A javító, nemkülönbén a pótlóvizsgálatot is abban az intézetben kell a tanulónak letennie, melyben az elégtelen érdemjegyet kapta, illetőleg ahol a rendes vizsgálatot elmulasztotta. Megokolt esetekben az iskola főtanhatósága megengedi, hogy a tanuló a vizsgálatot más tanintézetben tehesse le. Pótlóvizsgálatra csak az a tanuló bocsát-

ható, ki a rendes vizsgálatról való elmaradását betegséggel vagy egyéb fontos okkal igazolja. A betegség igazolására hatósági vagy hatóságilag megerősített orvosi bizonyítványt kell mellékelni.

A beíratásnál fizetendő díjak a következők :

a.) 2 korona beíratási díj.

b.) 6 korona az országos tanári nyugdíjalap javára.

c.) 1 korona a tanévvégi Értesítő nyomtatási költségeire.

d.) 1 korona az ifjusági könyvtárra.

e.) A tulajdonképeni tandíj a főtanhatóság 1905. dec. 2-án kelt 5769. számú rendelkezése szerint úgy az alsó, mint a felső osztályosoknak 40 korona, nem katholikuskoknak 60 korona.

f.) Az esetleges károk megtérítése céljára minden tanuló tartozik 2 korona óvadékot az osztályfőnök kezéhez lefizetni. ..

Az e) pontban megállapított díj fizetése alól felmentés is nyerhető, a többi pont tételei lefizetése alul felmentésnek nincs helye.

Ezek a díjak a beíratáskor fizetendőek; az e) pont alatti tandíj fizetését a tandíjmentességért folyamodók halasztathatják addig, míg kérvényükre a főtanhatóság válasza megérkezik. Első osztályos tanuló tandíjelengedésben nem részesül.

3. Tandíjmentességi szabályzat.

1. §. Az erd. róm. kath. státus gimnáziumaiban a státusgyűléstől megállapított tandíj fizetendő, mely alól rendszerint senki sem mentetik fel.

2. §. Kivételképen azonban a főtanhatóság eltegezheti az egész vagy fél tandíj fizetését jó erkölcsi magaviselet és egyuttal jó igyekezetű, tehetséges tanulóknak, ha:

a.) a szülők vagyontalanságát az illető politikai hatóságtól kiállított és a róm. kath. lelkészről is aláírt bizonyítvány igazolja;

b.) az előző évről szóló gimnáziumi bizonyítvány szerint erkölcsi magaviselete legalább szabályszerű volt és az egyes tantárgyakból legfeljebb csakis két elégséges osztályzatot bírt, a többi jeles és jó lévén.

3. §. A tandíjmentesség mindig csak egy évre adatik

4. §. Olyan tanulók kérvényét, akiknek bizonyítványa kevésbé szabályszerű magaviseletet, avagy kettőnél több elégséges érdemjegyet tartalmaz, az igazgatók el nem fogadhatják, hanem a jelen szabályzatra való hivatkozással visszautasítják s a tandíjfizetésre határidőt tűznek ki.

5. §. A tandíjmentességet illetőleg a főszűly a féltandíjmentességre helyeztetik; egész tandíjmentesség csakis kiváló szorgalom és előmenetel mellett valóban szegényeknek adatik.

6. §. Aki igazolja, hogy egy időben három fia jár közép vagy főiskolába, s ha az illető tanuló előmenetele megfelel e szabályzat b.) pontjának, a tandíj felének fizetésétől felmenthető egyszerű kérelemre, még ha nem is egészen szegény.

7. §. A tandíjmentességi kérvények minden tanév elején legkésőbb szeptember 15-ig az illető gimnázium igazgatóságánál adandók be. A tanári testület tartozik a kérvényeket még a szeptember hóban tartandó ülésen lelkiismeretesen tárgyalni s véleményét minden egyes folyamodóra nézve jegyzőkönyvbe venni. Az összes iratokat az igazgatók október 1-ig a főtanhatósághoz felterjesztik, hogy az igazgatótanács októberi rendes közgyűlésén végleg határozhasson. Fel nem szerelt, vagy később beadott kérvények figyelembe nem vétetnek.

8. §. A tandíj fele beiratáskor, a másik fele január 15-ig befizetendő. Akik a jelzett határidőig a tandíjat be nem fizették, sem az igazgatótanácstól fel nem mentettek, a tanulók sorából kitörlendők.

9. §. A tandíj kezeléséről az illető igazgatók felelősek.

10. §. A jelen szabályzat a gimnáziumi Értesítőben közzéteendő.

Csikszereda, 1911. június 29.

Pál Gábor

kir. tanácsos, főgimn. igazgató.

TARTALOMMUTATÓ.

Lapszám.

Tizenöt év a csíksomlyói róm. kath. fő- gimnázium történetéből. (1895 6—1909 10.) Az új intézetek és felavatásuk. Írta : Szilávik Ferenc. Bevezetés .	5
I. Az áthelyezés története	7
II. Nevelés- és oktatásügy	25
III. Tanárok és tanulók	36
IV. Iskolai egyesületek	48
V. Tankönyvek	59
VI. Könyvtárak és szertárak	68
VII. Szállásviszonyok .	70
VIII. A csíksomlyói r. kath. iskolák pénzalapja	86
IX. A csíkszeredai főgimn. és internátus	96
X. Az intézetek felavatása	106
Adatok az 1910 11. tanév történetéhez.	
I. Tanári testület	143
II. Előadott tananyag	146
III. Írásbeli dolgozatok tételei	166
IV. Tanszerek gyarapodása	169
V. Egyesületek élete	181
VI. A tanév lefolyása	188
VII. Az ifjúság érdemsorozata	194
VIII. A tanulók statisztikájá'	207
IX. Az osztályvizsgálatot tett tanulók előmene- tele osztályonként és tárgyanként	215
X. Érettségi vizsgálat	223
XI. Jótékonyság	225
XII. A finevelő intézet és internátus	229
XIII. Szükséges tudnivalók	234

I. Pótlások.

184. 1. alulról a 2. sor elé: A kör vezetője Kassai Lajos tanár.
186. 1. felülről a 12. sor után: A 3-ikra egy pályamunka érkezett, amely jutalomra érdemes. Szerzője Karda Ferenc VIII. o. t.
189. 1. felülről a 18. sor után: Kádár Ferenc gyakorló tanár Kassai Lajos tanár mellé volt beosztva s látogatta az V. o.-ban a latin nyelvi, a VII. o.-ban a magyar nyelvi s a VIII. o.-ban a bölcsészeti előadásokat s mindhárom tárgyból a vezető tanár utasítása szerint előadásokat is tartott.
227. 1. felülről a 10. sor után: III. osztály: Kajtár Lukács: Platz Bonifác: Filótea.

II. Feltűnőbb sajtóhibák javítása.

144. 1. felülről a 4., 10. és 36. sorban ápr. h. olv. márc.
145. 1. „ a 11., 16. és 23. „ „ „ „ „
162. 1. alulról a 15. sorban diszkoszvesztés h. olv. diszkoszvetés.
162. 1. „ a 7. és 8. sorban ápr. h. olv. márc.
227. 1. felülről a 9. sorban Ernő h. olv. Dezső.
227. 1. felülről a 11. sorban III. h. olv. II.
229. 1. alulról az 1. Elek-félét h. olv. Mihály-félét.

